216
Edebiyat

Tibet Şeftali Turtası

TOM ROBBINS

İngilizce'den Çeviren: Gül Korkmaz

AYRINTI

2. BASIM

TİBET ŞEFTALİ TURTASI • Tom Robbins

873

THOMAS EUGENE ROBBINS

Amerikalı roman ve hikâye yazarı (d. 1932). Robbins, "Oyunculluk, uçarılık değil bilgeliktir" görüşünü ön plana çıkarıp çılgınlık derecesinde oyuncul romanlar yazmaktadır. Romanları, hayatın daha ciddi yanlarını inkâr etmez; "her şeye rağmen mutluluk" ilkesinin savunuculuğunu yapar. Bu ilkenin içerdiği mesajı, romanlarındaki karakterlerin felsefeleri ve aynı zamanda da incelikli yazı biçemiyle iletir. Edepsiz kelime oyunları, alakasız sonuçlar, zıtlık içeren ifadeler, ara sözler Robbins'in anlatımının belli başlı özellikleridir. Romanları yalnızca edebi uzlaşımları değil, insanoğlunu tatmin etmenin en iyi yolu hakkında toplumda yer alan varsayımları da sorgular. Robbins, panteizm, mistik Doğu dinleri ve Yeni Fizik gibi çeşitli kaynaklardan alternatif düşünceleri bir araya getirir. Robbins genellikle Thomas Pynchon, John Barth ve Kurt Vonnegut gibi postmodern yazarların edebi takipçisi olarak değerlendirilmektedir. O da bu yazarlar gibi modern hayatın saçmalığını teslim ederken, uyum göstermek adına bireysel anlatımından fedakârlık etmez ve eserlerinde üstkurmaca öğeler kullanır. Çoğunlukla okura doğrudan hitap eder, eserin akışıyla ilgili yorumlarda bulunur ve romanlarında bir karakter olarak varlık gösterir. Ancak çoğunlukla kara komedi türünde yazan ve modern dünya hakkında kasvetli öngörülerde bulunan yakın tarihteki öncellerinin aksine, eserlerinde iyimser bir tona ve genellikle uçarı bir mizaha yer verir. Robbins, *Another Roadside Attraction* (1971) [*Dur Bir Mola Ver*, Çev. Fatma Taşkent, Ayrıntı Yay., 1997] ile çoğu eleştirmenin övgüsünü kazanmıştır. Ancak bu roman, 1973'e kadar popüler bir başarı elde edememiş, bu tarihten sonraysa kült haline gelmiştir. Robbins'in eserlerinde genelde insanların hayatına bir zenginlik, bir güzellik katmayan toplumsal uzlaşımları pervasızca sorgulayıp alaya alması belki de daha sonra gelen büyük başarının sırrıdır. İkinci romanı, yani bu kitap *Even Cowgirls Get the Blues*'un (1976) çevirisidir. *Still Life with Woodpecker*'da (1980) [*Ağaçkakan*, Çev. Fatma Taşkent, Ayrıntı Yay., 1999] Robbins'in daha önceki eserlerinin karmaşık konularının aksine basit bir hikâye vardır; bazı eleştirmenlere göre de kitap yavaş ilerler ve fabl benzeridir. Kitapta, çevreci modern bir prenses ile onun "metafizik bir kanun kaçağı" olan âşığının öyküsü anlatılır. Robbins kitabında, bireysel romantizmin ve kişisel tekamülün, toplumsal eylemcilikten daha önemli olduğunu savunur; "iyi de kötü kadar adi olabilir" düşüncesine inanarak dogmayı reddeder. *Jitterbug Perfume* (1984) [*Parfümün Dansı*, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, Ayrıntı Yay., 1995] adlı romanında çeşitli karakterler mükemmel parfümün ve ölümsüzlüğün sırrının arayışı içinde, zamanın ve mekânın ötesine geçer. Bu roman da hem okurlar hem de *Publishers Weekly, Kirkus Review, San Francisco Chronicle, Washington Post* gibi ciddi yayın organları tarafından çok beğenilmiştir. *The San Diego Union*'da Robbins için şöyle denmiştir: "Bazı yazarlar bir sürü para kazanır, bazılarıysa edebiyat kurumu tarafından klasikleştirilir; ama okurları tarafından, Tom Robbins kadar sevilen yazar pek azdır. Hayranları onun kitaplarını bugünlerde pek az kitabın yaratabildiği bir coşku ve adanmışlıkla kucaklar... Robbins'in sözcüklerle oynama, metaforik uçuşlar yapma hevesi yapıtlarına taşkın bir hava getirse de, o oyunlarını çok ciddiye alan bir yazardır."

Skinny Legs and All (1990) [*Sıska Bacaklar*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yay., 2004]; *Half Asleep in Frog Pajamas* (1994) [*Sirius'tan Gelen Kurbağa*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yay., 2001]; *Fierce Invalids Home From Hot Climates* (2000) [*Sıcak Ülkelerden Dönen Vahşi Sakatlar*, Çev. Nuray Yılmaz, Ayrıntı Yay., 2007]; *Villa Incognita* (2003) [*Villa Meçhul*, Çev. Şebnem Kaptan Göktaş, Ayrıntı Yay., 2009] ve *Wild Ducks Flying Backward* (2003) [*Geriye Uçan Yaban Ördekleri*, Çev. Aysun Babacan, Ayrıntı Yay., 2009] yazarın diğer kitaplarıdır.

Ayrıntı: 873
Edebiyat Dizisi: 216

Tibet Şeftali Turtası
Hayalci Bir Hayatın Gerçek Anlatısı
Tom Robbins

Kitabın Özgün Adı
Tibetan Peach Pie
A True Account of an Imaginative Life

İngilizceden Çeviren
Gül Korkmaz

Yayıma Hazırlayan
Arlet İncidüzen

Son Okuma
Öykü Badur

©2014 by Thomas E. Robbins,
Publish by arrangement with Ecco, an imprint of HarperCollins Publishers

Türkçe yayım hakları Akcalı Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Mart 2015*
İkinci Basım: *Aralık 2016*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-975-539-981-2
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Tom Robbins

Tibet Şeftali Turtası

Hayalci Bir Hayatın Gerçek Anlatısı

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*
HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*
MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*
KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*
GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK / YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*
BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
İSTİSNA / *Christian Jungersen*
ORBITOR / *Mircea Cărtărescu*
GÜVERCİNLER HAVALANIRKEN / *Melinda Nadj Abonji*
KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*
İÇERDEKİLER / *Victor Serge*
TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*
BAHAR / *Sabine Adatepe*
CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*
EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*
FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*
ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
BEDENİN GÜNCESİ / *Daniel Pennac*
ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*
ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*
KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*
DENİZ DENİZ / *Iris Murdoch*
BAŞLAMA YERİ / *Ursula K. Le Guin*

Tom Robbins

Tibet Şeftali Turtası

Hayalci Bir Hayatın Gerçek Anlatısı

Kız kardeşlerim Rena, Mary ve Marian,
ve kuzenlerim Martha ve June için.

Önsöz

Bu bir otobiyografi değil. Tanrı korusun! Otobiyografi gıdasını egodan alır ve ben, kendiminkinden önce göbek deliklerini anlatmak isteyeceğim insanların uzun bir listesini yapabilirim. Her neyse, yalnızca ünlü yazarlar otobiyografi yazmalılar. Benim ismimse, toplum içinde nadiren anılıyor olması bir yana, belli bir sıklıkta anıldığı yerler de genellikle polis gözetimi altında oluyor. Romanlarımda bile otobiyografik izler bırakmaktan kaçınmak için çaba sarf ettim. Bundan sonra da hayal gücümü aldatmak veya edebiyatta kendi hayatımı kullanmak niyetinde değilim.

Tibet Şeftali Turtası, her ne kadar duruşu ve sesiyle epeyce andırıyor ve zayıf ışıkta öyle gibi görünüyor olsa da bir anı kitabı değil. Daha kesin bir tanım yapacak olursak, bu kitap, yıllardır hayatımdaki kadınlara –karım, asistanım, spor hocam, yoga öğretmenim, kız kardeşlerim, temsilcim ve diğerleri– an-

latmakta olduğum ve yine onların ısrarları üzerine nihayet kaleme aldığım, doğruluğundan kuşku duyulmayacak gerçek hikâyelerin uzatmalı öyküsüdür. Olayları sağlıklı bir şekilde hatırlayabilmem için kabaca bir kronolojik sıralama yapmam gerekti. Bu durum, anı kitabı görünümünü kuvvetlendirmekle birlikte, diğer yandan anlattığım hikâyelerin, sözgelimi Abraham Lincoln'ün değil de bizzat benim tecrübelerim, karşılaştığım olaylar, budalalıklarını ve gözlemlerimden oluştuğuna da işaret ediyor.

Tibet Şeftali Turtası, normal bir anı kitabı gibi okunmuyorsa, bunun sebebi, normal insanların çoğunun normal bir hayat olarak kabul edecekleri yollardan gitmemiş olmam olabilir. (Editörüm anlattıklarımın bir kısmının, benim bile uyduramayacağım kadar çılgınca şeyler olduğunu iddia ediyor.) Dahası, ister gerçeklerin isterse kurgunun hizmetinde olsun, yazış tarzımda değişen bir şey yok: Tepeli ağaçkakan, ördeklerle takılsa bile yine de bir tepeli ağaçkakandır sonuçta.

Şimdi, burada anlatılan olayların "yüzde yüz gerçek" olduğunu iddia etmeme karşın, hayatım boyunca günlük tutmaya uzaktan yakından benzeyen bir girişimim olmadığı da göz önünde bulundurularak, konuların en azından bir parça hafıza erozyonuna uğramış olduğunu ve hikâyelerde adı geçen bazı arkadaşların kendilerini gerçekte olandan bir miktar farklı görebileceklerini de belirteyim. Buna *Rashomon* etkisi* diyebilirsiniz. *C'est la vie.*** Öte yandan epeyce kuvvetli bir hafızam var ve Brooklyn Dodgers'ın*** 1947 kadrosunu ve bir ya da ikisi hariç tüm eski karılarımın isimlerini bir çırpıda sayabilirim.

Bu kitap, nasıl olup da Güneyli Baptist muhitinden çıkıp sıra dışılığına rağmen yine de popüler olarak yirminin üzerinde

---

* Akira Kurusawa'nın *Rashomon* isimli filminden sonra kullanmaya başlanan, aynı olayın farklı gözlemciler tarafından tamamen farklı şekillerde algılanmasını anlatan terim. (ç.n.)

** (Fr.) "Hayat böyle." (ç.n.)

*** Brooklyn Dodgers: Amerikan beysbol takımı. 1947 yılında, Jackie Robinson'la sözleşme yaparak, Amerika Ulusal Beysbol Ligi'nde ilk siyahi oyuncu oynatan takım olmuştur. (y.h.n.)

ülkede yayınlanmış dokuz roman, sayısız dergi ve gazete yazısı yazdığım da dahil, benimle ve hayatta yaptığım maymunluklarla ilgili açığa çıkarabileceklerinin yanı sıra (belki de bunlardan daha önemlisi) başka pek çok yerle birlikte, Büyük Buhran sırasında Apalaş'ta, altmışların psikedelik devrimi boyunca Batı Şeridi'nde, teknolojinin özel hayatı yerle bir etmesinden önceki bohem Amerika'nın stüdyo ve yatak odalarında, İslamcı fanatiklerin gelişinden önceki Timbuktu'da, "iç güvenlik" seyahatlerin tadını kaçırmadan önceki uluslararası gezilerde ve elektronlar ağaçların yerine geçmeden önceki New York yayıncılığındaki yakın tanıklıklarımdan doğan enstantaneleri de içeriyor.

Ha, bu arada, kitabın ismine gelince: Tibet şeftali turtası, anlaşılan o ki, yemek vagonları etrafında Zen ırgatlarının anlattıkları eski bir hikâyede geçen ana yemeğin (adeta Kutsal Kâse gibi) adıdır; daima yıldızları hedeflemenin bilgeliğiyle yalnızca Ay'a kadar ulaşabilse de başarısızlığı keyifle kabullenmenin daha da büyük bilgeliğiyle ilgili bir tür kıssa. 1976'da yayımlanan ikinci romanım *Even Cowgirls Get the Blues*'da* bu hikâyenin kısa bir versiyonuna yer vermiştim. Daha geniş bir anlatımını arzu eden olursa, Posta Kutusu 338, La Conner, Washington, 98257 adresine yazabilir, er ya da geç isteğiniz karşılanacaktır.

* Tom Robbins, *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*, Çev. Sona Ertekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014. (y.h.n.)

Susak Doğmuşum

Henüz altı ya da yedi aylık, sürünen ve emekleyen bir halı yengeciyken, bir gün babam öğle yemeği için eve gelmiş ve beni kanlar içinde bulmuş.

En azından korkuyla feryadı basan babam, üzerimi kaplayan şeyin kan olduğunu sanmış. Annem kısa bir müddet beni yalnız bırakmış (büyük hata: yetişkin dönemlerimde bile başımda biri olmadan bırakılmam riskli bir durum olmuştur) ve onun yokluğundan istifade bir şişe merkürokromu içmeye çalışırken yoğun bir miktarını küçük, sevimli bebek fanilamın önüne dökmüşüm.

Bugünlerde sürüsüne bereket antibakteriyel merhemin arasında merkürokromu görmek pek olası değil fakat küçük kesik, çizik ve sıyrıkları sterilize edip derman olması için yaygın kullanıldığı bir dönem olmuştu. Kiraz kırmızısı bu çözelti, iyottan

daha iyi kokuyor ve daha az sızlatıyordu. Niye içiyordum acaba? Bir seferinde, bilgiye karşı müthiş bir susuzluk duyduğumu söyleyen birine, "Ya ne olacaktı? *Her şeyi* içerim ben." demiştim.

Nitekim, merkürokrom şenliğini takip eden aylarda, mürekkep (temsili belki de) ve *Little Bo Peep* marka çok amaçlı amonyak da içmişim. Amonyak zehirli olduğundan, kuvvetli haşin kokusu beni geri itene kadar en fazla bir yudum içebilmişimdir herhalde. Ha ama niyetim belliydi yani.

Doğuştan gelen şiddetli ve fark gözetmeyen susuzluğum, daha iki yaşındayken hayatımla birlikte neredeyse diniverecekti.,.

Mutfağa kadar düşe kalka yürüdüm; tatlı, çikolatalı ve elbette sıvı bir şeyin kokusu beni çekiyordu. Bu cazibe kaynağı, ocağın üstünde buharı şiddetle tüten bir cezve kakaoydu. Formalitelerden hiç hoşlanmam; parmak uçlarımda yükselip cezveye eriştim, sapını kavrayıp altı yanan ocaktan çektiğim sırada da içindekini olduğu gibi göğsüme döktüm.

Acil Servis falan yoktu, Büyük Buhran* döneminin ortasında, Kuzey Carolina'da Apalaş bölgesindeydik. O civardaki tek doktor da yanan bölgeyi yıkadı ve sıkıca sardı ki bu pek de zekice bir hareket değildi. Birkaç gün sonra yüksek ateşimden ve dinmeyen ağrılarımdan endişelenen annem bandajları çıkardı. Göğsümdeki bütün et de bandajlarla beraber çıktı. Yalnızca deri değil, et de.

Yüz otuz kilometre uzaklıktaki Statesville'de bir hastanenin oksijen çadırına alınmışım ve annem de yolun karşısındaki pansiyona yerleşmiş. Bir ara, görevli doktor öldüğümü söylemek

* Güneyli Baptist: Güneyli Baptist Topluma veya Güneyli Baptist Konvansiyonu (İng. *Southern Baptist Convention*), ABD merkezli, muhafazakâr ağırlıklı bir Hıristiyan mezhebidir. Güneyli ismi, mezhebin kurulduğu ve kökleştiği Güney ABD'den gelir. Mezhep, kuzeyli Baptistler ile kölelik sorunu dolayısıyla arasının açılması neticesinde ilk kez 1845'te Georgia'nın Augusta şehrinde bağımsız kilise olmuştur. 42 binden fazla kilisesi ve 16 milyondan fazla üyesiyle bugün dünyanın en büyük Baptist mezhebi ve ABD'deki en büyük Protestan gruptur. (y.h.n.)

için annemi aramış. Annem telefonu ilk çalışından sonra açmış ama hatta kimse yokmuş. Bu esnada bir hemşire koşarak doktorun yanına gelip yaşam belirtileri gördüğünü söylediği için doktor telefonu kapatıp beni muayene etmeye gelmiş.

Endişe dolu annem, kesilen telefondan huylanıp analık sezgilerinin dürtmesiyle koğuşa koştuğunda, adımı yaşayanlar listesine resmen yazdırmayı başarmışım. Elbette durumum hâlâ kritikmiş. Muhtemelen düşümde bir sonraki içecek maceramı görerek huzurla uyuyormuşum.

Kayıntı & Kızlar

Her türden içeceğe karşı gelişen erken tutkuma eşlik edecek yiyecek ve hanımlara karşı da az ilgili değildim. Bunlara duyduğum tükenmez iştahın tatmini de ancak bir nebze daha az tehlike yaratıyordu.

Üçüncü yaşımın güneşli bir sonbahar öğleden sonrası, annem dışarıdan gelen bir patırtı işitmiş. Pencereyi açtığında, kafam kadar bir çiğ lahanayı keyifle kemirerek sokakta gezindiğimi görmüş. Birkaç metre arkamdan da öfkeli bir ev hanımı bağırarak yaklaşıyormuş.

Anlaşılan o ki sebzeyi komşunun arka bahçesinden yürütmüşüm. Kadının öfkesinin boyutu, 1935 yılında bir Apalaş köyünde, taze yeşil bir lahananın bir kilo beluga havyarından daha pahalı olmasına bağlanabilir. Elbette yakalandım ve layıkıyla cezalandırıldım. Yine de karnımın şehvetini bir parça olsun dindirmeyi başarmıştım.

Büyükbabamın mobilya dükkânının (pazar günleri bir katıra binip tepe halkının küçük cemaatine İncil vaazları vermeye giderdi; hafta boyunca ise güzel el yapımı mobilyalara biçim verirdi) yakınındaki dükkânlarda çalışan adamlar, her zaman dükkânın önüne bıraktıkları sefer taslarındaki yemeklerin eksilmesinden şikâyet etmeye başladıklarında, büyük lahana soygununun üzerinden pek vakit geçmemişti.

Bu olayın gizemi, hırsız, bir sabah yabani ormangülleri arasında kendisinin yapmadığı besbelli bir sucuklu sandviçi götürürken yakalanana kadar, bir hafta on gün sürdü. "Çalıntı sirke baldan tatlıdır." derler. Araklanmış sucuğun tadının daha güzel olduğuna ben şahidim.

Açığa çıkan bir sonraki skandal beşinci yaşıma denk geliyordu ama bu arada gastronomik maceralarım da devam etmiştir sanıyorum.

Bir yaz günüydü. O kadar sıcak ve o kadar ağırdı ki ne en sevdiğim oyuncağım ne de yepyeni güneş mayomun (tek parça, kısa paçalı, kolsuz çocuk giysilerine böyle deniyordu) ihtişamı uyuşukluğumu geçiremiyordu. Nihayet, uzaktan gelmekte olan bir dondurmacı arabası çanı dikkatimi celbetti ve bizim bahçeden çıktığım gibi sokağı baştan başa, dükkânların bulunduğu ve görece kalabalık (bir tatil kasabasındaydık ve yazlıkçı mevsimiydi) olan caddenin de yarısına kadar koştum ve büyüleyici çıngırtının yerini hemencecik tespit ettim.

Bir buzlu dondurma beş sentti ama benim hiç param yoktu. Kararlı bir tavırla civarda gezinen bir turist grubunun yanına gittim ve güneş mayomu onlara satmayı teklif ettim. Bunun sevimli bir fikir olduğunu düşünmüş olacaklar ki içlerinden biri bana bir beşlik verdi.

Hemen oracıkta hiç düşünmeden kıyafetimi çıkarıp verdikten sonra bana kuşkuyla bakan dondurmacıya siparişimi verdim. Ve portakallı dondurmamı yalayarak anadan üryan ve halinden gayet memnun vaziyette evin yolunu tuttum.

Elbette bu olayın aile içinde birtakım yankıları oldu, sonuç-

ta güneş mayoları yerden bitmiyordu. Ama disiplinle ilgili anılarımı baskılamayı hep başarmışımdır.

Karşı cinse yakınlaşmaya dair hayat boyu süren isteğimin ilk ortaya çıkışı, ben iki yaşındayken, henüz bir yaşında olan ve üzerinde yalnızca bir bebek bezi bulunan kuzenim Martha'yla el ele ana caddede yürürken görülmemle olabilir. Yöremizin en popüler pozunu kesiyorduk yavrum! Caddeye çıkmıştık! Ve Martha'nın küçük tombul ayaklarıyla zar zor adım atabiliyor olmasının da bir önemi yoktu.

Kaçışımız bazı işgüzar kimseler tarafından engellendi ve annelerimizin büyük şaşkınlığı arasında eve bir polis arabasında döndük. Kuzen Martha büyüyüp serpildi ve yirmili yaşlarının başında Amerika Öğretmenler Güzellik Yarışması'nda ülkenin en güzel ikinci eğitimcisi tacını giydi. Bana gelince, elbette yanımda genç güzel bir hanımla kirişi kırdığım son sefer bu değildi ama sonuç çoğu kez bundan bir gıdım daha iyi olmuştur.

Çürük Tommy

Çocukluk yıllarımın büyük bir kısmında, belki de tamamında, annemin bana seslenmek için kullandığı "sevgi sözcüğü" Çürük Tommy'ydi. "Sevgi sözcüğü" kavramını rastgele kullanmıyorum; bu sesleniş her ne kadar şaşkınlık ve hayretten doğmuş olsa da her zaman muhabbetle, bazen de saklanamayan bir takdirle söylenirdi.

Birilerinin Çürük Tommy'yi Bart Simpson'ın* bir prototipi

* Simpsonlar: Simpsonlar ya da The Simpsons, Matt Groening tarafından yaratılmış animasyon televizyon durum komedisidir. Dizi, Homer, Marge, Bart, Lisa ve Maggie'den oluşan orta sınıf bir Amerikan ailesinin satirik bir parodisidir. Şov, Springfield adlı kurgusal bir şehirde geçmekte ve Amerikan kültürünü, toplumunu, televizyonunu ve farklı insanlık hallerini hicvetmektedir. Homer ile Marge'ın en büyük çocukları olan Bart on yaşındadır ve en baskın kişilik özellikleri yaramazlığı, asiliği ve otoriteye karşı saygısızlığıdır. Ortanca çocuk olan Lisa, sekiz yaşında, oldukça zeki ve zekâsı ile liberal inançlarından dolayı kendini Simpson ailesindeki uyumsuz kişi olarak görmektedir. Lisa'nın bilgisi, astro-

olarak karakterize etmesine meydan vermemek için hemen belirteyim, her ne kadar kaygısız (ve genellikle de hedonist) bir haylaz olsam da Bart olduğum kadar Lisa Simpson'dım da aynı zamanda. Yani, çocukların apaçık duyarlılık belirtileri sergilemelerine, etrafta dolaşıp bir şeyler yaratmalarına (resim çizmek, kukla gösterileri yapmak, piyanonun tepesinde gürültü çıkarmak) ve kimi uç vakalarda, hayal güçlerindeki termostat yüksek ayarda sabitlenmiş gibi davranmalarına sebep olan o genle lanetlenmiştim.

Hani neredeyse beşiğimde yatarken çılgın bir edebiyat perisi sihirli değneğiyle bana dokunmuş ve sanki Oscar Wilde'ın bahçesindeki bir gelinciğin goncasında beni kuluçkaya yatırmıştı. Zira kitabın ne olduğunu öğrendiğim andan itibaren kitaplara âşık olmuştum. Ve aileme yazar olma niyetimi bildirdiğimde eli yüzü düzgün cümleler kurabilmeye başlayalı daha birkaç ay olmuştu.

Kelimeleri heceleyip yazabilene kadar beklemek için fazla sabırsızdım. Annemi şahsi sekreterim yaptım. İlham perisi, çocukların çalıştırılmasına ilişkin yasaları hiçe sayarak sıklıkla yaptığı üzere beni dürttüğünde, derhal annemi çağırır ve elinde ne iş varsa bırakıp söylediklerimi yazmasını isterdim. Annemin bu isteklerimi yerine getirmek için gösterdiği heves, kendisinin de keşfedilememiş bir yazar olması gerçeğiyle ilintili olabilir. On sekiz yaşındayken Columbia Üniversitesi'nden aldığı burs teklifini, New York'a taşınmaktan fazlasıyla ürküttüğü için reddetmiş.

Dikte ettiklerimi yazıya aktarırken, yavan tarzımı geliştirmek için (bu onun fikriydi) zaman zaman kelimeleri değiştirmesi de kuşkusuz annemin edebi hevesinden kaynaklanıyordu. Bununla birlikte, her bir cümlemi her zaman kelimesi kelimesine hatırladığım için, söylediğim gibi yazmadığı zamanlar yaygarayı koyverir ve istediğimi yaptırırdım. 1975 yılında, bu hikâyeyi *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir* kitabımın editörlüğünü yapan Ted

---

nomiden tıbba kadar geniş bir alanı kapsamaktadır ve Springfield'deki yaşamından ziyade dünya sorunlarıyla ilgilenmektedir. (y.h.n.)

Solotaroff'a anlattığımda, "Aman Tanrım Robbins, kırk yıldır hiç değişmemişsin!" diye haykırmıştı.

Her neyse, beşinci doğum günümde bana verilen *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*'in resim yapıştırmalı albümünü, resim yapıştırarak değil, anneme yazdırdığım (ve müdahale edilmemiş!) hikâyelerimle doldurmaya başladım. Bu hikâyelerin ilki (bu albüm hâlâ duruyor), yalnızca sarı lekeli kahverengi bir ineğin yaşadığı kıraç bir ıssız adaya düşen bir uçağın pilotu hakkındaydı. İnek kumu sindirmeyi öğrenerek hayatta kalmayı başarmıştı. İnek, zamanla pilota da kum yemeyi öğretti ve orada insan ve sığır bir arada, dostça ve sağlıkla yaşadılar.

Bu ilk edebi girişimimden ne anlam çıkarabiliriz? Şansın, doğaçlama yapanın yanında olduğunu mu? Biz insanların hayvanlardan öğrenecek çok şeyimiz olduğunu mu? Her şey yerine neşede ısrar etmemiz gerektiğini mi? Pilotun derhal ineği kesip pişirmemesinin (bunu yapmış olsa et bittiğinde açlıktan ölümü kesin olacaktı) sürdürülebilirlik konusundaki ibret vericiliğini mi yoksa gelecek nesilleri, dünyayı günün birinde felakete sürükleyecek açgözlü ve düşüncesizce tüketim karşısında alternatif aramaları için cesaretlendirmeye niyetlenen kâhince bir masal olduğunu mu? Bunları küçük Çürük Tommy'ye sormalıydınız ama kendisi konuşmuyordu.

Blowing Rock, Aşkım

Gazetenin karikatür sayfalarına bakarken hep gözlerimi kıstığımı fark eden ailem, beni göz muayenesine götürdü. Bunun sonucunda ise okulun ilk yılına gözlüklü olmanın utancıyla başladım. Sınıfın kabadayısı Charley, suratıma bir yumruk indirip gözlüğümü kırdığındaysa okul başlayalı daha bir ay olmuştu.

Bu küçük piç kurusunu tahrik edecek ne söylemiş olabileceğimi hayal bile edemiyorum. En azından fiziki bir zarara uğramamıştım ama aldığım darbenin şiddetiyle kırılan cam parçalarından biri Charley'nin sağ gözüne (ironinin gözünü seveyim!) isabet etti ve ancak ameliyatla çıkarabildiler.

Siz kötü huylu kabadayılar, dikkatli olun. Böyle kaba saldırıların geri tepmesi de pek olur.

Daha önce bahsettiğim üzere, kurgusal şeyler yazmaya beş yaşındayken başlamıştım. Fakat başarı öyle kolay gelmedi, yedi yaşına kadar yazdıklarımı yayınlatamadım.

Birleştirilmiş büyük bir okula gidiyordum. Birden on ikiye kadar bütün sınıflar üç katlı bir binanın içindeydi. İki haftada bir yayınlanan bir okul gazetesi vardı ve neredeyse tüm editörlük ve yazarlık işlerini on bir ve on ikinci sınıflar yapıyordu. Benim de yakın zamanda bir defter sayfasına yazmış olduğum (*Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* albümü dolalı epey olmuştu), gözü kara bir çocuk, cesur bir köpek ve tehlikeli bir şelaleyi konu edinen, melodramatik denebilecek bir hikâyem vardı. Bir gün teneffüs esnasında üçüncü kattaki gazete ofisine doğru zorlu bir yürüyüş yaptım ve hikâyemi şaşkınlık içindeki editörün masasına atıp, "*Bunu* basın." dedim.

Bir sonraki sayıda hikâyem basılmıştı. Ve içimden geçen ilk şey, "*Hımm, kolay oldu. Belki de bu işten para kazanabilirim*" oldu.

Belki de henüz ikinci sınıfta bir edebiyat aslanı olmanın verdiği coşkuyla, bir evlilik teklifine de kalkıştım. Samimiyetimin göstergesi olarak da niyetimi, cam taşı sallanan dandik bir oyuncak yüzükle gösterecektim. Bana yirmi beş sente patlamıştı (lütfen hakkımda cimri yakıştırması yapmadan önce 1939 yılında, bir çeyrekliğe *Bynum's Cafe*'de yanında soğanı, hardalı ve sosuyla birlikte iki hamburger ve bir sosisli sandviç yenebildiğini göz önünde bulundurun; aynı paraya *Tommy Rotten*'dan* tam beş tane yeni güneş mayosu alınabileceğine hiç girmiyorum).

Peki, Nancy Lentz'e mi yoksa kuzeni Toni'ye mi evlenme teklif etmiştim? İkisi de güzel kızlardı fakat ne hangisi olduğunu hatırlıyorum ne de izdivaç teklifime anlaşılmaz bir kıkırdama ötesinde bir yanıt alıp almadığımı. Öte yandan, yine aynı yıl, annelerimiz ne halt yediğimizden bihaber oturma odasında

* *Tommy Rotten* (Çürük Tommy), muhtemelen yazarın annesi tarafından kendisine takılan lakapa sebep olan mağazanın adı. (y.h.n.)

sohbet ederken, bizim garaj yolundaki arabanın ön koltuğunda karşılıklı "postane" oyunu (her "mektup" bir öpücüğe, her "paket" bir sarılmaya tekabül ediyordu) oynadığım kızın Gwendolyn Berryman olduğunu hatırlıyorum.

Bu kadar küçük bir çocuğun bu denli aleni romantik dürtüler sergilemesinin neden kaynaklandığı sorulabilir. Bob Dylan'a danışmaktan daha kötüsü de yapılabilir. Zira elbette cevap, rüzgârda saklı. Rüzgârda. Blowing Rock'a adını veren rüzgârda.

Her birinde kayda değer ve etkileyici yıllar geçirdiğim için beş ayrı memleketim olduğu iddiasındayım (hiçbirinin beni sahiplenmiyor olması da umrumda değil). Başa doğru sıralayacak olursak, bunlar: Washington Eyaleti'ndeki La Conner ve Seattle, Virginia'daki Richmond ve Warsaw, Kuzey Carolina'daki Blowing Rock. Bu sonuncusu doğduğum yer ve akrabalarımın nihai dinlenme yeri, aynı zamanda da şu ana kadar anlattığım tüm hadiselerin vuku bulduğu kasaba.

Blowing Rock'ın tepelik bir yer olduğunu söylemek onu biraz hafife almak olur. Rocky Dağları'nın doğusunda kalan en yüksek büyük kasaba olan Blowing Rock, dağların üzerinde, dağların tepesindedir. Blowing Rock'tan gördüğün her şey aşağıdadır bebeğim.

Kasabanın adı jeolojik bir oluşumdan, gerçek bir kayadan gelir. Bin metre aşağıdaki Johns Nehri vadisi üzerinde, Tanrı'nın hiddetli başparmağı gibi öne atılmış, metamorfik gnays kayalarından oluşmuş dev bir çıkıntıdır bu. Her ne kadar baş dönmesi sorunu yaşayabilecekler için üzerine tünemek iyi bir fikir olmasa da herhangi bir kartpostalın uğruna canını vereceği panaromik manzaranın görülebileceği bu kayaya tırmanmak pek de zor değildir. "Rock"ı* anladık, peki neden "Blowing"?**

Kayanın kendisi, yani üzeri genellikle epey sakin olsa da vadinin sarp duvarlarının biçimlendirdiği suyolunda sessiz rüzgârlar hayli sert eser. Ziyaretçilerden biri, uçurumdan aşa-

* (İng.) Kaya. (y.h.n.)
** (İng.) Esen/üfleyen. (y.h.n)

ğıya bir mendil, kâğıt bardak veya herhangi bir hafif nesneyi atacak olursa, bu nesne, yüzlerce metre aşağıya döne döne inerek mora çalan bir sisin içine girer, sonra aniden ortaya çıkan gizemli bir hava akımı onu alıp yukarı çıkarır ve atan kişinin kafasına geri fırlatır. Atıcı bunun üzerine geri kavuştuğu nesnesiyle birlikte birkaç metre geriye çekilir (umalım ki attığı şey kurabiye olmasın). Kışları bu kayada kar aşağıdan yukarı yağar.

Hem harikulade hem de gizemli olan böylesi bir doğa olayının yerel bir efsaneye dönüşmemesi düşünülemez. Son yıllarda, kaya hakkındaki mitoloji, sanki bir ticaret odası destekçisi tarafından televizyon hassasiyetine uygun olarak tekrar yazılmış gibi kompleks bir sinema ürününe dönüştü. Fakat çocukken bana anlatılan daha basit ve bir şekilde daha sevimli olan efsane şöyleydi:

Bir Çeroki bakiresi, tamtam telgrafı yoluyla gelen haberle, sevgilisi ve müstakbel kocasının bir muharebede öldüğünü öğrenir. Teselli bulamaz haldeki genç kız çılgına döner ve kayaya gidip feryatlar içinde kendini uçurumdan aşağı bırakır. Fakat kız uçurumun dibine ulaşmadan, şefkatli ve bilge rüzgâr onu yakalar, tuttuğu gibi yukarıya, kayaya doğru yaklaşan sevgilisinin kollarına doğru üfler; sevgilisi aslında tamtamların bildirdiği gibi ölmemiştir, yalnızca yaralanmıştır.

Şimdi, bu manzaranın ve bu hikâyenin (genç arkadaşlarım ve ben, yaprak üzerindeki karıncalar gibi kayanın her yerindeydik; bir aşk banyosunda yüzen sperm gibi hayal gücüm de mitoloji içinde yüzüyordu) arasında büyüyen ben, romantizmin karşısında nasıl *durabilirdim*?

Karanlık ormanlar, çağlayan dereler, neredeyse uzanıp tutabileceğiniz yıldızlar, pruvaları daima *başka yerleri* işaret eden, dev kayalardan gemiler. Hava her zaman yeni yıkanmış çarşaf gibi tertemiz, baykuşlar gizli dolaplarından öter, "kim, kim, kim*, gerçekliği gölgeler ağına döndüğü ve zamanın yönünü

* Türkçe'de "kim" manasına gelen İngilizce "who" kelimesinin okunuşu "hu"dur ve baykuş sesini andırır. Orijinal metinde hem baykuş sesine, hem "kim" anlamına gönderme yapılarak "*who, who, who*" kullanılmıştır. (ç.n.)

şaşırmaya meyilli olduğu Tanrı'nın dolambaçlı patikalarında, bu ayıyı takip etme cüretini gösteren?" diye sorarlar. Ve o antik, görünmez Çeroki öpücükleri, ölüme galip gelmesiyle bilinen öpücükler, çamların arasında (yazları çıplak topuklarımıza işleyen reçinetopazları gibi) her yere dağılmıştır.

Doğal çevre ve egemen kültüre ek olarak, masal kitaplarındaki terk edilmiş prens ve prenseslerin, Kral Arthur'un şövalyelerinin kahramanlık öykülerinin ve Tarzan'ın kucağında Jane'le yeşilliklerin içinde sallandığı filmlerin denklemini de hesaba katarsak, Çürük Tommy'nin kalbini neden Nancy Lentz'e (yoksa Toni miydi?), soluk öpücüklerini de Gwendolyn Berryman'a kaptırdığını açıklayan bir algoritmaya varabiliriz.

Tarzan filmleri Blowing Rock'ta gerçekten de gösteriliyordu. Peştemalli Johnny Weissmuller'ı yabani bir nida atarak gökyüzü ile yeryüzü arasındaki boşlukta salınırken gördüğüm ilk anda, İsa, içimdeki o coşkun tapınağın en tepesindeki yerini kaybetmişti. Gerçi filmler yalnızca yazın gösteriliyordu. Durun anlatayım.

Blowing Rock yazlık bir tatil yeriydi, üstelik de gösterişli bir yerdi. Bölgenin güzelliğinin ve serin dağ havasının cazibesiyle Güneydoğu'dan gelen varlıklı aileler yaz boyunca orada ikâmet ederlerdi. Cannon tekstil baronlarının burada dev bir malikânesi vardı, R. J. Reynolds* tütün klanı ile sıcak ve nemli Atlanta'dan gelen Coca-Cola Snyder'larının** da... Haziranın başlarından itibaren kaldırımlar tenis beyazı kıyafetler ve altın mücevherlerle dolar, sokaklar asfalt kollarını Avrupa yapımı spor arabalara ve lüks sedanlara açardı. West Palm Beach ve Boca Raton'da kaliteli mallarla dolu butiklerde, satın almak şöyle dursun, hiçbir köylünün adını bile bilmediği meyvelerle (avakadolar, pa-

* R.J. Reynolds: Winston-Salem, Kuzey Carolina merkezli ve 1875 yılında R. J. Reynolds tarafından kurulmuş Reynolds Tobacco Company (RJR), ABD'deki ikinci büyük tütün şirketidir. (y.h.n.)

** Coca Cola Snyder'ları: 1902 yılından itibaren Kuzey Carolina'da Coca Cola satmakta olan ve ABD'nin büyük Coca Cola distribütörleri arasında bulunan Luther Snyder'ın bu işi yürütmekte olan ailesi kastediliyor. (y.h.n.)

payalar, sarı erikler) dolu manav tezgâhları vardı; sonra bir de Los Angeles ve New York'ta galaları yapılan filmleri vizyonda ilk gösteren sinema vardı... İşçi Bayramı'nın* salısına kadar, o günden sonra sinema da Meçhul Moruklar Anıtı'na yollanarak perdesini kapatırdı.

Her sene aynı şey olurdu. Haziran geldi mi o neşeli maskeli balo başlar, eylül oldu mu Apalaş gerçekliği kederli bir iç çekişle halkın üstüne çökerdi. Dükkânlar kepenklerini kapar, golf sahaları terk edilir, son fiyakalı araba da dağların ardına, şehrin dışına doğru *cadillac*layarak gözden kaybolurdu. Sonbahar yapraklarının VXI. Louis renkleri bile, bir sürü evin üç ayda kazandıklarıyla dokuz ay geçinmek zorunda olduğu ayrıntısının üstünü örtemezdi. Artık vasat akşam yemekleri, köpek öldüren sarhoşlukları, cılız çocuklar, salaş kıyafetler, zaman zaman bıçaklamalar ve her zaman kızamık, kuru öksürük, uyuz ve bit olacaktı. Ve sonra... Ve sonra haziran tekrar kutusundan çıkıverecek ve hayat yeniden sağlıklı ve keyifli hale gelecekti.

Çürük Tommy farkında olmadan bu sezonluk gel-gitlerden büyük bir ders çıkarmıştı. Beyni istemsizce gösterişli ile sıkıcı arasında tekrar tekrar gidip gelirken, değişimin ritmine, zıtlıkların dengesine, *yang* ve *yin*e, yükselişe ve düşüşe ayak uydurur hale geldi ve bir şekilde evreni ilerleten şeyin çelişki olduğu bilgisinde avuntu buldu. Yetişkinliğinde yazdığı romanlarda da *dönüşüm* (kurtuluş ve kutlamayla birlikte) ana tema oldu.

Blowing Rock'ın durgun mevsimlerinin tüm zorluklarına rağmen ilginç olmadığını söylemek yanlış olur. *Aksine.* Büyük Buhran'ın uzun aralıkları boyunca bile etrafta etkileyici bir hava olurdu. Kinetik bir hayal gücüne sahip bir çocuk için de bu olsa olsa büyülü bir şeydi.

Hem sokaklarda hem de ormanda özgürce dolaşmaya iznim olduğundan, sadece doğa harikalarını değil, aynı zamanda sin-

* İşçi Bayramı (İngilizce: *Labor Day*); Amerika Birleşik Devletleri'nde her sene Eylül ayının ilk Pazartesi günü, işçilerin ekonomik ve sosyal hakları dolayısıyla kutlanan bayramdır. (y.h.n.)

cap ve tavşan avcılarını, meyve toplayıcılarını, banço çalgıcılarını, ay ışığı aylaklarını, berduşları, gerçek Çingeneleri, yılan terbiyecilerini, inatçı nasihatçileri (büyükbabam gibi), Pink Baldwin ve Junebug Tate gibi isimleri olan eksantrik tipleri ve belki de içlerinden en etkileyici olan, hiç çaba sarf etmeden öyküler yaratan ve onları tütün çiğnerken ustalıkla etrafa saçan işçi tulumlu hikâyecileri gözlemledim ve onlarla iletişim kurdum.

Tüm bunlar bende bir keyif iştahı yarattı; üstelik size daha birlikte "doktorculuk" oynadığımız papazın küçük kızlarından bahsetmedim. Oyuncular sırayla hasta ve hekim olurdu. Oldukça öğretici, ellerin kullanıldığı, anatomik olarak doğru ve muayene masasının iki tarafındakilerin de sağlık sigortasını umursamadığı bir oyundu bu. Harvard Tıp halt etmiş!

Blowing Rock'ın etkisinden bahsederken The Bark'ı atlamak olmaz. Kasabanın eteklerindeki yolüstü lokantası The Bark, ismini, etrafını çevreleyen soyulmamış sedir kütüklerden alıyordu. Dışının ilkel görüntüsü kadar, içerisinin de adı çıkmıştı. O kaba saba görünümlü dış cephenin ardında, müşteriler bira içip dans eder ve her Güneyli iyi Hıristiyana Şeytan'ın ta kendisini çağrıştıran aktivitelerde bulunurlardı.

Kiliseye sadakatle bağlı olan annem (babası, babamın babası gibi bir Babtist vaiziydi), ergenliklerinin sonunda, yirmili yaşlarının başlarında olan dinine düşkün Hıristiyanlara Pazar okulunda dersler veriyordu. Çarşamba akşamları da sınıfı bizim evde toplanırdı. Bu toplantılar yarı dini, yarı sosyaldi; hep birlikte dualar edildikten sonra, genç Baptistler kurabiyelerini kemirir, pançlarını yudumlarken de dedikodu (anlaşılan günah değildi) gırla giderdi. Ortamdaki birisi illaki ağzından bir şey kaçırıverirdi –fısıltıyla ağızdan bir şey kaçırmak ne kadar mümkünse artık– "Mary Jones'u cuma akşamı The Bark'tan çıkarken görmüşler." ya da "Babam cumartesi gecesi John Doe'nun pikabını The Bark'ın önünde görmüş, araba orada saatlerce durmuş."

Bu mini minnacık istihbaratlar her zaman heyecanlı nefes alıp vermelerle, çenelerin iki yana sallanması ve dillerin

cıkcıklanmasıyla dinlenirdi. Eğer The Bark yasak meyveyse, ondan bahsedildikçe gelen şaşkınlık ve huşu, hayalimde (o zamanlar sekiz-dokuz yaşındaydım) orayı bir saf altın parçası gibi parıl parıl parlatarak cilalıyordu. O yolüstü bar, çocukluğumda bana Tarzan ve Jane'in ormanları gibi çekici geliyordu.

Kayaya ya da diğer ormanlık gizlenme yerlerimize giderken, arkadaşlarımla sık sık The Bark'ın önünden geçer ve sanki orası dev bir hazinenin saklı olduğu şeytani bir şatoymuş gibi durup dakikalarca mekâna bakardık. Arada sırada oradan çıkan adamlar görürdük (bildiğimiz kadarıyla içeride içmiş ve dans etmiş olurlardı); dişlerinin arasına sigara tutturmuş dövmeli bir eleman ile kolunda Pazar okulunda "hoppa" diye bahsettikleri tipte bir kadın görürdük; ikisini, büyük bir Harley-Davidson'a binip, bizim tehlikelerini ve getirilerini tahmin bile edemeyeceğimiz özgürlük oksijeniyle sarıp sarmalanmış bir halde, kırmızı topraklı park alanından gürleye gürleye giderken izlerdik. O anlarda tüm istediğim bira içebilecek, dans edebilecek, dövme yaptırabilecek, sigara tüttürebilecek, motorsiklet sürebilecek ve koluma bir hoppa takabilecek kadar büyümekti.

Eninde sonunda bunların hepsini yapabildim... Ve hiçbiri beni hayalkırıklığına uğratmadı. Kim demiş davulun sesi uzaktan hoş gelir diye?

Suç, Sanat & Ölüm

Hannah kardeşler, Georgie ve Jimmy, Bağdat doğumlu Irak Yahudileri'ydiler. Babaları, yazları Blowing Rock'ta, yılın geri kalanındaysa Florida'da kaliteli Doğu halıları satan bir tüccardı. Haziranda, Georgie ve Jimmy'nin kasabaya geldiği gün, benim için yılın Noel'den daha heyecan verici ve daha fazla beklenen bir günüydü. Hayal güçleri benimkine denk olduğudan en sevdiğim oyun arkadaşlarım onlardı. Hannah kardeşler tahtadan kılıç ve ışın tabancası yapımında, yeni çıkan filmlerin sahnelerinin tuhaf doğaçlama versiyonlarını canlandırırken gerekli olan acayip kostümlerin (kovboy, kızılderili, korsan, uzay adamı, orman kralı vb) bir araya getirilmesinde ustaydılar. Aynı zamanda aritmetik dersine hiç göstermediğimiz bir hevesle çalıştığımız sahneleri izleyebilmek için sinema salonuna sızma işinde de fena sayılmazlardı.

Yaz boyu, sinema veya çizgi romanlardan alınma temaları kendi yaratıcı versiyonlarımızla arka bahçelerde, dağ yollarında, "perili" evlerin (içeri girmek için birbirimize gaz vererek) yıkık dökük verandalarında, golf sahalarının çevresinde ve ara sıra tatil yapan ünlülerle anlık karşılaşmalar yaşadığımız Mayview Manor Oteli'nin bahçesinde (burada Bob Hope'u*, Jimmy Stewart'ı** ve General Eisenhower'i*** görmüştük ama ne yazık ki Johnny Weissmuller'le**** hiç karşılaşmamıştık) sergilerken birbirimize üstün gelmek için çekişir dururduk.

İşçi Bayramı'ndan sonra, Georgie ve Jimmy Sarasota'ya dönünce maalesef hayal âleminin uçsuz bucaksız galaksisi yerini süratle sıkıcı okul dünyasına bırakırdı. Ama yine de okuma ve yazma faaliyetim benimleydi. Bir de Johnny Holshauser vardı tabii, yıl boyunca benimle diğer en iyi arkadaşım ve elbette (yazıklar olsun ki!) gerçek suçlardaki ortağım.

Ilık sayılabilecek bir güz öğleden sonrasında, Johnny'yle canımız sıkkındı; kilise ve okulda biriktirdiğimiz miskinlik ve kronik parasızlığın yarattığı umutsuzlukla bunalmış haldeydik. Ne bir çizgi roman alacak beş kuruşumuz ne de gofrete yatıra-

---

* Bob Hope (29 Mayıs 1903-27 Temmuz 2003), Leslie Townes Hope adıyla İngiltere'de doğan ABD'li komedyen. Vodvillerde, Broadway tiyatrosunda, radyo ve televizyonda, filmlerde ve Amerikan Ordusu için yapılan turnelerde rol almıştır. Güçlü mizah duygusu ve uzun kariyeriyle bilinir. Kendisi birçok kez Oscar Ödül Töreni'ni sunmuştur. (y.h.n.)

** James Maitland Stewart, (20 Mayıs 1908-2 Temmuz 1997), ABD'li tiyatro ve sinema oyuncusu. Alçakgönüllülüğüyle tanınan oyuncu, Amerika'da daha çok Jimmy Stewart adıyla ünlüydü. Amerikan Film Enstitüsü tarafından belirlenen "Tüm Zamanların En İyi Aktörleri Listesi"nde 3. sırada yer almaktadır. (y.h.n.)

*** Dwight David Eisenhower (14 Ekim 1890-28 Mart 1969), ABD'nin 34. Başkanı (1953-1961). II. Dünya Savaşı'nda, 1944-45 yıllarında Batı Avrupa'daki Müttefik kuvvetlerinin başkomutanlığını yapmıştır. 1951'de NATO'nun ilk başkomutanı olmuştur. (y.h.n.)

**** Johnny Weissmuller (2 Haziran 1904-20 Ocak 1984) ABD'li yüzücü ve sinema oyuncusu. 1920'li yılların Dünya yüzme şampiyonu olan ve olimpiyatlarda altın madalya kazanan Johhny Weissmuller, yüzme ve sutopu alanlarında toplam altı ödül sahibidir. 1924 yılında 100 ve 400 metre serbestte Olimpiyat rekorlarını kırmıştır. Weissmuller 67 dünya rekoruna sahiptir ve Hollywood'da 12 serilik Tarzan filminde başrol oynamıştır. Tarzan rolüyle bir fenomen yaratan Weissmuller, ormanda vahşi hayat yaşayan, iyi kalpli bir kişiliği canlandırmış, milyonların gönlünde taht kurmuştur. (y.h.n.)

cak meteliğimiz vardı. Birer sakız alacak kadar bile paramız yoktu. Ve sekize basmasına pek az kalmış yedi yaşında birinin, finansal çıkar temin etmek için pantolonunu takas etmeye kalkışması pek sevimli olmayacağı gibi kârlı da değildi. Birden ya da belki yavaş yavaş da olabilir, aklımıza bir fikir geldi, bir strateji, bir dalavere. Gayet basitti. Banka soyacaktık.

Elbette pek orijinal bir fikir sayılmazdı bu. Büyük Buhran yılları boyunca, parası ve ümidi kalmamış birtakım gençler, banka soymanın nakit akışları üzerinde (her zaman sürdürülebilir olmamakla birlikte) kuvvetli bir pozitif etki yarattığını keşfetmişlerdi.

Johnny ve benim gerçek tabancayı epeyce andıran birer mantar tabancamız vardı. Silahlarımızı kuşanıp doğruca Blowing Rock'ın en büyük caddesindeki Northwestern Devlet Bankası'na gittik ve tabancaları şaşkın veznedara doğrultup "çok para" talep ettik. Hakikaten, şaka falan değildi. Son derece ciddiydik. Bir iki dakika ortalık sakindi. Ama ardından çatışma başladı.

En azından bize göre ortada bir çatışma vardı. O zamanlar "torpido" denilen, kızkaçıran türünden bir şey vardı. Boyutları ve şekli itibariyle, almaya paramızın yetmediği yuvarlak sakızları andırdığını düşünürsek yanıltıcı bir isimdi bu. Gri, yuvarlak top şeker benzeri bu nesneyi sert bir yüzeye doğru fırlattığınızda kuvvetli bir gürültüyle patlardı. Biz elbette bundan habersizdik ama bankanın bu torpidolardan oluşan yüklüce bir mühimmatı varmış ve çalışanlardan biri ya da birkaçı torpidoları mermer duvarlara ve zemine fırlatmaya başlamışlar. Mermilerin kafamızı sıyırdığından emin bir halde önde Johnny arkada ben kapıya doğru koştuk.

Kasaba boyunca koştuk ve arka yollardan birinden dik bir yokuşu tırmanıp kendimizi ormana attık ve daha önce bahsi geçen saklanma yerlerimizden en yakınına varana kadar da durmadık. Sonra da soluksuz bir halde çam yapraklarının üstüne yığıldık. Ve bekledik. Bekledik. Polislerin yahut adalet heveslisi birilerinin peşimize düştüğüne dair işaret olabilecek sirenlere veya başka seslere kulak kabarttık.

Saatler geçti. Hava kararda. Toynakları buz tutmuş bir at gibi üşüyorduk. Ormangülü ve kamburüzüm çalıları arasında gevezelik ettik. Baykuşlar öttü. Duyduğumuz homurtunun bir ayıdan geliyor olabileceğini sandık. Ya da bir dağ aslanından. Ya da bir öcüden. Ya da boş midelerimizden. Nihayet bir dakika daha dayanacak halimiz kalmayınca, aç, korkak ve mahcup halde evlerimize döndük.

Başarısız soygun girişimimizin haberi o akşamüstü bütün kasabaya yayılmıştı. Çoğu kişi bu duruma epeyce gülmüş olsa da ailemin bu eğlenen kalabalığın arasında olduğunu söylemek güç. Elbette bilahare devam edecek olan kısa bir azarın ardından, bana verilen tost ve sütle birlikte (muhtemelen bunun için Cenevre Sözleşmeleri'ne* teşekkür etmeliyim) yatağa gönderildim.

Odamda suçluluk duygusuyla boğulmuş, utançla kavrulmuş ve olayın kaçınılmaz yankılarından kaygılanır bir halde yatağa uzandım. Fakat yine de içten içe gülümseyip, *"Georgie ve Jimmy Hannah da bizimle olsaydı başarabilirdik"* diye düşünmekten de kendimi alamıyordum.

Yetmişli yaşlara geldiğimde soyağacı meselesine hafif ve geç kalmış bir ilgi duymaya başladım. Atalarımı araştırması için bir profesyonele başvurdum. Kendi keyfim için giriştiğim bu işte bana yardım eden arkadaş, soyağacımın dallarından sarkan birkaç tuhaf aile bireyine ulaştı. İsimleri neden tuhaf olduklarına dair fikir verebilir: Smallwood Marlow, Marvel Greene, Mountain Issac Greene, Nimrod Triplett, Commodore** Robbins. Bunların çoğu Kuzey Carolina'da yaşamış fevkalade dinibütün kimseler olmakla birlikte hiçbiri bizzat Blowing Rock'ta bulunmamıştı.

---

* Cenevre Sözleşmeleri ya da Cenevre Konvansiyonları, İsviçre'nin Cenevre şehrinde 1949 yılında imzalanmış, uluslararası hukukta insan hakları üzerine yapılmış önemli sözleşmelerdendir ve uluslararası olan veya olmayan çatışma durumlarında silahlı güçler ve insani yardım örgütleri tarafından uyulması beklenen standartları belirler. (y.h.n.)

** Smallwood: Küçükorman, Marvel: Mucize, Mountain: Dağ, Nimrod: Usta avcı, Commodore: Tuğamiral.

Daniel Dafoe* (1660-1731) da kesinlikle Blowing Rock'ta yaşamamıştı ama görünüşe bakılırsa bu mühim zatın soyundan gelmekteydim. Taze ulaşılmış bu bilgiden etkilenerek Robinson Crusoe'yu** tekrar okumaya başladığımdaysa, Dafoe'nun emperyalist, ırkçı, cinsiyetçi olması yetmezmiş gibi, koca kitap boyunca, kendim yazmış olmak için helalinden bir yirmi beş dolar verebileceğim (yetenek ölçü birimi olarak saçma olduğunu kabul ediyorum ama ne demek istediğimisiz anladınız) kadar güzel, cüretkâr, eğlenceli veya bilgece bir tek cümlesi bile olmayan bir tür kabiliyetsiz yazar olduğunu görerek dehşete kapıldım.

Sonuç olarak, Daniel Defoe'yla akrabalığım, Amerika'nın ilk pop-art sanatçısı sayılabilecek büyük büyükannem Polly Elrod'la (1833-1924) olan kan bağımdan çok daha az hoşnut etti beni.

Polly, iki günlük bir yürüyüşü sorun etmezseniz, Blowing Rock'a yürüme mesafesinde sayılabilecek bir yerde yaşamıştı. Babam henüz küçük bir çocukken, kendi babasıyla birlikte bu yolu bir kez yürümüş. Elrod kulübesi, epeyce dağlık bir alanda, biz dağ köylülerinin "oyuk" dediği derin vadilerden birindeymiş ve yürümekten başka bir şekilde ulaşılamıyormuş. Babam ve dedem, bu yolculuğun ilk gecesini, konuksever bir çiftçinin samanlığında geçirmişler.

O sıralar artık bir dul olan Polly, tek odalı kütük kulübeyi merhum kocasıyla birlikte yapmış. Bu kulübenin en belirleyici parçası, bir duvarın tamamını kaplayan ve hem yemek hem ısınma için kullanılan ham taşlardan yapılma dev şömineymiş. Polly de kocası da tütün çiğnerlermiş. O yıllarda kurutulup basılmış çiğneme tütünü, hemen hemen oyun kâğıdı destesi

* Daniel Defoe, İngiliz yazar ve gazeteci. Çeşitli güçlükler ve tehlikelerle dolu bir yaşam geçirdi. 1685'te İngiltere kralı II. James'e karşı başlatılan ayaklanmaya katıldı. Yaşamının çeşitli dönemlerinde tüccarlık, fabrikatörlük, devlet memurluğu ve hatta casusluk yaptı. 40 yaşında gazetecilikte karar kıldı, bundan birkaç yıl sonra da roman yazmaya başladı. Yayımladığı siyasal dergi kitapçıklarındaki sert tutumu yüzünden birçok kez hapse girdi. 1731 yılında doğduğu yerde, Londra'da öldü. (y.h.n.)

** Daniel Dafoe, *Robinson Crusoe*, Çev. Akşit Göktürk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009. (y.h.n.)

boyutlarında parçalar halinde gelirmiş. Bu "çiğneme tütünleri" paketli veya sarılı olmazmış. Markaları birbirlerinden ayırmak için, bu parça tütünlerin arkalarında kabartma semboller olurmuş. The Red Apple* markasının sembolü gerçek bir elma şeklinde, Red Dog'unki** ise tazıya benziyormuş.

Polly ve kocasının en sevdikleri markaysa Red Jay'miş.*** Sembolü, kırmızı ve siyah renklerde, tahmin edileceği üzere bir alakarga şeklindeymiş. Her neyse, Polly, kim bilir hangi sebepten ötürü, bu sembolleri toplayıp taş duvarın arasındaki çamur sıvanın çatlaklarına dolduruyormuş. Doksan beş yaşına kadar yaşadığını düşünürsek, epeyce tütün çiğneyecek vakti olduğu söylenebilir. Ve bu yıllar boyunca, abartısız, yüzlerce kırmızı tenekeden parlak küçük alakarga duvarın içine gömülmüş.

Babamın tarifine göre bu meselenin seyri, zevksizliğin ötesinde bir yerden başlayıp gerçek estetiğin diyarına kadar uzandı. Yani bu teneke sembollerin bir araya gelişi, tamamen rastgele yerleştirmeler sonucu, bir tür optik kalabalık, huzurlu ve uyumsuz bir görsel şamata ortaya çıkarmıştı. Tekrarlanma durumu, tekil olan birime (minyatür kırmızı alakarga figürü) odaklanmayı azaltmış ve ortaya çıkan şeyin bir bütün olarak görünürlüğünü arttırmıştı; gülünç ve tuhaf olduğu kadar güçlü bir tür üç boyutlu duvar kâğıdıydı.

Polly'nin amacı sadece dekorasyon muydu? Yoksa tütün çiğneyerek geçirilmiş sayısız saatin nostaljik bir kaydını mı yaratmaktı niyeti? Yahut keyifli yönleri pek az ve zayıf olan zorlu bir hayattaki tütün çiğneme keyfinin bir kutlaması mıydı onun duvarı? Her halükârda, o şömineyi gözlerimin önüne getirirken, Andy Warhol'un**** 1962 yılının sanat dünyasında yeri yerinden oynatan *Two Hundred Campbell's Soup Cans* veya

* Red Apple: (İng.) "Kırmızı elma" (ç.n.)
** Red Dog: (İng.) "Kırmızı köpek" (ç.n.)
*** Red Jay: (İng.) "Kırmızı alakarga" (ç.n.)
**** Andy Warhol (1928-1987), ABD'li ressam, film yapımcısı ve yayıncı. Pop art akımının en önemli temsilcilerinden kabul edilir. Seri üretimin, seri üretim nesnelerinin sıkça kullanıldığı bir sanat türünü kullanır. Sanatçı, resimlerini afiş tekniğiyle çoğaltmıştır. Bu radikallik aslında bir tepkidir ve çağın toplumsal olaylarıyla bir bütünlük içindedir. (y.h.n.)

Green Coca-Cola Bottles resimlerini düşünmemek elde değil. Damarlarımda Polly Elrod'un kanı dolaştığı için gururluyum. Ve o kandaki alyuvarların, tenekeden küçük alakargalara benzediğini hayal etmek hoşuma gidiyor.

Kız kardeşim Rena büyük büyükannesinin pop art* şaheserini hiç duymadı. Gerçi ona gelene kadar, mutlu sonla bitmesine kesinlikle bayılacağı Çeroki prensesi efsanesini duymuş olduğu da şüphe götürür. Rena, hayatı büyük ölçüde oyuncak bebeklerin etrafında dönen, tatlı, neşeli, sırma saçlı bir çocuktu.

Rena dört yaşındayken, bademciklerinin alınması için Blowing Rock'ın yeni kliniğine götürüldüğünde, yedinci doğum günüme iki ay vardı ve güzel bir Mayıs günüydü. "Bir iki güne kalmaz eve döner." diyerek rahatlatmıştı annem beni. Rena eve dönmedi, beyaz saten kaplı ve melek kabartmalarıyla işlenmiş küçük sevimli bir tabutun içinde dönüşünü saymazsak. Aşırı dozda ötere maruz kalmıştı.

Bugün bile, sevdiğim biri evden birkaç saatten daha uzun süre uzak kalsa, geri dönmeyeceği korkusuyla ödüm patlar.

Annem Rena'nın ölümünden bir ay kadar sonra hamile kaldığında, ikiz kız bebekler doğurmak için gece gündüz dua etti: Çünkü tek bir kız evlat, Rena'yla kaçınılmaz kıyaslamaları çağırmış olacaktı. Başka bir oğlana gelince, sanırım bir eve bir Çürük Tommy yetiyor ve artıyordu. Bir sonraki mart ayında ikiz kız kardeşlerim Mary ve Marian doğdu.

İnsan bir an duraksıyor değil mi? Bu durumu hemen dini bir bağlama sokmanız gerekmez, meselenin gerçek özü hakkında bütün gece tartışabiliriz. Fakat en azından benim için, bunun bir duanın yanıtlanması olduğunu çürütecek bir delil yok.

Kalpleri hissizleşmiş psikopatlar hariç herkesin şu ya da bu yönüyle imreneceğini varsayabileceğimiz aşkı bir kenarda tutacak olursak, ortalama Hıristiyanlaşmış Amerikalıların ger-

* Pop art, 1950'lerde, özellikle ABD ve İngiltere'de soyut dışavurumculuğa tepki gösteren genç sanatçıların 1960'larda bir akım haline getirdikleri sanat türüdür. İngiltere ve ABD'de değişik koşullarda ve birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. (y.h.n.)

çekten arzu ettiği iki şey vardır: zengin olmak ve cennete gitmek (elbette bu sıralamayla). Ve bu, onların bizzat kendi Efendi ve Kurtarıcı'larının kesin bir dille yaptığı, bir devenin iğne deliğinden geçmesi, bir zenginin cennetin krallığına girmesinden daha kolaydır uyarısına rağmen böyledir.

Buna ne demeli? Acaba İsa'nın şaka yaptığını, dalga geçtiğini falan mı düşünüyorlar? Ya da her zengin olma hevesisi Hıristiyan kendi durumunda bir istisna yapılacağına mı inanıyor; cennetin kapısına vardıklarında, malları ve paraları, kurnaz ve halden anlayan bir göz kırpmayla karşılanıp iğnenin deliği geçici olarak sığışabilecekleri kadar genişleyecek mi?

Rena'nın böyle bir sorunu olmayacaktı. Geride bıraktığı bütün malvarlığı, oyuncak bebekleri ve bütün gün oynayıp durduğu oyuncak çay setinden ibaretti.

Canlı Yılanlar

Pink Baldwin, Blowing Rock yakınlarındaki bir tepede yabanmersini çalılarının Noel Baba'nın çenesindeki sakallar kadar sık olduğunu iddia ediyordu. Ama bir sorun vardı: Tepedeki çıngıraklı yılanlar da yabanmersini çalılarının sıklığıyla yarışıyordu. Baldwin ailesi oraya yabanmersini toplamaya gittiklerinde kendilerini korumak için bacaklarına soba borusu geçirmek zorunda kalıyorlarmış. Pink'in anlattığına göre soba borularına saldıran çıngıraklı yılanların sesi, teneke bir çatıya düşen yağmur damlalarının sesine benziyormuş.

Annem, babam, amcam, yengem ve ben Rocky Dağları'nın doğusundaki en yüksek tepesinin zirvesinde yaptığımız doğa manzaralı bir piknikten dönerken, Mitchell Dağı otobanında ilerliyorduk ki önümüze aniden yolun ortasında güneşlenen devasa bir çıngıraklı yılan çıktı. Babam arabayı durdurdu, ben

de derhal daha yakından görebilmek için kendimi dışarı attım. Babam aynı süratle arabadan indi, beni yakamdan tuttuğu gibi resmen arabanın içine geri fırlattı.

Babam ve amcam, tamamen ilkel ve bir o kadar da gereksiz bir tepkiyle (çok uzun süre önce homo sapiens'lerin DNA'larına yüklenmiş bir tepkiyle) yılanı öldürmeye giriştiler. Fırlattıkları taşlar yüzünden güneşlenme uyuşukluğundan ayılan yılan, yolun karşısındaki bir hendeğe girerek yükselen toprağın içinden geçip çalıların arasında kayboldu. Doğal olarak sorun halloldu diye düşündük ve her zaman maceraya hazır olan yalnızca ben hayal kırıklığına uğramıştım.

Ama hemen sonra bizi bir sürpriz bekliyordu. Yılan çalılardan geri dönmüş, toprak birikintisinden çıkıp öfkeyle vızırdayarak doğruca saldırganlara ilerliyordu. Sesi karnaval zamanı şeytanın cehennemde çaldığı marakasa benziyordu ve amcamı da babamı da gerisin geri arabanın içine kaçmaya ikna etmişti. Yılan çemberler çiziyordu, ağzı açıktı, dişleri parıldıyordu ve işkencecilerine karşısına çıkmaları için meydan okuyor gibiydi. Akıllıca bir kararla, bu teklifi reddettiler.

Sonra babam yılanın üzerinden arabayla birkaç kez geçti ve onu ölüme terk etti. Peki ama ölmüş müydü? Bütün bu olan bitenin zaten doğaüstü bir havası vardı ama bu hava, bu karşılaşmayı anlattığım kişilerin, sürüngenbilimciler dahil, bir çıngıraklı yılanın sesini ve hele hele tehlike anında insan düşmanlarıyla savaşmak için geri dönmesi gibi bir olayı daha önce hiç duymadıklarını belirtmeleriyle büsbütün doğaüstü bir hal almıştı. Doğrusu hiçbir uzman bu olaya inanmıyordu.

Ne var ki birkaç sene önce Appalaş bölgesinde deneyimli bir amatör sürüngen bilimci bu olaya çok daha tüyler ürpertici bir açıklama getirdi. Ona göre çalıların arasına kaçan yılan ile bize saldırmaya gelen yılan aynı değildi.

"Doğudaki çıngıraklı yılanlar çoğunlukla çiftler halinde yaşarlar" dedi, "özellikle de çiftleşme ve kuluçka dönemlerinde. Karşınıza çıkan eşine yapılan hiçbir tehdidi kabul etmeyeceğini göstermek isteyen bir dişi ya da erkek olabilir."

O çalıların ardından ölümü göze alarak çıkıp gelen sürüngen, eşinin taşlanmasının intikamını almak, evine yapılmış davetsiz saldırının kefaletini ödetmek için mi gelmişti? Onuru için mi ölmüştü? *Aşk* için mi? Eğer bu doğruysa yaşananların çok daha farklı bir anlamı vardı: Artık sadece olağanüstü ve gizemli değil, aynı zamanda romantikti de. Tam da benim yılankavi ruhumun aynası!

Babam Lenore'nin dağlarından Blowing Rock'a elektrik şebekesi çekilmesi işini yürütürken, saha çalışanları büyük bir çıngıraklı yılanın yuvasından fışkırmasına şahit olmuşlar. İşçilerden biri yılanın kafasına kürekle vurmuş, bir başka işçi de kerpetenle dişlerini çekmiş. Sinirli ama artık zararsız olan yılanı daha sonra kamyonlarının arkasındaki geniş, ahşap bir alet çantasına koymuşlar.

Mesaiden sonra, kaldıkları Lenore Hanı'ndaki siyahi aşçı yamağını, yabanmersinli krep yemek istediklerini söyleyerek, o gün topladıklarını iddia ettikleri "bir dolu yabanmersini"ni "alet çantasının içinden" alması için kamyona yollamışlar.

Handaki şakacıların eğlencesini dehşete kapılmış bir çığlık bölmüş, ardından da çakıllı yolda koşarak uzaklaşıp ana yola çıkan ayak sesleri. Zavallı adam Afrika'ya kadar koşmuş olabilirmiş çünkü bir daha hana geri dönmemiş.

En azından hikâye böyle. Babam kesinlikle dürüst bir adamdı, anlattığı hikâyeleri nadiren abartırdı. Ama yine de bu anekdotta, özellikle de hikâyenin doruk noktasında bir sahtelik kokusu yok değil. Zaten ırkçılık kokusunu almamak da mümkün değil.

O günlerde ırk meselesi Blowing Rock'ın pek de bilinçli olduğu bir konu sayılmazdı. Kasaba ya da çevresinde tek bir Afro Amerikalı bile yaşamıyordu. Zengin yazlıkçılar bile gelirken yanlarında siyahi hizmetçilerini getirmiyorlardı çünkü hizmetçi veya diğer elemanları yerli beyaz halktan tutmayı daha ucuz ve zahmetsiz buluyorlardı. O zamanlar gördüğüm bütün siyahlar

filmlerdeydi ve ister Bill Robinson* gibi sofistike bir dansçı (hey, adam Shirley Temple** için yeterince havalıydı) ya da "Our Gang"*** komedilerindeki Buckwheat gibi bir mizah unsuru ister Tarzan'la aynı ormanı paylaşan (bize çok yabancı, çok uzak) yerli bir kabile üyesi olsun, gündelik hayatımla hiçbir ilgileri yoktu.

Elbette zaman zaman "Z" ile başlayan o sözcüğü duyuyor ve ne ifade ettiğini pek anlamıyorduysam da tam olarak bir iltifat olmadığını idrak edebiliyordum. Örneğin kendi seçtiğim kıyafetleri giyindiğim bir sabah Mary Teyzem telaşa kapılmıştı: "Aman Tanrım, Tommy! Hem kırmızı hem turuncu giyerek etrafta dolaşamazsın. Bunlar zenci renkleri."

Mary Teyze'nin nasıl böyle ilginç bir moda bilgisine eriştiği hakkında hiçbir fikrim yok ama bundan yirmi yıl sonra Virginia'daki King William Bölgesi'nde ırkçılığa karşı düzenlenen bir insan hakları gösterisinde bulunduğum sırada, kırmızı ve turuncu giyinen tek diğer ırk mensubunun kendim olduğunu fark ettim.

Balayılarımızdan birinde, karım Alexa'yla birlikte Tayland'ın kuzeyinden Burma sınırına kadar (insancıl sebeplerden ötürü Myanmar demeyi reddedelim) fillerin üzerinde gittik, kalınderili hayvanlarla üç günü aşan bir yolculuktu bu. Fil üstünde salınmak yalnızca vahşi değil, aynı zamanda Tarzan filmlerinde ya da sirklerde göründüğü gibi gerçekten de özgürleştirici ve mest edici bir deneyimdi. Ama filin tüyleri, kısa olmasına rağmen sert ve sarptı. İnsan, çelik yünden yapılma bir armut koltukta oturuyormuş gibi hissediyor.

---

* Bill Robinson (1878-1949), ayakuçları ve topukların yere vurularak yapıldığı bir dans türü olan "tap dansı" alanında ünlü, Bill "Bojangles" Robinson olarak da bilinen Amerikalı dansçı, sahne sanatçısı ve oyuncudur. 20. yüzyılın ilk yarısında Amerika'nın en meşhur ve en yüksek gelirli Afro-Amerikalı gösteri sanatçısıdır. (y.h.n.)

** 1930'ların dünyaca ünlü Amerikalı çocuk yıldızı, Yedi yaşındayken rol aldığı duygusal müzikaller Hollywood'un en çok iş yapan filmleri olmuştur. (ç.n.)

*** Our Gang, The Little Rascalsya da Hal Roach's Rascals adlarıyla da bilinen bir Amerikan kısa komedi filmleri serisidir ve fakir bir mahalledeki çocukları ve başlarından geçenleri konu edinir. (y.h.n.)

Ayrıca filler serinlemek için (Tayland'da yazdı) önlerine çıkan her suyla, çoğunlukla da kanal sularıyla kendilerini ıslatıyorlardı. Fil üstündeki insan da doğal olarak bu suyla duş almış oluyordu. Aslında bu, suyun bir miktar da sümük içerdiğini fark edene kadar bir hayli serinletici geliyor insana. Sonuçta filler hortumlarıyla kendilerini suluyorlar ve önünde sonunda hortumlarının aynı zamanda burunları da olduğunu hatırlıyorsunuz. Her günün sonunda, karım ve ben ince bir tabaka kaygan fil sümüğüyle kaplanmış oluyorduk.

Neyse, yapış yapış burunsal salgıları unutalım; yılanlar hakkında konuşuyordum. Bir akşamüstü çok uzun ve çok kalın bir yılan, fil konvoyumuzun yolunu keserek karşıdan karşıya geçti. Fil sürücülerinden bir tanesi yılanın peşinden gidip palasıyla onu öldürdü. Daha sonra bize yılanın bir *sing* yılanı olduğunu söylediler. *Sing*, Tayland dilinde "aslan" anlamına geliyormuş. İthal bira meraklısı bir insansanız, Tayland'ın ulusal bira markası olan Singha'yı bilirsiniz. "Singha" Güneydoğu Asya mitolojisinde çok güçlü bir aslan figürünün ismi, gerçi bira yumuşak başlı budist bir marka olarak canavarların kralından ziyade yavru tavşancıkları temsil ediyor gibiydi. *Sing*? Hıh!

Rehberimiz bize fil sürücülerinin *sing* yılanını akşam yemeğinde yiyeceklerini söyledi, tabii hemen ben de tadına bakmak için ısrar ettim. Adamlar yılandan aşağı yukarı yirmi santimlik, 250 gram ağırlığında bir bölgeyi kestiler, bir muz yaprağına sardılar. Kamp kurunca eti aşçımıza verdik.

Aşçı eti pilav ve bambu filizleriyle harmanladı, âdet olduğu üzere Alev Adam'ın* bile midesini ekşitecek kadar kırmızıbiber ekledi. Nehirde kendimizi sümüklerden arındırdıktan sonra Alexa'yla birlikte, kucağımızda kâseler, elimizde yemek çubuk-

* Alev Adam veya Jonathan "Johnny" Lowell Spencer Storm veya kısaltılmış ismiyle Johnny Storm, Marvel Comics şirketinin yarattığı çizgi roman karakterlerinden "Fantastik Dörtlü" grubunun elemanlarından birisidir. Diğer "Fantastik Dörtlü" elemanlarında olduğu gibi Alev Adam da güçlerini uzay gemisindeyken maruz kaldığı kozmik ışınlar sayesinde elde etmiştir. Bu sayede tüm vücudunun alev almasını sağlamak, uçmak ve kendine zarar vermeden ateşi absore etme yeteneğini kazanmıştır. (y.h.n.)

larıyla bir palmiye kütüğüne oturduk. Misafirperver damağımız bir yabancıyı ağırlamaya hazırdı.

Evet, gerçekten de özgeçmişime bir aslan yılanı yeme tecrübem olduğunu yazabilirim. Peki ama aslan yılanının tadı nasıldı? Hiçbir fikrim yok. Kesinlikle bildiğimiz tavuk gibi değil; tabii tavuk dünyanın atmosferine yeni giriş yapmadıysa. Dokuz bin tat duyumun hepsi kendini üçüncü derece yanıktan korumaya çalışıyordu. Yemekten sonra en az bir saat boyunca napalm bombasıyla gargara yapıyor gibi hissettim ve panzehir olarak ne kadar çok Singha birası içsem de acı tadını kesmiyordu.

2004'te Namibya'da dünyanın en ölümcül zehirli yılanlarından biri olan kara mamba tarafından saldırıya uğradım. Bir kara mamba ısırığının yanında çıngıraklı yılan ısırığı sivilce gibi kalır. (Kara mamba tarafından ısırılan birinin yaşadığı, ısırılmasıyla ölüm arasında genellikle on beş dakikayı bulan fiziksel dehşeti tam olarak anlayabilmek için Barbara Kingsolver'ın olağanüstü romanı *The Poisonwood Bible*'a* bakınız.)

Tüm bunları yazabilmemden çıkaracağınız üzere, ısırılmadım. Yılan beni ıskaladı. Iskaladı çünkü rehberimle birlikte bindiğimiz elektrikli araba (bir anne gergedanı ve yavrusunu daha yakından gözlemleyebilmek için çalılıkların üzerinde gidiyorduk) tam da saldırı anında yılanın dişlerinden birkaç santim öteye gidiverdi. Tabii ki ikinci bir atışı beklemeden oradan hemen ayrıldık. Kara mamba beyzbolunda tek vuruşta maç biter.

Mamba uzun, ince ve zarifti ve saldırı anında o kadar çok yükselmişti ki, gerçekten kuyruğunun üzerinde anlık bir dengeyle sanki dik duruyordu. Marquis de Sade'a ait olabilecek bir şeker dükkânında kendi kendine çalışan bir meyankökü kırbacına benziyordu; tek bir mesajı vurgulayan iki yüz santimlik parlak, kalın, italik bir ünlem işaretine benziyordu: ÖL! ÖL! ÖL!

* Barbara Kingsolver, *The Poisonwood Bible*, Faber and Faber, Londra, 2013. (y.h.n.)

Olaydan sonraki saatler boyunca heyecandan titredim tabii ama ister inanın ister inanmayın, bu olay beni aynı zamanda romantik bir nostaljinin içine de sürüklemişti: Çok daha eski bir zamandan kalan, bambaşka bir bağlamda bir başka karayılanın güzel anısına.

Dokuz yaşında, dördüncü sınıftayken, babam bizi geçici olarak Kuzey Carolina'ya, Burnsville'e taşımıştı. Burnsville de bir dağ kasabasıydı gerçi ama Blowing Rock'ın rakımına, manzarasına ve mevsimsel seçkinliğine sahip değildi. Burnsville'in eteklerindeki kiralık evimiz metruk haldeki eski bir yatılı okul binasına komşuydu. Bir sabah büyük bir gürültüyle uyandım ve penceremden bir sürü parlak boyalı kamyon ve kurşuni renkli römorkun her yeri ot bürümüş olan kampüsün içini doldurmasını izledim.

Kamyonlardan inen adamlar halatları, ahşap direkleri ve rulo çadır bezlerini indirmeye başlayınca çarşıda gördüğüm afişleri hatırladım ve pratikte tam da arka bahçeme bir sirk kurulduğunu fark ettim! Heyecandan titreyerek alelacele giyindim (kırmızı ve turuncu mu giyiyordum yine acaba?) ve kendime bir iş bulmak ve gösteriyi seyredebilmek niyetiyle olan bitenin merkezine koştum. İkisini de başardım ama daha da önemlisi, gizemli bilgeliğin kanlı canlı enstrumanıyla ve hayatımın geri kalanı boyunca fantezilerimde canlanacak, hasretimi alevlendirecek o evrensel aşk ıstırabıyla tanışmış oldum.

Adı Bobbi'ydi. On bir yaşındaydı; yani bana göre "olgun bir kadın"dı. Beline kadar uzanan sarı saçları vardı; binici pantolonu ve uçları neredeyse buklelerine değecek kadar uzun, siyah deri çizmeler giyiyordu. Ve bir yılanı vardı: Sıradan bir kızın bebeğini taşıdığı gibi her yere götürdüğü evcil bir karayılan. Bobbi'nin sağ kolu yılanın onu defalarca ısırdığını hatırlatan küçük yaralarla dövmelenmişti. (Bir Amerikayılanıydı, muhtemelen *Coluber constrictor* türünün yaygın altcinslerindendi ve belli ki zehirsizdi.)

Bobbi, hayatımda tanıştığım hem en egzotik hem de en romantik yaratıktı; Tarzan'ın Jane'inin, Ormanların Kraliçesi

Sheena'nın ve o zamanlar pek bir fikrim olmasa dahi gizli bir bilgiye, tuhaf bir şekilde anlamlı bir şeye bağlı olan hem şefkatli hem tehlikeli kadın prototipinin bir çocuğun bedeninde vücut bulması gibiydi.

Bobbi sayesinde genç yaşta, pembe iplere asılı sirk kadınlarının evrenin sırlarını elinde tuttuğuna inanan o özel erkekler kervanına katıldım. O daha iplere asılı değildi gerçi ama çadırın en tepesinde spot ışıkları altında saçlarıyla salınan ya da ringin ortasında bir atın çıplak sırtında bale yapan bir hayat kurması uzun sürmeyecekti. Binlerce insan onu alkışlarken...Bobbi gözünü sirkte açmış, sirkte büyümüştü. Babası sirk müdürü ve gösteri yöneticisiydi, -afişlerde "Yıkılmaz Kadın" olarak boy gösteren- annesi, bir düzine kılıcın içine sokulduğu tabut benzeri bir kutuya günde iki kez tırmanıyordu. Bobbi sirkin -güzel, korkusuz, hatta dramatik- genç tanrıçasıydı ve ben gerçekten de egzotik dansçıların içinde bir yetişkinlik hayal edemiyordum yahut edemiyorum. O, cafcaflı bir sahnede bir boa yılanının kolsuz sarılmalarıyla dolu eğlenceli bir gösteri yapabilirdi.

Toni ve Nancy'yi, Gwendolyn Berryman'i boşverin. Bobbi tamamen bambaşka bir kategorideydi ve ben aşktan da ziyade, büyülenmiş gibi hissediyordum. Elbette bu hislerim karşılıksızdı, gerçi genellikle oyun arkadaşı bulamadığı bir hayat yaşadığı için benim arkadaşlığımdan gayet memnun gibiydi. Lamalara su vermediğim, maymunların kakalarını kürekle toplamadığım ya da beni ana gösteriye davet ettirecek hayvanların çadırındaki diğer angarya işleri yapmadığım zamanlarda Bobbi'yle çok zaman geçiriyorduk ve işlerim bittiğinde, evime kadar olan kısacık mesafeyi birlikte yürüyor, kâğıt oyunları oynuyor ya da oyuncak tren setimle uydurma sahneler yaratıyorduk. Anneme olan hürmetimizden dolayı, karayılan kafesinin içinde kalıyordu.

İkinci gün (olayların nasıl geliştiğinden pek emin değilim) Bobbi'nin anne ve babası bize yemeğe geldiler. Karizmatik bir sirk yöneticisinin ve Yıkılmaz Kadın'ın yemek odamızda oturup çorba içerken bizimkilerle savaşı tartışmaları (bundan altı ay

önce Pearl Harbor* bombalanmıştı) oldukça gerçekdışı bir tablo olmalı. Yine de yemek iyi geçmişti, hatta o kadar iyi geçmişti ki Bobbi'nin babası (tabii ki kızının teşvikiyle) beni sirkle beraber gezmeye davet etti. Ve bizimkiler de kabul ettiler!

Çok da uzaklaşamadım. Yalnızca seksen kilometre uzaktaki bir sonraki gösteriye kadar gittim. Ve o duraktaki gösterilerden, birkaç günlük sınırsız pamuk şeker, palyaçolarla meraklı sohbetler ve temizlediğim maymun gübrelerinden sonra babam gelip beni aldı ve eve döndük. Annem endişelenmeye başlamış. "Sirkle kaçma"mdan çok korkmuştu.

* Pearl Harbor Saldırısı, II. Dünya Savaşı sırasında, Japon İmparatorluk Deniz Kuvvetleri'nin 7 Aralık 1941 sabahı, Hawaii adalarının Oahu adasında bulunan Pasifik Filosu ve Pearl Harbor askeri üslerine karşı düzenlediği sürpriz saldırıdır. Operasyonun amacı, Büyük Okyanus'ta kuvvetle muhtemel olan bir Amerikan askeri müdahalesini önlemektir. Saldırı sonucu 12 Amerikan savaş gemisi ciddi şekilde hasara uğramış veya batmış, 188 savaş uçağı imha edilmiş ve 2.403 Amerikan askeri ile 68 sivil ölmüştür. (y.h.n.)

Uzaktan Bakma Yakına Gel

Hayır, ben sirkle kaçamadım ama sirkin benimle kaçtığını söylesem yalan olmaz. Virginia'da bir ergen olarak Hunt Biraderler için küçük performans gösterileri ve hayvanlarla ilgili angarya işleri yaptım; Hunt Biraderler'in daha fazla hayvanı olan daha kalabalık bir ekibi vardı ama ne yazık ki Bobbi yoktu. (Uzaktan gördüklerimi ve fantezilerimi saymazsak bir daha hiç ona benzeyen birini görmedim, yine de yetişkinliğimde –haksız yere– birçok kereler, onun imgesini, onun tarzını, yeterince parlak ve eksantrik olsalar da temelde o role uymayan kadınlara yansıtma hatasını yaptım.) Ayrıca nadiren de olsa bir sürü karnaval ve fuarın panayır kısımlarında bilet satıcılığı ve temsilcilik yaptım. Yaşadığımız küçük Güney kasabalarından birine ne zaman gösterişli bir karavan girse, onlarla "birlikte" olmak için derhal bisikletime atlayıp tezgâhımı kurmaya, gös-

teri insanlarıyla birlikte kasabadan ayrılmayı dileyerek bir fırsat aramaya koyuluyordum.

Bana bu kadar cazip gelen şey, hayatımın yoğun bireyselliğinden ya da yerleşiksizliğinden kurtulmak değildi –gerçi büyüdükçe açık yollara olan ilgim daha da artmaya başlamıştı– daha ziyade katıksız, coşkun, abartılı manzaraların şiirselliği; süslü perdelerinin ardından gerçek sihirbazlarının nadiren ortaya çıkmayı başaramadıkları seyyar bir Oz'un* gökkuşaklı prizmalarıydı.

Sirkin kendine has, ayrı bir gerçekliği, açıkçası *gerçekliğin* üzerinde bir havası vardı. Popüler bir şarkının sözlerinde geçen "Barnum&Bailey** dünyası" tamlaması, düzmece ve sahte olan manasında kullanılmış. Elbette bir dalavere, gösteriş ve bolca velvele ve hatta bazı küçük gösterilerde doğrudan bir sahtekârlık var ama en nihayetinde eski usül sirkler, televizyonlardaki "reality show"lar da dahil birçok modern eğlenceden çok daha gerçek. Eğitmenin komutuyla hırlayan kaplanlar kanlı canlı ve pençeliler, birer Pixar*** animasyonu değiller; o akrobatlar her heyecan verici performanslarında altlarında ağ olmadan ve gerçekten hayatlarını riske atarak çalışıyorlar. Güzellik, acayiplik, eğlence ve tehlike gerçek zamana, oturanlardan birkaç metre uzaklıktaki gerçek mekâna yayılıyor. O halde soru şu olmalı: "Asıl sahte olan hangisi? Barnum&Bailey mi yoksa Hollywood'un gişe rekorları kıran filmleri mi?; The Great Wallendas**** mı (Detroit'teki ölümcül düşüşlerinden kısa süre önce

---

* L. Frank Baum, *Oz Büyücüsü*, Çev. Yasemin Yener, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

** Ringling Bros. and Barnum & Bailey Sirki, "The Greatest Show on Earth" (Dünyanın En Büyük Şovu) olarak tanıtım yapan ABD'li sirk şirketidir. Şirket, James Anthony Bailey ve P. T. Barnum tarafından kurulan sirkin Ringling Brothers Sirki'yle birleşmesiyle 1919 yılında kurulmuştur. Ringling Kardeşler, Barnum & Bailey Sirkini 1907'de satın almış ancak 1919 yılında sirkleri birleştirene kadar ayrı ayrı gösteri yapmaya devam etmişlerdir. (y.h.n.)

*** Pixar Animasyon Stüdyoları, Emeryville, Kaliforniya merkezli CGI animasyon yapım şirketidir. İlk olarak Lucasfilm'in bilgisayar bölümünün parçası olarak 1979 yılında kurulmuştur. 1986 yılında Steve Jobs tarafından satın alınmış ve 2006 yılında Disney'e satılmıştır. (y.h.n.)

**** Alman asıllı Wallenda Kardeşler tarafından ilk önce "The Flying Wallendas"

yedi kişilik cambaz-teli piramidlerini görmüştüm) yoksa bir bilgisayar ineğinin stüdyoda ürettiği akıldışı animasyon kahramanlar mı?"

Şapşal gözlüklere takılmadan da daima üç boyutlu izleyebildiğiniz sirkte duyusal karışımların da kokusunu alırsınız: başta ter aromaları, korku, talaş, çadır bezi, sahne makyajı, pamuk şeker, soğan kızartması ve yeryüzünün çeşitli hayvanlarının bok kokusu. Tüm o kokuların ve akıp giden gösterilerin yanında, o havai sanatçıların yarı şeffaf –ve belki de insan aklını aşan– saf estetik ve felsefi belagatı –o keskin Zen– da cabası.

Hâkim, Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz gökdelenleri arasındaki çelik halatta o meşhur ve illegal yürüyüşünü neden yaptığını sorduğunda, Philippe Petit* şöyle cevap vermiş: "Üç portakal görsem havada çevirmem, iki kule görsem arasında yürümem lazım." Karl Wallenda'ya neden bir ağ kullanarak güvenlik önlemi almayı reddettiğini sorduklarında, "Benim ağım Tanrı'dır." demiş. Ve yine Wallenda aile reisi bir başka söyleşide usul usul açıklamış: "Tel üstündeyken yaşıyoruz. Geri kalan her şey sadece bekleme anları."

Bazı ruhani disiplinlerde böyle şeyler (saygıyla) "çılgın bilgelik" olarak anılır. Çadırın en arka sırasındaki koltuğumdan tüm o uzlaşımsal gerçekliğin kurumsal çılgınlar ve onların Madison Avenue pezevenkleri ile hükümetteki yardakçıları tarafından her gün saptırıldığını ve bozulduğunu gözlemledim ve çılgın

---

(Uçan Wallendalar) adıyla kurulan ve ismini Wagner'in "Der fliegende Holländer" (İngilizce: "The Flying Dutchman"/Türkçe: "Uçan Hollandalı") operasından alan sirk ve cesur akrobasi grubu, güvenlik ağı olmadan düzenledikleri akrobasi gösterileriyle ünlüydü. İsimleri 1940'larda basında atılan manşetlerden sonra "The Great Wallendas" (Muhteşem Wallendalar) olarak kaldı. 1962'de, Detroit'te sergilemekte oldukları ip üstünde insan piramidi performansı sırasında içlerinden biri sendeleyince piramit bozuldu ve üç kişi yere çakıldı. Akrobatlardan Richard Faughnan ve Dieter Schepp yaşamını yitirdi. Kurucuları Karl Wallenda leğen kemiğini kırdı ve evlatlık oğlu Mario'nun belden aşağısı felç oldu. (y.h.n.)

* Philippe Petit 1949 doğumlu Fransız sanatçıdır. 7 Ağustos 1974 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kuleleri arasında bir çelik halat üzerinde yürümüştür. Bu akrobasi gösterisi daha sonra *Man On Wire* adlı bir belgesele konu olmuştur. (y.h.n.)

bilgeliğe sığındım; çılgın bilgeliğin pembe sirk taytlarıyla belirdiği zamanlarda bile (hatta belki de *özellikle* o zamanlarda).

Yaz Güneydoğu kırsalına yapışkanlı sinekkâğıtları gibi çökerdi. İnsanlar, köpekler, çiftlik hayvanları, ticaret hatta zaman bile sarımsı kimyasal maddeli bir kâğıda yapışıp kalmış gibiydi. Saatler, günler, haftalar ünlülerin boşanma süreçleri gibi uzayıp giderdi. Yalnızca biz çocuklar kum üzerindeki top oyunlarımızla, nehre dalıp çıkmalarımızla biraz olsun canlı görünür lakin ağustosun gelişiyle biz de o uyuşukluğa teslim olurduk; bağrış çağrışlarımız giderek sinek vızıltısına dönüşürdü.

Serinletici ve yeşertici akşam sağanakları zaman zaman sahneyi yeniden canlandırırdı ama yine de son damla düştükten ve son şimşek çaktıktan sonra çok geçmeden ısı ve rutubet kendilerinden daha da emin bir halde bir kez daha hâkimiyeti ele geçirir, kuşluk vaktiyle birlikte tüm bölge yeniden Colonel Sanders* tarafından kızartılmış bir hale bürünürdü.

Terinizi buharlaştıracak klimaların, sıkıntınızı hafifletecek televizyonların olmadığını; kilisenin ana toplanma mekânı olmasına rağmen pek de eğlenceli bir yer sayılmadığını hesaba katarsanız, bir sirk ya da seyyar karnaval kasabaya geldiğinde pek çok sakinin (sıkı bir gösteri hayranı ya da Bobbi heveslisi olmasa da) benimle aynı keyfi paylaştığını tahmin edebilirsiniz. Elbette bizim orada da bu etkinliklere homurdanan, somurtan, sırtlarını dönen, çocuklarını eve kapatan ve ahşap bungalovlarına sığınıp dinsiz hoppalıklarla yozlaşma tehdidine karşı dua eden birkaç tane ahlakçı vatandaş (Pentakostallar ya da bağnaz Babtistler) vardı. Ama geceleri, bahçelerindeki ortancaların ya da külüstür yığınının ardından gizlice gözetleyecek olursanız, onları da pencerede, hafifçe açılmış tül perdelerin ardında kulak kesilmiş, burun delikleri büyümüş, Şeytan'ın masum bir okul bahçesini ya da terk edilmiş bir alanı nasıl da neşeyle

* Harland David Sanders (1890-1980), Amerikalı girişimci ve kızarmış tavuklarıyla ünlü fast-food zinciri Kentucky Fried Chicken'ın kurucusudur. Sanders'ın yüzü, şirketin logosu üzerinde kullanılmaktadır. (y.h.n.)

dönüştürdüğüne şöyle bir bakış atmaya, sesini dinlemeye, koklamaya direnemez bir halde yakalayabilirdiniz.

Belki Şeytan'dı, belki Tanrı, belki de Florida'da bir yerlerde başka herhangi bir işte çalışamayacak kızlı erkekli bir grup... Ama "dönüştürmek" doğru fiildi. Kurumuş yabani otlarla, toprak parçalarıyla, boş bira kutuları ve buruşmuş gazete parçalarıyla kaplanmış, kılıksız serçelerin ve tembel çekirgelerin işgal ettiği o iştah kaçırıcı otlak, terk edilmiş, metruk arazi, bir günden daha kısa bir zamanda tuhaf ama ayartıcı bir zevk parkına, normal beklenti aralığının dışında ödüller vaat eden ötekiliğin eğlenceli, göz kamaştırıcı vahasına dönüşüyordu.

Bu dönüşümün romanlarımda epeyce belirgin bir tema olduğu aşikâr. Renkli ışıkların ve coşkulu müziğin, dönme dolapların ve gösteri fillerinin bir süreliğine Virginia'daki boş bir alanı harikalar diyarına dönüştürmesi, zenginlerin yaz göçlerinin Kuzey Carolina'da Blowing Rock'ı Dogpatch'ten* Swankville'e dönüştürmesinden çok da farklı değildi. Alınacak ders aynıydı: Hayat değişime tabiydi... Çoğunlukla beklenmedik bir şekilde, bazen göz göre göre. Bu, intihara karşı bildiğim en iyi argüman.

Blowing Rock'ta her temmuzda karnaval olurdu. Gelgelelim bu karnaval, içinde heyecan verici mekanik aletlerle (dönme dolaplar, ahtapotlar, radarlar) ya da ucube gösterileri, açık saçık dans performansları ve damızlık bir hödüğün, eteğinin altına girip giremeyeceği belli olmayan bir kız için yirmi sentlik bir oyuncak kazanmaya çalışırken maaşının yarısını harcadığı hileli güç ve yetenek gösterisi oyunlarıyla, profesyonel turne kamyonlarıyla gelmiyordu. Hayır, bu karnaval yerel hayır kurumları için para toplamak amacıyla eski moda, amatör bir cemiyet karnavalıydı (ve oradaki yaz elitleri tarafından organize ediliyordu) ve Buhran Dönemi'nde Blowing Rock için hayati bir ihtiyaçtı.

* Dogpatch, San Francisco, Kaliforniya'da bir mahalledir ve kurulduğunda kabaca yarı sanayi yarı yerleşim bölgesidir. Yoğun olarak işçi sınıfı bu mahallede yaşamaktaydı. Günümüzde mahalle profili bir üst sınıf yükselmişse de burada varoş bir yerden, daha modern bir yerleşime dönüşümü kastediliyor. (y.h.n.)

Karnavalımız bir blok boyunca uzanan ağaçlık, çimle kaplı bir parkta gerçekleşiyordu. Tek günlük bir etkinlikti ama etrafa en az iki hafta süren bir heyecan saçıyordu. Çocuklar midillilere binmeye bayılıyor, hatta on sente kıyan belediyenin itfaiye aracına kırmızı ışıkları yanıp söner ve sirenleri çalışır halde binebiliyor ya da (muhtemelen Smart arabaların atası olan) minik İngiliz spor arabalarla tur atabiliyordunuz. Açık hava bingosu (bingo içinde tek bir Katolik bile barınmayan bir kasaba için yenilik sayılırdı), grup konseri, evcil hayvan gösterisi ve turta yeme yarışmaları oluyordu. Hatta karnavalda bir öpüşme kabini bile vardı, gerçi kabinin müşterisi olmak için çok fakir ve çok genç (ah, maalesef!) görülüyordum. Ama asıl heyecan dinamosu piyangoydu.

Karnavaldan haftalar önce çarşıdaki dükkânların vitrinlerinde piyangoda çekilişle verilecek eşyalar belirmeye başlardı. Sekizinci yaş günümden kısa bir süre önce sergilenen bu harika eşyalardan birine göz koymuştum: Portatif bir radyo. Hatırlatırım, sene 1940'tı ve portatif bir radyo boyut, ağırlık ve şekil bakımından bavula benziyordu. Bugün öyle bir radyoyu uçakla bir yere götürmek için ekstra otuz beş dolar bayılmanız gerekir.

O radyo öyle ucuz plastik bir radyo da değildi üstelik. Yapımı için tek bir polimer bile öldürülmemiş ya da feda edilmemişti. Tutacağı ve çerçevesi cilalı ahşaptandı, hoparlörünün çevresi kaba ama şık, pahalı bir çuval bezini andıran kahverengi bir tür kumaşla kaplıydı. (XIV. Louis'ye ait patates çuvalını düşünün.) Zarifti... Gizemli, hatta büyüleyiciydi ve *benim*di.

Evet evet, benimdi. Bundan adım gibi emindim. Tek yapmam gereken bir piyango bileti almaktı. Sorunsa biletin bir çeyreklik etmesiydi: Yani haftalık harçlığımın beş katı.

Günler boyunca babama beş haftalık ön ödeme için yalvardım. Başarılı olamadım. Babam pinti olduğundan değil, sadece beni kaçınılmaz bir hayalkırıklığından korumak için parayı vermiyordu. Benim yerime hesabı yapmıştı, bana o ödülün onca bilet arasından tek bir bilete çıkma olasılığının ne kadar düşük olduğunu sabırla anlatmaya çalıştı.

Israr ettim. Adeta adamın başına bela oldum. Nihayetinde, çekilişin yapılacağı cumartesi günü babam teslim oldu ve beni bilet almak için çarşıya götürdü. Dükkânda yalnızca iki bilet kalmıştı. Benim için sorun değildi. Sonuçta yalnızca bir tanesine ihtiyacım vardı.

O akşam babamla beraber karnavala kadar birkaç sokak yürüdük, ben huzurlu ve kendimden emindim, o ise biraz tatsızdı. Beni tekrar tekrar mantıksız beklentilerim konusunda uyardı. Mantıksız mı? Bu argümanın benim için hiçbir anlamı yoktu. Kader bana o radyonun sözünü vermişti.

En sonunda radyo çekilişi başladığında uyku saatim biraz geçiyordu. Belediye başkanının kızı şapkaya uzanıp içinden bir numara çekti ve çektiği numarayı sesli bir şekilde okudu. Numara benim biletime ait değildi.

Yıkılıp yıkılmadığımı hatırlamıyorum. Yıkılmış olsam bile bunu göstermeye pek de fırsatım olmamış olmalı çünkü hemen ardından çekilişte çıkan numaranın kasabadaki tek satılmayan bilete ait olduğunu açıkladılar. Şapkadan ikinci bir numara çekildi. Ve dakikalar sonra, o ılık yaz akşamında tam da ümit ettiğim gibi, elimde bangır bangır çalan bir radyoyla eve doğru yürüyordum.

1940 Blowing Rock karnavalından sonra tarihe gömülen onca yıl içinde bir daha hiçbir zaman hiçbir çekilişte hiçbir şey kazanamadım. Peki neden? Ömürlük piyango şans payımı tek bir günde mi harcamıştım yoksa? Yoksa bir daha hiç o düzeyde bir inançla herhangi bir çekilişe katılmadığımdan mı? Bu olay acaba *inancım* kuvvetine küçük çaplı bir kanıt mıydı? Çekilişlere olan inancımı, bakirelerin bebekleri olabileceğine yahut yalnızca devletin öldürülmelerini istediği insanları öldürürsem, ahirette neşeli kafasızlarla birlikte bulutların üzerinde bir yerlerde ballı süt yudumlayacağıma olan inancımla hem aynı zamanlarda hem de aynı sebeplerle mi kaybetmiştim? (Ressam Ad Reinhardt'ın kendisine bir Soyut Ekspresyonist olup olmadığı sorulduğunda dediği gibi, "Yerden göğe kadar ama kesinlikle oradakiler gibi değil beyler!")

Aziz Paul, inancı "görülmeyen şeylere inanmak" olarak tanımlamış. Öyleyse, ben de görülmeyen şeylere inanıyorum. Siz de inanmıyor musunuz? Aşka mesela. Elektriğe. Mide gazına. Dahası, görünen o ki birçoğumuz hissettiğimiz ama bir şekilde tam olarak tanımlayamadığımız ya da anlayamadığımız güçlere doğal bir özlem duyuyoruz: Bu tür bir özlem (örgütlü dinin aksine) maneviyatın dürtüsüdür ve derin bir meditasyonun – yahut LSD'nin– etkisi altında kuvvetlenebilir hatta geçici olarak gerçekleşebilir. Eğer inanç böyle bir şeyse, sevgili Paulie pazartesi günü 250 gramlık alıp sana dönüyorum. Her neyse, konuyu dağıtıyorum.

Öte yandan belki de bir daha hiçbir çekilişte bir şey kazanmamamın nedeni, kazandıktan on gün sonra o lanet radyoyu satmış olmamdır.

Annemle babam zaten o radyoyu neden o kadar istediğimi sorgulamışlardı. Öyle sürekli müzik dinliyor falan değildim. Ne Grand Ole Opry ne de Caroline Hayride hayranıydım (rock'n roll henüz doğmamıştı) ve *Captan Midnight* dinlemek aile ortamında gayet iyi geliyordu. Ama doğruya doğru, o portatif kutu ve kablolar güzel, sofistike ve seksiydi; tamamen, keskince, tarifsizce fiyakalıydı. (Tabi 1940'larda Harlem caz sahnesinin güneyinde hiç kimse "fiyakalı" sözcüğünü bu bağlamda kullanmıyordu.) Bir hafta boyunca onun o fiyakasının tadını çıkardım. Sonra bir gün bir ansiklopedi satıcısı kasabaya geldi.

Temel Britannica'nın yanı sıra, adam altı ciltlik deri kaplamalı Mark Twain seti, on şık ciltten oluşan ve *Peri Masalları, Halk Masalları ve Efsaneleri, Yunan ve Roma Masalları, Hayvan ve Doğa Öyküleri* başlıklı kitapları da içeren Çocuk Klasikleri ve bir de dünya atlası satıyordu. Ah maymun iştahlılığım! Dönek bir kalp atışıyla o kitaplar bir zamanlar hayran olduğum radyonun pabucunu dama atmıştı bile; radyoyu bir turiste yirmi yedi papele sattım ve ansiklopediler hariç her şeyi aldım.

Hiç pişmanlık hissetmedim. Apaçık bir aydınlanma yaşamıştım. Bilinçaltımda, söz konusu fiyaka olduğunda, insanoğlunun kitaptan daha fiyakalı bir şey icat etmediğini idrak

etmiştim. Bu defa başka bir ünlü ressamdan alıntılayayım, Robert Motherwell'in de dediği gibi, "En iyi oyuncaklar kâğıttan yapılanlardır."

Kâğıttan oyuncaklardan bahsetmişken, çok geçmeden yırtık pırtık olacak o atlas en sevdiğim oyuncağım olmuş, hayal gücümün atlarına su verdiğim bir başka yalağa dönüşmüştü. Ayrıca oldukça verimliydi. Onun sayesinde lisede coğrafya derslerinde hep sınıfın en iyisi olmanın yanı sıra üstüne bir de yıllar sonra çeşitli meyhanelerde Nevada'daki Reno'nun Los Angeles'dan daha batıda ve Oregon'daki Portland'ın Maine'deki Portland'dan daha kuzeyde olduğuna bahse girerek çok beleş bira kazandım. (İstiyorsanız kontrol edin.)

Kuzey Burnu Eyalet Fuarı'nın (Warsaw, Virginia'da) çarpıcı, hareketli panayır bölümündeki gösteri çığırtkanları (artık modası geçmiş bir terim olsa da yıllarca gösteri dünyası onlara "çığırtkan" dedi), kendilerini hayretle izleyen avanakları, o şatafatlı, olan biten acayipliklerin abartılı anlatımlarıyla ve güya çadırlarında toplanmış mucizelerle baştan çıkarırdı. Meraklılar arasından para veren avanaklara, içeride gerçekten de "Doğa Ananın acımasızlıklarının ürkütücü örneklerinin" görüleceğini bizzat kanıtlamak için ön tarafta çığırtkana eşlik eden smokin giymiş, kırmızı suratlı normalden daha kısa bir centilmen, "samimi yaşantısıyla" sergilenen bir cüce olurdu.

Çığırtkanlar adlarından da anlaşıldığı üzere çok konuşuyorlardı ve fuardaki o çığırtkan, o kadar hızlı, o kadar aralıksız konuşuyordu ki eminim öldüğünde dilini durdurmak için minik bir sopayla dövmek zorunda kalmışlardır. Ama her nasılsa o gün, cücenin boyundan daha zeki ve yetenekli bir insan olduğunu (cüce, tam o anda bunu kanıtlamak istercesine bir sigara yakmıştı) anlatırken çığırtkan ansızın susmuş, birkaç tutarsız söz kekelemiş, sonra tekrar susmuştu.

Kırbaç gösterisi için bilet sattığım kabinden çadır önündeki tantanayı rahatlıkla izleyebiliyordum ve çığırtkanı neyin susturduğunu biliyordum; zaten bunun olmasını bekliyordum.

Warsaw'ın gelgit bölgesi kasabası, içinde hiçbir siyahın yaşamaması açısından Blowing Rock'a benziyordu. Ancak Blowing Rock'ın aksine belediye sınırlarına sadece birkaç kilometre uzaklıktaki daha kırsal mahallelerde çok sayıda, belki yüzlerce Afro Amerikalı yaşıyordu. Hafta boyunca Warsaw'da bir sürü siyahi yüz görünebilirdi, çoğunlukla temizlikçi kadınlar ve işçiler, cumartesi günleri ortalıkta bir renk cümbüşü olurdu. Alışveriş ve sosyalleşmek için kasabaya gelirler, Texaco benzincisinin etrafında muhabbet eder, gazoz ve kahverengi kese kâğıtlarına sarılmış viski içer, mekân akşam on birde kapanana kadar set üstü radyodan bangır bangır bağıran (o zamanlar "*race* müzik" denilen) soul müzik dinlerlerdi. Rahat ve geniş Texaco istasyonu Warsaw'da Jim Crow yasalarının* işlemediği tek kurumdu. Sonuç olarak da beyaz mekân sahibi kasabada bir hayli dışlanıyordu ama o başka bir hikâye.

Warsaw'ın karanlık, asfaltsız, bitli mahallelerinden birinde ikamet eden siyahi, cüce bir aile vardı. Kız-erkek, toplam dört ya da beş kişiydiler ve muhtemelen kardeştiler. Gerçi akrabalık derecelerini tam olarak bilmek mümkün değildi. Kasabaya her zaman birlikte gelir, asla tek başlarına dolaşmazlardı. Yanlarında hep tam boy bir büyük ya da hamileri olurdu. Ortalıkta çok da sık görünmezlerdi, anca yılda altı ya da yedi cumartesi. Görünüşe göre kendilerine aval aval bakılmasından hoşlanmıyorlardı ki bu gayet anlaşılır olmasına rağmen yine de Kuzey Burnu Eyalet Fuarı'nı gezmeleri, işe bir miktar ironi katıyordu.

Şimdi, özellikle vurgulamam lazım ki "cüceler" derken gerçekten *cüce*lerden bahsediyorum. Aşırı cücelikten bahsediyorum. Cücelerden daha cüce olanlardan bahsediyorum. Dudak uçuklatan bir miniklikten bahsediyorum. Gerçekten, eğer Warsaw'daki küçük insanlar Michu'dan bir fare kılı kadar bile uzunlarsa bu sayfayı yırtıp gaz yağına banarak yerim. Michu yıllarca

* Amerika'nın Kuzey bölgelerinde 1965'e kadar uygulanan, siyahlar ile beyazların kamu alanlarını ortak kullanımını engelleyen kanun. Yasa, adını siyahları aşağılayan bir tiyatro oyunundan almış. (ç.n.)

Ringling Brothers'ın yıldızıydı ve dünyanın en küçük adamı olarak tanıtılıyordu. Michu'nun boyu seksen dört santimdi.

Her neyse, fuardaki manzarayı tam olarak görmemi sağlayan yerimden, Warsaw cücelerinin yavaşça çadırın önündeki gösteriye doğru ilerlediklerine şahit oldum. Çığırtkanın yaşayacağı şoku ve utancı adeta önceden sezmiştim. İşte orada duruyordu, etrafa mübalağa üstüne mübalağa saçarak, zırvalayarak cücesinin ne kadar da nadir görülen bir tip olduğunu, böyle bir şeyi görecek olan avanakların ne kadar da ayrıcalıklı olduğunu anlatıyordu ki o anda –elbette avanaklarla birlikte– şahane şekillenmiş çikolata minyatürlerin geçişine yakalandı. Kafaları gösteri cücesinin göğsüne bile gelmiyordu.

Tamamen tesadüf müydü yoksa tanrılar spor mu yapıyordu? Yahut cüce ailesi bunu planlamış mıydı? Bütün bunların hepsini, belki de fiziksel özelliklerin ticari sergisini ve bu velveleli sahtekârlığı sessizce protesto etmek için ya da alışılagelmiş utangaçlıklarına rağmen sırf muziplik olsun diye, pek de onlara özgü olmayan bir şekilde, haylazca bir geçişle eğlenmek için planlamış olabilirler miydi? O gece kenar mahallelerine dönüp minik kıçları yırtılana kadar kahkahalarla gülmüşler miydi?

Hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Gerçi fuardaki dedikodular, patronun o gün onları evlerine kadar takip ettiğini, ardından her seferinde kendisiyle çalışmaları için yaptığı teklifi onları zengin ve ünlü edecek kadar iyileştirerek günlerce kapılarına gittiğini söylüyordu. Ama onlar reddetmişler. Bu sırada çığırtkan, fuarın avlusunda, bazılarımızın artık "Dünyanın En Uzun Cücesi" dediği sahne arkadaşıyla ne zaman öne çıkıp gösteriye başlasa gözle görülür bir şekilde asabileşiyordu.

1972'de Washington'daki La Conner'ın bir balıkçı kasabasına tuhaf, küçük bir sirk geldi ve çok da büyük olmayan çadırını kasabanın merkezindeki o sıralar boş araziye kurdu. Gerçi gösterilerin isimlerini hatırlamıyorum ama (gelişlerinden sadece dört gün önce manavın vitrinindeki bir posterle duyuru yapmışlardı) çadırdaki bazı belirli sahneler beynime kazınmış; hâlâ

bir parça kokulu, hâlâ bir parça renkli, sanki büyüsünü bırakmaya gönülsüz gibi... Ve evet bir büyüsü vardı. Hayatım boyunca gördüğüm hem en acıklı, hem en çekici sirkti.

Öncelikle, sirk yalnızca iki canlı hayvanla seyahat ediyordu. Çoğu sirk hayvanının maruz kaldığı işkenceleri hesaba katarsak iki hayvan çok fazla gibi gelebilir. Yine de bu birbirine pek benzemeyen çift –yarı yetişkin bir fil ve ortalama bir papağan– oldukça dinç görünüyordu.

İnsanlara gelince, ekibin tamamı yedi kişiden oluşuyordu: dört erkek ve üç kadın. Erkeklerin üçü vasıfsız işçiydi: Çadırı kurup kaldırıyor ve ağır işleri yapıyorlardı. Diğer adamsa (sirkin sahibi olma ihtimali yüksek) sirk yöneticisiydi. Org çalıyor ve bir de trapez gösterisine katılıyordu. Orta yaşlı, bira göbekli bir adamdı ve tam tur bir takla atarken bile güçlük çekiyordu. O ter dökerken, oflayıp puflarken ve kızarırken kız arkadaşımla ben tıbbi bir acil durumla karşı karşıya olduğumuz korkusunu yaşıyorduk: "Dünyanın En Büyük Kalp Krizi." Ama yine de cesurca devam ediyor ve eninde sonunda tüm gösteriyi perende atarak bitiriyordu. Aldığı alkışlar hayranlıktan ziyade rahatlama alkışlarıydı.

Kadınlar, bazen tek başlarına, bazen çiftler halinde, bir kere de üçlü olarak çeşitli rollere giriyorlardı: akrobat, perendeci, denge performansı sanatçısı, hokkabaz, fil eğitmeni, ip dansçısı vs... İlginç olan, bir gösterici nin çadırdan ayrıldıktan kısa bir süre sonra başka bir isimle geri dönmesiydi. Kadınlardan biri bir gösteride "Muhteşem Madam Yvonne" olarak tanıtılıyorsa, bir sonrakinde sahneye "Harika Madam Diane" olarak dönüyordu. Sanki izleyiciler gerçekten de onlarca kişi olduklarına inanacaklarmış gibi Madam Natasha, Madam Sophie, Madam Elena gibi bir sürü isim vardı. Her kadın gösterici birden fazla kimliğe bürünüyordu bürünmesine ama her zaman aynı taytı giyiyorlardı. Ve aslında her tayt sahnede olmanın hakkını veriyordu.

Burada soru şu: Pembe sirk taytının içindeki bir kadın, sahnenin hakkını veriyorsa, evrenin bütün sırlarını elinde tutuyor

olabilir mi? Aklımdaki cevap kocaman bir, "Evet!" Yine de bunu bir önkoşul olarak sunacak kadar ileri gitmeyeceğim.

Çoklu görevler ve isim değiştirmeler, yıpranmış, sökülmüş taytlar, o kadar çaba ve açıkça tükenmiş bir gösterinin kolaylıkla üstünkörü ve ümitsiz bir şekle girebilecekken coşkuyla sergilenişi, yeterince çekiciydi ama benim büyü radarımın ibresini asıl kıran büyük finaldi. Şunu hayal edin:

Spot ışıkları ve parlaklık, dönen aynalı bir disko topu karanlık çadırın içinde giderek yukarı doğru yükseliyor. O yukarı çıkarken disko topuna gagasından bağlı canlı bir papağan topun etrafında fırıl fırıl dönüyor ve orgun sesi giderek yükselirken her şey birdenbire duruyor. Kırmızı suratlı, hızlı hızlı soluyan bir sirk yöneticisi klavyede "The Impossible Dream"i* çalıyor. Ta da!

Yani, galiba anlamanız için orada olmanız lazımdı. Amerika'da ve yurtdışında küçük büyük bir sürü sirke gittim; bir sürü ürpertici ve sıradan performans izledim. Ama bu –biraz ucuz, biraz aptalca, aklın mantığın sınırlarını küstahça ama bir o kadar da sevimli bir şekilde aşan– kalbimdeki sahneyi sonsuza kadar işgal edecek olan tek sirkti.

Şans eseri ertesi gün markete gittim ve yavan sirk hatıratı koleksiyonuma eklemeyi umarak posteri sordum. Poster orada değildi. Tezgâhtara göre, göstericilerden biri bir sonraki kasabada asmak için erkenden gelip posteri almıştı. Anlaşılan tek fillı ve tek papağanlı sirkin aynı zamanda yalnızca tek bir posteri vardı.

* "The Impossible Dream", bir Joe Darion parçasıdır. *Man of La Mancha* (1965) müzikalinin en ünlü şarkısıdır. Yıllar içinde birçok ünlü şarkıcı tarafından da seslendirilmiştir. Sözleri kabaca imkânsız hayaller için bile mücadeleden vazgeçmemeyi telkin eder diyebiliriz. (y.h.n.)

Evet, Virginia

Düz metal yüzeyin üzerine ipek bir şal serilmişti. Bir kızartma tavası şalın üzerinde duruyordu. Bir yumurta kırılmış ve tavaya atılmıştı. Yumurta kızarıyordu, çok geçmeden hiç ateş olmamasına rağmen yumurta pişmiş, üstelik şal da yanmamıştı. Babam, 1933 Chicago Dünya Bilim Fuarı'ndaki pavyonlardan birinde bu gösteriyi hayretle izleyen on binlerce kişiden biriydi.

Arkadaşları belki de Sally Rand'in o meşhur "yelpaze dansı"nı görmek için pavyondan ayrıldıktan sonra, babam bu şaşırtıcı gösteriyi defalarca daha izlemek için orada kalmış. Blowing Rock'taki evine döndüğünde, mekanizmanın nasıl çalıştığını çözmüş.

Alet, her ne kadar 1933'te kimse bu ismi kullanmasa da mikrodalga fırınların ilk örneklerindenmiş ve babam Chicago'da gördüğü şeyin aynısını evde yapmayı başarmış. Doğal olarak da kilometrelerce öteden ilgi görmüş. İnsanlar bu numarayı

görmek için elektrik şirketinin ofisine gelip duruyorlarmış. Arkadaşları onu bu gösteriler için ücret almaya ikna etmeye çalışmışlar ama içinde bir damla bile açgözlülük olmayan babam reddetmiş. Ailesi için, her ne kadar kendi tabirleriyle "evlerinin direği" olan babamın, aslen paraya olan ilgisi son derece azdı. Sonra yaptığı bu aleti, her gösteriye kişi başı onar sent alan bir arkadaşına vermiş, arkadaşı da bu mikrodalga-öncesi aletin keyfini bir gün cızırdamaya başlayıncaya kadar sürmüş. Arkadaşı her ne kadar babamı aleti tekrar yapmaya ikna etmeye çalışsa da mevsim yazmış ve tavuklar yumurtlamayı kesince yumurta masrafı kârdan fazla tutacakmış.

George T. Robbins sekizinci sınıfta okulu bırakmış. On sekiz yaşında hat teknisyeni olarak çalışmaya ve bölgesel elektrik işleri için direklere tırmanmaya başlamış. Elli yaşına geldiğinde ev yapımı mikrodalgası çoktan unutulmuştu ve Virginia Elektrik Şirketi'nin bölge müdürüydü. VEPCO'da emrinde 250 elektrik mühendisi çalışıyordu ve iş arkadaşları, babamın mühendislerin hepsinden daha fazla şey bildiğini söylüyordu. Kendi alanında doğal bir dehaydı (icatlarının bir iki tanesi bugün hâlâ kullanımda) ve muhtemelen eğer *Li'l Abner** çizgi romanından fırlamış bir tip gibi konuşuyor olmasaydı çok daha yüksek mevkilere ulaşırdı. Diksiyon ve gramer açısından hiçbir zaman eksiklerini gidermedi ve köylü köklerini aşamadı.

Her nedense elektrikçi geni, marangoz geni, mekanik geni babamda ne kadar baskınsa bende de bir o kadar geridir. Hayatım boyunca hesap cetveli gördüğüm an bile ölümüne sıkıldım, aynı şekilde tornavidaya da zerre kadar ilgim olmadı; tabii tornavida derken kokteyl olandan, votka-portakaldan bahsetmiyorsak.** Ama bir şekilde el becerisi isteyen işlere karşı yeteneksizliğimin -ve de iştahsızlığımın- hakkından gelecek bir yol buldum.

---

* Li'l Abner, ABD'nin yoksul dağ köyü Dogpatch'te yaşayan bir grup kaba saba köylünün kurgusal hikâyelerini anlatan ve ABD, Kanada ve Avrupa'da birçok gazetede yayınlanan bir hiciv çizgi romanıdır. Al Capp (1909-1979) tarafından yazılmış ve çizilmiş, 43 yıl boyunca çıkmıştır. (y.h.n.)

** İngilizce "*screwdriver*" hem tornavida hem de votka ve portakal suyuyla yapılan popüler bir alkollü kokteyl anlamına gelir. (y.h.n.)

Meselâ, bir zamanlar 1969 model üstü açılabilen bir Mercury Montego'm vardı, sonra onu kilometre sayacında üç yüz yirmi bin yazarken bir akrabama verdim. Bu otomobil Joan Rivers gibi durmaksızın, daha yeni modellere toz yutturarak gidiyor ve hiç arıza vermiyor, estetik bakımlar hariç hiç tamirat gerektirmiyordu. Onun o müthiş sağlamlığı arabanın bende olduğu yıllar içinde hiç kaputunu açmamama bağlanabilir. Bir kez bile. Hatta arabanın motorunun yerinde onun durmaksızın ve durmaksızın gitmesini sağlayan mistik bir beyaz ışık olduğunu düşünüyordum (ve bunu gözümde canlandırıyordum).

Daha geçenlerde aynı stratejiyi kendi bedenime de başarıyla uyguladığımı fark ettim. Tıbbi tahlillerden kaçınarak ve çamur gibi organlarım, kokuş muş bağırsaklarım ve metrelerce uzayan sümüksü damarlarım olduğunu kabullenmek yerine karın boşluğumda parlak bir küre, ışıldayan bir mandala,* en saf dinginliğin kutsal incisi olduğunu hayal etmeye başladım. Nasıl mı gidiyor? Şimdiye kadar her şey yolunda. Gerçi yine de daha sağlık sigortamı iptal ettirmedim.

Herkes bazı balıkçı hikâyelerini duymuştur: Bir kancada iki levrek, nesiller boyu balıkçılardan kurtulabilmiş yaşlı bir alabalık, İncil'e de konu olmuş balina tarafından yutulan bir ahmak ve her zaman elden kaçan dev balık. Ama eninde sonunda yalnızca tek bir balıkçı hikâyesi doğru olabilecek kadar tutarlıdır ve kısaca şöyledir: Büyük balık küçük balığı yutar. İşte bu Amerikan ticaretinin ve ayrıca ailemin Virginia'ya taşınmasının ardındaki hikâyedir. Blowing Rock'taki ışıkların yanmasını sağlayan firma, Kuzeybatı Caroline Tesisleri, bizi Burnsville'e götüren, kendisinden biraz daha büyük bir firma tarafından yutulmuştu; daha sonra onu yutan firma da Doğu Kıyısı Elektrik tarafından mideye indirildi ki böylece Doğu Virginia'da şehir şehir dolaşmaya başladık. Bu da köpek balıklarının en

* Mandala, Hindistan kökenli dinlerde metafizik veya sembolik bakımdan meta veya mikro kozmosu gösteren şekillere verilen ad. Genellikle daire veya kare şeklinde olan ve her şeyin mistik merkezini sembolize eden mandalalar meditasyon nesnesi olarak kullanılabilmektedir. (y.h.n.)

büyüğü VEPCO, nihayetinde babamı Richmond'daki genel merkeze alana kadar sürdü.

Virginia'daki ilk durağımız bir buçuk kilometre genişliğindeki, Chesapeake Körfezi'ne dökülen Rappahannock Nehri'nin yanındaki balıkçı kasabası Urbanna'ydı. Yengeçler kasabanın sınırları içine yuvalarını kurar, martılar ana caddede geçit törenleri yapardı ve kasaba, birden fazla anlamda "tuzlu"ydu. Urbanna'nın Middlesex ülkesinde olması tesadüf olmasa gerek –vurgu son hecede...

Urbanna'da devasa, eski bir evde, beyaz sütunlu, kolonyal tuğlalı, mermer merdivenli, şatafatlı bir şöminesi olan bir malikânede yaşıyorduk; evde İsa ve on iki havarisinin rahatlıkla sığabileceği kadar çok oda vardı, gerçi Yehuda'nın camlı terasta yatması gerekebilirdi ama olsun. Biz evin giriş katını ve ikinci katın üçte ikisini kiralamıştık. Ev sahibi eski bir denizcinin dul karısıydı; üst katlarda kendisi ve belli ki onu arayıp duran erkekler tarafından hiç de çirkin bulunmayan yetişkin dul kızı yaşıyordu. Annem, bu yılışık esmeri, âşıklarından birinin saçını yıkarken görünce çileden çıkmıştı. Şimdi geriye dönüp baktığımda muhtemelen Baptist annemi bu kadar sinirlendiren şeyin saç yıkamadan başka bir aktivite olduğunu tahmin ediyorum (ne de olsa "temizlik imandan gelir"). Ama bu olaydan sonraki yıllarda "şampuan", benim o ergen aklımda günahkâr bir hazzın çağrışımı olarak kaldı.

Daha on bir yaşında bile değildim, o çocuk halimle, şahsen yalnızca bir kez –en azından annemin kafasında sonsuza kadar iffetsiz damgası taşımaya mahkûm olmuş– bu utanmaz şampuancıyla yakın bir iletişim kurmuştum. Bir gün yatak odasından eliyle işaret ederek beni çağırmış, biraz esrarengiz bir ses tonuyla bana göstermek istediği bir şey olduğunu söylemişti. İçime doluşan hastalıklı umut, eteğini değil de sabah postayla geldiğini söylediği kutunun kapağını kaldırdığı an yerle bir oldu.

Bir sigara yaktı (şüphesiz annemin onu bir aşüfte olarak görmesi için bir başka sebep) ve ben paketin içindekine şaşkın-

ca bakarken sersemlemiş yüzümü izledi. Kutuda vıcık vıcık olmuş bir kütle vardı, çoğunlukla kahverengi ve krem rengiydi, esas renklerin üzerinde yukarıdan bakınca mitolojik bir kuşun, devasa bir meyve yemekte olan, dinozor ile tavuskuşu kırması bir kuşun gübreleri gibi görünen başka renklerde noktalar oluşmuştu.

Aklım ornitolojik düşüncelerle dolmuş olsa da aslında meseleden o kadar uzak değildim çünkü en nihayetinde kutunun içindekinin ne olduğunu söyledi: "Yumurta."

"Ha?"

"Paskalya yumurtası."

"Öyle mi?"

"Öyleydi." Ahlaksız şampuancı gülüyordu. Sonra açıkladı. Yolculuğuna Brooklyn'de ara vermiş denizci bir erkek arkadaşı, Paskalya bayramı için –ki geçeli bir aydan fazla olmuştu– ona şekerden yapılma özellikle kocaman bir yumurta göndermişti: Yumurtanın dışı çikolatayla kaplıydı, içi de vanilya kreması ve meyveli şekerlemelerle doluydu. Ama gönderirken adres kısmına eyalet adını okunaklı yazmamıştı (ve tüm bunlar posta kodlarının kullanılmasından önceydi) ve muhtemelen miyop bir postane kâtibi paketi Urbanna yerine Havana'ya yollamıştı. Küba'daki Havana'ya.

Haftalar süren yolculuğundan sonra –New York'tan Havana'ya, oradan da Urbanna'ya– yumurta (neredeyse futbol topu kadar büyüktü) onu eritecek kadar sıcak havaya rastlamış olmalıydı. Ve böylece denizcinin ümitlerinin de eridiğini öğrenmiş oldum.

Çürük Tommy parmağını daldırıp yalamak istediyse de (dikkat: çağrışımlar okurun zihninden kaynaklıdır) kendini tutmuştu ve küçük kasaba fettanı artık akıbeti kötü gitmiş iyi yumurtasının hikâyesini öğrendiğime göre, gösterinin bittiğini belli etmişti. Ayaklarımı sürüyerek huzurundan çekildim ama on yıllar sonra bile, ne zaman çikolatadan yapılma bir yumurta görsem kendi kendime gülerim, inceden hayatın değişimine, geçiciliğine dair düşünceler de canlanır kafamda. Ve ne zaman

çekici bir kadına bir paket gönderecek olsam, özellikle adres satırının doğru yazıldığına dikkat ederim.

Urbanna'nın tuzluluğu elbette yalnızca ev sahibemizin ateşli kızıyla sınırlı değildi. Tuhaf da olsa bu tuzluluk Kuzey Carolina'dan nisan ayında taşınıp beşinci sınıfa kaydolduğum ilkokulda bile hissediliyordu. Sınıfa tam da öğretmen ayrıldığında girmiştim. Öğretmen ordunun kadın birliğine katılmıştı ki bu o zamanlar aslında pek de şaşırtıcı değildi: Amerika savaştaydı ve kadın birliğine katılmak da bekâr bir kadının yapması gereken vatani bir görev olarak görülüyordu. (Belli ki bizim şampuancı o kadar da vatansever değildi.) Peki ama neden sevilen, işine bağlı bir öğretmen dönemin bitmesine sadece iki ay kala sınıfını bırakmayı seçmişti ki? Askere gidişini haziran a kadar erteleyemez miydi sanki?

Okul yönetimi bu konuda hiçbir şey söylemedi ama ben kadının aslında kovulup kovulmadığını merak etmek zorundaydım. Neden? Az önce öğretmen için "sevilen" dediğimde aslında durumunu olduğundan çok daha hafif bir sözle anlatmışım. Öğrencileri kadına adeta tapıyordu ve tüm bu hayranlığın esas sebebi onun sınıfta ifade özgürlüğüne sadece izin vermesi değil aynı zamanda öğrencileri bu yönde teşvik de etmesiydi. Sınıfında hiçbir konu tabu değildi ve öğrencilerinde açıkça seksle ilgili bir şeyleri konuşma bilgisi ya da deneyimi olmadığı için, söyledikleri de yazdıkları da (öğretmen yazılı ödevlere meraklıydı) çocuksu imaların ötesine geçmiyordu.

Çocuklar için cinsel ile dışkısal arasında ince ama karmaşık bir çizgi vardır ve Urbanna beşinci sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarındaki temalar sadece "koyayım"larla ve "sokayım"larla değil, aynı zamanda "bok"lar ve "çiş"ler ve "osuruk" ve "sümük"lerle doluydu; tabii bunların yanında "ağızdan öpme"lere de sık sık referans veriliyordu. O ilk şoku atlattıktan sonra olan bitene ben de coşkuyla katıldım, ilk kompozisyonumu hayal edebileceğim her türlü hovardalığı katarak yazdım ama elbette konudan sapmadan (Çürük Tommy'nin edebi standartları vardı).

Ne yazık ki tam da öğretmen değişimine denk gelmiştim ve özgürlükçü öğretmen tarafından verilen ödevimi yeni gelen muhafazakâr öğretmen değerlendirdi. Kompozisyon bana geri döndüğünde o kadar çok yeri kırmızıyla işaretlenmişti ki kâğıt kanıyor gibi görünüyordu. Kompozisyona bakarken insanın aklına Avrupa'daki katliamın gelmemesi imkânsızdı. Kocaman kırmızı bir harfle verilmiş *F* notu o kadar büyük ve parlaktı ki düşman uçakları tarafından gece bile fark edilebilirdi. Bu gözdağını ulusal güvenliğe şikâyet ettim... Ve zahmetlerim neticesinde utançtan gerçekten zırıl zırıl ağladığım müdürün odasında buldum kendimi.

Beşinci sınıflar için resmi serbestlik dönemi tamamen sona ermişti ama yine de sınıfın dışında o "tuzluluk" günün heyecanı olarak devam ediyordu. Okul binasının arkasında geniş bir çimlik alan vardı, oyun alanı olarak tasarlanan bölgenin ötesinde de kilometrelerce uzanıyordu. Bölge çamurlu bir ormancıkla bitiyordu ve ağaçlık alanın içinde okuldan bakıldığından tam olarak görünmeyen dar bir vadi vardı. Havanın izin verdiği her öğleden sonraki uzun teneffüste bir grup beşinci-altıncı sınıf öğrencisi delikanlı, o ormanın içinde kaybolurdu ve bu kaybolmuşun amacı, aklınıza geldiği gibi sigara içmek değildi.

İçimdeki saf merak beni onları izlemeye mi itmişti yoksa çokça sansürlenen adı çıkmış kompozisyonumun itibarıyla davet mi edilmiştim hatırlamıyorum ama hiç parçası olmasam da ritualistik, belki biraz da atadan kalma bir yarışmanın gönüllü izleyicisi oldum. Kurallar pek karmaşık değildi: Oğlanlar dere kenarına tek sıra diziliyor, fermuarlarını açıyor, işemeye başlıyor ve kimin çişinin dereyi daha fazla aşabildiğine bakılıyordu. Öğle yemeği harçlıkları bahis konusu oluyor muydu yoksa sadece kazanmanın şanı yetiyor muydu hatırlayamıyorum ama yarışmanın çok eğlenceli olduğu kesindi.

Oğlanlar tamamen kaba, hatta iğrenç yaratıklardır (ve pek azı olgunlaştıkça değişir), bu yüzden de böyle bir eğlence kimseyi şaşırtmaz aslında. Ama biraz şaşırtıcı *olan* bu sporun izleyicilere açık bir spor olması ve seyircilerin de genellikle karşı

cinsten, cinsilatiften oluşmasıydı. Evet doğru: Her teneffüste dört beş kişilik bir kız grubu ormana dalar ve yarışmayı izlerdi. Her zaman oğlanlardan en az biri kızlara ona "şans" vermesi için yalvarırdı. Şans verme işlemi kıkırdamalar ve küçük ereksiyonlar eşliğinde kızın oğlanın penisine dokunmasıyla gerçekleşiyordu ve şanslı oğlanın sidik hızına, bazen karşı kıyıya ulaşacak kadar gözle görülür bir katkı sağlıyordu.

Ve böylece şampiyonlar –ve efsaneler– yaratılıyordu. Acaba McDonald'a altın rengi kemerler fikrini veren de benzer bir gösteri olabilir mi?

Guinness'de uzun mesafe işeme kategorisi yoktur herhalde, gerçi itiraf edeyim, bunu araştırmadım. Ama benim herhangi bir sporla ilk ve tek ilişkim buydu. O yazın sonlarında, Virginia'ya, nehrin yukarısındaki Kilmarnock'a taşındık, onun için Urbanna'nın tuzlu gençlerinin ergenlikle buluşunca ne hale geldiği, sidik yarışlarının sonraki ilişkilerini nasıl etkilediği hakkında hiçbir fikrim yok. Belki Urbanna kızları büyüdükçe erkekleri şampuanlayarak onlara şans veriyorlardır.

Çok kısa bir dönem orada yaşamamıza rağmen yine de Urbanna bende bugün hâlâ devam eden izler bırakmıştır. Büyük Toplum ve ulusal televizyon ağları öncesi Appalaş'tan yeni çıkmış biri olarak, Kraliyet Akademisi'nde *Kral Lear*'ı* canlandırıyormuş gibi duran *The Beverly Hillbillies*** oyuncusu aksanıyla konuşuyordum. Telaffuzumu kâğıda dökmemin imkânı yok, mesela "gece" ya da "buz" ya da "çim" deyişimi tarif bile edemem ama yine de "ateş" yerine "adeş", "ora" yerine "hora" dediğimi söyleyebilirim. Aslında bunlar biraz saçmaydı çünkü Blowing Rock'ta hortlaklara "hora" derdik. Birisinin

* Kral Lear, İngiliz oyun yazarı William Shakespeare tarafından yaklaşık olarak 1605 yılında yazıldığı tahmin edilen oyundur ve Shakespeare'in önemli trajedilerinden biridir. (y.h.n.)

** *The Beverly Hillbillies*, 1962-1971 seneleri arasında Amerikan televizyon kanallarında yayınlanmış bir komedi dizisidir. Sonradan görme, eğitimsiz, kaba denebilecek Amerikalı bir aile bahçelerinde petrol bulur ve Beverly Hills'e taşınır, dizide çevreleriyle olan komik iletişimleri anlatılır. (y.h.n.)

şöyle haykırdığını düşünsenize: "Hey, bak la şu ilerye bak, horada hora var!"

Doğal olarak yeni okulumdaki çocuklar konuşma şeklimle dalga geçiyorlardı: Çocuklar, kendi sosyal normlarından sapan şeylere karşı tepkilerinde çok zalim oluyorlar. Ama ne yazık ki ben Urbanna'nın yetişkinleri tarafından da alay konusu oluyordum. Annem beni salam almaya gönderdiğinde kasap bana anlamaz bir şekilde bakmış ve siparişimi üst üste tekrar ettirip durmuştu. "Sâlâm" deyip duruyordum, "salam"ı "selam" gibi inceltip uzatarak ve vurgulayarak. En sonunda siparişim hazırlandı hazırlanmasına ama önce ne istediğimi elimle işaret etmem gerekmişti ve dükkândaki herkes bana gülmekten keyif alıyor gibi görünüyordu.

Dalga geçilmenin teşvikiyle çok geçmeden konuşma tarzımı değiştirmek için çok zaman ve çaba harcadım, bütün gün pratik yapıp duruyor, bir şekilde doğduğumdan beri Virginia sahillerinde olan biriymiş gibi konuşmaya çalışıyordum. Sonuçlar pek de şık olmadı. Elbette "hora" artık sözlüğümde yoktu ve domuz eti alırken utanç duymama da gerek kalmamıştı ama bu defa da aksanım daimi olarak içi boşaltılmış ve ağırlaştırılmış Oklahoma aksanına dönmüştü.

Bugünse sesim Davy Crockett'ın iç çamaşırına sıkışmışım gibi çıkıyor. Benim kulağıma Oxford'lu bir entelektüel gibi gelse de ne zaman bir kayıttan kendi sesimi duysam, ucuz bir köpek maması konservesinin sesine sahip olduğumu fark ediyorum... Tabii ucuz köpek maması konservesi konuşabilseydi. Tam bir *Skippy* sesi. O bile değil, ince kahverengi harflerle geçen tam bir jenerik müziği gibi.* Dolayısıyla, teşekkürler Urbanna'nın alaycı halkı, sayenizde hayatımı bir *fast-food* restoranının cuma gecesi kapanış saatinde sivilceli ergen bulaşıkçısı tarafından yere sürtülerek gıcırdayan bir mutfak malzemesi ya da Musa Nine isminde 165 kiloluk emekli bir profesyonel güreşçiye ait motorlu tekerlekli sandalyenin kauçuk oturma minderinde ezilen

* *Skippy*, 1933 yılında Amerika'da üretilmeye başlanan bir fıstık ezmesi markasıdır. (y.h.n.)

bir avuç patates cipsine benzer bir sesle geçireceğim. Ya da... Neyse, demek istediğimi anladınız.

İlk romanlarımdan biri olan *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'de hikâyedeki baş kahraman Sissy Hankshaw anormal derecede büyük başparmaklara sahipti. Bu biçimsizliği uysalca kabul etmek yerine parmaklarını kullanmayı, onlarla eğlenmeyi, onlardan bir sanat yaratmayı, onlar sayesinde bir şöhret kazanmayı seçmişti. Ben Sissy kadar bilge değilim ama yıllar içinde sesimi kabul *ettim* ve onu neşeyle kucaklayabildim... Yine de hâlâ (genelde ders verirken ya da herkesin içinde sesli okuma yaparken) sesimin Jeremy Irons'a* benzediğine dair hayallere kapılmıyor değilim.

Virginia'da çoğunlukla ve resmi olarak Kuzey Burnu olarak bilinen bir gelgit bölgesi vardır. Evet gerçekten de bir tür "burun"; yani bir yarımada. Rappahannock Nehri'nin güneyinde, Potomac'ın kuzeyinde, Chesapeake Körfezi sınırında kalıyor. Bu burunda dört il var, hepsi de ahlaki yozlaşmadan kaçmak için Washington D.C.'ye yeterince uzak.

Burundaki en büyük ve en canlı kasaba Kilmarnock'tu, gerçi "canlı" bu çiftçilerden ve balıkçılardan oluşan bölge için biraz fazla süslü bir kelime de olabilir. Bizimkiler Kilmarnock'a bir at bisküvisinin üzerine konan sinekler gibi kondularsa da koşulların sallanan kuyruğu, bizi buradan henüz tadına bile varamadan uzaklaştırdı. Oradaki, yalnızca birkaç ay oturduğumuz evimiz basit, ahşap bir kır eviydi, içinde mermer ya da gösterişli süslemeler ya da seksi ve merhametli bir kadının ihtiyaç sahibi bir centilmene saç hijyeni sağladığı üst katlar yoktu.

Ev, kasabanın en sonunda konumlanmıştı, ardında ve bir yanında çam ormanı, diğer yanında terk edilmiş boş bir arazi vardı. Tek komşumuz yolun karşısındaydı ve onları çok az görebiliyorduk; bana "arsız" davranışım için tokadı patlatan altın-

* Jeremy John Irons, İngiliz oyuncu. Tiyatro oyunları, müzikaller ve TV dizileriyle başladığı oyunculuğa sinemada devam etmiştir. (y.h.n.)

cı sınıf öğretmenimin orada oturduğunu aylar sonra öğrendim (Atlas meraklısı bir öğrenci olarak kendisini Sarah Palin tarzı* coğrafi cehaleti yüzünden tüm sınıfın önünde pek de diplomatik olmayan yollarla uyarmış olabilirim.). Dahası evimiz yoldan bir hayli uzaktı, bu yüzden de sokaktan oldukça izoleydik ve bu durum annemi tedirgin ediyordu, özellikle de babamın sadece hafta sonları evde olduğu düşünüldüğünde. Hiç şüphesiz hafta içi annem ve ikiz kız kardeşlerimle (o zaman dört yaşındaydılar) aynı küçücük odada yatıyor olmamızın sebebi de bu tedirginlikti.

Bir gece geç saatte (en azından benim yatma vaktimden sonra) annem dışarıda bir ses duyduğunu sanmış. Ne olduğuna bakmak için karanlık oturma odasına ilerlediğinde evin önündeki araba yoluna bir arabanın park ettiğini görmüş; arabanın motoru çalışmıyormuş ve farları kapalıymış. Arabayı beş on dakika boyunca izlemiş. Yatak odasına geri döndüğünde elinde bir kasap bıçağı vardı.

Ilık bir pastırma yazı akşamıydı (teknik olarak pastırma yazları sadece ilk ayazlardan sonra gelir, dolayısıyla muhtemelen Ekim sonuydu) ve yatak odasının penceresi açıktı ama camda perde vardı. Annem pencereyi göstererek bıçağı bana verdi. Ondan işaret beklememi fısıldadı. Eğer işaret gelirse perdeyi aralayacak, Mary ve Marian'ı dışarıya çıkartacaktım ve hızla evden uzaklaşıp saklanacaktık.

Zonk! Kristal methli espresso bir break dansçıya ne yaparsa, adrenalin de beni öyle çarpmıştı işte. Korktuğum kesindi ama aynı zamanda coşkuluydum, kalbim beklerken küt küt atıyordu. O hafta *Üç Silahşörler*'i** okuyordum ve bıçağı tuttuğum anda Dartanyan'a dönüşmüştüm. "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz

---

* Sarah Louise Heath Palin, Alaska Valisi ve Cumhuriyetçi Parti'nin 2008 Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimlerindeki başkan yardımcısı adayı olan Amerikalı siyasetçidir. Muhafazakâr görüşleriyle bilinmektedir ve zaman zaman yaptığı açıklamalar geniş kitleler tarafından "gaf" olarak değerlendirilmekte, "Sarah Palin" benzetmeleriyse bir nevi aşağılama ifası taşımaktadır. (y.h.n.)

** Alexandre Dumas, *Üç Silahşörler*, Çev. İsmail Yerguz, Oğlak Yayınları, İstanbul, 2000. (y.h.n.)

için!" diye bağırdım, annemin moduna hiç de uygun olmayan yüksek bir sesle.

Parmak uçlarına basarak tekrar oturma odasına gitmeden önce parmağını dudaklarına götürdü ve önce susmamı sonra da kardeşlerimi uyandırmamı işaret etti. "Yolda kötü bir araba var." dedim kardeşlerimin çarşaflarını çekiştirirken. Marian, "Arabada kim var?" diye mırıldandı uykulu bir halde. "Kardinal Richelieu ve onun yardımcıları." diye cevapladım çarşafları çekiştirmeye devam ederken. Hiçbir şey anlamadan suratıma baktılar.

Topluca camın yanında dururken şimdiye kadar yalnızca uykulu uykulu mızırdanan ikizler artık aktif bir şekilde sızlanmaya başlamışlardı. "Şşıışşhh" diye uyardım hemen. "Dışarıda içi bir yerlerden kaçmış manyaklarla dolu bir araba var. Buraya gelip bizi öldürmelerini ve beyinlerimizi yemelerini mi istiyorsunuz?" Tabii ki bunu istemiyorlardı. Gözleri kocaman büyüdü ve sessizleştiler. Gerçi artık buzdan heykellerin üzerindeki keruv figürleri gibi tir tir titriyorlardı. "Korkmayın" dedim, "ben sizi korurum." Çok akıllı oldukları için mors alfabesiyle, dişlerini tıkırdatarak cevap verdiler.

Kardeşlerimden yedi yaş büyük ve üstüne bir de erkek olduğum için onlara karşı davranışlarım doğal olarak umursamazdı. İyi niyetli bir ilgisizlikle bakıyordum onlara. Ama o anda, bir anda onların fiziksel yaşamlarından sorumlu olunca, onları ormana kadar götürmeye ve orada onlarla ilgilenmeye, gerekirse bütün gece onları korumaya hazırlıklıydım. Bütün gece mi? Belki de birkaç gece. Hey, belki de bir hafta! Salya saçan manyaklar, bir soygun çetesi ya da büyük ihtimalle Japon ajanlar (Pasifik'teki savaş o zamanlar hiddetleniyordu) olabilecek arabadaki canavarların evimizi ne kadar süre işgal edeceğini kim bilebilirdi ki? Hatta bir noktada eve gizlice girerek –kesinlikle annemi bağlayacakları için– annemin iplerini kesmem gerekebilirdi. Bu arada tabii gizlice çöp kutularından yiyecek ararken işkence seslerini duyabilir ve bire bir dövüşe girmem icap edebilirdi.

Kör bir mutfak bıçağıyla ve keskin bir hayal gücüyle silahlanmış bir halde (yabani at artık dizginlerinden boşanmıştı ve onu dizginlemeye çalışan kovboyun ya da dikkatini dağıtmaya çalışan rodeocunun işi çok zordu), aklımın içinde kendime macera için doğmuş olduğumu hatırlatarak üst üste kahramanlık senaryoları kurup duruyordum.

İşte tam o sırada annem geri döndü ve arabanın çalışıp uzaklaştığını söyledi. "Belki tekrar gelirler." dedim. Annemin yüzündeki sert bakıştan anladığım kadarıyla sesimdeki ümidin içeriğini anlamıştı.

Hiçbir zaman öyle söylememiş olsa da o geceki davetsiz misafirlerimiz muhtemelen birtakım alkollü içkileri yuvarlamak ya da birbirleriyle salya alışverişinde bulunmak ya da her ikisi için kuytu bir yere ihtiyaç duyan kasabanın gençleriydi. O geceden birkaç yıl sonra illegal içki içmenin de oynaşmanın da ayrı ayrı maceralar olduğunu ve bu maceralara Japon ajanlarla çarpışmaktan çok daha uygun olduğumu öğrendim.

Korkunç ya da *Light*

Babam yirmili yaşlarının başlarındayken, bir Cadılar Bayramı* gecesi, birkaç arkadaşıyla birlikte, kendilerinden yaşça biraz daha büyük ve yeni evlenmiş bir arkadaşlarının evine gidip, adamın yeni aldığı Model T Ford'unu sessiz sedasız parçalara ayırmış ve evin çatısına çıkıp ayırdıkları parçaları tekrar birleştirmişler. (Arabalar o zamanlar bu kadar karmaşık değilse de bunu yapabilmek yine de epey maharet ister.)

Ertesi sabah, çılgına dönen taze damat telefona sarılıp arabasının çalındığını bildirmek için Blowing Rock polisini ararken, cama tıklatıp kaba el kol hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışan bir komşusu onu dışarıya çağırmış. Adamlar iki baca

* Cadılar Bayramı, her sene 31 Ekim'de kutlanan, Pagan ve sonrasında Hıristiyan kökleri olmasına rağmen günümüzde seküler bir kutlama halini almış, çocukların genellikle korkunç kostümler giyerek kapı kapı dolaşıp şeker, meyve ve çeşitli hediyeler topladığı bir bayramdır. (y.h.n.)

arasında Edgar Allan Poe'nun kâbusu gibi tünemiş parlak siyah arabaya gözlerini dikerek, yalnızca kafalarını sallamış ve "Cadılar Bayramı" diyerek homurdanmışlar.

Seslerinde şaşkınlık kadar kabullenme ve hatta hafifçe gizlenmiş bir takdir kırıntısı olmalı: Sonuçta bu, Lord of Misrule'a* ait, ölülerin huzursuz ruhlarının uzay-zaman sürekliliğinin bir çatlağından dışarı sızdığı şakacılara tahsis edilmiş gecede mükemmel bir şekilde uygulanmış iddialı ve büyük şaka; takdir ve bir parça da olsa, genç Batılı erkeklerin her şeye gönüllü vücutlarını sıklıkla işgal eden haylazca eğlenceyi hak ediyor.

Şimdilerde Cadılar Bayramı *light* oldu, hep şeker var, hiç oyun yok. Ölüler, şeker firmaları, tekeller, Hallmark** tebrik kartları, kostüm üreticileri ve zarar görebilecek özel mülklerin anlaşılabilir biçimde kaygılı sahipleri tarafından yeraltı dünyasına geri gönderildi. İnanın bana "nerede o eski zamanlar" dediğim pek nadirdir ama benim çocukluğumda, 31 Ekimlerde çok daha fazla yaramazlık yapılırdı ve fenerin içindeki ihtiyar Jack hayattaydı***. Gizliler açık edilir, kapılar yerinden sökülür, kümeslenmiş tavuklar özgürleştirilir, tekerler indirilir, kapı zilleri esrarengiz biçimde çalar, çayır çimen tuvalet kâğıtlarıyla süslenir, evler yumurtayla sıvanır ve bütün dükkânların camları sabunla çizilen ve genellikle bugünün "ergen edebiyatı"nı andıran sözde şifreli grafitilerle işlenirdi.

Cadılar Bayramı, antik çağlarda ve insan ruhunun derinliklerindeki kökleriyle, insanlığın evrensel korkuyu alenen kabul ettiği, gerçekte ve hayalde bizi iliklerimize kadar ürpertseler bile ölüleri şereflendirdiği tek gece; insanların hep bir ağızdan, "Mutlu Yıllar Ölüm" şarkısını söylediği bir kutlama. Korkudan yoksun bir Cadılar Bayramı, neşesiz bir Noel, özgürlüğün ol-

---

* Lord of Misrule, ortaçağın sonlarında ve Tudor hükümdarlığın başlarındaki dönemde, kamu alanlarında, asilzadelerin evlerinde, Cambridge ve Oxford Üniversitelerinin birçok binasında ve barolar gibi resmi kurumların birçoğunda düzenlenen Noel eğlencelerinden sorumlu görevliydi. (y.h.n.)

** ABD merkezli ünlü bir tebrik kartı firması. (ç.n.)

*** Jack-o'-lantern: Cadılar Bayramı'nda balkabağından oyulan fenerlere verilen isim. / Lantern: Fener (ç.n.)

madığı bir Bağımsızlık Günü, alohasız bir luau*, oleysiz bir boğa güreşidir.

Yirminci yüzyılla birlikte, eski dehşet, tamamen silinmediyse bile büyük ölçüde baskılandı ve bir zamanlar kabul gören toplumsal anarşi, az evvel tariflediğim bir tür hafif vandalizme gösterilen geçici müsamahaya indirgendi. Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde ise, Ölüler Bayramı, artık, balerin kostümlü çocukların diş çürütme seferlerini ve uygunsuz cinsel girişimlerde bulunurken ve/veya körkütük sarhoş olurken tanınmama ümidiyle kültürel ikonlar gibi giyinen gençleri temsil eder hale geldi.

Bugüne dönersek, kendim de bir mülk sahibi, üstüne üstlük "yaşlı bir vatandaş" olarak (ne ürkünç bir sıfattır bu), eski Cadılar Bayramı kutlamalarını tercih edeceğimi söyleyemem. Yine de bir şeylerin eksildiği hissine engel olamıyorum: dönüştürücü bir şeyler, hikâyemizin merkezinde bir şeyler, ruhumuzu gizlice besleyen bir şeyler. Ve dürüst olmak gerekirse, 1 Kasım'da uyanıp da komşumun arabasının evinin çatısında olduğunu görmek benim için sorun olmazdı.

İlk gençliğimde, Warsaw'da (Blowing Rock'a duyduğum sıla hasretini nihayet aştığım Virginia'da bir köy), her Cadılar Bayramı'nda, akşam yemeğinden sonra kasabanın merkezinde toplanan, haylazlık yapmak niyetiyle ve ölümlülerin gölgelerinin yakasını bırakmayan dehşetli güçleri çağırıp onlarla flörtleşmek için şuursuz bir arzuyla yanıp tutuşan bir grubun arasında olmaktan gayet memnundum. Diğer yandan, bütün bunlar, canı sıkılmış bir avuç çocuğun, küçük bir kasabada yaşamanın rutinini kırma arayışı, bir gecelik cıvıtma isteği, küçük bir heyecan, macera peşinde koşmasından da ibaret olabilirdi. Külhanbeyi tabiatlarına rağmen, bu toplaşmalar esasen kötü niyetten yoksun, gerçek bir masumiyetin yansımasıydı. Yine de bizzat kendi tanıklığıma dayanarak, her zaman mutlu sonla bitmediklerini söyleyebilirim.

* Luau: bir Hawai bayramı (ç.n.)

Bizim grupla birlikte, sabun kalıpları ve tuvalet kâğıdı rulolarıyla silahlanmış bir halde Warsaw'ın ana kavşağına seğirtmiş, Clanton Eczanesi'nin ışıklarını söndürüp kapanmasını beklerken (kavşağa bakan diğer dükkânlar saat altı olunca kapanmıştı), kaçma imkânı olmayan bir yerde, takım elbiseli ve kravatlı bir adamla karşılaştık (veya yüzleştik diyelim). Bu zat, bulunduğumuz yere iki bloktan daha yakın bir mesafedeki gösterişli evin sahibi, gerdanı kat kat olmuş, şakadan anlamaz orta yaşlı bir adam olan Richmond Bölgesi eyalet savcısı Bay Willy Jones'tu. Sesi ilaçlama kamyonu altında kalmış Oklohamalı böcek avcısı gibi çıkan Jones, iyice bir kendini övecek, bizi hor görerek sorguya çekecek, o perişan eden, balçık içinde yüzen domuz gibi yavaş Güneyli aksanıyla, ben dahil hepimiz aynı aksanı gayet akıcı konuşuyor olmamıza rağmen, kıkırdamamıza sebep olacaktı. "Aha da hepinize söylüyorum" diyecekti Willy Jones, "bu toplantıyı deeerhal dağıtacağınız, yoksa hepingize dava açar, kanunda yazan en ağır cezayı veririm."

Jones'un tehdidi yuhlamalar ve alaylarla karşılık görecekti. O da kanunla ilgili kısmını vurgulayarak sözlerini tekrarlayacaktı. Bunun üzerine yavaş yavaş çiftler veya üçlü-dörtlü gruplar halinde ana gövdeden kopmaya başlayacak ama elbette biraz sonra ileriden köşeyi dönünce aşağıda kalan B&B bilardo salonunun önünde tekrar buluşacaktık (geri dönmeyen birkaç korkak tavuk her zaman olurdu illaki). Burası, zenci dostu Texaco istasyonu haricinde, akşam sekizden sonra kasabada açık olan tek dükkândı. Her yıl tekrar eden bir ritüeldi bu: Willy Jones kanun, nizam ve Tanrı'nın kudreti üzerine bir nutuk çeker, sonra Karanlık Taraf'ın besbelli gülünç temsilcileri olan bizler dağılırız, ardından sokaklarda sinsi sinsi dolaşıp kapı zillerini çalar, çöp kovalarını devirir, çok küçük hasarlar vererek hıncımızı alırız. Fakat bu 31 Ekimlerden birinde (lise sondaydım o sırada), bu rutin talihsiz bir kırılmaya maruz kaldı ve bu, Warsaw'da Cadılar Bayramı Dehşeti'nin son bulup yerini *Light* Cadılar Bayramı'na bırakmasına giden yolu açtı.

Muhtemelen Willy Jones'la aramıza biraz mesafe koymak

için (Warsaw'ın tek polisi, Cadılar Bayramı'nda, duruma uygun şekilde ortalarda görünmezdi), sekiz dokuz kişi, kasaba merkezinin yaklaşık bir kilometre kadar dışında, evlerin bitip de tarlaların başladığı bölgede bulduk kendimizi. Tesadüf müdür yoksa bilinçaltımızın yönlendirmesi midir bilinmez, gözlerimizi biri öğretmen olan iki bekâr kardeşin yaşadığı büyük beyaz çiftlik evin bizden taraftaki tarlasına dikmiştik. Andrew Garland, bütün zamanını çiftliğine adayan emekli, huysuz bir ihtiyardı. Kız kardeşi Claude ise, hemen hemen kil tabletlerin tedavülden kalkmasından bu yana Warsaw Lisesi'nde daktilo, stenografi ve muhasebe dersleri veren, genç yaşlı herkes tarafından "Bayan Claude" olarak bilinen haşin, iri bir kadındı.

Önceden konuşulmuş bir planımız olmamakla birlikte, Garland Konutunun on beş metre kadar yakınındaki, muhtemelen hepimizin yaşları toplamından daha yaşlı olan, çok uzun karaceviz ağacının altına varana kadar ilerledik. Karaceviz, dış kabuğu sert ve yoğun, içiyse kalın ve etli, yaklaşık hentbol topu büyüklüğünde bir yemiştir: Yani fırlatmak için mükemmel boyutlarda. Yere dökülmüş bir sürü cevizi görmemizle, kukla iplerimizin Cadılar Bayramı'nın (antik, sonbahar ve orman) ruhları tarafından sessiz ve kendiliğinden çekilmesi ve cevizleri evin yan tarafına doğru hızla fırlatmaya başlamamız bir oldu.

Buraya kadar her şey yolundaydı. Epeyce gürültülü, korkutucu olduğunu umduğumuz ve nihayetinde zararsız bir curcuna yaratıyorduk ki bu yıllık dehşet gecelerinden muradımız da buydu zaten. Ama sonra... Ama sonra yeni bir ses çıktı: bir *şangırtı*! Ve hemen ardından gelen soğuk çınlamalar fırtınası, sanki ucuz bir müzik kutusu buzlu bir dolabın içinde paramparça oluyordu. Ses tekrar etti. Sonra bir daha, bir daha. Durmaksızın devam etti!

Evin içinden, rahatsız edici, çığlığı andıran bir ses geldi. Birdenbire şangırtı kesildi. Donup kaldık. Gece, dünya, evren frenlerine asıldı. Zaman dondurucu buzun içine hapsoldu. Zafer veya dehşet duygusuyla, kabadayılık ya da kayıtsızlıkla değil, tuhaf bir inanamazlıkla birbirimize bakakaldık. Sonra

adeta bir sığırcık sürüsü gibi hızla yerimizden fırladık ve kasabaya doğru koştuk.

Genç bacaklarımız epey bir yolu hızlıca aldı. Ama çıkardığımız rezilliğin haberi bizden öndeydi. B&B bilardo salonuna ulaştığımızda, Lester Scott'ın babası ve Bernard Packett'in ağabeyi çoktan gelmiş, motorları çalışır durumdaki kamyonetlerinin dışında, kaputun üzerinde oturuyorlardı. Bir dakikadan kısa bir süre sonra Lester ve Bernard götürülmüşlerdi. Geriye kalanlarımızsa, sokağın devamında kasaba polisinin, devriye arabasının önünde Willy Jones'la konuştuğunu görür görmez evimizin, ocağımızın hasretine düştük.

Garlandların evlerinin üst katındaki pencerelerin her biri, yirmi iki santime yirmi yedi santimdi. Bunların kaç tanesi kırıldı, bilemiyorum. Olayın ardından gelen raporlar, kimin söylediğine (olayın failleri olarak bizler neredeyse hiç konuşmuyorduk) bağlı olarak beş ila yirmi beş arasında değişiyordu. Öte yandan buradaki asıl mesele sayı değildi. Asıl mesele şuydu: "Neden?"

Kaptan Andrew (lakabı buydu) dünyanın en arkadaş canlısı insanı değildi ama hiçbirimizin de ona karşı bir garezi yoktu. Bayan Claude'a gelince; okulda sert disiplin taraftarı olarak bilinmekle birlikte, kimse de onun adaletsiz veya zalim olduğunu söyleyemezdi. Dahası, bizim ekipten hiç kimse onun derslerine girmiş değildi. Bayan Claude'un en azından yirmi yıldır uygulayageldiği misyonu, o dönemde o bölgede genç kadınların kabul edildiği pek az sayıdaki pozisyondan birini alabilmeleri için kasabanın kızlarına ofis işlerini öğretmekti. Bir anlığına da olsa düşünebilmiş olsaydık, bunu yapanın, hesap defterleri tutmak ve mektup daktilo etmekten ibaret bir gelecekle karşı karşıya kalan kızlar olduğunu isyankâr bir coşkuyla haykırabilirdik.

Hayır, bizi ceviz saldırısına sevk eden şey ne kişisel öfke ne de otoriteye duyulan genel bir kızgınlıktı. Herhangi bir yaradılışsal özelliğe de bağlanamazdı bu. Yaptığımız şey yılın başka herhangi bir gününde asla gerçekleşemeyecek olsa da yine de

suçu Cadılar Bayramı'nın şeytani etkenlerine de atmayalım. Sonuçta, bizi kırık camlara götüren şeyin, sıkıntı, hormonlar ve tesadüfen ortaya çıkan fırsatın kesiştiği bir nokta olduğunu sanıyorum. Savaş sonrası Amerikasının küçük bir kasabasında, taze heyecanlara uzanan doğaçlama bir gençlik aksiyonu.

Her halü kârda, bu olayı takip eden günlerde Warsaw, bu Cadılar Bayramı hokkabazlığının dedikodusuyla epey eğlendi. Gittiğimiz her yerde, merak ve/veya tiksintiyle karşılanıyorduk. Eyalet Savcısı Jones, "hepimize ganunda yazan en ağır cezayı vermeye" can atıyordu. Pek yakında ıslahevine atılacağımız dedikodusu da hızla yayılıyordu.

Ailelerimizin bir kısmı bir araya gelerek avukat tuttular. Ve ben de avukatın ofisinde ifade verenler arasındaydım. Sonuç olarak, verilen zarar tazmin edildi, olayın failleri ayrı ayrı özür mektupları yazdılar ve Bayan Claude bizi affetti. Ve birkaçımız ihtiyar Jack'in kirli hatırasını hafızalarımızdan asla silmeyecek olsak da Cadılar Bayramı'nın şeytani balkabakları bir ay içinde güvenli Şükran Günü turtalarına dönüştüler.

Bugünse, seksenlik bir yazar olarak kendi hayatıma baktığımda, epey kısa bir pişmanlık listem olduğunu görüyorum, kuşkusuz olması gerektiğinden daha kısa bir liste. Yine de Bayan Claude'un camlarını kırmamız, yapmış olduğum birkaç yanlış evliliğin bile önüne geçiyor ve listenin tepesine epey yakın bir yerde bulunuyor. Eğer ölümden sonra bir hayat, Yahudi-Hıristiyan inancındaki cennet fantezilerine benzeyen bir boyut varsa, orada Bayan Claude'un Tanrı'nın ofis becerilerini güncellemesine yardım etmekle meşgul olduğu ve onu nihayet İncil'deki tüm o bariz hataları düzeltmeye yönlendirdiği düşüncesiyle biraz teselli buluyorum.

Görünüşe bakılırsa, Ölüler Bayramı mitolojisine duyduğum mevsimsel ilgi, ne olgunlaşmayla ne de orta yaşla birlikte son buldu (bu ikisi hiçbir şekilde aynı anlama gelmez). Çünkü üç arkadaşımla birlikte yüklüce miktarda (yine de destansı denecek kadar yüklüce değil) sözde sihirli mantarlardan (*Psilocybe*

semilanceata)* yiyip ruhlar âlemiyle temasa geçmeye çalıştığım Cadılar Bayramı'nda kırkıncı yaşımı geçeli epey olmuştu.

Bu türden bir girişim için en münasip mecra (lokasyon, lokasyon), trafikten ve şehir ışıklarından yeterince uzakta kalan bir mezarlık olsa gerekti. Bu yüzden Pleasant Ridge Mezarlığı'nı uygun bulduk. La Conner'ın epeyce dışında, yalnızca çift yönlü bir köy yoluyla ulaşılabilen, aydınlatması, bekçisi falan olmayan, yeterince ücra ve Kuzeybatı Pasifik sisinin düzenli olarak ziyaret ettiği, akbabaların uçuştuğu bir yerdi burası. Bu mezarlıktaki herhangi bir iskelet, sırf daha iyi koşullar istemek için bile mezarından kalkmaya kolaylıkla ikna olabilirdi.

Pleasant Ridge'e vardığımızda mantarın kafası gelmeye başlamıştı. Uygar insan hali üzerimizden gitmeye ve merkezi sinir sistemlerimiz, görünüşe göre hem vahşi doğanın hem de göğün katmanlarının ritimiyle mükemmel senkron tutturan bir frekansta titreşmeye başlamıştı. Ruhlar âleminin yaşayanlarla iletişim kurma güdüsüne oynuyorduk ama ölüler bu iş için istekli değillerdi.

İnsan mantar elflerinin tesirinde olduğunda kuşkusuz zaman göreceli bir hal alır ama yine de bu kadar yakında durmamızın, uyanmaya gönüllü ölüler için ürkütücü olabileceğine kanaat getirene kadar mezar taşlarının arasında otuz ya da kırk dakikadan uzun durduğumuzu sanmıyorum. Ardından dar yolun karşısına geçip akçaağaç ve çamlardan oluşan sık korunun içindeki yeni yerimize yerleştik. Bu noktadan hem izinsiz misafirler gibi görünmeden mezarlığı rahatça görebiliyor, hem bir araba geçme olasılığına karşın gizlenebiliyor, dahası (ilkel çağlardaki gibi olmasa da) ormanla bir biçimde ilişki kurabiliyorduk.

Bir grup bulut ayın önüne geçti. Kara yastıklar yıldızları boğdu. İnce, gümüşi bir yağmur başladı. Yine de oturmaya devam ettik. İzledik. Ve kıkırdadık. Kıkır kıkır güldük. Üşüdük, ıslandık, dallar her yerimizi çizdi, oturduğumuz yerde rahat

* "Sihirli mantarlar" denen mantarlar aslında halüsinojen, anormal bilinç durumları meydana getiren psilocybin ve psilocin maddelerini içeren mantarlardır ve uyuşturucu sınıfına girmektedirler. (y.h.n.)

değildik ve arkadaşlarımızın kasabadaki tavernada eğlenmekte olduğu kostüm partisinden kilometrelerce uzakta, ıssız ve tekinsiz bir yerdeydik. Peki, o zaman bu kadar komik olan neydi?

Nasıl söylesem... Aslında her şey. Her şey! Roseanna'nın burnuna düşen yağmur damlaları komikti. Victor'un hapşırık krizine tutulması komikti. Aurora'nın ahenkli bir cümle kurmaya yönelik başarısız girişimi komikti. Yosunlar komikti, eğrelti otları olağanüstüydü, her üç ağaçtan biri komedyendi. Halüsinojen psikoaktif alkaloidlerin yarattığı perspektiften, varoluşun kendisi bile o kadar gülünçtü ki kimsenin onu otuz saniyeden fazla ciddiye alması herhalde mümkün olmazdı. Dumura uğramış bilinç durumumuzla, hayatı, nihai aydınlanmayı gerçekleştirmesinden sonra, Nirvana'nın en çok kahkahaya benzediğini söylemek için geri dönen avatar Ramakrishna'dan* referansla, hayatı "süregiden harikulade bir şaka" olarak tanımlayan Asyalı "çılgın bilgelik" pirleriyle paralel bir noktaya varmıştık tesadüf eseri.

Kabul etmem gerekir ki gülünç hassasiyetimiz ancak Cadılar Bayramı şakalarındaki plastik sinek olabilir ve tam da bu yüzden Öbür Tarafla temas kurmayı başaramamış olabiliriz. Nihayet pes edip La Conner'a döndüğümüzde, o ruh çağırma seansı ile sersemliğin, ıssız bir köy mezarlığında, ekimin otuz birinde ve insanın kanında kutsal mantarlar elf korosu şarkı söylerken bile bir araya gelmeyeceğine yeni aymaya başlıyorduk. Evet, hayat bir şaka olabilir ama ölüleri eğlendirmek o kadar da kolay değil.

* Ramakrishna: 19. yüzyılda yaşamış Hindu azizi. / Avatar: Hindu mitolojisinde bir tanrının insan veya hayvan şeklinde yeryüzüne inmesi. (ç.n.)

Kutsal Domates!

Kaptan Andrew Garland'ın (hani şu pencerelerini cevizlediğimiz adam) bir sabah evinden çıkıp, gökyüzüne doğru bir yumruk sallayarak, "Pekâlâ Tanrım, şimdi seni anladım! Eğer hava güneşliyse otları biçeceğim, yağmurluysa domates ekeceğim." dediği rivayet edilirdi.

Domates, Virginia bölgesindeki başlıca ihraç malı olduğu ve Hıristiyanlık neredeyse tüm Warsawlıların hayatında önemli yer kapladığı için, domates tarlalarında arada sırada Ulu Tanrı'ya edilen dualar pek şaşırtıcı sayılmazdı. Böyle bir toplu duaya kendim de bir sefer tanıklık etmiştim. Genellikle yapılan ekin dualarının tam tersi bir muradı olsa da oldukça etkili bir seremoniydi.

Ergenliğimde, iki yaz üst üste, okuldan bir arkadaşımın ailesine ait çiftlikte, yarım düzine başka çocukla birlikte domates toplamak için işe alınmıştım. Ham meyvelerin bir kafesi için

on, olgun olanlar içinse beş sent alıyorduk. Yeşil olanların, hasat mevsimi bizimkinin zıttı olan Florida'daki manavlara ve toptancılara gideceği için kusursuz ve belli bir boyutta olmaları gerekiyordu. Salça ya da domates suyu yapılmaları için geceleri yerel bir konserve fabrikasına götürdüğümüz olgunlaşmış olanlar içinse bu tarz kısıtlamalar yoktu ve toplanmaları çok daha kolaydı. Bir oğlan çocuğu iyi bir günde dört ya da beş papel kazanabiliyordu ve bu da tilt makinesinde epeyce oyun oynayabileceği ve istediği kadar çizgi roman ve açık saçık dergiyi *Yasaklı Kütüphane*sine* ekleyebileceği anlamına geliyordu.

İçimizde kendiliğinden bir yoldaşlık hissi doğmuş ve ergen köylü espri anlayışından türeyen, ardı arkası kesilmeyen şakalar ve laf sokmalar aramızdaki çim lekeli bir bağı güçlendirmişti. Ah ama bildiğiniz gibi, dikensiz gül olmaz. Ve bu yaz işinin en okkalı dikeni, temmuz öğleden sonralarının, alçak tarlalarda bir devenin hörgüçlerini eritebilecek kadar sıcak geçiyor olmasıydı. Öyle günler olurdu ki, güneş ışığı dokusu ve hacmi olan bir şey olmanın ötesine geçip neredeyse duyulabilir hale gelirdi: Ateşe düşen yağ damlalarının cızırtısı, yahut bir blues müzisyeninin domuz yağından yapılma bir mızıkayı çalışına benzer bir sesti bu. İşte böyle günlerden birinde, sıcak o kadar dayanılmaz bir hale geldi ki, besbelli ilahi bir zaruri oldu.

Lancelot Delano (gerçek adı buydu ama arkadaşları ona "Gumboot"** diyorlardı) uzun boylu, sakar, katır kadar güçlü ama şeker gibi de tatlı, neredeyse bir o kadar ağırkanlı bir gençti. Lancelot'a yarım akıllı denemezdi, avanak da sayılmazdı ama işte, biraz... *ağırkanlıydı*. Toplayıcılardan ikisiyle akrabaydı, beşinci sınıfta okula elveda demiş olmasına ve kasabaya sinemaya gitmek için bile neredeyse hiç gelmemesine rağmen hepimiz onu tanıyorduk. Kibar ve iyi huylu olduğundan, onunla hiçbir zaman alay edilmedi, daha ziyade akranları ona karşı kaba bir sevgi görüyordu ve bir gün, yukarıda bahsettiğim o acı

* *Librorum Prohibitorum:* Katolik Kilisesi tarafından din dışı, şehvetli vb içerik barındırdığı için yasaklanan kitaplara verilen isim. Türkçe'ye Yasaklı Kütüphane olarak çevrilmiştir ancak bu özel listeye atıf yapılmaktadır. (ç.n.)

** Lastik çizme. (y.h.n.)

verici yakıcılıktaki günlerden birinde, onları bir çeşit dehşete düşürdü.

O öğleden sonra, sıcaklık 38 dereceyi zorluyordu ve nem tavan yapmıştı. Eriyen kardan adamlar gibi terliyorduk ve ısı perişan olmuş kulaklarımızda yaralı cırcır böceklerinin kasılmaları gibi belli belirsiz bir cıvıltıya sebep oluyordu. Sıraların arasında domates salkımlarına eğilip kalkarken büsbütün berbat bir uyuşukluğa iyice battığımız bir anda, birden Lancelot Delano'nun sesini duyduk. Ellerini göğe açmış, "Yüce Tanrım, sen büyüksün" diye yakarıyordu, "şu yağmuru gönder de bir nefes alalım."

Bundan sonra yaşananlar inanılmaz görünebilir ama doğru olduğuna yemin ederim. On beş dakika ya da daha kısa bir süre sonra, masmavi gökte siyah lekeler göründü, kara kümülüs bulutları hoplaya zıplaya, Rus rodeosu yapar gibi hızla geliyordu. Şimşekler bulanık göğü pençeleriyle yarıyor, gök gürültüsü çarın bütün atları gibi kişniyordu. Patronumuz çiftçi Packett yukarı doğru kaygılı bakışlar atıyordu ve dördüncü ya da beşinci bakışında ilk yağmur damlası yüzüne düştü.

Yağmur pek de uzun sürmedi ama sonrasında tarla verimli bir toplama için fazlasıyla çamurlu hale geldi. Biz de mutlu mesut büyük çiftlik kamyonuna doluşup soluğu soğuk ve tuzlu suyunda akşam yemeğine kadar coşup oynadığımız Rapahannock Nehri'nde aldık. Herhangi birimizin, avanak kurtarıcımızın kozmik bağlantılarını sorgulayıp sorgulamadığından emin değilim ama takip eden haftalarda ben dahil tüm çocuklar ona mucizeye benzer bir şeymiş gibi baktık.

Hayatımın sonraki dönemlerindeki bir dizi aşırı sıcak ortamda (şantiyede çalışırken, askeri tören alanında talim yaparken, sahra-altı Afrika'da trekkingdeyken), o günkü küçük meteorolojik mucizeyi taklit etme girişimlerim oldu, gözlerimi göğe dikip, "Yüce Tanrım, sen büyüksün, şu yağmuru gönder de bir nefes alalım" diye yakardım. Hiçbir şey olmadı. Bir damla bile. Duamı yüksek sesle söyleyecek cesaretten ve inançtan yoksundum. Warsaw'ın sevimli Sör Lancelotu'nun, Domates-

lerin Lastik Çizme Azizi'nin temiz kalbi ve ruhundan yoksundum.

Yaz, domatesler, din, nehir –ve aktris Nataile Wood– hafızamın ağında karmakarışık haldeler. İplerini birbirinden ayırabilecek miyim bir bakalım.

On üç yaşına girdiğim yaz Kentucky Derbisi'ni* tahta bir atla bile kazanabilirdiniz: O aylar işte o kadar yavaş ilerliyordu. Kazançlı işler için fazla gençtim, domates çetesi için bile. Uzun, yapış yapış günlerimi okuyarak, uyuyarak ve Yaz Dönemi İncil Okulu'na (öğğk!) devam ederek, "konuşma çubuğu"mla besteler yaparak (korkarım bu konuda bilahare anlatacaklarım olacak) ve bir Tarzan filmini, kasabaya yolu düşecek bir sirki veya gezici panayırı sabırsızca bekleyerek geçiriyordum. Bunun dışında başlıca meşgalem Doktor Peters'tan saklanmaktı.

Warsaw Baptist kilisesi pastörü Doktor Peters hafif kederli gülümsemesi ve soğuk nemli avuç içleri olan, uzun, zayıf ve solgun bir adamdı. Onunla tokalaşmak, hipotermik bir zombinin gevşemiş penisini tutmaya zorlanmak gibi bir şeydi. Ve her zaman benimle tokalaşmak isterdi. Ne zaman beni yakalamayı başarsa, yaşanırdı bu. Bana göre Doktor Peters dondurulmuş keseli sıçan salyasından daha ürpertici bir adam olsa da annem bu görüşe katılmıyor ve onu, Yahya Peygamber'in cisimleşmiş hali ve ruhumu İsa'ya doğru yönlendirecek ideal çoban olarak görüyordu.

Bu ikisi, annem ve Doktor Peters, o yazın (testosteronun ilk kez kanıma hücum ederek kırmızı bir sürat teknesine hükmettiği ve ardında çocukluğumdan büyük parçalar savurarak ilerlediği yaz) Çürük Tommy'yi ıslah etmenin tam zamanı olduğuna inanıyorlardı ve kurtuluşumu hızlandırmak için bir plan yaptılar. Pastör, annemin daveti üzerine bir bardak buzlu çay içme bahanesi ve beni manevi bir sohbete çekme niyetiyle eve geliyordu. Çok geçmeden, pastörün geleceği zamanları

* Kentucky Derbisi: ABD'nin Kentuck eyaletinde geleneksel olarak yapılan at yarışları turnuvası. (ç.n.)

önceden hissetmeye başladım ve genellikle garajın arkasındaki çalıların arasına saklanıp bana seslenildiğini duymamış gibi yapmaktan ibaret olmayan bir kaçış stratejisi geliştirdim.

Ağustosun ortasında kilisemizde bir hafta sürecek bir uyanış buluşması yapılacaktı ve Doktor Peters, kendisinden kaçmayı başaramadığım günlerden birinde, akşam toplantılarından biri için gönüllü olmam ve hayatımı İsa'ya adamam konusunda benden söz almıştı. Bu fikre büsbütün karşı değildim. İsa'nın Tarzan'a daha fazla benzemesini tercih ederdim ama yine de bu dünyaya ayak basmış en yüce insan figürü beni tavlamayı başarmıştı. O cesur ve müşfik şehit bir gün geri dönecek ve gerçek inananlara gökyüzü pastasındaki dilimlerini dağıtacaktı. Elbette yanmak gibi bir arzum yoktu, Warsaw'ın yazları zaten yeterince sıcaktı. Ve her ne kadar cennet tasvirleri rahatsız edici biçimde Yaz Dönemi İncil Okulu'na benziyor olsa da ancak bir embesil cehennem ateşlerini bir parça sıkıntıya tercih ederdi. Kendimi İsa'yı sevdiğime ve belki de onun sevgime karşılık vermesine layık olabileceğime ikna etmiştim. Peki ama neden aramızı yapanın Doktor Peters olması gerekiyordu?

O bölgede daha neşeli başka bir vaiz daha vardı: Kullandığı açık mavi küçük minibüsün yanlarına alevli kırmızı harflerle İncil'den meşum ayetleri ve kendi ismini (HER ZAMAN HAZIR PEDER) yazan, epey gösterişli bir Afro-Amerikan. İsim konusunda ciddiyim.

Her Zaman Hazır Peder arada sırada zenci dostu küçük Texaco istasyonuna gelir, minibüsünün arka kapısının kanatlarını açar ve hepsi de on yaşından küçük, altı yedi gürültücü çocuk arı kovanından boşanır gibi çılgınca oraya buraya koşarken kenara çekilip beklerdi. Muhterem peder, aracının deposu doldurulup motor yağı kontrol edilirken dışarıda durur, sonra bir Coca-Cola içmek için içeri girer, soul kasetlerini biraz karıştırıp dükkân sahibiyle laflardı. On beş dakika kadar sonra, tekrar belirir, o güçlü vaiz sesiyle, opera sanatçısına benzer bariton tonuyla, başka mahallelerden duyulacak kadar volkanik bir patlamayla haykırırdı: "Herkes gemiye! Gemi bulamıyorsa-

nız kayık bulun! Kayık bulamıyorsanız kıçlarınızı arabaya sokun!" Çocuklar koşa koşa gelir ve kapı kapanmadan hemen önce kendilerini içeri atarlardı.

Gelgelelim, bu beyefendiyi vaaz verirken hiç dinlememiştim. Virginia'da bu mesele ırklara göre ayrılmıştı ve hatırladığım kadarıyla onun cemaatinde hiç beyaz yoktu. Yine de ölgün Doktor Peters'dansa delişmen Her Zaman Hazır Peder'in beni Mesih'in yoluna davet etmesini tercih ederdim, "gemiye atlama" konusunda hatırı sayılır ölçüde daha hevesli olacağım kesindi. Bir kayık bulmak konusunda, kıçımı arabaya sokmak konusunda...

Bunaltıcı bir Ağustos gecesi, kilisedeki yapış yapış sıralardan birine oturdum ve gergin biçimde, yapılacak çağrıyı bekledim. Sıram geldiğinde, kilisenin ön tarafına doğru yürüdüm (ışıklar kısılmış, cemaat yumuşak bir tonda ilahi söylüyordu) ve başka tövbekârlarla birlikte hayatımı, İngilizce konuşan Hıristiyanların İsa Mesih olarak tanıdığı radikal gezgin haham Yeşu bin Meryem'e teslim ettim. Annem fazlasıyla memnundu, babam da durumdan hoşnuttu, Doktor Peters dini tabancasına bir başarı çiziği daha atmıştı. Bana gelince... Nasıl desem, diken üstünde gibiydim.

Tam olarak ne bekliyordum? Bunu herhangi bir şekilde dillendirmiş değildim, yalnızca bir şekilde *farklı* hissedeceğimi düşünmüştüm. Aslında kendimi iyi hissettim, belirgin bir başarı, hatta büyük bir güvenlik hissiyatı duydum. Fakat ertesi gün uyandığımda, odamdaki nesnelerin etrafında bir aura yoktu, aynam ışıldamıyordu, hastalara ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek için öne atılmaya hevesim yoktu ve rehberlik etmesi için evdeki İncil'e yönelmek yerine, kendimi birkaç gün önce okumaya başladığım gizemli *Hardy Boys** romanına uzanırken buldum. *Belki,* diye düşündüm, *henüz vaftiz olmadığım için bir şey değişmemiştir.*

* *Hardy Boys*, ilki 1927 yılında ABD'de yayınlanan *The Hard Boys Mysteries* roman serisi. (ç.n.)

Çok beklemem gerekmedi. İki hafta içinde, bütünüyle giyinik bir halde (eski kıyafetlerle gitmek istediysem de annem en güzel şekilde giyinmemde ısrar etti), Doktor Peters'ın sıska kalçaları üzerinde ayakta durduğu Rappahannock Nehri'nin sığ sularında oyalanıyordum. Sıra bana geldiğinde, Peters burnumu tıkamamı söyledi ve bir elini sırtıma, diğer elini kafamın arkasına koydu ve kısa bir dua ettikten sonra bütün vücudumu suya daldırdı. Kıyıya doğru yürüdüm, ıslaktım, üzerimden sular damlıyordu, rahatsızdım ama bundan böyle hayatımı fazilet ve aydınlık içinde yaşayacağıma dair güvenim tamdı.

Götürülmek, dönüşmek, aydınlanmak (tam olarak ne demekse artık) için sabırsızca bekliyordum. Bir gün geçti. Üç gün. Bir hafta. Ruhum kurtarılamayacak kadar günahkâr mıydı? En sevdiğim pantolonum bir hiç uğruna mı çekmişti? Lanetlenmiş miydim? Ve sonra oldu: Manevi bir yıldırım bütün gücüyle beni çarptı.

Fakat Doktor Peters'ın bununla bir ilgisi yoktu, Her Zaman Hazır Peder'se konuyu bile bilmiyordu ve Yüce İsa da yukarıdan bir şeyler göndermiş değildi. Hayır, ruhsal uyanışımın hızlanışı Bayan Natalie Wood'dan kaynaklanıyordu.

Bir akşam annem ve babam ikiz kız kardeşlerimi bakıcıya bırakıp Warsaw'a yirmi kilometre kadar uzaklıktaki Callao'ya sinemaya giderken beni de yanlarına aldılar. Filmin adı *Yarın ve Ebediyen*'di.* Savaşta öldüğü sanılan bir asker, yıllar sonra evine döndüğünde (savaşta yaralanan yüzüne uygulanan plastik cerrahi nedeniyle kimse tarafından tanınmadan), dul kaldığı varsayılan karısının başka bir adamla evlenmiş olduğunu görüyordu. Şoke olmuştum, karmakarışık ve kederliydim. O zaman sekiz yaşında olan şirin, sevimli ve savunmasız Natalie Wood, hayata geri dönen adamın evlat edinilmiş ve birbiri ardına gelen duygusal çalkantılar arasında cesur olmaya çalışan kızını canlandırıyordu.

Pekâlâ, izleyeni ağlatmak için çekilmiş bir film, selüloit bir soğan doğranması olabilir, yine de ustaca çekilmişti (Orson

* *Tomorrow is Forever*, Yön. Irving Pichel, ABD yapımı, dram, 1946. (y.h.n.)

Welles'in bu işte parmağı vardı) ve genç Natalie'nin ıstırabı o kadar doğal görünüyordu ki hayal ile gerçek arasındaki gölgede eriyip gidiyordu. Salondayken ağladığımı sanmıyorum, öyle olsaydı ölümcül bir utanç duymama sebep olurdu. Fakat dönüş yolunda, arka koltukta karanlıkta tek başıma otururken, birkaç damla, gözyaşı kanallarımın pencere pervazından tüysüz yanaklarıma doğru meyledip oralarda bir şeyler olup olmadığına göz atmış olabilir. Ve sonra... Başka bir şey oldu.

Kederim beklenmedik bir şekilde genişledi ve derinleşti, odağı Natalie Wood'un karakterinden çıkıp giderek büyüyen bir kapsama yayıldı; yalnızca bütün mazlum çocuklar ve dertli masumlara değil, Hiroşima kurbanlarına, Huck Finn'in Jim'ine,* komşumuzun yakın zamanda uyutulan kedisine ve bunun gibi daha nicelerine kadar uzandı. Natalie'nin oynadığı karakter aynı zamanda inatçı ve bulaşıcı bir umutlu olma halinin cismiydi ve o umut bende geometrik olarak büyümeye başladı, ta ki nihayet evrensel sevgiye benzer bir şeye dönüşene kadar.

Pejmürde delikanlı kalbim sardalya konservesi gibi açıldı, etkiye açık çocuksu beynim bilişsel tecrübenin iktidarını bir kenara itti. Dünyayı kendi içimde ve kendimi de dünyanın içinde duyumsadım, kökten bir bağ hissettim, birçok şeyi bütünüyle ve her şeyi de bir bütün olarak gördüm. Her şey gözyaşı ve gülüşlerden, nefesten ve etten oluşan zarar verilemez, sonu olmayan bir nehirde durmaksızın sallanıyordu. Bu bütünüyle alışılmadık, okyanusvari durum, kişisel müdahaleden, konvansiyonel bilgiden ve insani şuurdan bir anlığına sıyrılan, baştan çıkarıcı bir sevgi anaforu yaratan hal, Assisili Aziz Francesco'yu bile kürk imalatçısı gibi gösterebilirdi, nihayet "kurtarılmış" hissediyordum. Annemin ve Doktor Peters'ın kafasındaki kurtuluşa pek benzemiyor olsa da Tanrı'nın ve İsa'nın gözünde

* *Huckleberry Finn'in Maceraları*, Mark Twain'in 1884 yılında ABD'de İngilizce olarak, yayınlanan romanıdır. Kitapta Huckleberry Finn ile arkadaşı Tom Sawyer'ın Mississippi'de başından geçen birbirinden heyecanlı maceraları anlatılmaktadır. İyi huylu bir köle olan Jim, kitabın ana karakterlerinden biridir. Mark Twain, *Huckleberry Finn'in Maceraları*, Çev. Bülent Oral Doğan, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014. (y.h.n.)

mükemmel olduğundan hiç kuşkum yoktu. Tanrı seni kutsasın Natalie Wood.

Tam da o hafta Warsaw'da okullar açıldı. Sekizinci sınıfa başlayacak ve çok yakında müfredattaki etkinliklere katılacak ve kalan sınırlı zamanımda da kozmik aydınlanmam üzerine düşünecektim. Parlak ışık yavaşça söndü ve on yıllar sonra meditasyon ve psikedelik ayinlerle tanıştırılmama kadar da ona benzer başka bir şey yaşamadım. Sinema beni derinden etkilemişti ve bu etkiyi bir daha hissetmediğimi söylersem yalan olur.

İlk aklıma gelen, 1963'te *Seattle Times* gazetesine bir değerlendirme yazmak için özel bir gösterimde tek başıma izlediğim François Truffaut'nun *Pianisti Vurun** filmi. Salondan çıktıktan sonra tam üç gün boyunca konuş(a)mamıştım. Bu sebebi açıklanmamış sessizlik şaşkın karımın kaçmasına ve sesim geri gelene kadar bir motelde kalmasına sebep oldu. Susan, olan biteni hiçbir zaman anlamadı ve ben bugün bile bunu layıkıyla açıklayabileceğimden emin değilim. Yalnızca şunu söyleyebilirim, Truffaut'nun cüretkâr sanatı, benim taze edebi vizyonumu beklenmedik bir şekilde fakat bütünüyle onaylıyordu ve bana, onu zamanla olgunlaştırma güveni verdi.

Olağanüstü bir sahnede, Truffaut'nun seyirciyi kendisiyle derinden bağ kurmaya yönlendirdiği genç bir kadın, bir Fransız çiftliğinde saklanan gangsterler tarafından vurulur. Mevsim kıştır ve kızcağız devrildiğinde, karla kaplı uzun bir yokuş boyunca, yavaşça ve zarifçe aşağıya kadar kayar. Kızın ölümüyle kalbimiz kırılsa da uzun karlı sahne (siyah-beyaz çekilmiştir), estetik bir bakış açısıyla nefes kesici bir güzelliğe sahiptir. Seyirci aynı anda iki yöne birden çekilir ve Truffaut'nun erken dönem filmlerini sevdiren, bu ve diğer çatallanmalardır. Romanlarında trajedi ile komediyi, çirkin ile güzeli, romantik ile gerçekçiyi, fantezi ile gerçekliği, mitos ile logosu, duyarlı ile

* *Tirez sur le pianiste*, Yön. François Truffaut, Fransa yapımı, dram/suç, 1960. (y.h.n.)

budalayı, kutsal ile küfrü karıştırmaya, birleştirmeye –hatta birlikte eritmeye– gösterdiğim kendime has meyli, kendi dünya görüşümü kabul etmemi ve nihayetinde buna göre davranmamı sağlayan da yine odur. Sabit fikirli eleştirmenler bu yaklaşımla ilgili biraz sıkıntı çekerler, onu algılanması güç bulurlar; mesela aynı anda hem ironik hem de içten nasıl yazılabilir ki? Elbette kıvrak zekâlı olanlar bunun şaşırtıcı olduğu kadar yerinde olduğunu da göreceklerdir.

Yine de *Piyanisti Vurun* filminin hayatımda daha bariz bir etkisi olmasına rağmen, *Yarın ve Ebediyen* ile küçük Natalie Wood'un aceleci uyanışıma vesile olduğunu görmezden gelmek yanlış olurdu. Aklıma gelmişken, asıl adı Nikolaevna Zakharenko olan Natalie, büyüdüğünde ünlü bir Hollywood oyuncusu oldu ve *Splendor in the Grass** ve *Rebel Without a Cause*** gibi unutulmaz filmlerde rol aldı. Dedikodulara göre yetişkinliğinde de epey yaramazlık yapmıştı ama yine de benim kırdığım cevizlerle rekabet etmesine imkân yoktu tabi. Arkadaşı ve meslektaşı olan Dennis Hopper bir röportajında, çılgın partilerinden birinde Natalie'nin vajinasından içeri şampanya döktüğü için soluğu acilde aldıklarından söz ediyordu. Palavra! Bir zamanlar sevgiye, gerçeğe ve Tanrı'ya yakınlaşmama vesile olduğu için Natalie'yi savunacak değilim ama Hopper da meseleleri eğip bükmekte pek maharetli bir adamdı. Ve kendi tecrübelerimden yola çıkarak söylüyorum; doğrudan ve fazla miktarda uygulanmış olsa bile, şampanya bir kadının hazinesinde, tuzlu şeftalisinde, gül bahçesi aralığında, bel altındaki tacında ne acıya ne de yaralanmaya yol açmaz.

Domatesin Sevgiye, Gerçeğe Ve Tanrı'ya Yakınlaşmama Vesile Olduğuna Dair Bir İddiam Bulunmasa Da Hayatımı Sayısız Vesileyle Zenginleştirdiğini Söyleyebilirim. Özellikle De Dilimlenmiş, Tuzlanmış Ve Bütün Yüzeyi Mayonezle Sıvanmış Iki Dilim Beyaz Ekmeğin Arasındayken.

---

* *Aşk Bahçesi*, Yön. Elia Kazan, ABD yapımı, dram/romantik, 1961. (y.h.n.)
** *Asi Gençlik*, Yön. Nicholas Ray, ABD yapımı, dram, 1955. (y.h.n.)

Domatesli Sandviçe Olan Ve Bugün De Devam Eden Tutkum, İlk Defa Warsaw'da Filizlenmişti. Virginia'daki Kasabamıza Yerleşmemizden Önce, Ben De Doğru Düzgün Bir Domatesin Tadına Hiç Bakmamış Milyonlarca Amerikalıdan Biri Olduğum İçin Pek De Tesadüf Sayılmazdı Bu. Bugün Yaşadığım Puget Kanalı Bölgesinde Yazlar Yeterince Sıcak Geçmez, Toprak Yeterli Asitli Madde Barındırmaz Ve Çok Fazla Su Tutar. Sonuç Olarak Burada Yetişen Domatesler Ancak Hamur Olmuş Tuvalet KâğıdIndan Bir Nebze Daha Lezzetli Sayılabilir. Amerika'nın Başka Birçok Yerindeki Domatesler De Hem Lezzetsiz Hem De Besleyicilikten Uzaktır. Virginia'nın Richmond Ve Hanover BölgelerindeYse, Sıcaklık, Kumlu Toprak Ve Yüksek Ph Değerlerinin Birleşimi Öyle Domatesler Ortaya Çıkarır Ki, Erica Jong'un Başka Zaman Şifreli Gibi Görünecek Şu Cümlelerine Anlam Kazandırır: "Eğer Bir Kadın Şair Olmak İstiyorsa, Domates Diyarında Yaşamalıdır."

Kadın Şairler Adına Konuşamam, İkametlerini Veya Eğitimlerini Bilemem Ama Doktor Peters'dan Kaçtığım Ve Natalie Wood'la Kucaklaştığım Yaz Boyunca, Tarlalarda Çalıştığım İki Yaz Ve Sonraki Pek Çok Yaz Süresince Domatesli Sandviç Diyarında Yaşadım; Gerçi, Sanırım Bir Diyardan Ziyade Bir Kayığa Benziyordu: Yemeksel Karışıklıkları Denizindeki Mütevazi Ama Cüretkâr Sal, Kanepeleri Kütürdeten Gurmelere Ve Birbirine Benzer Abur Cubur Müptezellerine Yabancı Gelecek Bir Sancağı Meydan Okurcasına Dalgalandırıyordu. Öte Yandan, En Sevdiğim –Dahası, Tüm Yemekler Arasında Her Zaman En Çok Sevdiğim– Sandviç İçeriği, Bir Mavnadan Ziyade Bir Tapınak Sayılırdı; Bir Türbe, Bir Zendo*, Bir Panteon** Mesela. Bir Oğlan Yazar Olmak İstiyorsa, Domates Kilisesinde İbadet Etmeli Midir?

Bu Konuya Parmak Basmadan Geçmem Ayıp Olur: Bugünlerde, Her Şeyiyle Elverişli Olan Doğu Virginia'da Bile, Pazar-

* Zendo, zenöğretisi verilen Budist tapınaklarında *zazen* ve *kinhin* gibi zen egzersizlerinin, çalışmalarının yapıldığı mekândır. (ç.n.)

** Panteon, Eski Roma tanrılarına ibadet için yapılmış ancak bugün Katolik Kilisesi tarafından kullanılan tapınaklardır. (ç.n.)

larda, Düzgün, Sağlıklı, Lezzeti Yerinde, Etine Dolgun Ve Kokusuyla Aklınızı Alacak Domates Bulmak Neredeyse İmkânsız. Bunun Sebebi De Bizim Adi, Köşe Dönmeci, Kestirme Kazanç Ekonomimizin, Üreticiyi Meyveleri Zamanından Önce Toplayıp Göndermeye Teşvik Etmesi. Çoğu İnsan, Domatesin Toplandıktan Sonra Da Özellikle De Güneşli Bir Yerde Bırakılırsa Olgunlaşmaya Devam Edeceğine Dair Yanlış Olduğu Besbelli Bir Kanaate Tutunmaya Devam Ediyor. Dalından Koparılmış Bir Domates "Kızarmaya" Devam Edebilir, Doğrudur Ama Herhangi Bir Bitki Biyoloğunun Size Söyleyebileceği Gibi, Kızarmakla Olgunlaşmak Aynı Şey Değildir. Dışarıdan Bakınca, Erken Hasat Edilmiş Bir Domates Acil Servisteki Natalie Wood Gibi Kızarıyor Olabilir (Dennis Hopper'ın Küçük Fantezisi) Ama İçeride Şekerlenme Süreci (Ki Lezzeti İçin Çok Önemlidir) Keskin Bir Şekilde Durur.

Ülkenin Dört Bir Yanındaki Süpermarketler, Hiçbir Suçluluk Veya Utanç Duymadan, Olgunlaşma Zevkini Hiçbir Zaman Tatmamış Domatesleri Kasalara Dizip Tepesine de Salkimda Olgunlaşmiş Domatesler Yazabiliyorlar. Bu Ürünler Sert, Genelde Kırmızıdan Ziyade Pembe Renkte Olur Ve Sıklıkla Sarı, Turuncu, Hatta Yeşil Çizgileri Bulunur Ve Kesip Baktığınızda Domatese Yabancı Beyaz Renkteki Pektin Birikmesini Görebilirsiniz. Bu Yavrular Salkımı En Son Gördüklerinde, Muhtemelen Elmanın Yeşilimsi Rengini Henüz Geçmişlerdir. Bilgisizlikten, Umursamazlıktan Veya Yekten Hilekârlık Ve Düzenbazlıktan Ötürü "Dalında Olgunlamış Domates" Sattığını Söyleyen Işletmelerin, Dürüst Reklamcılık Kanunlarına Göre Yargılanmaları Gerekiyor.

Erica Jong Diri, Hayat Dolu Bir Kadın. Ben *Parfümün Dansı*'na,* "Pancar, Sebzelerin En Hararetlisidir" Cümlesiyle Başladığımda Nasıl Yeryüzünün En Kırmızı Pancarından Daha Soluğunu Kastetmediysem, Jong Da Şairlere Domatesler Âlemine Yerleşmelerini Tavsiye Ederken Zayıf, Pembe, Ticari Domates-

* Tom Robbins, *Parfümün Dansı*, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

leri Kastetmemiş Olsa Gerek. Bir Kök Sebzesi Olarak Pancarın Dalında Olgunlaşmak Gibi Bir Gündemi Olamaz Kuşkusuz Ama Yine De *Sarı* Bir Pancar?! Hadi Oradan Alçak, Aptal Altını Seni, Sersem Sarışın, Sahtekâr, Çakma Pancar (Ama Asla Gerçek Bir Dublör Değil: Eğer Kırmızı Pancarların Rollerini Oynamak İçin Dublöre İhtiyaç Duyduklarını Düşünüyorsanız, Yarın Sabah Tuvaletinizin Deliğini Kontrol Edin). İnsan Yoğun Bir Tat İçin Kırmızı Bir Pancar İster. Nefis Bir Domates İçin De Gerçekten Olgunlaşmış Olanı. Görünüşe Göre Her İkisi De İlham Kaynağı Olabiliyor.

Mucizevi Çubuklar

Daha on aylıkken hem yürüyor hem de konuşuyordum. Ancak bir lobuttan azcık daha uzun boyumla, Hitler ve yaltakçılarının pek sevdiği tipik Ari ırk çocuğu saç modelimle, üzerimde sadece bebek bezi ve tulumum varken, Blowing Rock anayolunda annemin peşinden tıpış tıpış yürürken, epey dikkat çekiyor olmalıyım. Ne var ki sadece izlenmekle de kalmıyordum. Esnaf, keyfi yerinde aylaklar ve diğer vatandaşlar, bu seyyar bebeğin kısa ama eksiksiz cümlelerle konuşmasını duyabilmek için sık sık şeker hatta kimi zaman buzlu dondurma sökülürlerdi. Anlaşılan kimsenin aklına annemin vantrilok olabileceği gelmemişti.

Eğitimli bir fok balığı gibi davranıyor olsam bile, bu, (muhtemelen erken gelişmemin verdiği gururdan körleşmiş) annemi rahatsız etmiyordu ve bir şekilde aklımı kalıcı olarak biçimlendirdiyse bile, telafi etmeyi becerebildim. Tüm bunlar, daha çok

erken yaşlarda, içime, kelimelerin değerli olduğunu, onların bir kuvveti olduğunu, dilin bir armağan olduğunu işledi. Ve Freud muhtemelen bunun beni yazarlığa yönlendirmeye yettiğini söylerdi.

Ama o kadar hızlı karar verme Sigmund Amca. Bu şaşırtıcı derecedeki anlaşılır gevelemelerim, pekâlâ birkaç yıl içinde başı sonu belli anlatıların filizleneceği tohumları ekmiş olabilir (sözel gösteriler gerçekten de ilgi ve beğenilme arzusuna dayanıyor olabilir, saksıdaki bir sardunyanın güneşe eğilmesi gibi) ama aynı zamanda yazınsal yaratının hiç seyirci aramayan, onaylanmayı reddeden, asla okunmak ya da duyulmak için var olmayan tamamen özel eylemleri de vardır ve bunlar öyle kolayca açıklanamaz. Mesela benim "konuşma çubuğu"mu ele alalım.

Her ne kadar bu aktivite bir iki yıl daha önce başlamış ve sonrasında da kaçamak bir hal alarak kısaltılmış, bir iki yıl daha devam etmiş olsa da altın çağını Warsaw'da geçirdiğim dönem yaşamıştı: aşağı yukarı on birden on altı yaşıma kadar. Tamamen, uzun bir çubukla yere vururken hikâyeler uydurmam ve onları kendime anlatmamdan ibaretti.

Bazen ileri geri volta atarak, bazen adımlarımla daireler çizerek, kısık bir sesle ya da genellikle sadece kelimeleri söyler gibi ağzımı oynatarak konuşur zira kafamda sahneleri "yazar" ve onları küçük vuruşlarla yaratırdım. Hikâyelerde özellikle egzotik bir şey yoktu: Ormanlarda ve sirklerde geçen masallar, yabancı ajan maceraları, spor hikâyeleri (Tex Halo isimli bir beyzbol kahramanı, Roket McNocket diye anılan bir oyun kurucu yaratmıştım), yani küçük yerde büyüyen bir çocuktan bekleyebileceğiniz türde fantezi ve hayaller. Tuhaflık bunun uygulanması ve devamlılığındaydı; gerçi flörtleşmeye ve basketbol oynamaya başladıktan sonra aktivite de seyrekleşti.

Zavallı annem ve babam ne düşünüyordu acaba?! Evimizin konumu itibariyle sopa seanslarımı komşulardan ve sokaktakilerden saklamak kolaydı ama anne ve babam, mutfak camından ya da arka bahçeden tek oğullarının saatlerce kendi kendisiyle konuşurken bir yandan da ince bir dalla toprağa saldırdığını

açıkça görebilecek pozisyona sahiptiler. Dahası, zeminde çıplak topraktan geniş yamalar vardı ve hevesli edebi eserlerimin yazıldığı yerlerdeki çimler yok olmuştu. Tam bir çimen katiliydim.

Baş başa kaldıklarında nasıl bir endişe, hayret ya da çaresizlikle bu davranışımı tartışıyorlardı bilmiyorum ama aferin (öyle mi?) ev ahalisine, hiçbir zaman benimle dalga geçmediler, beni yaptığım şeylerden vazgeçirmeye çalışmadılar ya da (bildiğim kadarıyla) bir çocuk psikoloğuna danışmadılar. Ne bu aktiviteyi görmezden geldiler ne de böyle bir şey yokmuş gibi davrandılar. Hatta zaman zaman lafı açıldıkça bundan "Tommy'nin konuşma çubuğu" olarak (kendi tabirleri, benim değil) açık açık bahsederlerdi, sanki bu ilginç hatta özgün bulduklarını ama onlar için rahatsız edici olmayan bir özellikti.

Bundan elli yıl sonra, Kanada Radyosunda öylesine bir program dinlerken (yemeğe odaklanmıştım) "konuşma çubuğu" dendiğini duyduğumdaki şaşkınlığımı tahmin edebilirsiniz. İrkildim ve radyonun sesini açtım. Çok geçmeden öğrendim ki Kanada'daki bazı yerli kabilelerde, kabilenin hikâye anlatıcısı geleneksel olarak, "konuşma çubuğu" adı verilen bir değnek taşır ve hikâyesini, anlatının ritmine uygun olarak değneği yere vurarak anlatırmış.

Hah! İşte bu! Yaptığım şey *davul çalmak* gibiydi, içsel monologlarıma uygun bir ritim yaratıyordum. Bu da yetişkinliğimde yazdıklarımda, roman ve denemelerimde cümlelerdeki ritme özel bir ilgi gösterişimin sebebini açıklıyordu; insanların gözleriyle olduğu kadar kulaklarıyla da okuduğunu içgüdüsel olarak fark etmiştim. Ve artık, biraz da utangaç bir gururla, bu eksantrik geçmişim hakkında açık açık konuşabilirdim.

Hâlâ açıklanamayan şeyse, kasıtlı, tutarlı ve gizli olarak o hayali hikâyeleri (umarım yaşıtlarım fark etmemiştir!) neden yarattığımdı. Kâğıt ile kalemi birleştirmek sıkıcı olabilir, özellikle de bir çocuk için, bu yüzden de taşkın bir hayal gücünün ihtiyaçlarını giderirken can sıkıntısından kaçmanın daha aktif, enerjik bir yolunu bulmuş olabilirim. Gündelik hayatım ne kadar tekdüze olursa olsun, konuşma çubuğu başka bir gerçek-

liğin, daha heyecanlı bir gerçekliğin içinde olmamı sağlıyordu. Konuşma çubuğu bir anlamda zevk çubuğuydu yani; interaktif ekranların birtakım oyun meraklısı tiplerin gözünde pırıltılar yaratmasından onyıllar önce, ben onunla kendi video oyunumu icat ediyor, kendi kurallarıma göre oynuyordum.

1960'ların sonlarında, kız arkadaşımla birlikte altyazılarında "zevkten ibaret bir hayat" gibi bir ifadenin geçtiği bir Fellini filmi izlemiştim. Daha sonra, biralar içildikten sonra, Eileen bundan sonra amacının böyle bir hayat yaşamak olduğunu söyledi, artık tam olarak ne anlama geliyorsa... Maymun iştahlı altmışlarda böyle hedefler normal karşılanıyordu. Her neyse, işte şimdi, "zevkten ibaret bir hayat"ın, ben daha çocukken elimde bir değnekle kendime kurduğum o hayatın ta kendisi olduğunu fark ediyorum.

Laf arasında, bilmek istersiniz belki, üniversiteye gittiğimde çubuklarımı da ardımda bıraktım. Hayatımın o dönemi son buldu. Yani, neredeyse. Washington ve Lee Üniversitesi'nin kampüsündeki hiçbir çim parçası yaratıcı hayal gücüm yüzünden canından olmadı. Ama üç beş kez, yıllık ödevlerimi yaparken ya da kampüs gazetesine yazı yazarken, yazdığım şeyin sancısıyla heyecanlanıp, yurttaki odamda volta atıp ceketlerimi astığım askıyla yatağın şiltesini dövdüğüm olmuştur. Neyse ki tek kişilik odada kalıyordum.

Talih Alevi

Hargrave Askeri Akademisi'ne giderken, doğal olarak yanımda konuşma çubuğu yoktu. Beraberimde getirdiğim diğer şeylerin akıbetini düşünecek olursak bunun çubuk için iyi bir şey olduğu söylenebilir. Bu akıbeti detaylarıyla anlatmadan önce, sanırım askeri hazırlık okulunda ne işim olduğunu açıklamalıyım.

Sebebi gayet basit: Hargrave'deki askeri öğrencilerin hepsi değilse de önemli bir kısmı gibi ben de devlet lisesinde kendimi gösteremediğim daha doğrusu, ailelerin ve üniversite kabul ofislerinin pek tercih etmeyeceği davranışlar sergilediğim için oraya gönderilmiştim.

Warsaw, idari ve ticari bakımdan iki kesime hizmet ederdi: hepsi de kırlık bölgelerde ya da kasabadan biraz uzakta nehir kıyısında yaşayan çiftçilere ve balıkçılara. Warsaw Lisesi, benim de aralarında bulunduğum kasabalı çocuklara da eğitim veriyor

olsa da aslen kasaba dışından otobüsle gelip giden çiftçi ve balıkçı çocuklarına hizmet ederdi. Mezuniyet senemde sınıfımızda otuz beş son sınıf öğrencisi (elbette hepsi beyaz) vardı, bu size okulun büyüklüğüne ilişkin bir fikir verir. Ve bu çocuklar arasında, üniversiteye girmeye hak kazanan tek kişinin ben olduğumu söylersem de okulun akademik durumunu kafanızda canlandırabilirsiniz. Gerçi, durumu daha iyi açıklaması bakımından, Warsaw'ın öğretmenleri arasında da hiç üniversite mezunu olmadığı söylenebilir. Çoğunlukla iki yıllık yüksekokul diploması olan kadınlar bize ders verirdi. Bu kadınlar, bazı durumlarda neredeyse öğrencilerle yaşıt olurdu ve iş sınıfta düzen sağlamaya gelince pek yararlı bir yakınlık değildi bu.

Öğretmenler genellikle fazladan ödev vermek veya okuldan sonra cezaya bırakmaktan fazlasını yapmazken, ciddi disiplin cezaları okul müdürü (ofisini adeta su yolu yaptığım bir maskara) tarafından veriliyordu. Öte yandan okuldan sonra cezaya bırakma yalnızca kasabalılara uygulanabilen bir yöntemdi, zira diğer talebelerin, yani okulun çoğunluğunun yetişmeleri gereken otobüsleri vardı. Ve okulda birlikte kalacağımız öğretmenler genellikle genç ve güzel hanımlar olduğundan, bu ceza biz kasaba çocuklarını pek korkutmuyordu. Genç erkekler bu fırsatları kaçırmaz.

Birinin öğretmen tarafından tokatlanması ender görülen bir şeydi ama benim başıma okurun hatırlayacağı üzere Kilmarnock'ta olduğu gibi Warsaw'da da geldi. Ne kabahat işlemiştim, nasıl bir küstâhlık yapıp da bu fiziki cezaya maruz kalmıştım hatırlamıyorum ama sonuçlarını hiç unutmayacağım.

Tarih öğretmeni Bayan Snowden'in, muhtemelen yirmi dört ya da yirmi beş yaşında olması onu diğer öğretmenler arasında kıdemli kılıyordu. Yine de onlar kadar cazibeliydi: Her nasılsa keşfetmiş olduğumuz ve asla unutmadığımız lakabıyla "Choogie"*, uzun boylu, fidan gibi bir sarışındı. Her neyse,

* İngilizce *chest* [göğüs] ve *noogie* [birisini sıkıştırıp başını okşama] sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Birinin göğüs kıllarını çekmek, yolmak anlamına gelir. (ç.n.)

Bayan Snowden'in sıramın yakınlarından geçerken, dersi gayet uygunsuz bir biçimde bölerek fevkalade uygunsuz bir şaka yapmıştım ki... Şlak! Size şöyle söyleyeyim, yediğim tokadın şiddetiyle kulaklarım öyle bir çınladı ki, o sesle inananlar kitleler halinde kiliseye koşabilirdi. Üstüne bir de okulda kalma cezası verdi ki, beyzbol takımımızın (beyzbol hiçbir zaman benim sporum olmamıştır) lig şampiyonluğu oynayacağı o güzel güz öğleden sonrası için epey ağır bir ceza sayılırdı bu.

Son zil çaldı ve öğrenciler telaşla sınıftan çıktılar. Bir kısmı otobüs durağına, geriye kalanlar kampüsün diğer ucundaki top sahasına gidiyordu. Bayan Snowden, ihtiyatlı bir küstâhlık ve samimi bir pişmanlıkla oturmakta olduğum sıraya doğru geldi. Choogie'yi severdim ve davranışımı, gerçek mizahın bu dünyada *daima* uygunsuz görüleceği iddiasıyla temellendirerek savunabilecek birikimden yoksundum. Bir müddet öylece ayakta bekledi, sessizce beni süzüyordu. *Onun* ne düşündüğü hakkında hiçbir fikrim yoktu ama *ben*, bir kez daha tokadı yersem ona Gundy Pullman'dan bahsetmeyi düşünüyordum.

Gundy Pullman, serseri, kaba, gaddar, yılışık, yalancı sürüngenin tekiydi (ve burada açıkça konuştuğumuza göre, basketbol takımında ikimizin de aynı mevkide oynadığını ve kimin sahada olacağı konusunda rekabet halinde olduğumuzu da belirtmeliyim). Mesele şuydu: Pullman ve ben, her sabah başında öğretmen olmadan toplanan bir çalışma grubu içindeydik ve bu grup da Bayan Snowden'in sınıfında toplanıyordu. Öğrencilerin çoğu ve öğretmenlerin bir kısmı gibi, Bayan Snowden de yemeğini okula getiriyordu ve bu iş için kullandığı kahverengi bir çantası vardı. Her neyse, günün birinde Pullman çalışma grubundaki bir düzine kadar elemanın önünde, bu çantayı aldı, içindeki sandviçi çıkardı, kendi fermuarını açtı ve penisini ekmeğin her yerine sürtüp sandviçi geri yerine koydu. Bu hareketin cüretkârlığı karşısında (sapıklığından söz etmeye gerek bile yok) yalnızca kızlar değil hepimiz o kadar şaşırmıştık ki, hiçbir zaman şikâyet etmediğimiz gibi ortalık yerde bunu konuşmadık bile. Yine de haber bir şekilde yayılmıştı ve o gün

öğle arasında Bayan Snowden'in sınıfı alışılmadık biçimde kalabalıktı. Olaydan habersiz öğretmen, Pullman tarafından kirletilmiş çavdar ekmeğinden ton balıklı sandviçini yerken bütün gözler büyük bir tiksintiyle ona kilitlenmişti.

Neyse ki Choogie Snowden bu iğrenç baklayı ağzımdan çıkarmam için beni kışkırtmadı. İkinci tokadı atmak yerine, bir süre bana baktıktan sonra gülümsedi, o sarı kafasını salladı ve "Tommy, işe yaramazın tekisin" anlamında bir şeyler söyledi. Sonra kapıya yöneldi ve bana da gelmemi işaret etti. Okulun ön tarafına yakın olan o kapı, uzun, loş aydınlatmalı, okulu uçtan uca kesen ve o sırada bomboş olan bir koridora açılıyordu. Bayan Snowden, tek kelime etmeden, açıklanamaz bir şekilde elimi tuttu. Elimi tuttu! Kendi elleriyle! Ve el ele, sanki Saint-German Bulvarı'nda gezinen sevgililer gibi, o uzun koridorun sonuna kadar ağır ağır yürüdük. Koridorun sonunda geri çekildi ve beni dışarıya, gün ışığının ve uzakta top oynayanların seslerinin geldiği bahçeye doğru kovaladı.

Burada en ufak bir cinsellik, uygunsuz herhangi bir şey olmadığının altını çizmek isterim. Fakat yine de tuhaf bir şekilde, kesinlikle romantik bir andı bu. Şefkatliydi. İçtendi. Tatlıydı. Sinsice da olsa, nesiller arası da olsa, erkek/kadın enerjilerinin karışmasıydı. Ve niyeti ne olursa olsun (eğer bir niyeti varsa), etkili olmuştu. Çünkü o yılın geri kalanında, Bayan Snowden'in sınıfında o kadar sessiz, o kadar saygılı, o kadar efendiydim ki, meleklerin yanında bile sütten çıkma ak kaşık kalırdım.

Yediğim tokadın haberi anneme ve babama ulaşmayı başaramadı ve ben de Bayan Snowden'la yaptığımız o dokunaklı, hayalvari koridor yürüyüşünden kimseye söz etmedim, en yakın arkadaşıma bile (söylemiş olsam o ana ihanet etmiş gibi hissederdim). Öte yandan karnemde davranışlarımın olumsuz olarak değerlendirilmesi (edebiyat dünyasının dar fikirli üyelerinden gelecek eleştirilerin öncülü müydü acaba?) ve yılın en popülerleri anketinde okul arkadaşlarım tarafından "En Haylaz Öğrenci" seçildiğim müjdesi (veli toplantısında verilmişti bu

haber), aile efradında "konuşma çubuğu"nun, Çürük Tommy'nin geleceğiyle ilgili endişelenmeyi gerektirecek sebeplerin en önemsizi olabileceği düşüncesine yol açtı. Bunun ardından, 1948'deki büyük akademik açılım geldi.

Lise üçün ilk döneminin sonunda, bütün derslerden A aldığım parlak bir karne getirdim: Cebir dahil bütün derslerden A (Arthur Rimbaud'a göre siyah renkli bir sesli harf) almıştım. Fakat maalesef karneyi, içeriğine dair bilgileri her gün okula birlikte yürüdüğüm kasabalı çocuklardan oluşan kalabalığa sızdırmadan hedefine ulaştırmayı başaramadım. Pislik Gundy Pullman ve belalı Lester Scott'ın liderlik ettiği Yunan korosu, yol boyunca benimle uğraşıp durdu. Feci alay konusu oldum. B&B bilardo salonunda (sadece erkekler için, okuldan sonra uğranan zorunlu bir durak) bile alaylar durmadı. Kazkafalı olmakla gurur duyan arkadaşlarım, hanım evladı, dalkavuk, hain ve onlarla takılmaya uygun olmayan biri gibi hissetmeye zorluyordu beni.

İşin doğrusu, bu notları almak için öyle çok çalıştığım da söylenemezdi. Her neyse, sonuçta onlara günlerini gösterdim! Haytalığın kitabını yeniden yazdım. Ve ikinci dönem, İngilizce dahil bütün derslerden çaktım. Bütün dersler F. Senenin sonunda, not ortalamam C oldu ve bu da sınıfı geçtiğim ve üniversiteye başvurma şansımı büsbütün dinamitlemediğim anlamına geliyordu. Fakat bunu ve dahası yaramaz Warsaw çocuğu unvanımı geri kazanmamı pek de coşkuyla karşılamayan anne ve babacığım, askeri okul seçeneğini ciddi ciddi düşünmeye başladılar.

"Robbins ailesindeki erkekler yavaş olgunlaşırlar." demişti annem bir keresinde. Yalnızca benden değil, babamdan ve onun babasından da söz ediyordu ve bunu da bir iltifat olarak söylememişti. Bana göre bu olgunluk meselesi fazla abartılıyor, şarap hariç. Hem sanatçıların hem de genel olarak hayat dolu insanların, dünyayı bir çocuğun tertemiz görüşü, esnek tepkileri ve oyuncu duyarlılıklarıyla karşılamalarının daha yararlı olduğu

kanaatindeyim. Buna karşın, annemin konuyla ilgili görüşü ve Robbins erkeklerine dair eleştirisi düşünülünce, Hargrave Askeri Akademisi'ni bendeniz için uygun bulması son derece mantıklıydı. Hargave'in mottosu (o daha masum yıllarda tabi), "Ticaret Yapmıyoruz, Adam Ediyoruz"du.

Warsaw Lisesi'nden on altı yaşında mezun olmuştum ama birkaç yaş daha küçük gösteriyordum (ve bazen davranıyordum). On yıl kadar öncesinde Blowing Rock'da kızlarla olan ilişkimdeki başarım sekteye uğramıştı, bakirdim ama alkolle haşır neşirdim. Kafayı cilalamanın tehlikelerini henüz bilmesem de keyfini çoktan keşfetmiştim. Virginia'nın dört bölgesine yayın yapan haftalık *Northern Neck News* gazetesinde bir süredir de epey olgun sayılabilecek bir spor sütunu yazıyordum fakat yazarlıktaki yeteneğim görünen gerçekliği gizlemeye yetmedi ve Hargrave Askeri Akademisi'nin *adam eden* değirmeninde öğütülmek üzere gönderilen zorlu bir buğday tanesi olmaktan kaçamadım.

Hargrave, Virginia'nın Piedmont bölgesindeki küçük sevimli Chatham kasabasına yukarıdan bakan bir tepe üzerine kuruluydu ve Warsaw'a yüz elli kilometre kadar mesafedeydi. Vadinin diğer ucunda, Chatham'ın öbür tarafında, Hargrave'in tam karşısına denk düşen bir tepede de seçkin ailelerin "problemli kızları" için (ya da öyle olduğu rivayet edilen) fiyakalı bir özel okul vardı: Chatham Hall. Eşit derecede disiplin odaklı bu iki okulu birbirinden ayıran yalnızca coğrafi engeller değildi. Hargrave ve Chatham Hall öğrencilerinin herhangi bir yakınlık kurması kati suretle ve kesinlikle yasaktı.

Askeri öğrenciler kızların "sorunları"nın özünü bildiklerini varsayıyor ve durmaksızın bunlardan istifade etme ve bunlara katkıda bulunma fantezileri kuruyorlardı. Onlara göre kızlar kendilerini gösterişli üniformaları, askeri tavırları (geldikleri yerlerdeki uyuşuk sersemliğin aksine) ve gelecekteki tehlikeli halleriyle (her birimiz tüfekle dolaşıyor olsak da güvenlik önlemi olarak ateşleme pimleri çıkarılmış oluyordu) mutlaka ro-

mantik buluyor olmalıydılar. Ergen cinsellik arzularının vadiyi çapraz kesen vektörleri o kadar güçlü, o kadar kalındı ki, kuşların bunların arasından geçebilmesi bile mucizeydi.

Bu kural hiçbir yerde yazılı olmamasına ve söylenmemesine karşın, tüm askeri öğrenciler Chatham Hall kampüsünde yakalanmanın derhal okuldan atılmak anlamına geldiğini bilirlerdi. Fakat hormonlar kurallardan güçlüydü ve yasak meyvenin cazibesi, Yunan mitolojisinden güneyli müzik kutularına, büyük operalardan pembe dizilere, romantik komedi kitaplarından Eski Ahit'e kadar her yerde yazılıydı. Bu yüzden her baharda, tatlı ipeksi hava feromonları kıpraştırdığında, genç bir adamın hayallerine kaçamak öpücükler ve ıslanmış külotlar düştüğünde, birkaç asker adayı vadinin diğer tarafındaki bu manastırvari okulun yeni yeşillenen çayırlarına gizlice sokulurdu. Çoğu zaman fark edilmekten ve ceza almaktan yırtarlardı ama bu, tahmin edileceği gibi, ispatlanabilir cinsi münasebetlerle sonuçlanmazdı. Günün birinde Stu Seaworth meselesi çıktı.

Stu (gerçek adı değil), Chatham Hall yurtlarından birinin gölgesindeki varlığı, yurdun sakinlerinden biri tarafından fark edildiğinde, etrafa neşe ve umut saçmaya başlamıştı. Üçüncü kattaki aydınlık bir pencereden el sallamıştı kız ona. Stu da kıza el sallamıştı. Sonra imkânsız gerçekleşti, hayaller gerçek oldu. Stu aşağıda ağzı açık vaziyette dikilirken kız süveterini çıkardı. Ardından sütyenini çözdü ve bir kenara attı. Kız, yakından bakması için onu bir baş hareketiyle yukarı çağırana kadar Stu'nun minik kavunlarını uzun uzun seyretmesine izin verdi. Stu omuzlarını düşürdü, çaresizlikten çıldıracak gibiydi. O şartlar altında, kıza erişmesi, altında bir roket olmadığı müddetçe mantıken mümkün değildi, bir aya iniş gerçekleştirmesi imkânsızdı.

Fakat o da ne öyle? Memelerini fora eden kız, yurdun yan tarafından aşağıya inen dar yangın merdivenini işaret ediyordu. Stu uzun boylu bir gençti ama yine de merdivenin son basamağına bile erişemiyordu. Endişe edecek bir şey yoktu. Peri kızı gözden kayboldu ve onunla birlikte Stu'nun umutları da. Ama

hemen ardından yangın merdiveni aşağı inmeye başladı. Kız merdiveni kontrol eden bir tür alçaltma mekanizmasının başındaydı. Merdiven tutunabileceği kadar inince heyecandan titreyerek atladı Stu. Gıcırtılı çelik bir merdivenden cennete yükseliyordu! Fakat üçüncü kata bir adım kala yükseliş birden durdu. Stu kırk beş derece açıyla havada asılı duruyor, merdiven yerinden kımıldamıyordu, öylece kalmıştı. Sonra peri kızının odasındaki ışıklar söndü. Stu yarı yolda kalmıştı. İçeriden gelen kıkırdamaları duyduğunu düşünüyordu. Bir kıkırdama korosu.

Stu çaresizce aşağı atlayınca, ayak bileğini kırmış ve kalçasını çatlatmıştı. Bu rezilliğin ardından ailesi onu almaya geldiğinde, koltuk değnekleriyle yürüyordu ve mezun olmasına bir ay kalmıştı.

Stu Seaworth'le hiç tanışmadım. Ben geçen yıl gelip gitmişti. Belki de hikâyesi abartılmıştır, hatta büsbütün uydurmadır. Yine de Hargrave mitolojisine kesin bir şekilde yerleşmişti bu hikâye ve değersiz de değildi. Chatham Hall'un cazibesinin (esrarengiz, zorlu, gözlerde büyüyen varoluşuyla, mum etrafında pervane ediciliğiyle), askeri okula, oğlan çocuklarını birer erkeğe çevirme iddiasında, dolaylı ve potansiyel olarak acı verici bir yoldan, sıkıntılı sonuçlarla dolu bir yoldan katkıda bulunduğunu anlatıyordu.

Hargrave'e varır varmaz, akademinin en tuhaf, en izole odasına yerleştirilmiştim. Mesele neydi acaba? Bir şeyler mi duymuşlardı? İsyan başlatacağımdan mı korkuyorlardı? Ya da daha kötüsü, masum askeri öğrenci kitlesinin konuşma çubuğuyla karşılaşmasından mı?

Üçüncü ve son katın uzak bir köşesine gizlenmiş, istisnai denecek kadar büyük, eğimli bir tavanı ve tek bir küçük penceresi olan uzun ve dar oda, bir zamanlar tavan arası olduğunu her yönüyle belli ediyordu. Oda, idari ofislerden, ortak salondan, sınıflardan, yemekhaneden, spor merkezinden ve avludan o kadar uzaktı ki, sakinlerinin sabah içtimasına vaktinde yetişmeleri için kalk borusundan (askeri öğrenci birliğini uyandırmak

için çalınan gerçek bir borazan) en az beş dakika öncesine alarm kurmaları gerekiyordu.

İki oda arkadaşım vardı. Bunlardan biri, yer fıstığı eyaleti Virginia'dan, gözlüklü, mülayim, bebeklikten kalan tombalaklığın yarısını hâlâ üzerinden atamamış, neredeyse Faulknervari* denebilecek bir isme sahip olan Ollie Hux'tı. Diğeri ise, Dominik Cumhuriyeti'nden gelen, yakışıklı, dünyevi zevklere düşkün, kendinden emin ve Hargrave'in gediklilerinden Pelayo Brugál. Akademiye kayıtlı çok sayıda Hispanik öğrenci vardı. Çoğu Karayipler ve Güney Amerika'dan geliyordu, özelde askerliğin, geneldeyse maçoluğun her zaman geçer akçe olduğu memleketler.

Brugál (son hecesi aksanlı okunacak) Hispanikler arasında kıdemliydi ve onların doğal lideriydi. Akademik konularda yardımcı olur, yol yordam öğretirdi. Bunun sonucunda, büyük "tavan arası" odamız bir Hispanik toplanma merkezi durumundaydı. Akşamüstleri Venezuela ve Küba'dan gelen çocuklar odaya doluşur, dünyanın en hızlı dilinde, İspanyolca konuşmalar odayı kaplardı; sanki hepsi aynı anda konuşuyormuş gibi. Yemlerine metamfetamin karışmış papağanlarla dolu bir kafeste yaşamak gibi bir şeydi bu. Ortamı gayet renkli buluyordum.

Brugál, kim bilir hangi sebepten ötürü, iki yıldır memleketine gitmemişti, yazları Hargrave'de kalıyordu. Fakat o yıl (benim geldiğim yıl), Noel tatilini ailesiyle geçirmek için gitti. Ve beraberinde, biri kıyafetlerle dolu, diğeri boş iki bavul götürdü.

Görünüşe göre Pelayo'nun babası ile amcası, Dominik Cumhuriyeti'nin en büyük rom imalathanesine sahiplermiş. Brugál ocak ayının ilk haftası okula geri döndüğünde, ikinci bavul artık doluydu. Rom şişeleriyle. Kaliteli Dominik romu.

* Faulknervari: William Cuthbert Faulkner (1897-1962) Nobel ödüllü, ABD'li yazar. Amerikan Modernist yazarların babası sayılan Faulkner, rakip gördüğü Ernest Hemingway'den farklı olarak, uzun ve karmaşık anlatımları benimsemiştir. Uyguladığı teknikler arasında bilinç akışı tekniği ve çoğul anlatı (*multiple-narration*) teknikleri bulunur. 1930'larda Avrupa'daki deneysel geleneği izleyen ilk Amerikan yazardır. Faulkner, spiral anlatı denebilecek bir teknik kullanır, okuru sürekli bir bilinmezin etrafından dolaştırır ve asla olayları açıkça dile getirmez. (y.h.n.)

Aslen şeker kamışından süzülüp gelen daha yüksek bir yaşam formu: Rom.

Her gece yat borusundan sonra, akademi sessizliğe ve karanlığa gömülünce, Pelayo dolaba gidip kilitli bavuldan bir şişe çıkarırdı. O, Ollie Hux ve ben birer büyük yudum alırdık. İçimiz ısınırdı. Neşelenirdik. Kardeşliğimiz pekişirdi. Güzel bir uyku ve hoş rüyalar için birebirdi. Mutlu, iyi dinlenmiş ve belki biraz da burnumuz havada, göz göre göre ateşle oynadığımızı bilerek boş veriyorduk. Sonra, şubatın 19'unda, okul yandı.

O akşam etüt saatinde yangın alarmı çalınca, üçüncü katın bizim tarafındaki diğer öğrencilerle birlikte ben de en yakın yangın çıkışına doğru koştum. Hafif bir duman kokusu almıştık ama alt kattaki öğretmen odalarından birinde başlayan yangının çok büyüyeceğini hiçbirimiz beklemiyorduk. Kısa sürede odalarımıza geri döneceğimizi sandığımız için, kitaplarla aramıza giren bu beklenmedik hadiseyi sevinçle karşılamıştık. Sonra yukarıya baktık ve alevleri gördük. Görünüşe göre alevler yayılıyordu.

Romları kurtarmamız ihtimal dahilinde değildi. Üstelik Warsaw basket takımı armalı ceketim odada kalmıştı, (çoğu hayali) kız arkadaşlarımın fotoğrafları, bir süveter ve kalın çoraplarım da. O gece dışarısı on beş dereceydi ve altımda haki pantolon, üstümde bir tişört ve terliklerle dışarı fırlamıştım. Böylece durumun gerçekten ciddileşebileceğini de hissederek, yangın çıkışına doğru yöneldim. Acınacak bir şekilde değerli eşyalarım olan bu ıvır zıvırı almak niyetiyle açık olan pencereden içeri girdim.

Aşağıda, başlangıçtaki yarı-festival havası, yerini şok ve kargaşaya bırakıyordu. Öğrenciler, öğretmenler ve diğer personel, çaresiz bir karışıklık haliyle perişan olmuş, Chatham'ın tek itfaiye aracının gelişini bekliyorlardı. Yanan binaya geri döndüğümü gören kimse olmadığı için ne arkamdan uyarmak için bağıran biri ne de "İtfaiyeciler, çocuğumu kurtarın!" diye yakaran histerik bir anne vardı.

Üçüncü kat koridoruna girdiğim anda, sıcak bir duman bulutunun içinde kaldım. Duman gözlerime, burnuma ve gen-

zime dolmadan evvel ancak birkaç adım atabildim. Bir bölük izci kız ciğerlerime marşmelov iteliyormuş gibi hissettiriyordu bu. (Elbette iteleyenler *erkek* izci bölüğü de olabilir ama ölüme o kadar yaklaşmışken dahi hanımların eşliğini tercih ediyorum.) Bilincimi kaybetmek üzereyken, beceriksiz bir geri dönüş yapmayı başardım ve neredeyse parendeler atarak pencereye ulaştım. Aşağıya indiğimi, boğulur gibi öksürdüğümü birileri gördüyse bile kimse renk vermedi. Birkaç dakika içinde, ben de yayılmakta olan alevleri merak, heyecan, hayret ve korkuyla izleyen kalabalıktan biri olmuştum. Kimse beni duman zehirlenmesi nedeniyle tedavi etmeyi düşünmemişti.

Evet, atılgan Çürük Tommy'nin şansı dışarı canlı çıkacak kadar yaver gitmişti ama bir başka yönden daha talihim yerindeydi. Gizli rom stoğumuz, kaçınılmaz biçimde er ya da geç ortaya çıkacak (aksini düşünmek aptallık olurdu) ve Pelayo Brugál, Ollie Hux ve ben, tükürükle parlatılmış postalı illa ki kıçımıza yiyip Hargrave utanç duvarında Stu Seaworth'ün yanında yerimizi alacaktık. Ve hayatımın ondan sonraki doğrultusunu kim bilebilirdi ki? İstediğim üniversiteye kabul edilme şansım kalmayacaktı ve on yedi yaşında kapağı orduya da atamazdım... Aslında, böyle bir durumda, Brugál'ın peşinden Santo Domingo'ya gidip Hunter S. Thompson'dan yıllar önce *The Rum Diary*'nin* bir versiyonunu yazmış olabilirdim diye düşünmek hoşuma gidiyor. Bunun mutlu son sayılıp sayılamayacağı tartışmaya açıktır.

Hargrave küllerinden doğdu. Anka kuşu gibi mi? Hayır, daha ziyade Tucson gibi, en azından o okul yılından geriye kalanlar için. Bir aylık tatilden sonra, akademi şaşırtıcı bir şekilde mart ayında yeniden açıldı ama büyük değişiklikler söz konusuydu. Hargrave, onu çevreleyen tören alanları, atletizm sahası, avlusu ve açık yüzme havuzuyla, üç katlı çok uzun bir binadan oluşuyordu ve bu binanın yalnızca bir tarafı yangından sağlam kur-

* Hunter S. Thompson, *Rom Günlükleri*, Çev. Kıvanç Güney, E Yayınları, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

tulmuştu. Binanın o tarafındaki spor salonu yemekhaneye ve öğrencilerin yaklaşık üçte birine yetecek kapasitede bir yatakhaneye dönüştürülmüştü. Geri kalanlarımız Chatham'da çeşitli geçici ikametlere dağıtıldık. Bendeniz, yaklaşık yirmi kişilik bir grupla birlikte şehirdeki bir otele yerleştirilenler arasında olacak kadar şanslıydım.

Üniformalarımız küllere karıştığı için artık sivil kıyafetler giyiyorduk. Bu, günlük teftişlerin sona ermesi gibi çok mübarek bir sonuca yol açmış ve bize yeni keşfedilmiş bir özgürlük duygusu vermiş olsa da askeri öğrenci kimliğimizden kurtulmamıza yeterli gelmiyordu. Büsbütün kendi tercihleriyle olmasa bile, ailelerinin ısrarlarıyla, kasaba kızları bizden büyük ölçüde uzak durmaya devam ettiler ve Chatham Hall kızları da her zamanki mesafelerini korudular. Buna karşın, eczaneden kızsal ihtiyaçlarını temin etmek üzere kasabadaki dükkânlara yaptıkları haftalık ziyaretleri otel odalarımızdan dikizleyebiliyorduk. Her zaman onlu veya daha kalabalık gruplar halinde yürüyerek gelirlerdi ve başlarında, sanki zenginleştirilmiş plütonyum naklediyormuş gibi davranan refakatçileri olurdu.

Yatış-kalkış zamanlarımız hâlâ boruya bağlıydı ve sabah içtimaları (gerçi artık rengârenk bir karışım halindeydik) devam ediyordu. Ama talimler bir süreliğine askıya alınmıştı ve bu durum tuhaf bir şekilde canımı sıkıyordu. İzci grubunda eğitim almış olduğum için bu talimleri seviyordum ve bu işte epey de başarılıydım. Efendim doğrusu, izcilik günlerimde başımızda olan yetişkin erkekler, biz çocukları doğal hayata adapte etmekten ziyade, talim ve boks yaptırmak ve Amerikan bayrağının faziletlerini öğretmekle ilgiliydiler. Şimdilerde, asıl meselenin, bize ırkçı ve antisemitist görüşlerini yükleyerek minik faşistler yaratmak olduğunu anlayabiliyorum. Tahminim o ki, hiç değilse birkaç tanesi Ku Klux Klan* üyeleri olmalılar. 1940'lar

* Ku Klux Klan (KKK), 24 Aralık 1865 ABD'de Tennessee'de kurulan siyahi karşıtı aşırı faşist bir gizli örgüttür. Kurucuları, *Büyük Büyücü* olarak bilinen Nathan Bedford Forrest, Yüzbaşı John C. Lester, Binbaşı James R. Crowe, John D. Kennedy, Calvin Jones, Richard R. Reed, Frank O. McCord'dır. Örgüte katılanlar arasında, iç savaş öncesi kurulmuş olan "Knights of the Golden Circle" (Altın

Virginia'sında, bugün sanılandan çok daha fazla KKK faaliyeti vardı. Her neyse, zaten izcilik kariyerim birkaçımızın ucuz şarap (şişesi doksan beş sent kadar ucuzdu ve parası da izcilik aidatıyla ödenmişti) içip güzel ev hanımlarına dikizlerken yakalanmasıyla sona erdi (aslında bunun için bize kuş gözlemcisi rozeti de verebilirlerdi).

Hargrave artık yarı askeri yarı sivil bir özel okul olmuştu ve yangından sonraki yılları, konuyla ilgili herkes için düzensiz geçti. Ama geçti elbette ve okulun son günü diploma töreninde, kendimi üç kez seyircilerin karşısında buldum: İlkinde diplomamı almak için, ikincide okul gazetesine müstesna katkılarda bulunan öğrencilere verilen Tüy Kalem ve Parşömen ödülü için ve son olarak da aslında bir kompozisyonla değil de Louisiana bataklıklarında geçen birtakım tuhaf olayları anlatan "Voodoo Ayı" isminde bir kısa öyküyle kazandığım Kompozisyon Nişanı için. O gün mezun olanların hiçbiri iki seferden fazla kürsüye çağrılmamıştı ve çoğu da yalnızca bir defa çağırılmıştı. Ve o gün üç kere onurlandırılmış olmam epeyce işime yaradı, zira bir önceki akşam, mezarlığın etrafında arabayla turlarken babamın yepyeni Chevrolet'sinin sağ ön çamurluğunu bir mezar taşına vurmuştum. Babamın öfkesi, hayal kırıklığı, doğal olarak ve neyse ki başarılarımdan duyduğu gururla yatışmıştı. Sonuçta sözsel becerimin ve kelimelerle oynamaktaki ustalığımın, kaygısız kıçımı kurtarmama yaradığı ne ilk ne de son seferdi bu.

Çember Şövalyeleri) adlı gizli cemiyetin üyelerinin çokluğu dikkat çeker. Ku Klux Klan örgütü Amerikan İç Savaşı sonrasında siyahilerin kazanmaya başladığı haklara, özgürlüklere ve siyah - beyaz eşitliğine karşı çıkmıştır. Amaçlarına ulaşmak için şiddet ve teröre başvurmuşlardır. Örgüt iki defa dağılmasına rağmen 1950 ve 1960'larda tekrar canlanmıştır. Günümüzde bazı bölgelerde sadece yerel bazda propaganda yapmakta ve fiziksel olmayan faaliyetler göstermektedir. (y.h.n.)

Gösterimde: *Satori*

Dün (18 Kasım 2011) Los Angeles polisi, Natalie Wood'un ölümüyle ilgili otuz yıl önce kapanan dosyayı tekrar açacağını duyurdu. Santa Catalina Adası sularında bir yat partisi sırasında veya sonrasında ölmüştü ve o zaman açıklanan ölüm nedeni sarhoşluğa bağlı boğulmaydı. Şimdi yeniden değerlendirilen bu durum ve son haberler, sevgilimi, daha evvelki bölümlerde anlattığım o uzun zaman önceki Natalie'den ilham almış aydınlanmamın bir satori* örneği olup olmadığını

* Satori, sözcüğü uyanıp aydınlanma anlamına gelir; Zen Budizmin temel amaçlarından biridir. Aslında Sakyamuni Buddha'nın Gaya'daki Bodhi ağacının altında aydınlanması olayını anlatmak için kullanılan tam ve aşılamaz aydınlanma kavramıyla eş anlamlıdır. Zen Budizm satoriyi temel hedef olarak gösterir. Zazen ve koan gibi teknikleri izledikten sonra erişebilinen satori, kişinin dünyaya bambaşka bir açıdan bakmasını sağlar. D. T. Suzuki'ye göre bu bakış açısı her şeyin özünü görmektir ve entellektüel ya da mantıksal anlayışın tersine sezgiseldir. Satoriye ulaşılmadan Zen gerçekliğine ulaşmak olası değil-

sormaya itmişti. "Yakın ama bir sitar da değil"* diye yanıtladım onu.

Buradaki kelime oyunu kültürlerarası bir çatlaktan sızıp kaybolabilir: Sitar, Doğu Hindistan kökenli bir müzik aletiyken, *satori* Japonca bir kelimedir. Genellikle "ani aydınlanma" şeklinde tanımlanan satori, Zen öğretisinde, kendiliğinden ve çok hızlı gelişen, insanı büsbütün ve çepeçevre kuşatan bir kavrayışa ulaşmak olarak tarif edilir. Sıklıkla yıllar süren çalışma ve meditasyonu takip etse de bu sınırsız farkındalık yıldırımının çaylaklara vurduğu da olur. Natalie Wood'la ilgili olan meseleyi bir kenara bırakacak olursak (ki o duygusal ve ince bir konuydu), hayatımda iki kez aklımın önüne geçecek şekilde satori yaşadım. Her ikisi de en olmadık kaynaklar tarafından tetiklendi; dahası, kaprisli ve güçlükle algılanabilir biçimler haricinde ikisi de elle tutulur sonuçlar üretmedi.

1966'da, epey ferah, yedi odalı ve banyolu bir daireye aylık elli papel kira ödüyordum. Neden mi bu kadar ucuzdu? Seattle'ın sanayi bölgesindeydi ve hemen altımda bir torna atölyesi vardı. Görünüşe göre pek az kiracı için cazip bir mevkiydi burası. Bense burayı Manhattan'da bir çatı dairesi kadar çekici buluyordum.

Atölyede dişli üretiliyordu. Dişlilerin pürüzsüz olması gerekir. Bu yüzden evin altından gelen gürültü, takırdama ve çınlamalardan oluşan bir kakafoniden ziyade, alçak, yavaş, sabit bir kumlama uğultusuydu. Dönen bir gemi pervanesi sesine de benzetebilirsiniz bunu. Yatıştırıcı, rahatlatıcı, hatta belki romantik denebilecek bu ses, hem sevişmek hem de huzurlu güzel bir uyku çekmek için birebirdi. Atölyenin acele iş yetiştirmesi gereken zamanlarda bu uğultu bütün gün durmak bilmezdi ve

---

dir. Zen, "satorinin açılmasıyla" başlar ve karmaşa içindeki dualistik akılla önceden algılanamayan yeni bir dünyanın belirlemesi olarak gerçekleşir. Satori Zen'in varoluş nedenidir dolayısıyla da Zen disiplini içindeki her oluşum ve çaba satoriye yöneliktir. (y.h.n.)

* Orijinal metinde "Close but no sitar" cümlesiyle, İngilizce'de "neredeyse olacaktı; çok yaklaşmıştım" manasında kullanılan "close but no cigar" cümlesine atıfta bulunuyor. (y.h.n.)

böyle günlerde sabahları yataktan çıkmakta güçlük çekerdim. Tüm gün ve gece mutlulukla uyuyabilirdim. Ve kendimi kalkmak için zorladığım zamanlarda, pencereye yürür ve okyanus manzarasını, yani uzaklarda, mesela Tahiti'nin veya nihayetinde suları Natalie Wood'u yutacak olan Santa Catalina'nın siluetini görmeyi umardım.

Kimse grip olmak istemez ama ben, 66 yılının ocak ayında bir virüs tarafından alıkonulunca, sevgili makinelerin tatlı uğultusu eşliğinde birkaç gün sıcak yatağımdan çıkmayacağım gerçeğiyle teselli bulabilmiştim. Dahası okuyacak iyi bir kitabım da vardı. *I Lost It at the Movies**, efsanevi film eleştirmeni Pauline Kael'in yazılarından derlenmiş bir kitaptı. Bayan Kael, incelediği konuya duyduğu tutkusu bulaşıcı olan o nadir eleştirmenlerden biriydi. Tıpkı Henry Miller'ın Matisse üzerine yazılarının, sonunda Matisse'in bir resmini görmeye dair küçücük bir ümit varsa berbat bir fırtına altında bile insanda çıplak ve yalınayak yürümeyi dert etmeden gitme arzusu uyandırması gibi, Pauline Kael de filmlere dair öyle deli bir istek yaratıyordu. Hasta yatağımı terk edip sinemaya gitmeme dört gün boyunca engel olmayı başaran virüse bir puan veriyorum.

Henüz alışveriş merkezlerinin, çok salonlu sinemaların ve Netflix'in** olmadığı o günlerde (televizyonum yoktu), yeni filmlerin gösterildiği sinemalar şehir merkezlerinde toplanma eğilimindeydiler. Bu yüzden külüstür Plymouth Valiant'ıma (neredeyse benim kadar halsiz durumdaydı) atladığım gibi Seattle'ın merkezine doğru yola çıktım. Dediğim gibi, mevsim kıştı ve Elliot Way'i bile geçemeden felaket bir tipinin ortasına düştüm. Bu kadar yoğun kar yağışı Seattle'da nadir görülen bir şeydir, kışları genellikle yumuşak ve yağmurlu geçer. Ama bu

---

* Pauline Kael, *I Lost It at the Movies*, Marion Boyars Publishers Ltd., Londra, 1965 (1. Baskı). (y.h.n.)

** Netflix, Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Avrupa'nın bir kısmında izleyicilere internet üzerinden hizmet veren bir medya sağlayıcısıdır. 1997 yılında kurulmuştur ve merkezi Kaliforniya'daki Los Gatos şehridir. 1999 yılında abonelik sistemine geçen şirket, 2009 yılı itibariyle 100.000 farklı medya içeriğine ve 10 milyon abone sayısına ulaşmıştır. (y.h.n.)

fırtına Amiral Byrd'ı* bile erken emekliliğini istemeye zorlayabilirdi. Kar doğrudan ön cama vuruyor ve henüz akşamüstü olmasına rağmen görüş mesafesini neredeyse sıfıra indiriyordu. Cama yapışan kar taneleri haricinde, arabamın ön kaputundan öte hiçbir şey göremiyordum.

Elliot Way'de eskiden bir golf sahası ve antrenman alanı vardı ve buranın üzerinde büyük beyaz bir golf topu olan yüksekçe bir tabela bulunuyordu. Golf topunun çevresi de üç boyutlu görüntü veren beyaz neonlarla çevrelenmişti. Emekleme hızında yol aldığım ve kar taneleri girdabından oluşan hareketli perdenin arasından önümü görmeye çalıştığım sırada, birden bu dönen beyaz ışıklı küre önümde belirdi. Bir tohum, bir hücre, bir kafa, bir hale, yuvarlak bir çerçeve, bir ayla, gövdesi olan bir delik, bir zodyak tekerleği, güneş, dünya, ay, göz ve yumurta; yaşamın kırılmaz döngüsü, şuurun sürekliliği, ruhun gizemli gümüş çiçeği: Işıklı golf topu bunların hepsi ve hiçbiriydi. Ve bir anlığına, bu havada asılı duran ve parlayan kar tanelerinden oluşmuş bir enerji alanı yayan, beyaz üzerindeki beyaz şeye baktığımda, birdenbire her şeyi anladım.

Her şeyi! Evrenin nasıl işlediğini, makrokozmikten mikrokozmiğe her düzeyde nasıl bir araya getirildiğini gördüm. Bu süreçteki tahminim on-on iki saniye kadardır (o anda zaman elastik/jeolojikti), gerçekliğin çözülemez bütünlüğüne, normalde maymun zihnimizin akla yatkın parçalara böldüğü bir gestalta** tanıklık ettim. Bizi basitleştirici temayüllere bağlayan bükülmez prangalardan, absürt rasyonalizasyonlardan, yıkıcı

* Richard Evelyn Byrd (1888-1957) Amerikalı amiral ve kutup kâşifi. Amerikan donanmasının hava kuvvetlerine 1912'de katıldı. 1925'te Ellesmere Adası ve Grönland üzerinde, 1926'da Floyd Bennett ile (1890-1928) Kuzey Kutbu üzerinde uçtu. 1929'da Güney Kutbu üzerinden uçan ilk insan oldu. (y.h.n.)

** Gestalt psikolojisi, bilişsel süreçler içerisinde özellikle "algı" ve "algısal örgütlenme" konularında yoğunlaşmış psikoloji teorisidir. 20. yüzyılın ilk yarısında, Almanya'da ortaya çıkmıştır. Gestalt Kuramı, öğrenmeyi sadece uyarı-tepki (U-T) ilişkisi içerisinde değerlendiren "davranışçı kuram"a bir tepki olarak ortaya çıkmıştır, zihnin uyarıcılar arasında bir bağlantı (örüntü) kurduğunu savunmuştur. Bu nedenle inceleme konusu davranışlar değil, "bilişsel süreçler"dir. Gestalt'a göre bütün, onu oluşturan parçaların toplamı değil, daha fazlasıdır. (y.h.n.)

ideolojilerden ve ayırıcı dünya görüşlerinden kopmuştum ve bütünlüğün birliğini, dünyanın (maddi ve manevi) nasıl her şeyi kapsayan bir mucize olduğunu görebilecek özgür ruha ulaşmıştım: Sürekli ve birbirinden farklılaşmamış bir damlalar yığını değil, dikkat edin, daha ziyade bağlantı noktalarında her şeyden çok müzik notalarını andıran bir nabzın attığı, büyük, sarmal bir ağ gibiydi. Bunun kulağa ne kadar saçma geldiğinin gayet farkındayım ama sehpanın köşesine vurulmuş bir ayak parmağı kadar gerçek ve Hemingway romanlarından bir sayfa kadar berraktı.

Asyalı ve belli bir mizaca sahip biri olsaydım, sanırım bir Zendo'ya, aşrama* yahut yabanda bir mağaraya çekilir, hayatımın geri kalanını golf topu *satori*m üzerine meditasyon yaparak geçirir ve onu günlük varoluşuma yedirmek için çabalardım. Bunun yerine, sarsılmış, heyecanlanmış ve zayıflamakta olan haşmetli bir auradan üzerime epeyce sıçratmış olmama rağmen, hafiflemekte olan kar fırtınasını arabamla yararak devam ettim ve bir Holywood filmine gittim.

Bu arada filmin ismi *The Group* idi. Vassarli** bir grup kızın hayatlarını ve aşklarını ekrana taşıyordu. Pauline Kael daha sonra bu filmi "pervasızca vakit çalan" diyerek yerecekti.

Biz sokak kedilerine mabet, katedral yahut kutsal bir koru gibi hizmet eden kütüphaneler, kitapçılar ve sinema salonları olsa da birtakım LSD triplerini kenarda bırakıp, hayatım boyunca en esaslı, en tesirli "metafizik" (daha az kuşkulu bir tanım bulamadım) tecrübelerimin her birinin bir şekilde filmlerle ilintili olmasını oldukça utanç verici bulduğumu itiraf etmeliyim. Önce Johnny Weissmuller, Tarzan'la kahramanlarım arasında İsa'nın yerini aldı; ardından Natalie Wood'un yükselttiği sevgi ve empati seli geldi. Sonra *Shoot the Piano Player* [Pianisti Vurun] gelen yaratıcı kırılma ve nihayet araba kullanırken ve bir

* Aşram, Antik Hindistan'da orman içinde ya da dağda, bilgelerin, dünyanın telaşından uzak, huzur içinde yaşadıkları yerlere verilen addır. (y.h.n.)

** Vassar: ABD'nin New York eyaletinde bulunan tarihi bir özel sanat okulu. (ç.n.)

filmi görmeye giderken yaşadığım karlı golf topu satorisi. Son olarak (doğaüstü mısır patlağı kutusunun üzerindeki tereyağı), ikinci ve son satorim de bu kez gerçekten bir sinema salonunun içinde vuku buldu.

Sene 1991, olay yeri Seattle's Üniversitesi bölgesindeki Neptune Sineması'ydı. Film de Robin Williams'ın başrolünü oynadığı *The Fisher King* [Balıkçı Kral]. Arthur devri efsanelerinden bir şövalye hikâyesinin gevşek bir uyarlaması. Filmde Williams, finansal, fiziksel ve zihinsel yönden dağılmış durumdaki bir adam olan Parry'yi canlandırıyor. Evsiz Parry'ye barınması için New York'taki bir binanın bodrum katında bir yer verilir. Ve Parry bu tozlu, alçak tavanlı, her yerinden ısıtma kanalları, elektrik kabloları ve su boruları geçen mekânda, bir sunak, küçük bir mabet kurar.

Tütsü, buhurdan, dua tespihleri, adak mumları ve Buda'nın da aralarında bulunduğu Asya ilahlarının suretleri gibi dini öteberi, mabedin içinde muntazam bir şekilde yerleşmiştir. Tüm bunlar gayet temiz ve samimi, naifçe olsa da hürmetkârdır. Fakat dikkatle bakan kişi, kutsal eşyalar arasında duran iki küçük plastik ambalajlı soya sosunu fark edebilir, hani şu Çin lokantasından sipariş verdiğinizde yanında gelen türden. Filmde bu detay üzerine bina edilmiş hiçbir şey yoktur, geçip giden bir resimdir yalnızca; belki araya kaçmış görsel bir şaka, belki de Parry'nin akli durumuna ilişkin rastgele bir ipucu. Öte yandan, benim için, satoriye giden davetsiz ve apansız bir gidiş-dönüş biletiydi.

Bunu, ne okuru ne de kendimi tatmin edecek şekilde açıklamam muhtemelen mümkün değil ama şu şekilde ifade etmeye çalışayım: Asil bir bağlılık ile adi bir fonksiyonelliğin, yüksek bir görüş ile banallığın yan yana gelmesi, bir ahırın tepesine dikilmiş metal çubuğun yıldırımı çekmesi gibi, bir anda gelen büyük bir idrakın vuku bulmasına hizmet etmişti. Elbette şimşeğin çakması için her iki durumdaki koşullar da elverişli olmalı.

Doğal dünyayı bir arada tutan yapıştırıcı, zıtların uyumlu bir dengesi gibi görünüyor: gündüz ile gece, aydınlık ile karan-

lık, kış ile yaz, sıvı ile katı, asit ile baz, erkek ile dişi, dalga ile derinlik, proton ile elektron, vs. Bizim gerçekliğimizde kesin bir ikiliğin zorunlu bir birliği (daha evvel üzerine atıp tutmuş olduğum "teklik") temsil edişi hüküm sürer ve az önce bahsettiğimiz bu şeyler arasındaki ayrım çizgisi de gerekli olduğu kadar incedir de: *yang yine* yüklenir, *yin yang*a yüklenir, birbirinden ayrı ama karşılıklı destekleyiciler.

Komedi ile trajediyi ayıran çizgi, yaşam ile ölüm arasındaki çizgi kadar kesin yahut o kadar problematik olmasa da daha geniş, daha derin ve daha pürüzlüdür. Arzu karşısında reddedilme, başarı karşısında başarısızlık ve özellikle de "iyi" karşısında "kötü"nün de aralarında bulunduğu daha göze batan karşıtlıkları, anlatım sanatlarının uygulayıcılarını genellikle daha fazla çeker. Öte yandan bana göre, bu karşılıklı ilişkiler arasında en büyüleyici ve belki de en önemli olanı, soytarılık ile asaleti birbirinden ayıran ve aynı zamanda onları bağlayandır. Kutsal şeyler ile bayağı şeyler arasında, ibadet ile kahkaha arasında, Leonardo'nun kadehi ile Warhol'un çorba konservesi arasında, Clear Light ile şaka arasında bulunan ve şaşırtıcı biçimde dar sınır çizgisi, aykırı olduğu kadar coşku verici de olan bir anlam kuşağı ortaya çıkarır: Psişik çözülüşün müthiş keskin ama yine de uğursuz fısıltısı, varoluşun gizemine giden bir ipucu sunabilir. Ya da en azından kişinin ihtiyar Nietzsche'nin *Jenseits von Gut und Böse*'de* nereye varmaya çalıştığını anlamasına yardımcı olur.

O zaman bende bu tür düşüncelerin oluşmadığının altını hemen çizeyim. Hem de hiç. Yalnızca Buda'nın kutsal ayağının yanında duran dandik soya sosu paketlerini gördüm ve bir anda sersemlemiş hissettim. Bir anda, hayatı "bitmek bilmeyen harika bir şaka" olarak tanımlayan Hintli *swami*yle** tamamen uyum içinde olduğumu hissettim. Karşılıklı mutabakata dayalı gerçeklik hücresi bloğunun çatısı havaya uçuyor ve ben kaçıp

---

* Friedrich Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, Çev. Enver Günsel, Tutku Yayınevi, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

** Swami: Hinduizm öğretisini aktaran kimse, öğretmen, hoca. (ç.n.)

yıldızlara tırmanıyor, terk edilmiş tutuculuğun paçavralarını sürüklüyor, ayık ve sağduyulu olmaktan sonsuza dek muaf daha yüksek bir bilgeliğin gelgitinde sörf yapıyordum. Simgesel anlatacak olursak, elbette: Elimdeki *pepsi*nin bir damlasını bile dökmemiştim.

Washington, Lee & Wolfe

Lexington, Virginia'daki özel bir sosyal bilimler üniversitesi olan Washington & Lee Üniversitesi, 1985'ten beri karma eğitim uyguluyor ama 1950'lerde ben orada okurken kampüste rastlayabildiğimiz göğüsler yalnızca hukuk fakültesinin seksi kütüphanecisine (sayesinde kütüphane her akşamüstü tıka basa dolardı) ve Amerikan futbolu takımında savunma çizgisinde oynayan karbon basılmış bir iki mamuta aitti. W&L kuruluş tarihi 1749'dan bu yana sadece erkeklere yönelik ve akademik bakımdan seçici olduğu için erkek öğrenciler kendilerini bir hayli seçkin hissederlerdi. 2012-2013 döneminde başvuruların yalnızca yüzde 15'i kabul edilmiş.

Bazıları, "Güney'in Princeton'ı" olarak bilinen W&L'yi Güneyli centilmenler için meşhur üniversite onur sistemi tarafından sağlamlaştırılmış bir görgü okulu gibi görürlerdi ve okulun katı geleneksel kıyafet dayatması, resmiyet karşıtı yaygın güncel

tercihlerden ötürü ancak yakın zamanda yumuşatıldı. "Geleneksel kıyafet", öğrencilerin, kampüste ve kampüs dışında her zaman ceket giymesi ve kravat takması anlamına geliyordu. Yalnızca bir spor etkinliğine katılıyorsanız bu kural geçerli değildi. Bu da neden zamanımın ölçüsüzce büyük bir kısmını basketbol oynayarak geçirdiğimi açıklıyor sanırım.

W&L öğrencilerinin büyük bir kısmı varlıklı ailelerden geldikleri için çoğunun takım elbiseleri iyi dikilmiş ve son derece şık olurdu. Ancak bir öğrenci vardı ki, kıyafet dikimindeki ihtişamla diğerlerinin önüne geçiyordu. Takımının kumaşı daha pahalı olduğundan ya da daha iyi bir terziye diktirildiğinden değil; öylesi bir gösteriş ve enerjiyle seçilmiş –ve giyilmiş– olduğundan. Sıcak günlerde giydiği çiçekli cepli beyaz takımlarıyla göz kamaştıran bu züppe arkadaş (bir "kampüsteki büyük adam"* örneğiydi) aynı zamanda haftada iki kez çıkan okul gazetesinin spor editörüydü ve ben de birinci sınıf öğrencisi olarak, acemi bir spor muhabiriydim.

Gazetenin adı *Ring-tum Phi* (nedenini hiçbir zaman öğrenemedim: W&L erkekleri böyle tercih etmişti), alttan alta "penis" için kullanılan argo tabirlerden birine, "the Ring Dang Doo"ya bir göndermeydi ve spor editörü, yani patronum, III. T. K. Wolfe'tu. Yirmi yıla kalmadan İngilizce konuşan dünya, onu, Hunter S. Thompson'la birlikte muhabir ile fail arasındaki uzun duvarı yıkan, kültür ve karşı kültürü cesur bir hafifletmeyle iç içe geçirerek sayfalarında bir samimiyet ve dolaysızlık yaratan, yarı antropolojik dergi makalelerini, geniş gözlemlerini süslü patlamış mısırlarıyla dolduran, mesleğinin en yenilikçi gazetecilerinden biri olarak, göz alıcı ama keskin gözlü, üslupçu Tom Wolfe** olarak tanıyacaktı.

---

* *Big Man on Campus*, Jeremy Kagan tarafından yönetilen 1989 yapımı bir komedi filmidir. Kaliforniya Üniversitesi'nin (UCLA) çan kulesinde yaşadığı tespit edilen "Notre Dame'ın Kamburu"nun yargılanmasını ve bu süreçte yaşanan komik olayları konu almaktadır. (ç.n.)

** Thomas Kennerly "Tom" Wolfe, Jr. (d. 1931), Amerikalı gazeteci, sanat eleştirmeni. 1960'ler ve 1970'lerde oraya çıkan, sıra dışı edebiyat tekniklerinin kullanarak haber yazma ve gazetecilik yapma şeklinde özetlenebilecek *New Journalism* akımının önemli temsilcilerinden biridir. (y.h.n.)

Tom Wolfe aynı zamanda romancı olarak da bir başarı yakalamıştı, gerçi kurgusu altmışlarda ve yetmişlerde yaptığı gazeteciliğinin bu kadar hayati olmasını sağlayan karakteristikten yoksundu: Jargonunun kusursuzluğu ve detaycılığının titizliği. Ama kurguya yaklaşımı kendisinin de kabul ettiği üzere, on dokuzuncu yüzyıl romancılarına aitti, yani, hayatın sözlü çevirisini içeriyordu ama W. Somerset Maugham'ın* da söylediği gibi, "Realizm çoğu zaman donuk ve kült romanlar yaratır", kurgudaysa asıl önemli olan inandırmaktır, kendi başına gerçekler değil yarattığı etki önemlidir. Wolfe ya buna hâkim olamadığından ya da bunu tercih etmediğinden bir romancının ilaç dolabındaki en değerli ve etkili iksire, hayal gücüne boyun eğmemişti. Konuyu dağıtıyorum, yine.

Wolfe'u *Ring-tum Phi* ofislerinde masaya dayadığı şık beyaz pabuçlarıyla otururken, arpa rengi saçları sağ gözünün üstüne düşmüş, Güney Atletler Birliği'nin kusurları hakkında yazdığı epik şiirini yarı sesli okurken hatırlıyorum. Hem zarif hem belagatliydi ve ben de doğal olarak etkilenmiştim. Benimle, bu acemi muhabirle o sene bir kere bile konuştuğunu hatırlamıyorum olsam da otuz iki yıl sonra kısa ama hoş bir anı paylaştık.

Esquire dergisinin ellinci yıldönümü galası sonrasında, New York'taki Four Seasons restoranındaki yemekteydik. Kendimi vestiyerin önünde, Wolfe'un arkasında buldum. Olağanüstü bir geceydi (Wolfe da ben de *Esquire*'e düzenli yazı yazıyorduk); salon çok sayıda şöhretli isimle aydınlanmıştı ve artık çıkışta paltolarımızı alıyorduk. Wolfe, W&L'de beyzbol takımında atıcıydı (kampüsteki büyük adam olduğunu söylemiştim) ve sonra, bir medya yıldızı olmadan evvel, memleketi Richmond'da Sertoma Ligi'nde yarı profesyonel olarak oynamak için seçilmişti. Bunu biliyorum çünkü *Richmond Times-Dispatch*'deki masamda spor yazıları yazarken yerel beyzbolu da takip ediyordum. Wolfe daha kaşmir pardösüsüne ulaşamadan öne doğ-

* William Somerset Maugham (1874-1965) İngiliz oyun, hikâye ve roman yazarı. Çağdaşlarının modernist akımın etkisinde yazdığı bir dönemde o, daha sade bir tarz seçmiş ve oyunların sıkça sahnelenmesi sayesinde popüler bir yazar haline gelmiştir. Birçok eseri filme de uyarlanmıştır. (y.h.n.)

ru eğildim ve kulağına, "Sertoma Ligi'ndeki skorun tam olarak neydi? Seksen beş mi, elli sekiz mi?" diye fısıldadım.

Aniden bana dönüp sadece şaşkın değil kuşkucu gözlerle de bakarken kendimi tanıttım ve durumu açıkladım. İçtenlikle elimi sıktı, sonra da ne zaman bir üniversite kampüsünde konuşma yapsa, öğrencilerin, kendisine Tom Robbins'i tanıyıp tanımadıklarını sorduklarını anlattı. "Artık" dedi, "en azından tanıştığımızı söyleyebilirim." Gerçekten de tanıştığımıza memnun olmuş gibi görünüyordu.

Bu samimi ve ego okşayıcı karşılaşmadan aldığım keyif, arkamı dönüp karşımda Amerikan sağının imparator pengueni William F. Buckley'in sanki saten çarşafların altından tahtakuruları fırlamışcasına bir dehşet ve iğrentiyle, kırışık pembe gömleğime, ince ve renkli pullu kravatıma özel olarak nefret duyduğunu hissettirerek gülümsediğini görünce aniden uçuverdi. Anlaşılan herkesi memnun edemiyorsunuz.

Bütün o marifetlerine, o çekiciliğine rağmen III. T. K. Wolfe, o sene W&L'deki tek ilgi çekici öğrenci değildi. Beni Henry Miller'ın yazılarıyla tanıştıran Glenn Allen Scott vardı (o zamanlar bağnaz Amerika'da Henry Miller bulmak neredeyse imkânsızdı) ve kendisi daha bir üniversite öğrencisiyken *Newsweek*'te F. Scott Fitzgerald'ın* ilk kitabı *This Side of Paradise* ile karşılaştırılan bir roman yayımlamıştı.

Sonra tam bir gerçek centilmen sporcu olan Walt Micheals vardı, Ulusal Futbol Ligi'ne seçildiğini kendisine bildiren mektubun zarfını yırttığı sırada Lexington postanesinde onunla sohbet ediyordum. Michaels ligde oynadı, ardından da yıllarca New York Jets'in koçluğunu yaptı.

David Gale vardı, *Master of the Girl Pat* başlıklı otobiyografisi ergenlik hayallerimi süsleyen, daha ilk yılının ortasında üniversiteyi bırakıp küçük bir yelkenliyle gözü pek maceracı

* Francis Scott Key Fitzgerald (1896-1940) İrlanda asıllı Amerikalı yazar. 20. yüzyılın en büyük Amerikan yazarlarından kabul edilir. (y.h.n.)

Kaptan Dod Orsborne'la* birlikte dünyayı dolaşmaya gitmişti. (Yirmili yaşlarımın sonlarında Patricia isimli evli bir kadına romantikçe bir ilgi duyuyordum ve onun kontrol manyağı kocasını düşmanca bir tavırla "Master of the Girl Pat"** adıyla anıyordum. Kadın, göndermemi hiçbir zaman anlayamadı ama tabii ki yine de kendimden utanmalıyım.)

Ve Pat'lerden bahsetmişken, süper evanjelist Pat Robertson*** da W&L'deki 1950 sınıfındaydı ama o hem Hıristiyanlığın ticarileşmesine hem de Amerika'yı seviyesizleştirmeye kuvvetle katkıda bulunurken kara büyü yeteneği henüz okulda kendisini göstermemişti. W&L'de Robertson'ın varlığının esamesi okunmuyordu. Gerçi şimdi geçmişe baktığımda öylesi uçsuz bucaksız bir egonun gözden kaçmış olması pek de olası gelmiyor.

Gelgelelim, bana göre okulun en ilgi çekici öğrencisi diyeceğim öğrencinin ismi, kafamın içindeki sinaptik deliklerden birinde yıllar önce kaybolup gitti. Onunla ilgili tek hatırladığım ve aynı zamanda beni en çok cezp eden şey Lexington'daki bir müzik dükkânından plak çaldığı için okuldan kovulmuş olmasıydı... Üstelik bir gramofonu bile yoktu. Anlaşılan albümleri yurt odasındaki bir köşede toplamaktan (son derece üretkendi) keyif alıyordu. Uzaklaştırılmasının ardından öğrendik ki bütün dönem İspanyolca sınavına çalışmış... Oysa İspanyolca dersi almıyormuş.

---

* "Dod" Osborne adıyla bilinen George Blake Osborne (1902-1957), 1936 yılında, *Girl Pat* adlı trol teknesiyle Atlantik okyanusunda çıktığı izinsiz yolculukla ün kazanmış Grimsby'li bir trol kaptanı ve denizcidir. Bu kaçamak, basının çok dikkatini çekmiş ve Orsborne ile ekibi kahraman olarak nitelendirilmiştir. Orsborne yargılanmış ve trol hırsızlığından hüküm giymiştir. İleride, o yolculuğun İngiliz Donanma İstihbaratı'na ait gizli bir operasyon olduğunu iddia etmiştir. Orsborne her iki dünya savaşında da Kraliyet Donanması'nda görev yapmış, 1949 yılında macera dolu hayat hikâyesini yayınlamıştır. (y.h.n.)

** Yazar, "Kız Pat'in Efendisi" anlamına gelen geminin ismine gönderme yapıyor. (y.h.n.)

*** Marion Gordon "Pat" Robertson (d. 1930), Amerikalı medya kralı ve muhafazakâr Hıristiyan ideallerini destekleyen, Güneyli Baptistlerin yönetim kurulu başkanı ve kurucularındandır. Aşırı sağcı, radikal dini söylemleriyle tanınır. (y.h.n.)

Jeoloji hocası bir sonraki derste arazi gezisine gideceğimizi söylediğinde sevinmiştim. Onun o boğucu sınıfından çıkmak rahatlatıcı olacaktı. Bize eski kıyafetlerimizi giymemizi tavsiye edince sevincim daha da arttı. Resmen ceket ve kravattan azat edilmek daha da büyük bir rahatlık olacaktı. Ve bize, eğer varsa fenerlerimizi getirmemizi söylediğinde bu gezi bir miktar gerçek heyecan vaadiyle dolmuştu, gerçi kabul edelim ki heyecan ve jeolojiyi aynı bağlamda düşünmek için biraz zorlamak gerekiyor. Thoreau* şöyle demiş, "Yeni kıyafetler gerektiren herhangi bir girişimden kuşku duyun." Eski kıyafetler gerektiren bir girişimse (genelde el işi veya zor bir rekreasyon anlamına gelir) insanları heyecanlandırmalı. Bu durumdaysa, umduğumdan daha da fazla heyecanla karşılaşmıştım.

Bütün sınıf Doremus Spor Salonu'nun önünde toplandık. Yoklama alındıktan sonra üst geçitten spor alanına, oradan da futbol sahasını çaprazlamasına geçerek seyrek bir ormana ulaşan dar bir derenin üzerinden atladık (bazılarımız diğerlerinden daha atikti). Shenandoah Vadisi'ni ve Lexington şehrini çevreleyen, yer yer yeşil ve kayalıklı tepelerden birine tırmanmaya başladık. Zaman zaman kayaların üzerine gömülmüş fosilleri –çoğunlukla trilobit ve kolsu ayaklıların fosilleri– incelemek için duruyor, Appalaş Dağlarının bir zamanlar denizin altında olduğunun kanıtlarıyla hayrete düşüyorduk. Birkaç kilometre böyle ilerledik ve sonra profesör birden her biri bir vosvos boyutunda olan bitişik iki kayanın bulunduğu yerde duruverdi. (Düsseldorf veya Bedrock'ta küçük çaplı bir araba kazası olabilirdi bu.) Vosvos kayalarının arası yer yer otlarla kaplanmıştı ve kırılmış kayanın arasında bir açıklık, zeminde bir delik vardı. Sonradan anladım ki profesör bu enteresan deliğin doğal bir mağaranın girişi olduğunu gösteriyordu. Fenerini yaktı, tek sıra olmamızı ve onu takip etmemizi söyledi. Dizlerinin üzerine çöktü ve kayaların arasından önlüğünün çamurla kirlenmesini umursamayan tavşansız Alice** gibi kayboluverdi.

---

* Henry David Thoreau (1817-1862), Amerikalı yazar, filozof, şair, tarihçi, kölelik karşıtı, vergi direnişçisi, kalkınma eleştirmeni ve natüralist. (y.h.n.)

** Yazar "tavşansız Alice" diyerek, Charles Lutwidge Dodgson'ın 1865 yılında Le-

"Çözünme mağarası" olarak bilinen karasal oyuklardan –yeraltı sularında bulunan asitler nedeniyle eriyerek şekillenirler– batı Virginia'da çok sayıda vardır. Bunların en ünlü olanı Luray Mağaraları renkli sarkıtları ve dikitleriyle (hangisinin hangisi olduğunu bazı insanlar gerçekten hatırlıyor) olağanüstü bir manzaraya sahip olduğundan ticarileşmiştir; kolonlar, perdeler, aynalı göletler vs her sene elli bin ziyaretçi çekiyor. Luray Mağaraları, elektrikli aydınlatmalar, mutenalaştırılmış bir giriş, insan yapımı küçük bir büfe, bir hediyelik eşya dükkânı ve park yeri gibi insani yapılarla çevrildi. Bizim arazi gezisi mağaramızın dışı da içi de Luray'e uzaktan yakından benzemiyordu.

İçeride ilerlemek başta oldukça kolaydı. Çukurun eğimi aşağıya doğru giderek daha da artıyordu. İçerisi patolojik bir boğulma hissi vermeyecek kadar genişti ve zayıf da olsa dışarıdan süzülen güneş ışığı fenerleri gereksiz kılıyordu. Yine de dik duramıyorduk. Eğilerek yürüyorduk ve oksijen yeterince bol görünüyordu. Ancak beş metre kadar sonra mağara daha da karanlıklaştı, daraldı ve tek sıra halinde dizlerimizin üzerine çökerek ilerlemek zorunda kaldık. Profesör, ileride "fevkalade bir boşluk" olduğunu iddia ederek bizi ilerlemeye teşvik etti.

Böylece emekleye emekleye, dar koridordaki hareket halinde sıçrayıp duran fener ışıklarını takip ederek, bir lağım kadar nemli ve Groucho Marx'ın köpeğinin içi kadar karanlık* dar geçitten ilerledik. Ta ki ölüler diyarının ruhları gibi sıralanmış halde zincirleme olarak aniden önümüze çıkan duvara toslayana kadar, açıkça çıkmaza denk gelmiştik. Önemli değildi. Liderimizin söylediğine göre "boşluk" hemen öbür taraftaydı lakin

---

wis Carroll mahlasıyla yazdığı *Alice's Adventures in Wonderland* (*Alis Harikalar Diyarında*) isimli kitabına gönderme yapıyor. Roman, Alice adında bir kız çocuğunun, bir tavşan deliğinden geçerek girdiği fantastik bir dünyada başından geçen hikâyeleri anlatır. Lewiss Caroll, *Alice Harikalar Diyarında*, Çev. Burcu Özbek, Arkadaş Yayınları, Ankara, 2015. (y.h.n.)

* Amerikalı sinema ve televizyon yıldızı, komedyen Julius Henry "Groucho" Marx'a (1890-1977) ait bir söze gönderme yapılıyor: "Outside of a dog, a book is a man's best friend. Inside of a dog its too dark to read." Burada "outside" kelimesi iki anlamda kullanılarak ironi yaratılmıştır: "Köpek dışında insanın en iyi dostu kitaptır. Köpeğin içiyse kitap okunamayacak kadar karanlıktır." (y.h.n.)

oraya ulaşmak için onu ikinci bir delikte takip etmemiz gerekiyordu.

Bu ikinci delik dardı. Çok dardı. Her birimiz (aşağı yukarı 20 kişiydik) gerçek anlamda geçidin içinde çivileme *sıkışmıştık*. Sonra aşağı yukarı (enine boyuna) geleneksel bir mutfak büyüklüğündeki açıklığa vardık; yani Luray Mağaralarındaki dev koridorlardan hatırı sayılır derecede küçüktü burası. İçeride bir Şükran Günü yemeği pişirilebilirdi ancak tabii yemeği Julia Child* yapmayacaksa. Rehberimizin söylediğine göre mağara bir buçuk kilometre kadar devam ediyordu ama bu boşluk partimizin son durağıydı ve işte orada dersini verebilecekti. Tabi herkes içeri girdiğinde.

Ah ama şimdiye kadar yalnızca üçte ikimiz o boşluğa varabilmiştik ve görünen o ki diğerleri bize katılamıyordu. Ayrıca bizim de geri dönememe ihtimalimiz vardı. Diğerleri, boşluğa varmadan kapıda kalmışlardı, biz de içeride kalmıştık. İki taraf da kapana kısılmıştı. Howie kapanına.

Küçük bir çocukken arka tarafıma "bumptaratum" derdim. Kelimenin nereden geldiği anne ve babama göre bir muammaydı ve ben de pek emin değildim. Belki de daha önceki hayatlarımda konuştuğum dillerden birinden geliyordu ya da paralel bir evrenden. Araştırmalarım bugün gezegende konuşulan herhangi bir dilin içinde bu sözcüğü bulmayı başaramadı. Her neyse, Howie'nin en ayırt edici özelliği arka tarafıydı. Her şeyden önce, iri bir arkadaşımızdı, gerçi o kadar da dramatik bir görüntüsü yoktu, bel ile kalçaları arasındaki bölge *hariç*. Yani, kısacası kaba eti devasaydı. Yani çıkık poposu, açıkça bu dikey aralığa sığmıyordu. Hatta aslında geçide sıkışmıştı ve mücadele ettikçe daha da sıkışıyordu. İşte orada bacakları, geçitten sarkmış tam göz hizamda, üst kısmı da diğer taraftaki öğrencilerin yanındaydı. Jeoloji 101 öğrencileri çift taraflı sıkışmışlardı ve düşünebildiğim tek şey *bu kara delikte Howie'nin bumptaratumu yüzünden öleceğimdi.*

* Julia Child (1912-2004), Amerikalı şef, yazar ve televizyon programcısı. 1960'lı ve 1970'li yıllardaki TV programlarıyla hızlı ve pratik mutfağa alışkın Amerikalılara, Fransız mutfağını ve pişirme tekniklerini öğretti. (y.h.n.)

(Hamiş: Genç yetişkinlik yıllarımda, her ne kadar gerçek erbabı olmasam da kadın kalçasına büyük bir hayranlık beslediğim halde, sizi temin ederim ki hiçbir zaman ne sesli olarak ne de içimden bir kadının fiziksel varlığını bumptaratum olarak adlandırmadım. Her ne kadar üç ya da dört yaşlarındayken bu sözcük annemi hem şaşırtmış hem de eğlendirmiş olsa da gayet sersemce, karikatürize ve cinsellikle hiç alakası olmayan bir sözcüktü. Öte yandan, eğer herhangi bir insan kalçası bumptaratum etiketini hak ediyorsa, o kalça Howie'ninkidir. Yine de bu sözcük, böyle riskli bir durumda bunca yıl sonra bilinçaltımdan nasıl fışkırmıştı, bunu açıklayamam. Belki de beynimin kara mizah girişimiydi bu.)

Açıkçası gerçekten, ciddi ciddi herhangi bir ölüm tehlikesi altında değildik. Howie'nin ardındaki yedi-sekiz öğrenci yüzeye geri dönüp yardım çağırabilirdi. Gerçi bu, kırk beş elli metre kadar geri geri sürünmek anlamına geliyordu zira koridorda 180 derece dönülebilecek bir boşluk yoktu. Bu sırada Howie'nin alt tarafında kalan bizler son çare olarak mağarayı Maury Nehri'nin üzerinde sonlandığı yere kadar takip edebilirdik ama daha önce belirttiğim gibi bu yol en az bir kilometre uzunluğundaydı ve kıvrımlı, labirent gibi, hileli bir yoldu. Bu sırada, yolculuğun başından beri partiye ara ara uğrayan klostrofobi, şimdi bir bir kafamıza plastik torba geçiriyordu. Gözle görülen açık bir panik belirtisi yoktu ama herkesin kıymetli oksijeni toplamak istercesine anormal nefes alıp verdiğini duyabiliyor ve fener ışıkları yüzlere çarptıkça tedirginlik ifadelerini görebiliyordum.

Deneyimli bir mağara kaşifi olan profesör koşulları inceledikten sonra oldukça soğukkanlı görünüyordu. Bizden çakılarımızı çıkarmamızı istedi. Çakılar? Dalga mı geçiyordu? Bu adamlar W&L adamlarıydı. Çoğu doktor, avukat ve işadamı çocuğuydu; kampüsten öğrenci birliği evlerine bile İngiliz spor arabalarıyla gidip-gelirlerdi. Kaliteli New England okullarında Yunanca ve Latince eğitim görmüş çocuklardı. Gazetelerinin adını *Ring-tum Phi* koymuş adamlardı. Hiçbirimizde çakı falan

yoktu (benim güvenilir bıçağımaysa Hargrave'de şu an hatırlayamadığım sebeplerden ötürü el konulmuştu).

Böylece Howie'nin sıkıştığı noktayı çıplak ellerimizle kazıdık. Neyse ki Howie'nin bombeli bumptaratumunu sarmalayan duvarlar çoğunlukla kilden oluşuyordu ve kireçtaşlarını sürttükçe ufalanıyordu: Evet zordu ama yeterince oyulabilir ve tırnakla kazınabilir durumdaydı. En azından on beş dakikalık bir taş kazıma seansından, bir sürü kırık tırnaktan ve su toplamalarından sonra en sonunda biz gönüllü kazıcılar yeterince yer açabildik ve Howie aydan dünyaya inen bir uzay kapsülü gibi ortamıza düşüverdi. Yeraltı karanlığında ifadesinden bir anlam çıkaramamıştık ama kaderine sayısız popo şakasının yazıldığını biliyor olmalıydı.

Son derece profesyonel jeoloğumuz niyet ettiği mağara bilgisi konuşmasını yaptı, gerçi hepimiz bunun gayet kısaltılmış bir versiyon olduğundan şüphelendik. Sonra da kirli, yorgun ve endişeli bir halde yüzeye çıktık ve ben Howie'nin yukarısında kalmaya özen gösterdim ve bu çabamda yalnız değildim. Mavi gökyüzü en sonunda belirdiğinde çok tatlı görünüyordu. Çıkışta hediyelik eşya dükkânı yoktu.

Üniversitenin fiziksel eğitim programının bir parçası olarak bütün W&L öğrencileri golf dersleri alıyordu. Sınıfımdakiler tribünün ardında haftada üç gün sopayı düzgün tutmak, topa düzgün yön vermek ve akış hızını doğru ayarlamak için toplanıp antrenman yaparlardı. Dersten kredi kazanabilmek adına her birimiz Lexington golf sahasında gerçekten dokuz delikli golf oynamakla yükümlüydük. Ancak, derslerin son gününde eğitmen, toplandığımız yerden yaklaşık yirmi metre uzağa bir plastik su kovası koydu ve yedi numaralı golf sopasını sallayıp bahsi geçen sopayla kovaya en yakın atışı yapan öğrencinin zorunlu golf dersinden muaf olacağını söyledi. Yeterince makul.

Sonunda benim sıram geldi. Topu yerleştirdim. Yaylanarak vurdum. Top fırladı. Havalandı. Dönmeye başladı. Ve aşağı indi. Kovanın içine. Sadece yakınına değil... İçine! Vallahi. Elbette

tamamen şans veya kutsal bir müdahale eseri, Tanrılar her zaman bizi izler ve bazen, en ummadığımız anda bize sırıtır ve bir şeyleri muhteşem ya da aptalca bir şekilde ya da her iki şekilde de bumptaratumlarımızı sallayarak yapmamızı sağlar. Ne olursa olsun, geleceğin golfçülerine kafa sallayarak, o güzel sonbahar akşamında golf sopasını bıraktım ve bir daha hiç elime almadım.

Romanlarımdan birinde bir karakter der ki: "Golf zıplayamayan insanların basketbolu, düşünemeyenlerin satrancıdır." Bu bana pek de yakışmadı; özellikle de biri başarılı bir film yönetmeni, diğeri parlak bir ressam olan iki yakın arkadaşım bu spora tutkuyla bağlıyken. Golfe olan antipatim şüphesiz amatör golfle ilgilenen erkeklerden ileri geliyor: İlişki kurmak, anlaşma bağlamak, bilgi almak ve genel olarak iş yapıyor gibi görünmeden işle ilgili birtakım avantajlar edinmek için golf sahasını kullanan golf kulübü tiplerinden ve sosyal tarihimizde son zamanlarda gelişen mavi yakalı, gece gündüz çalışan ve Amerikan Futbolu Şampiyonluk Müsabakasını Batı medeniyetlerinin en büyük başarısı olarak gören spor çılgınlarından ve hokeyin ya da futbolun aksine golfü, kişisel olarak "gerçek sporcular" rolüne bürünebilme fırsatı olarak görenlerden. Her iki durumda da bu kafasızlar, kendilerini gerçekten egzersiz yaptıklarına inandırıyorlar ve her iki durumda da işler o raddeye gelirse golf oynamayı karılarıyla seks yapmaya tercih ederler.

Golfün bir Zen aktivitesi olduğu söylenir. Ama eğer golfçüler gerçekten Zene gönül verselerdi skor tutmaz ya da sayı kaçırdıklarında sinirlenmezlerdi. Ama ben nereden bileceğim ki? Ne de olsa ben kişisel aydınlanmamı neon bir golf topuna borçluyum.

Doğru Enfiye

Belli ki Washington &Lee'de golf oynamayı öğrenmedim. Peki, ikinci yılımın sonunda okuldan ayrılmadan önce herhangi bir şey öğrenmiş *miydim*? (Okuldaki kardeşlik kulübünden –hatta kimilerinin iddiasına göre üniversiteden– kulüpteki ustama bisküvi fırlattığım için atıldığıma dair bir dedikodu var. İşin aslı, yemekhanede biraz kontrolden çıkmış bir yemek savaşı yaşandığı doğru olsa da bu işteki rolüm yüzünden atılmadım, sadece ufak bir kınamaya maruz kaldım.) Bir düşünelim: Henry Miller'ın edebiyat sınıfımızdaki mankafaların etrafına göz kamaştırıcı daireler yazabildiğini öğrendim; Almanca okumayı öğrendim (yalnızca basit gazeteleri değil, Rainer Maria Rilke ve Thomas Mann'ı da okuyacak kadar); ceket ve kravat giymenin otostop çekerken avantajlı olabildiğini öğrendim ve bir de geriye dönüp baktığımda aslında Blowing Rock'da ihtiyar

ninemden de öğrenebilirmişim diye düşünsem de burbon içmeyi öğrendim.

Epeyce geniş bir bölgede "Phronie Teyze" veya basitçe "Nine" olarak bilinen Sophronia Ann Robbins, adeta bir filmden fırlamış tam bir dağ kadınıydı. Uzun boylu ve zayıftı, kar beyaz saçlarını sıkı bir topuzla toplar, bağcıklı kabarık bir şapka takar, yüksek ökçeli pabuçlar ve bileğine kadar uzanan, kendi diktiği çizgili elbiseler giyerdi. Her sabah sağdığı ve sütüyle kendi tereyağını yaptığı bir ineği ve sonbaharlarda kesip yalnızca sosis ve ciğer lapası değil, aynı zamanda yağlarını dev dökme demir kazanlarda kül suyuyla karıştırıp sabun yaptığı domuzları vardı. Bu sabunlarla ailesinin kıyafetlerini yıkar ve haylaz torunlarına küstah ağızlarını da sabunla yıkayacağı tehditleri savururdu. (Bir seferinde Kuzen Martha ve beni, bir köpeğin götünü bile yalayamayacağımızı söyleyerek ve "göt"ü de "köt" diye telaffuz ederek azarlamıştı. Böylelikle bir miktar oral temizliğe kendisinin de ihtiyacı olduğunu kanıtlıyordu.)

Nine ham yünü tarar, eğirir ve yaz ziyaretçileri ile yöre halkının pek rağbet ettiği örtüler yapardı. Bunlardan bazıları, Apalaş folklorunun örnekleri olarak galerilerde ve müzelerde nihayet bulmuştur. Çocukluğumda bu bilgiye vakıf değildim ama kendisi aynı zamanda ünlü bir şifacı ve ebeymiş: Bir keresinde gazetenin biri ondan "Dağların Florence Nightingale'i" diye söz etmişti. Çok hoş bir övgü ama yine de aziz tabiatlı Nightingale'in enfiye çekip burbon fondiplediğini hayal etmek biraz güç.

Ömrünün son yirmi yılında (sıkı çalışmayla geçen hayatına rağmen veya bundan ötürü, doksan iki yaşını görmüştü), Nine'yi dudaklarının arasında bir huş dalı olmadan görmeniz pek nadir bir olaydı (enfiyeyi karıştırmak için küçük çubuklar kullanılır ve çubuk yıpranıp bir tarafa eğildiğinde, onu bir nine bombası üzerindeki ateşlenmemiş fitille karıştırabilirdiniz.). Ceviz ağacından yapılma sallanan sandalyesinin yanında, tükürük hokkası niyetine Maxwell House marka bir teneke kahve kutusu bulunur ve akşamları da bir bardak *Four Roses* marka sek Kentcuky burbonu daima el altında olurdu.

Annem ve babaannem hiçbir zaman anlaşamadılar. Ve her akşam içilen Four Roses, annemin zehirli eleştiri oklarının en büyük hedefiydi. Robbins Nine'nin hayatı boyunca Güney Baptist kilisesine mensup olmuş, İncil okuyan biri ve yarı zamanlı bir vaizin dul eşi olmasının önemi yoktu. Anneme göre, bir insanın hem Hıristiyan olup hem viski içmesi, Nine'nin iddiasına göre tıbbi sebeplerle bile olsa mümkün değildi. Annem Hıristiyanlığı (ve hatta yalnızca edepli olmayı bile) ve içkiyi (az miktarda bile olsa) birbirinden ayrı şeyler olarak görürdü.

W&L'deki iki yılımın ardından, kısa bir süre Richmond'da bir sigorta şirketinin posta ofisinde çalıştım. Büyük bir firmaydı ve Noel arifesinde, bütün departmanlarda kutlama yapılıyordu. Dışarıya gidecek postaları toplamak için katlar arasında dolaşırken, her durakta bir fincan neşeyle ağırlanıyordum. Pek bana özgü olmayan bir ihtiyatla, şuradan bir yudum alkollü eggnog*, oradan bir fırt ucuz şampanya derken, günün sonunda Richmond'dan bir Trailways otobüsüne (arabam yoktu) binip ailemin Colonial Heights'ta yeni taşındıkları eve giderken genel hatlarıyla ayık kalmayı başarmıştım. Fakat üzerimde az da olsa içki kokusu vardı ve annemin koku reseptörlerine göre bu mayalı parfüm cehennemin leş kokusuydu.

Derhal beni süslenmiş ağacın yanında bir köşeye çekti ve dişlerini bir kemiği bile ikiye bölebilecek kadar sıkarak, bir daha alkol kokan nefesimle onun evine girmeye cüret edersem, sonsuza kadar kapısından içeri adım atamayacağımı söyledi. Sonsuza kadar!

Bu darbe bana biraz sert gelmişti. Sert derken, aslına bakarsanız, bir suikastçının buz kıracağı kadar sert. Seattle'daki ilk aylarımda, Skid Road barının tanıdığım en romantik barmeninin, fazla kaçıran müşterilerini kibarca postalarken dediği gibi, "Daha iyi olduğunda görüşürüz." Hey? Yıkılmak üzere olan bir ayyaşa bile belli bir saygıyla davranılır ve dostça bir yakınlık hissettirilirken, bir ana ilk çocuğunu, tek oğlunu nefesinde bir

* Yumurta, şeker ve sütten yapılan, genellikle içine rom vb içkiler katılan bir kokteyl türü. (ç.n.)

gıdım bile şarap yudumladığının kokusuna rastlarsa sonsuza kadar hayatından çıkarmakla tehdit ediyordu.

Bu beni çok yaralamıştı ve nasıl annem beni dogmanın cüruf briket duvarlarının ötesinde neler olduğunu görmekteki kararlılığımla suçluyorsa, ben de annemi bununla suçladım. Çok geçmeden, 1992 yılındaki ölümünden tam on yıl sonra, onun bu katı, amansız ve şiddetli içki düşmanlığının altında yatan sebebi öğrenmek benim için epey sarsıcı oldu.

Soy araştırmamız sırasında kız kardeşlerim ile bana yardım eden büyük teyzelerden biri, nihayet ağzındaki korkunç baklayı çıkardı. Alkolün de önemli bir rol oynadığı bir olay sonucu, o zamanlar on sekiz yaşında olan annem, çok sevdiği abisini vurmuş ve öldürmüştü.

Yirmi sekiz yaşındaki Conley Robinson, Charlotte'ta, başarılı ve anlaşılan o ki karizmatik bir avukatmış. Herhangi bir pozisyona aday olmamasına rağmen Kuzey Carolina'da politikanın yükselen yıldızı olarak görülüyormuş ve bazı dedikodulara göre valilik seçimleri için hazırlık içindeymiş. Annem kolay bir çocukluk geçirmemiş. Üvey annesi tarafından sevilmemiş ve horlanmış (biyolojik annesi annem sekiz yaşındayken ölmüş), pısırık ve dengesiz babası (bir başka Baptist vaiz) tarafından görmezden gelinmiş. Annem de ailenin en çok saygı duyduğu ve sevdiği mensubu Conley'in sıcaklığına sığınmış. Liseyi bitirdikten sonra hemşirelik eğitimine başlayana kadar Conley ve karısının yanına taşınmış ve çiftin bebeklerine bakmalarına yardım etmiş.

Bir akşam işten geç çıkan Conley, şehir kulübündeki bir partiye katılmış ve orada küfelik olana kadar içmiş. Eve vardığında da karısıyla önce tartışmaya, sonra da onu dövmeye başlamış. Bir noktada, yalnızca belli bir tür Amerikan erkeğinin bildiği sebeplerden ötürü, ortadaki anlaşmazlığın arasına, testosteron baskısının metalik dışavurumunu, bir tabancayı sokmak zorunda hissetmiş. O gürültülere uyanan annem Conley'in karısının yardımına koşmuş ve bunu takip eden itiş kakış sırasında Conley vurularak ölmüş.

Annem tutuklanmış ve hapiste en az bir gece geçirmiş. Buna karşın, vurulma olayının kaza veya nefsi müdafaa olduğunu hükmedilmiş, bundan başka detay yok. Fakat annemin sıfır içki toleransına daha bağışlayıcı bir perspektifle bakmam için bu kadarı yeterliydi. Yetişkin hayatı boyunca saklı tuttuğu bu sırla, İncil'e ve kafeinsiz kahveye sığınarak baş etmeye çalışırken kim bilir nasıl acı çekmişti. Bu gerçeği bilseydim, daha nazik, daha şefkatli bir insan olabileceğimi düşünmeyi yeğliyorum. "Gerçeği" bilmiş olsak, hepimiz öyle olmaz mıydık?

Erkekler, eğer aralarında sıra dışı yakınlıkta bir ilişki yoksa, büyükannelerini zırt pırt rüyalarında görmezler. Bu yüzden Robbins Nine'yi hatırlayabildiğim kadarıyla yalnızca bir kez rüyamda görmüş olmam hiç de tuhaf bir durum değil. Rüyalar bilinçaltı balık geçidimde her gece bolluk içinde bir aşağı bir yukarı yüzüyor olsalar da ne kadar dehşetli, büyüleyici veya rahatsız edici olsalar da uyandıktan dakikalar değilse bile en geç saatler sonra bütünüyle ve sonsuza kadar ortadan kayboluyorlar. Buna rağmen, Nine'nin rol aldığı rüyayı, onlu yaşlarımın sonuna doğru görmüş olmama rağmen hâlâ gayet net hatırlıyorum. Uzun uyku kariyerimin en canlı, en hatırda kalır ve muhtemelen en kayda değer iki veya en fazla üç rüyasından biri olma statüsünü koruyor.

Rüyaya gelince: Bulutların ötesine doğru yavaş yavaş yükselen geniş, tahta bir salda bir yolcuyum. Benden başka otuz veya kırk yolcu daha var ama sal kesinlikle kalabalık değil. Hiçbirini tanımadığım bu insanlar gayet arkadaş canlısı ve neşeliler. Yükseklikten veya salın etrafını çevreleyen bir korkuluk ya da koltuklar olmamasından hiç tedirgin değiller; yalnızca dostça takılıyorlar, birkaçı salın bir ucunda çalınan kuyruksuz piyanoyu dinliyor. Bir noktada salın cennete gitmekte olduğunun farkına varıyorum.

Rüyada ölmüş değildim ve diğer yolcular da mezarlarından kalkıp dirilmiş değillerdi. Yalnızca Kıyamet Günü'ydü belli ki ve yaşayanlar arasından seçilmiş bizler, herhalde takvamızın bir

ödülü olarak sağlanan bedava ulaşım aracımızla Tanrı'nın vadedilmiş cennetine götürülüyorduk. Kimsenin ilahi söylediği veya şükürler olsun diye bağırdığı yoktu, borazanlar çalmıyordu, bize eşlik eden melekler yoktu, daha ziyade gösterişten uzak bir durum hâkimdi. Sonra birden garip bir şey oldu: Saldan düştüm.

Biraz şoke ediciydi tabi ama korkutucu değildi, zira tepetaklak yuvarlanmıyor, bunun yerine yavaşça, zarifçe düşüyordum. Yere çarpma anından kaygılanıyordum doğal olarak, ama bir süre sonra kendimi kayarken buluyorum ve bir çocuk kızağı, kendi özel Rosebud'ım* üzerinde yüzüstü uzanmış olduğumu fark ediyorum. Kızak, Blowing Rock'daki karla kaplı dik bir yola yumuşakça iniyor. Bu tepe bana yabancı değil çünkü Robbins ailesi konutunun bulunduğu sokağın köşesinde yer alıyor. Kar bitiyor, kızak durmadan önce çakıl ve çamur üzerinde birkaç metre daha kaymaya devam ediyor. Ayağa kalkıyorum. Ortalık çok ama çok sessiz. Etrafta bir kişi bile yok ki bu son derece mantıklı: Çünkü Kıyamet Günü ve nüfusun tamamı, özgeçmişlerine göre ya cennete yükseltilmiş ya da cehenneme doğru çekilmiş.

İnsanlığın kimsesiz yetimi gibi hissediyorum ve ne yapacağımdan emin değilim. Köşeyi dönüp ıssız Rainey Sokağı boyunca yürüyorum. Sonra onu görüyorum! Robbins Nine, uzun nine elbisesi ve Frankenstein ayakkabılarıyla, yola uzanan geniş ön bahçede, pek sevdiği ortanca öbeğinin yanında duruyor, sakince yapraklarla uğraşıyor. Kıyamet Günü'yse ne olmuş yani? Yapacak işleri var. Ona doğru yürüyüp selam verdiğim an, rüya birden bitiyor.

---

* "Rosebud"ın İngilizce kelime anlamı gül goncasıdır. Yazar, burada Orsen Welles'in 1941 yapımı *Yurttaş Kane* (*Citizen Kane*) filmine gönderme yapıyor. Filmde, genç bir gazeteci, ana karakter Kane'in ölürken söylediği son söz olan "Rosebud" kelimesinin anlamını çözmek için, Kane'in yakınlarıyla temas kurarak, bu renkli kişiliğin geçmişine tanık olmamızı sağlar. Rosebud, Kane'in çocukken üzerinde kaydığı kızağının adıdır. Onun çocukluğuna olan özlemini, o günlerdeki saf mutluluğunu sembolize eder. (y.h.n.)

Şimdi, bu rüyayı analiz etme girişimim hiç olmadı. Ne Jungcı* bir psikoloğa danıştım ne de popüler rüya tabiri kitaplarına. İkna olmuş değilim, işin aslı rüyalar pek çok anlama geliyor. Uykuya daldığımızda, zihnimiz paydos ediyor, tatile çıkıyor, oyun arası veriyor ve eğlenecek bir şeyler aramaya başlıyor. Bu oyuncu halinde, belleğimizden görüntüleri, figürleri, mekânları yakalıyor ve onları, sıklıkla rastgele, genellikle belli bir bağlamdan yoksun olarak, kendini eğlendirmek ve uyarmak için tekrar düzenliyor, sonuçlarını gözlemlemek için değişik uyumsuz kombinasyonlar deniyor. Hafıza bankanız, uyuyan zihninizin oyuncak kutusudur. Bazen bu sanat projeleri, bu küçük özel filmler ve doğaçlama skeçler, kendilerini gerçekleştirmek için temalara ihtiyaç duyarlar. Böylece zihin, bir konu başlığı bulmak için mevcut kaygılarımıza veya derin korkularımıza el atar. Ve aklımız yalnız beynimizle sınırlı olmayıp, onu aştığı, bütün organizmamızın bir özeti olduğu için, biyolojik dürtüler (mesela aç ya da azmış olabiliriz veya çişimiz gelmiş olabilir) zaman zaman rüya sahnesine zorla dahil olur, özünde sürreal bir prodüksiyon olan rüyaya bir parça sert gerçeklik eklerler.

Tamam ama yine de o tek rüyanın hâlâ geçmeyen etkisi üzerimde hükmünü sürüyor. Neden binlerce başka rüyanın arasında o rüyanın bu kadar uzun süren bir etkisi olduğunu merak ediyorum. Bazen (uykusuzluğu daha şiirsel zamanlarda tanımladıkları gibi) "gecenin ihtişamında, aşk ve kedere gömülmüşler hariç, her bir can uykudayken" Nine'yi ve kendimi Kıyamet Günü'nde gözümde canlandırıyorum ve orada büyük bir anlam, gizli bir boyuttan, Öteki'nden ya da Diğer Ben'den şifreli bir mesaj olup olmadığını sorguluyorum. Ya da belki de aslında sadece cennet bizi istemiyor ve cehennemse onu ele geçirmemizden korkuyordu.

* Carl Gustav Jung'un öğretilerini temel alan analitik psikoloji, üç büyük psikoloji akımından biridir. (y.h.n.)

Gülmekten Ağlamak

Yirmi birinci doğum günümün akşamında, kendimi, şenlikli bir barda parlak yeni yetişkinliğimin ilk legal kokteylinin tadını çıkarırken değil, üzerimden düşen bir iç çamaşırıyla karga bokunu yemeden tepemde dikilecek üniformalı bir sadistin sapıkça isteklerini tatmin edecek kadar parlak cilalı, bol gelen yeni bir çift ayakkabıyla, zeytin yeşili bir manevra sandığının üstüne tünemiş halde buldum. Hayır, elbette bir barda değildim ama yine de bir çeşit canlı müzik eğlencesi vardı ve tuhaf bir şekilde bu, hayatımı Casablanca'nın bu tarafında hiçbir bar şarkıcısının hiçbir cin kokteyliyle etkileyemeyeceği düzeyde etkiledi.

İki hafta önce Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'ne kaydolmuştum. Haklı olarak "Neden?" diye soracaksınız. Yani, aslında tamamen gönüllü olarak askere yazılanların yüzde dok-

sanıyla aynı sebepten; kısacası, hayatımın, başka ne yapacağımı bilemediğim bir dönemindeydim.

Profesyonel vatanseverler, dindar kahramanlar ve her türden politikacılar, itibar ayakkabılarını, "Amerika'yı güvende tutmak ve özgürlüğümüzü korumak için çok büyük fedakârlıklar yapan kahraman erkek ve kadınlar"a periyodik göndermeler yaparak parlatırlar. Ulusumuzun tarihinde böyle bir övgünün doğru ve layık olduğu bir iki olay gerçekten vardır (Pearl Harbor ve Dünya Ticaret Merkezi saldırılarını izleyen günler ve haftalarda mesela) ama Hava Kuvvetleri'nde geçirdiğim dört yıl boyunca, Kore'deki bir askeri üsse atandığım dönemde dahi, hem eski askerlerle hem de aktif görevdekilerle yaptığım sayısız sohbetlerde, bir kere bile bir askerin orduya Amerikan değerlerini muhafaza etmek ve halkın özgürlüğünü korumak için katıldığını söylediğini duymadım. Çoğu genç sıkıntıdan, finansal zorluklardan, kötü ilişkilerden ve genel bir durağanlıktan kaçmak için orduya katılıyor.

Ordu tarafından vaat edilen gezinti ve macera (ve evet, bu vaatler çoğunlukla yerine getiriliyordu) temel eğitimin bir bileşeni değil. Acemi Birliği'ne girdiğiniz ilk saatten itibaren gelecekteki eğlence ve geçmişteki ilgilerinizle ilgili düşünceler aklınızdan çıkıp gidiyor; insanı bireyselliğe dair herhangi bir izden arındırmak ve kişiyi buna karşı direnmeye itebilecek olası tüm enerjiden ihraç etmek için tasarlanmış sürekli bir şimdiki zamana hapsoluyorsunuz. Tamamıyla bir yeniden yaratma sürecinden bahsediyorum! Bu da acemi askeri tükenmiş, çökmüş, kayıp, kaygılı bir hale sokabiliyor ve muhtemelen çok büyük bir hata yaptığını düşünmeye itiyor. İşin doğrusu bu hisler tam da benim ve birlik arkadaşlarımın New York, Sampson Hava Kuvvetleri Üssü'nde manevra sandıkları üzerine çöküp çirkin kunduralarımızı cilalarken ve bize göre çok çok erken olan şafak vaktinde korkuyla beklerken ve yukarıda bahsettiğim "müzikal eğlence"ye maruz kalırken hissettiğimiz şeylerdi.

Bölüğümüzdeki yaklaşık iki düzine erin neredeyse hepsi, tüm hayatlarını ırksal olarak ayrılan Güney'de geçirmiş, ilk defa

kendilerini, günlerini ve gecelerini onlara tanıdık gelen ama bir şekilde yabancı da olan bir ırkla iç içe ve eşit şartlarda yaşadıkları, yeni karma bir ordu içinde bulmuşlardı. Birliğimizde yalnızca üç ya da dört siyah vardı ve beyazların tavırları düşmanlık ya da içerlemeden ziyade pasif bir merak gibi görünüyordu; gerçi açıkçası hepimiz ırksal farklılıklar hakkında düşünemeyecek kadar yorgun ve şaşkındık. En azından aramızda bir belirgin fark vardı ancak bu fark Pentagon'un faydalarını önceden kestiremeyeceği bir şekilde ortaya çıkıyordu.

Biz soluk benizliler, ranzalarımızda oturur, ümitsiz bir korkuyla sarmalanmış bir halde sızlayıp mızmızlanırdık, sonra bir anda merkez koridordan tuvalete, lavaboya ya da bildiri tahtasına doğru giden siyahlardan biri gelirdi. Bu siyah adamlar hep sırıtıyor ve gayet rahat görünüyorlardı. Parmaklarını şıkırdatır, salınır ve *şarkı söylerlerdi*; gösteriş yapmadan, size aldırmadan ya da dikkat çekmeye çalışmadan yalnızca sıkıntı ve dertlerin susturamadığı kafasında, kalbinde duyduğu müziğe farkında olmadan kendini kaptırmış bir halde –ve belki de gerekli olan buydu. Bu görüntü hiçbir zaman ruhlarımızı canlandırmada ve yatağa daha ümitli bir ruh haliyle gitmemizi sağlamada başarısız olmadı. Bunu da ırksal özelleşme mitini sürdürmek için söylemiyorum; Afrikalı Amerikalıların müzikseverliğinin şüphesiz genetikten ziyade çevresel sebepleri vardır... Ama Revue Nègre, Sidney Bechet, Josephine Baker gibilerini ve sürgün edilmiş siyah Amerikan cazcıların Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kronik buhrana gömülen Avrupa'nın üzgün yüzüne nasıl bir gülücük kondurduklarını düşünmeden kışladaki o günlerimi hatırlamam imkânsız.

İki yüzyıl önce Amerika'nın ruhu, kendisinin köle ettiği bir halk tarafından yavaş yavaş şenlendiriliyordu. Hatırlayın ki ulusumuz duygu kabızı püritenlerden ve cüzdan dudaklı ahlakçılardan ibaretti; peksimet ve soykırım meraklısı vahşi servet avcıları tarafından şişirilmişti. Kölelik gibi korkunç bir şeyden bu şekilde bahsetmek belki duygusuzluk olacak ama her işte bir hayır vardır. Aslında başkaca katkılarının yanı sıra eski

Afrikalı köleler, zamanla bizim o asık suratlı kendini beğenmiş nüfusumuza, ağır ayakları ve suçlu vicdanıyla dans etmeye tenezzül ettiğinde neşe getirmeyi başarmışlar.

Ne olursa olsun, hava kuvvetleri askeri kampında yaşadıklarım, elbette 1950'lerin Richmond'ında ırkların bütünleşmesini destekleyen duruşumu da etkileyerek bana pek çok şey kattı.

Bu arada, beyaz erler arasında bir tek ben siyah erlerin söyledikleri şarkıları tanıyabiliyordum. Bir tanesinin son derece akılda kalıcı "Ain't that crazy, crazy, crazy?*" diye devam eden bir nakaratı vardı. Hayattaki bir sürü duruma uygun bir soruydu bu. Sonra bir de "Work with me, Annie" vardı ki bu şarkının sözleri kedi gibi dokuz canlıydı. Rivayete göre Etta James "Roll with me, Henry" adında "temizlenmiş" bir versiyonunu kaydetmişti ama o bile beyaz radyolar için oldukça uygunsuzdu. En nihayetinde Georgia Gibbs, yeni bir tür olan Rock'n Roll'daki ilk hitlerden biri olarak şarkının çok daha sterilize edilmiş bir versiyonunu söyledi: "Dance with me, Henry". Söylemeye gerek yok, orijinal şarkının sonunda "Annie'nin bir bebeği oluyordu" ve bu, beyazlar için düşünmesi bile çok dünyevi ve elbette çok korkunç bir durumdu.**

Nasıl oluyordu da mavi gözlü Çürük Tommy bu şarkıları biliyordu? Çünkü onları Warsaw'da, tezgâhındaki radyoda her zaman D.C. ve Baltimore'dan azınlıklara yayın yapan kanalların açık olduğu, o küçük, siyahi dostu Texaco İstasyonu'nda duymuştum. Çocuğun biri bir gaz istasyonuna tilt oynamak için girer ve bilinçaltında radikalleşir. *Ain't that crazy, crazy, crazy?*

1954 yılında Kore Savaşı durulmuştu ama zorunlu askerlik hizmeti hâlâ yürürlükteydi ve ben de orduya hizmet etmeye

* "Bu çılgınlık, çılgınlık, çılgınlık değil mi?" (ç.n.)

** Burada, muhtemelen İngilizce "work with me" (çalış benimle) ile cinsel içerikli bir ima söz konusu; "temizlenmiş" versiyonda ise "roll with me" (yuvarlan benimle) denilerek bu ima yumuşatılmaya çalışılmıştır. Son versiyonda ise "dance with me" (dans et benimle) şarkıyı "iffetli" bir hale sokma girişimidir. (y.h.n.)

çağrılmıştım. Gel gör ki bu benim için hiç de cazip değildi çünkü ne vurmayı ne de vurulmayı arzu ediyordum. Hava Kuvvetleri daha sakin bir alternatif gibi görünmüştü ve askere gitmeye daha önce de belirttiğim sebepten ötürü çok da karşı değildim: Hayatta daha cazip hiçbir seçeneğim yoktu.

W&L ile bağlarımı kopardıktan sonraki yıl (oradan nefret etmiyordum, sadece benim gibi acayip yönelimleri ve anarşist bir estetik anlayışı olan birisi için uygun bir yer değildi), Beat kuşağı öncesi otostop çekiyordum (hatta birkaç Beat-öncesi şiir de yazmıştım), kısa bir süre Virginia Hayat Sigortası Şirketi'nin posta ofisinde, inşaatlarda ve elektrik santrallerinin ve istasyonlarının bakımında işçi olarak çalıştım. Aslında gerçekten de inşaat işinde çalışmaktan keyif alıyordum, özellikle de ortamdaki samimiyetten ötürü.

İş arkadaşlarım eğitimsiz ve sıradan insanlar olsalar da osuruğa gülen tiplerden değillerdi, hayatın akışı sırasında yerel ve ulusal her yanlışlığa espirili ve çoğu zaman bilgece yorumlarda bulunurlardı. Hiçbiri benim Rilke'i Almanca okuyabildiğimi umursamazdı ama hepsi daha iyi bir eğitim görmüş olmama saygı duyan, vefalı ve anlayışlı adamlardı ve her zaman arkamı kolladıklarını bilirdim. Her sabah işe gitmek, *Harvard Lampoon** personel toplantısına katılmak gibiydi, tabi eğer çukur kazarken ya da boru döşerken sizi kahkahalara boğabilecek Harvardlı adamlar varsa...

Ne kadar eğlenceli olsa da mekanik kabiliyetim romatizmalı bir sincap maymunundan daha azdı ve bu yüzden de inşaat işindeki geleceğim en iyi ihtimalle sınırlıydı. Ah, unutmadan, beni askere yazılmam konusunda dürten bir başka keskin sopa daha vardı: Yeni evlenmiştim.

Yirmi yaşına girdiğim yaz bekaretimi çekici, aynı zamanda benim gibi bakire olan ve benden üç yaş küçük Warsawlı bir

* *The Harvard Lampoon*, Harvard Üniversitesi'nde, 1876 yılında *Punch* (1841) ve *Puck* (1871) gibi dönemin popüler dergilerinden esinlenen yedi lisans öğrencisi tarafından kurulmuş bir mizah dergisidir. I. ve II. Dünya Savaşı yıllarında bile kesintiye uğramadan yayın hayatını sürdüren dergi, *Nebelspalter*'dan sonra dünyanın ikinci en uzun sürekli yayınlanan mizah dergisidir. (y.h.n.)

kızla kaybetmiştim. 1950'lerdeydik ve Virginia'nın kırsalında yaşıyorduk ve ikimiz de Peggy ve ben, orta sınıf ailelerden geliyorduk; yani o zamanda ve o koşullarda fanfinifon neredeyse her zaman yüzüğü takmakla sonuçlanırdı. Her ne kadar doğduğum günden beri pratikte toplum kurallarına pek uymayan bir insan olsam da bu durumda toplum düzenine isyan mı ediyordum yoksa onun önünde eğiliyor muydum bilmiyorum; her ne sebeple olursa olsun, bu kadar genç yaşta evlenmek (hem de Chuck Berry'nin* bu konuda şarkı söylemesinden yıllar yıllar önce) bana oldukça havalı ve asice geliyordu.

Kesinlikle vicdani bir gerekçeyle, o vıcık vıcık şehvetimin masum bir çiçeği kirletmesinden kaynaklı bir suçluluk duygusuyla hareket etmiyordum. Peggy hamile değildi ve açıkçası cinsel birleşmeyi en az benim kadar o da istemişti. Hatta benden daha fazla istiyordu diyebilirdim ancak böyle bir iddianın Terry Gross'un sinirlerini bozması oldukça muhtemeldi.

Bayan Gross, elbette, Ulusal Radyo'daki hoş bir söyleşi programı olan *Fresh Air*'in sunucusu. Programına konuk olduğumda *Sıska Bacaklar*** romanımdaki bir karakterin söylediği gibi, kadınların sekse erkeklerden daha fazla düşkün olduğuna gerçekten inanıp inanmadığımı sorarkenki ifadesiyle oldukça inanamaz ve hatta düpedüz içerlemiş görünüyordu. Cevap verdim: "Bilmiyorum ama kadın arkadaşlarım böyle söylüyor."

Bu, eksik de olsa oldukça dürüst bir cevaptı. Aslında şöyle demeliydim: "...*evli* kadın arkadaşlarım bana öyle söylüyor." Bu sayfalarda saptadığımız gibi biyolojik dürtüleri tatmin olduğu anda birçok koca fiziken olmasa da zihnen elini eteğini bu işlerden çekme yoluna giriyor, özellikle de gün ışığı gökyüzünde göründüğü sürece. Ve kredi kartınızdaki tüm limit üzerine bahse girebilirsiniz ki "Hadi!" diye bağırdığında daha fazla ön sevişme istemiyor.

---

* Charles Berry (Chuck Berry) 1926 doğumlu, *rock'n'roll*'un varlık nedeni ve efsanesi olarak sayılan Amerikalı müzisyen. (y.h.n.)

** Tom Robbins, *Sıska Bacaklar*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Aytıntı Yayınları, İstanbul, 2004. (y.h.n.)

1955 sonbaharının rutubetli, fırtınalı bir gününde (kasırga mevsimiydi), Japonya'ya indim. İki gece sonra, tekrar indim –bu defa bir hava aracı avantajları olmadan. İkinci inişim, fırtına rüzgârlarından etkilenmemiş olsa da daha sert, ilkinden daha tehlikeliydi. Açıklayayım.

Kore'deki muhtelif görev atamalarını taşımayı beklerken, yüzlerce havacı geçici olarak bir çadırkente yerleştirilmişti, aslında yapılar tam olarak çadır da sayılmazdı, zeminleri ahşaptı ve kalıcı görünüyordu. Altı fit yüksekten bakıldığında hepsi çadır bezinden, haki muşambalardan yapılmışduruyordu. Her birinde yirmi havacı kalıyordu. Karyolalar onarlı iki sıra halinde dizilmişti ve ortada bir koridor vardı. Bir sürü, belki yüzlerce bu yarı-çadır yapılardan vardı ve hepsi birebir aynı görünüyordu. Birbirlerinden yalnızca kapı girişinde asılı olan rakamlarla ayırılıyorlardı ama karanlıkta bu rakamları okumak oldukça güçtü.

Çadırkentin ortalarında bir yerde, büyük yemekhanenin yanında bir kantin vardı; Pentagon, askerlerinin buraya kolay ulaşımı söz konusu olduğunda çok düşüncelidir. Japonya'daki ikinci gecemde ülkeye âşık olmuştum bile (her ne kadar ülkeyi çok çok az deneyimlemiş olsam da). Ve kendimi böylesi antik ve büyüleyici bir kültürün içinde bulduğum için iyi talihime kadehler kaldırarak gereğinden fazla bira içmiştim. Kapanma saati gelince çadırımın yolunu tuttum, geyşaları ve Fuji Dağı'nı düşünerek hemen uykuya daldım.

Geceleyin bir ara dolu mesanem yüzünden uyandım, kalktım, tuvalete gittim ve yükümü boşalttım. Artık yerleştirildiğim çadırdaki sağdaki ilk ranzaya, yatağıma geri dönebilirdim. Çadıra döndüğümde kendimi yatağım olduğuna inandığım yere attım... Ve uyuyan bir adamın üstüne düştüm. Adam çığlık attı. Gerçekten çığlık attı. Eminim bir Komünist tarafından saldırıya uğradığını ya da daha kötüsü, homoseksüel bir tecavüz girişiminin kurbanı olduğunu sanmıştı.

Olabildiğince hızlı bir şekilde üzerinden çekildim, nasıl olduysa adamın çırpınan kollarına ve bacaklarına karışmıştım.

Serbest kaldığımda hızla yan çadırın kapısına gittim, neyse ki bu doğru çadır çıktı ve kendimi ayakkabılarımla yatağa attım. Dışarıda bir telaş vardı ama kısa sürede dindi, kalbim yeniden normal atışına geri döndü ve nefes alış verişim yavaşladı. Kendi kendime gülerken uykuya daldım.

Ertesi sabah kahvaltıda havacılardan biri, "Dün gece Çavuş Johansson'a ne olduğunu duydun mu?" diye sorduğunda kafamı çevirip içten içe kıkırdadım.

O günün ilerleyen saatlerinde çadırının dışında Çavuş Johansson'ın kendisiyle karşılaştım. Otuzlarında, huysuz, sert bakışlı bir adamdı, benden üç rütbe üstteydi, en az on beş kilo daha ağırdı ve bu kilolar yağdan ziyade kas gibi görünüyordu. Son derece kayıtsız bir tavırla yanından geçtim, içimdeki tüm gülme isteğini bastırmakla ilgili bir sıkıntım yoktu ama yüzümün ardında kesinlikle kocaman kızıl bir Japon güneşi sırıtışı vardı.

Kore'de görevim mevcut hava durumunu raporlamayı, şifrelemeyi, deşifre etmeyi ve haritaların meteorolojik veri iletimini kısa dalga radyo aracılığıyla Batı Asya çevresindeki çeşitli gözlem yerlerinden grafiklemeyi de içeren hava gözlem tekniklerini Güney Kore Hava Kuvvetleri erlerine öğretmekti. Bu göreve hazırlanmak için Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri beni Chicago yakınlarındaki bir okula göndermişti. Orada sınıf arkadaşlarım ve ben iki yıllık meteoroloji eğitimini, haftanın altı günü günde sekiz saatlik derslerle, dört ayda almıştık. Bu hızlı eğitim yöntemine "yoğun program" adı veriliyordu ve gerçekten de bir konuyu öğrenmek için gayet etkili bir yöntem olduğu konusunda şahitlik yapabilirim.

Illinois'e vardığımda mevcut programın ortasına gelinmişti, haliyle gelecekteki meteoroloji sınıf arkadaşlarım ve ben, bir sonraki program başlayana kadar sekiz hafta bekleyecektik. Bizi meşgul, faydalı ve bu zaman aralığında yaramazlıktan uzak tutabilmek için birlik komutanımız kesin olarak her gün yemekhane görevinden ya da "mıntıka temizliği" adı verilen bir görevden sorumlu olacağımız konusunda uyardı. İkinci görev

üssün her santimetresini sigara izmaritlerinden ve diğer pisliklerden arındırmaktan yaprak temizliğine, toprak çuvallarını taşımaktan çalılık yerleştirmesine kadar her şeyi içeriyordu. Mıntıka temizliği ter attıran fiziksel bir iş veya varoluşsal bir sıkıntı da olabiliyordu. Ve iki durumda da yemekhane daha iyiydi. (Dehşet! Dehşet!) Yemekhane işi, karadan kaçıp hava kuvvetlerine geçerken yapacağımızı düşündüğümüz kas gücü gerektiren sıkıcı işlerden biri gibi değildi. Askerler bu işten sıyrılmak için diş ağrıları, mide bozuklukları ya da başka saçma bahaneler yaratabiliyorlardı. Bense, iş o noktaya geldiğinde bir yanıyla dâhice olarak adlandırılabilecek bir roman taktiğine başvurdum.

Bölükte görevde olmayan askerlerin belirli bir mıntıka temizliği işini üstlenmesi gerektiğinde her birimizin şahsen görev listesine adını yazdırması gerekiyordu. Öğlenleri, hepimizin işe döndüğünü kanıtlayan isim yoklamasından sonra yemeğe kaçıyorduk. Bu operasyonun hiçbir yerinde kimliklerimiz kontrol edilmiyordu. Böylece bir sabah hiçbir yetkilinin Avusturyalı şairi tanımayacağını düşünerek adımı Thomas E. Robbins yerine "R.M.Rilke" olarak yazdım. Yemekten sonra üs sinemasına gittim ve bir matine izledim.

Ertesi gün sabah yoklamasında astsubayımız "Havacı Rilke"in öne çıkmasını emrettiğinde neyse ki kimse gözümdeki seğirmeyi fark etmedi. Muhtemelen bir önceki günkü mıntıka temizliği görevindeki yokluğunun savunmasını vermesi isteniyordu. Harika! Ve bundan sonraki geleceğin meteoroloji uzmanları olarak temizlik görevine mecbur kılındığımızda yoklama kâğıdını "Feodor Dostoyevski" olarak imzaladım. Yemekten sonra spor alanına gittim ve bir sonraki gün astsubayımız "Dostoyevski" adını okuduğunda kıs kıs gülmemek için dilimi nasıl ısıracağımı planlayarak basketbol oynadım. Yalnızca "Rilke" ve "Dostoyevski" bölük koğuşumuzda olsa yaşayacakları dehşeti düşünerek pişman oldum.

Şüphe çekmek istemiyordum. Bir iki gün ara verdim ve kazma kürekli işlere geri döndüm ama sonraki haftalarda "Al-

exander Pope", "Leo Tolstoy" ve "Oscar Wilde" mıntıka temizliği görevinde yoklama kaçağı duruma düştüler... Tabi bu arada ben de en son çıkan Hollywood filmlerini izleyerek ve smaçımı geliştirerek tatlı öğleden sonraları geçirdim. Edebiyat eğitiminin gerçek hayatta ne işe yarayacağını soranlar utansın!

Uçuş rotasında bir fırtınanın varlığı konusunda bilgilendirilen her Amerikan Hava Kuvvetleri pilotu, bu fırtına katmanının çevresinden dolanırken acı çeker. Öte yandan, Güney Kore pilotları hem yaradılış itibariyle hem de dindar eğitimleri sebebiyle oldukça kadercidirler ve fırtınanın içine doğru uçarlar.

En azından 1950'lerde durum böyleydi. Subaylarının stoacı havacılık yaklaşımı nedeniyle, öğrencilerimin meteorolojiyi bir kedi yavrusunun sicim teorisini önemsediği kadar önemsemeleri anlaşılırdı.

Yine de hava hareketlerini çalışmak zorundaydık ve gündüz, akşam ve gece olmak üzere (çünkü hava uyumaz) sekiz saatte bir değişen vardiyalarda çalışıyorduk. Çok geçmeden esas sorumuz baş göstermişti: Öğrencilerim ve ben, "Birbirimizi kültürler arası farklılığın yarattığı sıkıcılıktan nasıl koruyabilirdik?" Kimin fikri emin değilim ama bir süreliğine –sıcaklıkları, çiy oluşma derecelerini ve rüzgâr yönlerini raporlama ve gönderme işlemleri arasında– yerliler bana Korece küfür etmeyi öğreterek eğleniyorlardı. Yarım yüzyıl sonra hâlâ o edepsiz sözcükleri hatırlıyorum, gerçi hem onları pratikte kullanacak bir ortamımın olmamasına hem de küfrü kelime dağarcığı yokluğu ve zekâ eksikliği olarak eleştirmemle tanınmama bakılınca oldukça manasız bir hatırlama.

Gelgelelim, en nihayetinde hem çift taraflı tatmin edici hem de faydalı bir eğlence keşfetmiştik. Dahası, bu keşfimiz Soğuk Savaş Komünizmine karşı sembolik bir bomba niteliği taşıyordu çünkü demokratik temelli bir düzlemde kapitalist ilkelerin işleyen bir örneğini yaratmıştık. Karaborsacılık yapmaya başlamıştık.

K-2 Hava Kuvvetleri Üssü'ndeki askeri kantin, ağaçsız, çorak bir arazinin üzerindeki çelik bir barakadan ibaretti ve tüm o

katı askeri disiplini dünyaya takdim eder gibi bir hali vardı: Saçmalık yok, faydasızlık yok. Gerçi içeride, ortalama Amerikalıların hayatlarını değilse de mutluluk arayışlarını sürdürmek için gerekli olduğunu düşündükleri bir sürü tanıdık mal indirimli fiyatlarla satılıyordu. Aralarında Camel, Pall Mall, Kool ve Marlboro sigaraları da vardı. Tüzük gereği K-2'deki her havacı asker ayda iki karton sigara satın alma iznine sahipti ki sigara içmediğim için bu kural beni pek ilgilendirmiyordu. Gelgelelim bir gün Kim adında bir öğrenci geldi (fakat düşünün ki öğrencilerimin her birinin adı Kim'di. Hatta 1955'te Kore'deki bütün kadın, erkek ve çocukların adının Kim olduğuna inanıyorum ve bu durum tanıdığım herkes için hâlâ geçerli de olabilir); bahsi geçen Kim arkadaş, utana sıkıla bana bir karton Marlboro alıp alamayacağımı sordu, kantindeki fiyatın iki katını ödeyeceğini söyledi.

Esasen öyle işadamı tipli bir adam değilim –hayat sığ maddi çıkarların peşinden koşmak için çok kısa– ama bu iş çok kolay görünüyordu ve hey, bu Kim, eşsiz bir adı olmasa da bana kendi dilinde "orospu çocuğu" demeyi öğretirken bir kız çocuğu gibi kıkırdayan iyi mizaçlı bir insandı.

Uzatmayayım. Kısa süre sonra Kim'e yalnızca kendi aylık hakkım olan iki karton sigarayı değil, bölükteki diğer sigara içmeyen askerlerden satın aldığım sigaraları da satıyordum. Çok geçmeden tuvalet ve banyo malzemeleri de pazarlar hale geldim, hatta onlar sigaradan çok daha iyi kâr bırakıyordu. Güney Kore'nin o zamanlar savaştan zarar görmüş yoksul bir ülke olduğunu, modern üretim sektörüne benzeyen hiçbir yapının olmadığını ve Kim'e sağladığım malzemelerin çokluğunu düşünürsek, sattığım şeyler belli ki üçüncü bir kişi ya da kişilere tekrar satılıyordu.

Meteoroloji istasyonunda böyle bir iş çevirmek ikimiz için de riskliydi, bu yüzden de satılık malları çamaşır çantamda saklıyor ve asfaltlanmamış yoldan K-2'nin yirmi, otuz metre ilerisinde bulunan Koreli sivillere ait çamaşırhaneye sürüklüyordum. Çoğu havacı kıyafetlerini orada yıkıyordu ve nöbetçiler de

ortalama bir havacıdan çok daha fazla çamaşır yıkadığımı fark etmemişlerdi.

Sanırım bu girişimimin oldukça küçük çaplı bir ticaret olduğunu vurgulamalıyım. Minik bir iş. Bir mafya babası böyle bir işten kazanılan parayla karısının kanişinin kıçını bile silmez. Ama savaştan çıkmış Asya'nın eğlence sektörü çok ucuzdu ve benim bu illegal kazancım çok kısıtlı da olsa bana şahane sukiyaki* yemekleri yememi, Kabuki** performansları izlememi ve izin günlerimdeki Japonya ziyaretlerimde güzel kadın arkadaşlar edinmemi sağladı. Ancak görev süremin sonlarına doğru öğrendim ki kaçak mallarımızın çoğu, özellikle de banyo malzemeleri, o zamanlar Kızıl olan Çin sınırının ardına gidiyormuş. İstiyorsanız beni bir hain olarak yaftalayabilirsiniz ama galiba sekiz-dokuz ay kadar Mao Zedung'a *Colgate* diş macunu göndermiştim.

K-2'deki hava gözlemcileri kışlasında neredeyse her zaman bir poker oyunu dönerdi. En parlak poker oyuncularından biri Jody adında arkadaş canlısı, kaba bir Güneyli delikanlıydı. Meteoroloji istasyonu görevi ile aralıksız *royal flush**** kovaladığı oyunlar arasında Jody'nin başka şeylere pek zamanı kalmazdı; Kuzey Carolina'daki kız arkadaşına mektup yazmak dahil. Bu yüzden de Sue Ellen'a onun yerine mektup yazmam karşılığında bana beş papel teklif etmişti (o hafta pokerde şansı yaver gitmişti).

İskambil kâğıtlarına olan ilgim yalnızca jokerlerle sınırlı olduğundan (mecazen konuşuyorum) poker masasına nadiren

---

* Sukiyaki, Japon mutfağında, nabemono (tek kapta) usulü hazırlanan ve sofrada pişirilen sebzeli et yemeği. Yayvan bir demir kapta, mangal gibi taşınabilir bir ocak üstünde yapılır. (y.h.n.)

** Kabuki, bir Japon halk tiyatrosu türüdür. 17. yüzyılın başlarında doğmuştur. Bu oyunun ilk temellerini aralarına güldürücü skeçler eklenen dans ve pandomim temsilleri oluşturuyordu. İlk önceleri tapınakta doğan ve doğal olarak dini unsurlar içeren Kabuki oyunları, zamanla din etkisinden kurtuldu ve tahrik edici dansların, hareketlerin, konuşmaların sergilendiği oyunlar haline geldi. (y.h.n.)

*** *Royal flush*, pokerde en üstün seridir ve aynı renklerden en büyük 5 kartla oluşturulur. (y.h.n.)

oturur, boş vakitlerimi daha çok er gazinosunda eskort kızlarla bira içerek, yahut kışladaysam, *wabi-sabi* gibi (kusurlu, eksik, basit ya da alışılmadık şeylerde güzellik bulma sanatı) konseptleri anlamaya ve özümsemeye çalışmak dahil, Japon estetiğine olan yeni ilgimin peşinde geçirmeyi tercih ederdim. Bu pratik altında yatan "çılgın bilgelik", bugün hâlâ beni içine çekmeye devam ediyor. Ancak genç bir Amerikalı erkek yalnızca bir yere kadar *wabisabi*leyebilir. Üstelik o sığ karaborsacılık mesaim pek de zaman almıyordu, bu yüzden de Jody'nin adına Sue Ellen'a mektup yazmayı kabul ettim... Bir şartla: Mektubu okumadan imzalayıp göndermesi gerekiyordu. Kabul etti.

Şüphe çekmemek için şiirsel cümlelerden uzak durarak onu ne kadar sevdiğimi ve özlediğimi (yani Jody'nin ağzından) ama Amerikan değerlerini korumak için ülkeme hizmet etmekten gurur duyduğumu (Jody'nin ağzından) yazdım. Pokerle ilgili bir şeyler söylemekten kaçınarak, kışlayla ve yaptığımız işlerle ilgili kısa bilgiler verdim. Ama bunlar bana çok sıkıcı gelmişti. Düşündüm ki mektubu biraz renklendirebilir, keyifli ve heyecanlı bir parça ekleyebilirdim.

Heyecanla, geçenlerde bir yılan yakaladığımı ve yılanı evcil bir hayvan gibi çamaşır çantamda sakladığımı yazdım. Çok güzel bir yılan olduğunu söyledim, Kuzey Carolina kral yılanının akrabasıydı ve onu pirinç çuvallarının orada yakaladığım farelerle ve yemekhaneden aşırdığım yumurtalarla besliyordum. En son, finalde romantik bir dokunuş olarak, yılana "Sue Ellen" adını verdiğimi (yine, Jody'nin ağzından) yazdım.

Jody bir daha Sue Ellen'dan mektup almadı.

Birkaç kez kırık kalbinden sızlansa da Jody'nin kendini –ve Sue Ellen'ı– iskambil kartlarını karıştırıp dağıtırken kaybetmesi uzun sürmedi. Böylece ben de iyi bir iş yaptığımı, bir havacı dostumu hayal gücü olmayan ve kıymet bilmez bir kadınla evlenmekten kurtardığımı hissettim.

Haftalar boyunca Güney Kore'nin üçüncü büyük şehri olan Taegu'nun merkezindeki bir ordu iletişim merkezinde görev-

liydim. Her gün işe dar sokaklardan, dalgalı bir egzotiklikle sıkış tıkış kalabalık taş kaldırımlardan yürüyerek gittiğim mükemmel bir görevdi. Her yerde tıkırdayan el arabaları vardı, bazıları midilliler tarafından, çoğuysa silindir şapkalı, bol pantolonlu, beyaz sakallı babalıklar tarafından çekiliyordu. Pirinç kâğıdı perdelerini yana çekerek tek katlı evlerden çıkan geniş aileler, yüksek belli uzun etekleriyle, üstlerine tam oturan dar brokar yeleklerin üzerine giydikleri nispeten daha bol pamuk kapitone ceketli kadınlar sokağa dökülüyordu (Eskortlar ve fahişeler ki Taegu'da sayıca bir hayli fazlaydılar, genellikle Amerikan askeri erkek arkadaşlarının kendilerine *Sears** kataloğundan sipariş ederek aldıkları hediyelerle Batılı tarzda giyinirlerdi ama bu gece kuşları öğleden önce sokağa çıkmıyorlardı).

Burnum, hatta kulaklarım *hibachi*** ocaklarının dumanıyla, *kimçi**** çömleklerinin keskin aromasıyla ve tanımlanamayan baharatların, losyonların, toniklerin, yağların, boyaların ve vücut kokularının mayhoş esanslarıyla doluyordu: Her yerde üzerleri cin ali figürleri gibi harflerle yazılı tahta ve kâğıt tabelalar ve havada uçuşan tonlamalarıyla kulağımda görünmez bombalar misali patlayan tuhaf bir dili tamamlayan tuhaf kokular vardı.

Bazı sabahlar görev yerime giderken o dar yollarda ve o hıncahınç kalabalığın arasında kayboluyordum. Nereye gideceğimi nasıl soracağımı bilemeyerek, tanıdığım o küçük köprüyü ya da tekerlekleri olmayan o eski arabayı bulup sola dönüp iletişim merkezine giden tepeyi tırmanmam gerektiğini anlayana kadar bir sürü insanın arasında kendi kendime mırıldanıp duruyordum. Çoğu zaman göreve geç kalıyordum. Dediğim gibi, harikaydı.

---

* *Sears* (*Sears, Roebuck & Co.*), Amerika'da çok bilinen birmağazalar zinciridir. 1886 yılında Richard Warren Sears ve Alvah Curtis Roebuck tarafından kurulmuştur; ilk önce Chicago merkezliyken, şu anda Illinois merkezlidir. Ticarete posta siparişiyle satış yapan bir katalog şirketi olarak başlamış ve 1925 yılından itibaren de perakende satış yerleri açmıştır. (y.h.n.)

** Japonya'nın geleneksel ısıtma kabı. (ç.n.)

*** Mayalanmış kırmızı biber ve lahanadan yapılan geleneksel Kore yemeği. (ç.n.)

Görev yerim askeri bir postanedeydi, şehirde hiç hava kuvvetleri yoktu ve görev yerime K-2'den gidip gelmek arada yalnızca yirmi-otuz kilometre olsa da oldukça güçtü: Yollarda yoğunluk yaratan çok sayıda el arabası, bisiklet ve yaya vardı. Tatlı bir eskort kızın yatağında olmadığım gecelerde transit karargâhta kalıyordum. Karargâh, Japon işgalinden (1910-1945) kalan büyük, çirkin, gri bir taş binanın ikinci katındaydı. Bu geçici karargâhı –çoğu boş olan otuz yataklı uzun, soğuk bir odaydı– Amerikan ordusunun tamamı Koreli boks takımı üyeleriyle paylaşıyordum.

Her biri kendi sikletinde Kore Genelkurmay şampiyonasını kazanmış olan boksörler, Japonya Genelkurmay kupası şampiyonlarıyla dövüşmek için eğitiliyorlardı; kazananlar daha sonra Avrupa'nın en iyi askeri boksörleriyle çarpışmak için Almanya'ya gidiyorlardı. Tramvay kadar ağır bir Bronx aksanı olan İtalyalı Amerikan bir eğitmen tarafından eğitiliyor ve mevkilerini bir hayli ciddiye alıyorlardı; bazıları muhtemelen bir gün ordudan terhis olduklarında profesyonel ödüllü boks şampiyonalarında yükselecekleri bir kariyer hayal ediyorlardı. Benim için gayet iyi oda arkadaşlarıydılar; komik ve arkadaş canlısıydılar ve her gün saat beşte kalkıp sabah koşularını yapmaya çıkarken bu sıska, gayri muharip oda arkadaşlarını uyandırmamak için sessiz olmaya çalışırlardı.

Ordu boksörleriyle aynı yatakhaneyi paylaşmak beni hep James Jones'un o heybetli ama eleştirmenlerin maalesef zaman zaman züppece bir tereddütle "Büyük Amerikan Romanları" listelerinde asla bahsetmedikleri eseri *From Here to Eternity* sayfalarında yaşıyormuşum gibi hissettirirdi. Fakat zaten kurgu eserler yazmak boks turnuvalarına benzemez, değil mi? Hemingway ve Norman Mailer buna itiraz edebilirler ama edebiyatın ağır siklet şampiyonu diye bir şey yok.

Bir gece geç saatlerde, geç dediysem, Sindirella'nın sokağa çıkma yasağının başladığı saatlerde, huzurlu yatakhanemiz on kadar genç acemi er tarafından işgal edildi, belli ki orduya yeni katılmışlardı ve bir Amerikan asker nakliye gemisinden yeni

inmişlerdi. Inchon Limanı ile Taegu arasındaki yolculuklarında bir yerlerde haddinden fazla biraya yumuldukları belliydi ve etil alkolün etkileri konusunda pek tecrübesiz on dokuz yaşındakiler kadar aptal ve gürültücüydüler. Bu sersemliklerine bir de hayatlarında ilk defa, yabancı bir ülkede denetimsiz bırakıldıklarını ekleyin; işte size yüksek derece uygunsuzluğun tam tarifi. At gibi gülüşleri, sarhoş bayağılıkları, susmak bilmeyen boş konuşmaları, kibarca sessiz olmaları ve ışıkları söndürmeleri söylendiğinde verdikleri ukala cevaplar, her sabah daha şafağın pembeliği uç verdiği an başlayan iş günleri yollarda ve spor salonunda olabildiğince ağır geçen uyandırılmış boksörleri olumlu manada etkilememişti tabii ki.

Bu toy sersemlik devam ettikçe hükümet battaniyelerimin ardında kıs kıs gülmeye başladım. Bu işin sonunun nereye varacağını bilmek için müneccim olmaya gerek yoktu.

Her şey çok hızlı gelişti. Hiçbir hareketlerini israf etmeden, boksörler yavaşça yataklarından kalkıp ağır ağır yatakhanenin öteki tarafına geçtiler ve GÜM! PAT! SÜRPRİZ! Karın bölgelerine yerleştirilen birer yumruk üç ya da dört gürültülü çaylağın patlayan lastikler gibi sönmesine sebep oldu. Havaları alınan veletler ya afallayan arkadaşlarının ya da gıcırdayan ranzalarının üzerine düştüler. Ve artık pinyatalar parçalanmış, şenlik iptal edilmişti, ışıklar derhal kapandı, yeni gelenler içlerinden içlerinden sızlanırken sızıp kaldılar; bu sırada boksörler de dövüş müsabakalarının, flaş lambalarının, gazete manşetlerinin ve milyon dolarlık ödüllerin ya da en azından yumruklarının onları Kore'den kurtarmasının rüyalarını görmeye geri döndüler. Ben de Asya'ya geldiğimden beri ikinci defa kendi kendime gülerek uykuya daldım.

Sears katalog modası dışında, Taegu eskortlarını ayrıcalıklı kılan ve onları daha iffetli akranlarından ayıran bir şey daha vardı: Nefesleri. Bu girişimci hanımlar, gencinden yaşlısına diğer bütün hemşehrilerinin aksine *kimçi* yemiyorlardı. Bu diyet,

onlar için çok büyük bir fedakârlık sayılırdı ama Amerikan askerleriyle sosyalleşebilmek, yani finansal başarı için bunu yapmak zorundaydılar.

Kimçi, Kore'nin ulusal lezzeti veya mezesi olarak adlandırılıyordu ama aslından bundan daha fazlasıydı. *Kimçi*, Kore'yi, Meksika'nın salsasından ya da İtalya'nın sarımsağından çok daha fazla temsil ediyordu. Gerçi bugünlerde, etin ve paranın zor bulunduğu geçmişe nazaran popülaritesi azalsa da o zamanlar *kimçi* Kore'nin yaşam biçimiydi.

Geleneksel olarak *kimçi*, lahananın acı kırmızıbiber ve sarımsakla terbiyelenerek salamura edilmesi ve bir çömlek içinde aylarca toprağa gömülerek mayalandırılırmasıdır. Turp, şalgam ve/veya salatalığın da lahanaya eklendiği çeşitleri de var ama esas olan fermantasyon ve bütün çeşitlerinin etkisi aynı: *Kimçi* yiyen insan, nefesiyle bir treni bile çalıştırabilir,denizci ya da havacı fark etmez, ne kadar romantik ya da testosteronları sayesinde güdülmüş olursa olsun, bütün Amerikan askerlerini söndürebilir. Koku reseptörleri yabancı bir ağzın içine tıkılmış o keskin kokuyu algıladığı an, tutkunun en kırmızı gülüne bir depo herbisit dökülmüş demektir.

Ama *kimçi* yiyen birini öpmek başka, *kimçi* yemek başka.İlki konusunda asker arkadaşlarımdan pek de farklı hissetmesem de kendini Sally olarak tanıtan (muhtemelen gerçek adı Kim'di) ve uyarılarına kulak asmadığım sevimli bir kız tarafından hazırlanan tabakla ikinci grubun arasına katılmış ve tüm ağız gargarası stoğumu Başkan Mao'ya gönderdiğim için meteoroloji istasyonunda bir miktar hoşnutsuzluk yaratmıştım.

Bugün hâlâ *kimçi* yemeye devam ediyorum, gerçi mecburen Amerika'da yapılmış versiyonunu. Amerikan*kimçi*si? Aslında, özellikle Batı Yakası'ndaki Amerikan süpermarketlerinin pek çoğunda ve özel gıda dükkânlarında, dondurulmuş kavanozlarda *kimçi* bulmak mümkün ve ton balıklı sandviçlere ya da pilavlı domuz etine keskin bir tat katsa bile yine de o esas Kore *kimçi*sinin fazlasıyla gölgesinde kalıyor. Buradaki *kimçi*lerin

sorunu, içindekilerin yeteri kadar mayalandırılmaması. Bugün lahanayı mayalandırmak için tüm kış boyunca toprağın altına gömmeye gerek de yok (Washington, La Conner'daki Vietnamlı bir kadın benim için garajında bir miktar kaçak *kimçi* yapmıştı) ama Yanki hassaslığından ötürü bu ülkedeki (Japonya'da da bu böyle) konserve lahanalar çoğunlukla mayalandırılmak yerine sadece salamura ediliyor. Ben de bunlara *light kimçi* diyorum.

*Light kimçi*yle otantik Kore *kimçi*sini karşılaştırmak kaniş ile gri kurdu, bir bilardo müsabakası ile bir ragbi maçını, Disneyland ile Burning Man'i, Mormon Kilisesi Korosu ile Rolling Stones'u, havai fişek patlaması ile gök gürültüsünü, Meraklı Maymun ile King Kong'u karşılaştırmaya benziyor... Herhalde bu kadar örnekle anlamışsınızdır. *Light kimçi* ton balıklı sandviçe tat katabilir, sert Kore *kimçi*siyse dünyayı sarsar.

Sally beni, "kimçi yersen eğer, senin karı seni sevmez" diye uyarmıştı, "başka adamlara bakar sonra." O minyon eskort kız ilk *kimçi* lokmamı yuttuğumda kahkahalara boğulmuştu. ("gülmekten ağladım" demişti nefes alıp vermekte güçlük çekerek) ama karım hakkında oldukça ileri görüşlüydü; gerçi Penny'nin bana olan nefretinin Kore mutfağıyla pek ilgisi yoktu. Yahut Koreli eskortlarla... Zaten ben daha yurtdışına gitmeden önce ayrı yönlere kürek çekmeye –hayır, deniz motoruyla ilerlemeye– başlamıştık bile.

Romantik aşk doğası gereği seyyardır ve kalıcı olması için zemine şehvetten daha sıkı demirlenmesi gerekir. Taraflar ya da en azından taraflardan biri, zemine tutunup yeşermiyorsa ya da farklı hızlarda yahut farklı yönlere doğru yeşeriyorsa evliliğin parçalanması da hızlanır. Benim kültürel, zihinsel ve ruhsal meselelere ilgim arttıkça, genç gelinimin aklı da maddeciliğe kayıyordu. Hava kuvvetleri kısa hikâye yarışmasını kazandığımda Peggy olabildiğine ilgisizdi; bense onun moda dergileriyle, Florida emlak sektöründeki finansal potansiyelden

etkilenişiyle ince ince dalga geçiyordum (Orlando'nun dışında bir üsde olası fırtınaları raporlamakla görevlendirilmiştim). Kore'deyken bana yolladığı tek tük mektuplar anca bir haciz bildirimi kadar sevgi doluydu. Körelmiş bir kalemle yazılmış gibi. Zombi kanına daldırılmış gibi.

Seattle'a giden asker nakliye gemisiyle memlekete dönerken, gemi gazetesinin (ince, teksir makinesinden çıkan günlük bir gazete) editörü olarak çalışmaya başladım, böylece hem mutfak görevinden hem de geceleri askerlerin istiflenmiş odun gibi kümelendiği osuruk dolu, fareli yatakhane kamarasından kurtulmuştum; onun yerine üç sağlıkçıyla birlikte rahat bir kamarada kalıyordum. Ayrıca "Figmo Fosdick" takma adıyla *Güverte Mahremi* adında hicivli bir mizah köşesi de yazıyordum. Bu köşe askerler tarafından bir hayli sevilse de bağnaz sansürcülüğünün daimi huysuzluğundan mora çalan yüzüyle gazetenin danışmanı Katolik din adamıyla aramı sık sık bozuyordu. Bu iyi rahibin, hayatında hiçbir kilise çocuğuna dokunduğunu ima edemem ama benim yazılarımı taciz ettiği kesindi.

Her halükârda, gemideyken derin düşünmeye pek zamanım yoktu, bunun için on beş günlük yolculuktan sonra Seattle'a vardığımızda uçuş maliyetini kısarak Virginia'ya otobüsle gitmeye karar verdim, böylece önümde durumumu iyice düşünmek için yolda geçecek dört kesintisiz gün vardı.

Asya'ya gidişimden önce Peggy benim tek ve biricik cinsel partnerimdi. Artık beş Koreli kızın –Kim, Kim, Kim, Kim ve Sally– ve Reiko adında inanılmaz güzel Japon bir kadının yataklarında yuvarlanmıştım. O eski köy deyişiyle "tohumlarımı saçmıştım" ve artık bir başka dede deyişiyle "durulmaya", Peggy ve oğlumuz Rip ile (Kore'ye gitmeden hemen önce doğmuştu) "düzenli bir hayat kurmaya" (klişelerin ardı arkası kesilmiyor) hazır olduğumu düşünüyordum. Dahası, Richmond'a vardığımda Peggy'ye ilk bakışımda ona yeniden âşık olmuştum. Ama ne yazık ki duygularımız karşılıklı olmaktan çok uzaktı.

Geri dönüşümle birlikte karşılaştığım soğukluk, en dayanıklı Eskimo'yu bile kızak köpeklerine sarıltacak cinstendi. Görünüşe göre Peggy kendi yatağını kendi yapmıştı ve hatta bir başka adamın çocuğunu taşıyordu. Hak etmiş olabilirim ama bu reddediliş, sanki paslı bir konserve açacağıyla kalbimi yerinden sökmüş, bende yıllar sonra bile rüyalarımda sızlayacak derin bir yara açmıştı.

Görüyorsunuz ya, hayatımın bu buhranlı döneminde romantik aşkın doğal akışını (onun insanın o süreklilik ve kesinlik arzusuna olan ilgisizliğini); onun o vahşi, evcilleşmeyen yapısını (hoş bir melodiden ziyade dolunaydaki kurt ulumasına benzeyen) ya da belki de en önemlisi, birini sevmenin, birini gerçekten aşkla sevmenin bir *ayrıcalık* olduğunu ve sevdiğin de seni sevdiğinde dünya bir cennete dönüşse de bu karşılığı istemenin ya da beklemenin doğal hakkımız olmadığını anlayabilecek kadar olgunlaşmamıştım. Böyle büyük bir duyguyu hissedebilmeye muktedir olduğumuz için kendimizi şanslı hissetmeli, kendimizle gurur duymalı ve hissettiğimiz aşkın karşılığı olmasa bile minnettar olmalıyız. Aşk kaybetsek bile kazandığımız tek oyundur.

Hmmm. Son cümle bana safra kesemi hatırlattı.

2006 yılında, bir ultrason muayenesi sonucu safra kesemde, bir Zen bahçesinin yürüme yoluna döşeyebilecek kadar çok taş olduğu ortaya çıkmıştı. Birkaç hafta sonra kayayla kaplı organımı aldılar. Ameliyat iyi geçmişti ama yine de bir gece hastanede yatmam gerekti. Ayrıca vücuduma bir sürü mutluluk suyu pompalanmıştı. İlaçların ne olduğunu tam olarak bilmiyorum ama damarlarımın içinde şarkı söylüyor, aklımın içinde gazı köklüyorlardı sanki. Bütün gece neşeyle uyanık kaldım ve bu sürede kafamın içinde komple bir kişisel gelişim kitabı yazdım.

Şaka yapmıyorum, abartmıyorum da. Saatler geçtikçe, paragraf paragraf, sayfa sayfa, bölüm bölüm bir kişisel gelişim kitabını bütünüyle tamamladım. Şafağa doğru sonunda uykuya daldım ama saatler sonra beni uyandırdıklarında kitaptan aklımda

kalan tek şey kitabın adıydı: *Bütün Elleri Kaybetseniz Bile Nasıl Kazanırsınız?*

Evet buydu: *Bütün Elleri Kaybetseniz Bile Nasıl Kazanırsınız?* Eğer başlığın altını dolduran metni de hatırlayabilseydim, kitap kesinlikle yirmi milyon satardı ve o büyük motivasyon beni *Tony* Robbins'e* dönüştürürdü. Belki de bu yüzden unutmuştum.

* Tony Robbins: Amerikalı ünlü bir yaşam koçu, kişisel gelişim kitabı yazarı ve motivasyon konuşmacısı. (ç.n.)

Tanrı Bohemi Korusun

1955 yılında yurtdışından döndüğümde, varlığından bile ancak haberdar olduğum bir Amerika'nın içine düştüm, bir ülke içinde başka bir ülke veya daha isabetli bir ifadeyle, bir eyalet içinde başka bir eyalet. Çekoslovakya'yla hiçbir ilgisi bulunmamakla birlikte, ekseriyetle "bohemya" olarak anılan bir varoluş biçimi ki bugün hâlâ onun yurttaşlarından biriyim. ("Vatandaş" fazla resmi bir kelime, her neyse benzaten gerektiği zaman bir ayağımı ana akım burjuva toplumunda, yani düşman bölgesinde tutmayı başarmışımdır.)

Aslında, erken yaştaki evliliğimden önceki aylarda, Greenwich Köyü'ne* gitmişliğim vardı. Ama burası bana Japonya veya Kore'den bile daha yabancı gelmişti. Ve rehberim, tercümanım,

* ABD'nin New York şehrinde bir bölge. 19. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar bohemyanizmin merkezi ve Beat Hareketi'nin doğum yeri olarak bilinmiştir. (ç.n.)

geçerli bir pasaportum, hatta derli toplu bir bakış açım bile olmadığı için, bir yabancıdan bile beter durumdaydım, operadaki bir sağırdan veya sirke gitmiş körden farkım yoktu. İronik bir şekilde, birkaç yıl içinde "karşı kültür" olarak anılmaya (sıklıkla da yaftalanmaya) başlayacak olan şeyle beni tanıştıran da eski karım olmuştu. Peggy bir materyalist olabilirdi ama aynı zamanda bir parti kızıydı. Ve muhafazakâr Richmond'da en canlı ve pek sık yapılan suarelere ev sahipliği yapanlar (teklifsiz organizasyonlardı elbette), bohem sanatçılar ve sahte veya gerçek entelektüeller olurdu.

Richmond'da şehir içinde, New York ile New Orleans arasında sanatçıların ve yalakalarının yoğunlukta bulunduğu, Fan Bölgesi olarak bilinen güzel bir semt vardı. (Bu Fan Bölgesi'yle ilgili anlatacak başka hikâyelerim de var: 1957'de hava kuvvetlerinden terhisimden sonra buraya yerleşmiştim.) Peggy, aslında çok cılız olmasına rağmen ismi *Chubby** olan gey bir dans eğitmeninden salon dansları kursu alıyordu ve onu Fan partisi organizasyonuna sokan da bu eğitmendi. Ülkeyi bir baştan bir başa geçen otobüs yolculuğundan dönüşümün ikinci gecesi, Peggy onun peşine takılıp bir resim atölyesindeki toplaşmaya gelmeme izin verdi. Bir saat içinde Peggy ortadan kayboldu ve o akşam onu bir daha görmedim. Fakat içine bırakıldığım bu tuhaf yeni dünyanın büyüsü, ortada bırakılmış olmamın acısını epeyce hafifletti. İşte bohemya buydu bebeğim ve büsbütün hayran olmuş değilsem bile inkâr edilemez biçimde cazibesine kapılmıştım.

Japonya'dayken gördüğüm ahşap baskılar beni etkilemişti ama Richmond'daki o akşama kadar, görmüş olduğum az sayıdaki modern resim, reprodüksiyonlardan ibaretti. Bir Hokusai** resmi, doğanın ta içine nüfuz etmesi ve onu damıtmasıyla,

---

* (İng.) Tombiş. (y.h.n.)

** Katsushika Hokusai (1760-1849), Japonya'da Edo döneminde yaşamış Japon sanatçı, ressam, oymabaskı ustası, tahta oymacısı ve ukiyo-e ressamıdır. Edo (günümüzdeki adı Tokyo) doğumlu Hokusai'nin en bilinen eseri, 1820'li yıllarda ürettiği, uluslararası üne sahip Kanagawa'nın Büyük Dalgaları'nın da dahil olduğu 36 Fuji Dağı Manzarası adlı ahşap baskı serisidir. (y.h.n.)

mükemmel bir teknik ve tesir sergiler fakat büyük modern bir tuval üzerindeki katıksız bir marifet, özellikle de boyası henüz ele yapışacak kadar tazeyse, böyle bir rafinelik halini gölgede bırakabilir. Ve Fan atölyesinde, kimisi asılı, birkaçı şövale üzerinde yarım kalmış, bazısı öylece duvara dayanmış halde sürüyle orijinal resim etrafımı sarmıştı. O geceden sonra, terebentin ve yağlı boyanın birbirine karışan aroması, gizemli olanı hissettirmesi ve normal beklentiler diyarının dışına düşecek eylemleri kışkırtmasıyla, benim için sarhoş edici bir parfüm oldu.

Üç kırık dökük ahşap sandalye ve pek fazla görülen ama kolay kolay unutulmayan boyalı bir sedirden ibaret mobilyalarla döşenmiş, halısız ve zeminine her renkten boya sıçramış olan atölyenin ana odası, partinin merkez üssüydü. Orada, rengârenk kıyafetli konuklar (bir teki bile askeri üniforma veya W&L tarzı "geleneksel kıyafet" giymiyordu), bira ve ucuz kırmızı şarap içip (marihuananın Richmond'a sızmasına bir on yıl daha vardı) sesi, bir tür şaka olduğunu düşündürecek kadar acıklı bir şarkıcının plağını dinliyorlardı. (Şarkıcının ismi Billie Holliday'di ve oradan ayrılmadan önce muhtemelen defalarca daha duydum sesini. Bu kadın için o kadar deli oluyordum ki W&L'deki arakçı gibi ben de pikabım olmamasına rağmen albümlerinden birini satın almıştım: Benim için kafa karışıklığı sık sık aşkın başlangıcı olmuştur.)

Parti, bağırarak ilan edilen spekülatif çıkışlar ve hemen ardından onaylayıcı gülüşmelerle gelen tuhaf, sürrealistik tabiattaki bildirimlerle periyodik olarak bölünmeleri haricinde gayet ciddi konuşmaların uğultusuna rağmen makul bir seviyede gürültülüydü. Çılgın şiirsel patlamalar arasında, fikirler mücevher ustasının elindeki kıymetli taşlar gibi işleniyor, tartışmalar Freud, Picasso ve Stravinsky gibi isimlerle soslanıyordu. Hava kuvvetleri kışlasındaki çocuklar genellikle arabalar, spor kulüpleri ve kız arkadaşlar hakkında konuştukları için (bu sıralamayla), bu muhabbet benim için tazeleyici olmuş, tonik etkisi yapmıştı. Henry Miller'dan söz edildiğini duyduğum bir sohbete hemen daldım ve kendi yorumlarımı dile getirdim.

Aslında orada bulunan hemen hiç kimse Miller'ı okumamıştı (*Grove Press*'ten çıkan *Tropic of Cancer** 1961'den önce yayınlanmayacaktı) ve benim ilk elden gözlemlerim, bir sonraki akşam yanımda Peggy olmadan atölyenin kapısını çaldığımda tanınmam ve davet edilmem için yeterli etkiyi yarattı. Bohemya'ya hoş geldin Çürük Tommy.

İznimin son üç haftasını o muhitte, özellikle de artık her gün ziyaret ettiğim atölyelerinde yaşayan ve çalışan, kendileriyle uzun süreli arkadaşlık kuracağım iki ressamla, efsanevi William Fletcher Jones ve William Philip Kendrick ikilisiyle geçirdim.

Jones, Dylan Thomas'ın** saçları azalırken bel çevresi genişlemekte olan bir versiyonuna benziyordu. Bu damızlık herif, gıdısını şeytanca şişirip hipertiroid gözlerini çamurdan çıkan bir hipopotama benzeyene kadar pörtletir, sonra, bazı caz davulcularının özellikle parçanın zorlu bir bölümünün bitişinde gösterdikleri coşkuyla yaptıkları o küçük, neredeyse sessiz kıkırdamalardan birini çıkarmak için kalın dudaklarını iyice açardı. Bu kıkırdamayı geleneksel olarak, hayat veya sanat üzerine yapılan saçma (her halükârda aptalca) bir yorum izlerdi. Jones'a göre ikisi arasındaki çizgi gerçekte mevcut değildi. O günlerde yumurta kafaları haricinde bütün yönleriyle gerçekçi resmettiği kur yapan sevgililer, çiftler çiziyor olmasına rağmen, gerilim ve elektrik yüklü, parlak ve çekici renklerdeki yarı soyut şehir manzaralarıyla ünlenecekti.

Kendrick'e gelince, arkadaşları ona "B.K." derdi ve dansçı Nijinsky'nin*** Petruşka**** rolündeki görüntüsüne takmış durum-

* Henry Miller, *Yengeç Dönencesi*, Çev. Avi Pardo, Siren Yayınları, İstanbul, 2012. (y.h.n.)

** Dylan Marlais Thomas (1914-1953), 20. yüzyılın en etkili şairlerindendir. Modernizm ve Romantizm akımlarından etkilenmiştir. Thomas şiirlerinde doğa sevgisini, doğum ve ölüm arasındaki gizemli ilişkiyi canlı ritimler, alışılmamış imgeler ve oluşturduğu yeni sözcüklerle dile getirmiştir. 1953'te radyo oyunu Under Milk Wood'un (Korunun Dibinde) yayımlanması nedeniyle New York'a gittikten birkaç gün sonra, aşırı miktarda aldığı alkolden zehirlenerek ölür. (y.h.n.)

*** Vaclav Nijinski (1889-1950), Polonyalı balet, 1908'de Sankt Petersburg İmparatorluk Dans Akademisi'nde eğitimine başlar ve yüksek sıçrama gücüyle dikkat çeker.

**** *Petruşka*, Igor Stravinsky'nin, Sergei Diaghilev'in Ballett Russes topluluğu için

daydı. Tanrı'nın altın tahtına oturacağı ışıltılı bir anın peşinde kalbi kırılmış bir palyaçoydu Petruşka ve Kendrick onu yüzlerce kez çizmişti. B.K.'nin kendisi de bir palyaçoydu (hâlâ öyle) ama utangaç bir palyaço: Olmadık zamanlarda havaya sıçrar, topuklarını vurarak bitiştirir ve tek ayak üzerinde döndüğü küçük budala dansını yapardı. Sonunda da kendisini izleyenlere, uygunsuz taşkınlığından ötürü bir taraftan cezalandırılmayı bekleyen bir çocuk gibi, tedirgin bir gülümsemeyle bakardı. Doğrusu, gözlerini kocaman açmış, gözündeki bağı kaldırdığında kendisini içi dondurma, yavru köpekler ve oyuncaklarla dolu bir kalenin içinde bulmuş bir çocuğunkine benzer şaşkın gülümsemesi yuvarlak yüzünden hemen hiç eksik olmazdı.

B.K.'nin hassas bebek yüzü, kış uykusuna yatmış bir armadillonun katmanlı kabuğu arasında mühürlenmiş gibi görünen iri kasları ve eyalet şampiyonu bir halterci olmasıyla büyük uyumsuzluk gösterirdi. On yıl sonra birlikte New York'a taşındığımızda (Seattle'dan gelirken onu almak için yolumu değiştirip Richmond'dan geçmiştim), her nasılsa ortalıktaki kadehlerin birini bile devirmeden barın üzerinde elleri üstünde yürüyerek bize bedava içki temin edecekti. Bar taburesi üstünde tek elle durma hareketi ise hemen her zaman bir rom-kola veya ellilik Guinness getirirdi ki bunları da daha ufak bardaklara bölüp paylaşırdık. 1971'de ilk romanımı kısmen ona ithaf etmem de bu içki temininin geri ödemesinin bir nişanesiydi.

Bunlar yazılırken, B.K. seksenini devireli epey oluyor ve yarım yüzyıldan uzun süren bir dostluğumuz var. Ben Kore'deyken karımı hamile bırakan kişinin B.K. olduğunu geç de olsa öğrenmiş olduğum göz önüne alınırsa, kimileri bu arkadaşlığı biraz, nasıl desem, biraz bohem bulabilir.

Altı yaşındayken bir sabah uyandım, bahar gelmişti. Ben yatarken hâlâ kıştı ama geceleyin, saçları bozulmuş, kabarık

bestelediği ikinci baledir. Bir kukla tiyatrosunu ve Petruşka adlı kuklanın karşılıksız aşkının (Ballerina) öyküsünü konu alır. Koreografisini Michel Fokine'nin yaptığı bale, ilk defa 13 Haziran 1911'de, Paris'te sahnelenmiştir. Petruşka karakterini Vaclav Nijinski canlandırmıştır. (y.h.n.)

yeşil elbisesi, kalbinde bir şarkı ve yüzünde hayalperest ama bir yandan da meydan okuyan gülümsemesiyle, balo dönüşü geç kalıp gizlice evine girmeye çalışan çakırkeyf bir genç kız gibi, bahar Blowing Rock'a geri gelmişti.

Grip olmuştum ve neredeyse bir haftadır yatıyordum. Ve daimi hemşire annem, en az bir gün daha yatakta kalmam gerektiği kanaatindeydi. Belki de haklıydı ama ben yatak odamın penceresinden dışarıdaki dünyanın canlandığını gördükçe, etrafta vızıldayan börtü böceği duydukça güneşten bir parça haktalep ediyordum. Böylece pencereyi açıp dışarı atladım ve iç çamaşırlarımla, annemin kâbuslarında olduğu gibi bahçede koşup oynamaya, parendeler atmaya başladım.

Bu eğlencenin bedelini azarlanarak, vadedilmiş bir dondurmadan olarak ve bu küçük haylazlığımın zatürreye sebep olmadığından emin olunabilmesi için bir gün daha gözlem altında yatakta kalarak ödedim. Kesinlikle buna değerdi.

Bohemya ve bohemlerle rastlaşmamın üzerimdeki tesiri de aynı olmuştur. San Franciscolu müteveffa yazar Herb Gold şöyle yazmıştı: "Bohem, o cılız köklerini sanata, hayal gücüne, haylazlığa, maceraya ve aile ve işverenler tarafından arzulanmayan tüm olasılıklara gereksinimi devam eden toplumun tüm çatlaklarına salar." Gold'un "cılız kökler" ifadesi baharı ima etmiyor mu?

1950'lerin tutucu Amerikasında, çam esanslı veranda kandillerinin yol gösterici olduğu bej renkli bir dönemde, havasız hasta odamdan, görünüşe göre bir tür davranışsal bahar (bastırılamaz yenilenmenin, bereketin ve yabanın ve yeşilin ve özgürlüğün metaforik mevsimi) arayışına girmiş ve etrafta don atlet koşturmak arzusu duymuştum. Yazık ki, ilk ardıçkuşu henüz ötmüşken, benim bohem baharım yerini askeri kışa bıraktı. Terhis edilmek şöyle dursun, şimdi de gelecek yirmi ay boyunca yerin üç kat altında, teoride nükleer bir bombaya dayanabilecek bir binada çalışmak üzere Nebraska-Omaha'nın dışında bir üsse göndiriliyordum. Üstelik bu Soğuk Savaş kalesinin atlanabilecek tek bir penceresi bile yoktu.

Stratejik Hava Komutanlığı'nın merkezi olan Nebraska'daki Offutt Hava Kuvvetleri Üssü'nün Soğuk Savaş gerilimi süresince görevi, her günün her dakikası Sıcak Savaş için hazır ve nazır olmaktı. Her daim, gece ve gündüz, hafta sonu ve tatil günleri ("Barışın Prensi"nin* sözde doğum günü dahil) havada her biri atom bombalarıyla yüklü SAC** bombardıman uçakları olur, mürettebatları seçilecek hedeflerin vurulup radyoaktif toza bulanması için işaret beklerlerdi. Birleşik Devletler başkanı ikonik kırmızı telefonu kapattığında, bir sonraki arama benim çalıştığım binaya yapılacak ve Washington cehennemin başlaması emrini verecekti.

SAC komuta merkezindeki devasa elektrikli duvar haritasında potansiyel hedeflerin her biri yanıp sönen noktalar olarak işaretliydi ve hangi hedeflerin bombalanacağını tespit etmek için hesaba katılacak faktörler arasında ilgili bölgedeki hava durumu koşulları başı çekiyordu. Pilotların Doğu Bloğu'nun kuytu köşelerindeki hava durumunu bilmeleri gerekiyordu ve onlara en güncel bilgileri verecek olan da benim Özel Hava İstihbarat birimimdi. Mesela görüşü kısıtlayacak bir soğuk hava dalgasının, yoğun kar yüküyle Cheboksary yakınlarındaki bir füze üssüne doğru ilerlediği görülürse, hava saldırısı rüzgârın müsait ve görüşün açık olduğu Sivastopol'daki bir denizaltı üssüne yönlendirilebilirdi.

Peki, bunu nasıl biliyorduk? Meteorolojik casuslukla. Dış Moğolistan'da veya Pskov'un kırlık bölgesindeki gizli amatör telsiz operatörleri, bulut örtüsünün yoğunluğunu ve tipini, rüzgâr hızını ve yönünü, sıcaklığı, çiy noktasını, barometrik basıncı ve yer seviyesindeki görüş mesafesini (şifreli olarak) Offutt'a, yani bize bildirir (bunun gibi gizli ve besbelli çok tehlikeli bir işin karşılığı nasıl ödeniyordu veya ödeniyor muydu, bunu söyleyen hiç kimse olmadı), biz de şifresini çözüp tekrar kendi kodumuzla şifreledikten sonra kâğıt haritalar üzerine sayılar ve semboller olarak dolmakalemle işaretlerdik. Hava

* Hz. İsa için kullanılan sıfatlardan biri. (ç.n.)

** *Strategic Air Command* (Stratejik Hava Komutanlığı). (y.h.n.)

tahmincilerimiz verdiğimiz bilgilerle noktaları birleştirir, Sovyetler Birliği ve ötesindeki mevcut ve yakın gelecekteki atmosferik koşulların oldukça iyi bir resmini çıkarırlardı. Bu tablodaki tek eksik, Nizhny Novgorod'daki kocalara, "Salı günü şu golf kulüplerinin tozunu atmak için iyi bir gün olabilir." diye tavsiyede bulunacak neşeli bir TV pazarlamacısıydı.

Yüksek güvenliğe ve bunca dramaya rağmen (Dr. Strangelove* orada kendini kesin evinde gibi hissederdi), Özel Hava İstihbarat'taki işim genellikle bir manastır rutininden farksızdı: Dediğim gibi, zamanımın çoğu yerin altında bir sığınakta geçiyordu. Buna karşın, bir kaçış yolu, mesela bizzat bohemyanın kendisi gibi, bir ruh hali de olabilir. Ve Nebraska'nın hayvan çiftlikleri ve mısır tarlalarının ortasında, SAC'nin nükleer savaş provaları sürüp giderken, insanın "zayıf köklerini" salması için imkânlar da mevcuttur.

İznim sırasında Richmond'dayken, B.K. (ressam, halterci ve utangaç palyaço) bana hesapta olmayan bir sanat tarihine giriş dersi vermişti. Fan Bölgesi'nin parke taşlı sokaklarında gezinirken, Grace Sokağı'ndaki Eton'un Yeri'nde bira içerken veya stüdyosunda sehpa üzerinde duran kitapları ve sanat dergilerini karıştırırken, B.K. habire Rembrandt, Cézanne, Caravaggio ve diğerleri üzerine çene çalar, bazen böylesi adamların gerçekten yaşamış olmalarından hayrete düşmüş görünürdü. Yine de B.K.'nin özellikle sevdiği şey, ressamların özel hayatlarıyla ilgili, muhtemelen uydurma olan dedikoduları nakletmekti. Bunun yanında analitik ve sentetik kübizmin farkları ve empresyonistlerin nasıl olup da izleyiciyi renkleri kendi gözlerinde karıştırmaya yönlendirebildikleri hakkında beni tatmin edecek açıklamalar da yapabiliyordu. Nebraska'ya varışımın üzerinden çok geç-

* İngilizce orijinal adıyla, *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* (Dr. Garipaşk veya: Nasıl Kaygılanmayı Bırakıp Bombayı Sevmeyi Öğrendim), Stanley Kubrick'in 1964 tarihli politik hiciv türünde bir filmidir. Peter George'un *Red Alert* (Kırmızı Alarm) isimli romanından uyarlanmıştır. Kubrick, bu ironi dolu filmde, tamamen fantezi bir konuyu işlemekte, Amerikan haberalma ve genelkurmay noktalarında bulunan bir dizi önemli kişinin içine düştüğü yanlışlıklar zinciri sonucunda dünyanın bir nükleer savaşa nasıl sürüklendiğini anlatmaktadır. (y.h.n.)

meden, Omaha'nın Joslyn Müzesi'nde Antik Yunan çömleklerinden Rönesans başyapıtlarına (Titian, El Greco) ve Pissarro, Monet ve Renoir'ın empresyonist cevherlerine kadar etkileyici bir koleksiyonun bulunduğunu büyük bir zevkle keşfettim.

İlk arabamı satın aldıktan sonra (bana elli papele mal olmuştu, her kuruşuna değerdi), boş günlerimi Joslyn galerilerinde dolaşarak ve yaptığım başka şeylerle birlikte, Renoir'ın tombul ve şen, al yanaklı kızlarını, bizim hava kuvvetleri üssünde beslenen ve bakılan B-47 bombardıman uçaklarının meşum ama yine de zarif güzelliğiyle uzlaştırmaya çalışarak geçirmeye başladım ama nihayetinde hayata evet diyen her şeyin (bir Renoir'ın), gerekçeleri ve silahları ne kadar cazip paketlenmiş olursa olsun, otomatik olarak savaşa hayır diyeceği sonucuna ulaştım. Bu yüzden tıpkı kendilerine karşı büyüyen bir yakınlık hissettiği bohemler gibi, İkinci Sınıf Havacı Çürük Tommy de bir sabah uyandığında kendini sonsuza kadar pasifist olmuş buldu.

Nebraska'da müzik de vardı. Özellikle de caz vardı; kabaca 1962 ile 1980 arasında rock'n roll'un dalgalara hükmettiği dönem hariç, uzun süre Amerika'da bohem olan her şeyin resmi müziği cazdı. (Thelonious Monk'un* "Round Midnight"ı modern bohemyanın milli marşıdır.) Daha özele inecek olursak, saçma bir şekilde *New York Jazz Workshop* olarak isimlendirilmiş, kurucu üyelerinin her biri zamanında Manhattan'da ünlü cazcılarla çalmış olan topluluk vardı. Bu yüzden isimleri büsbütün hadsiz de değildi. Merkezi Omaha'da olan *New York Jazz Workshop* (pek çağdaş, pek havalı) bütün Orta-Batı'da dolaşır, genellikle üniversite çevrelerinde çalar ama her pazar öğleden sonra, Omaha'nın Red Lion Lounge'unda yerini alırdı. Ve dünyanın bağırsaklarında hava durumu haritaları planmakla meşgul olmadığım her pazar öğleden sonrası ben de Red Lion'da sahneye yakın masalardan birinde yerimi alırdım.

* Thelonious Sphere Monk (1917-1982), benzersiz bir doğaçlama tarzına sahip Amerikalı caz piyanisti ve bestecidir. Binden fazla bestesi bulunan Ellington'dan sonra Monk, yetmiş bestesiyle dünyanın ikinci en çok kaydedilen caz bestecisi olmuştur. (y.h.n.)

Beni cazın kanatlı kapısından içeri çeken Billie Holliday'le (dalga geçmeyle başlayıp hayranlıkla sonuçlanan) kafa karıştırıcı ilişkimdi ve Omaha'daki ikinci yılımda ortama (müziği çalmanın ve duymanın yeni yolları azimle keşfedilirken notaların cüretkâr bükülüşlerine, perdelerin inip çıkışlarına ve ritimlerin gökkuşağı renklerinde çeşitlenişlerine) o kadar dalmıştım ki, bununla ilgili bir şeyler yazabilecek kadar donanımlı olduğumu varsayıyordum naifçe. *New York Jazz Workshop*'un bir albüm kaydetme sürecinde olduğu haberi kulağıma geldiğinde, kışladaki demirbaş masalardan birine oturdum ve albüm içine koyulacağını varsaydığım bir yazı karaladım.

Bir sonraki pazar, Red Lion'da, yazdıklarımı grubun lideri gibi görünen üyesine verdim. Anlaşılan o ki ara verdiklerinde yazdıklarımı dikkatle okumuş ve hoşlanmış olacak, sahneye tekrar çıktıklarında mikrofondan kelimesi kelimesine tamamını okudu. Seyirciler alkışladı. Müzisyenler alkışladı. Bir yıl veya daha uzun bir süredir her pazar alkışladığım cazcılar şimdi *beni* alkışlıyorlardı. Yaşadığım mutluluğu tarif etmem zor. Zevkin doruğuna sıçramıştım, kalbim Joe Morello'ya yakışır bir davul solosu çalıyordu.

O gün alkışladıkları şeyin, hazin biçimde yetersiz caz bilgimden ziyade kullandığım cüretkâr dil olduğunun farkına ancak birkaç yıl sonra vardım. Yine de o deneyim benim için bir dönüm noktası olmuştu. Epey uzun bir aradan sonra tekrar yazmaya başladım; Offutt'tan ve ordudan ayrılmamdan kısa bir süre önce, iştirak ettiğim bir başka hava kuvvetleri kısa öykü yarışmasını kazandım. Bu hikâye önce psikolojik olarak, sonra da fiziksel olarak sivrisineğe dönüşen bir adam hakkındaydı. Bir ay kadar sonra hikâyemi *Weird Tales* dergisine gönderdim ve böylece ilk reddedilişimi de yaşamış oldum.

Aklıma gelmişken, karinam* ("kariyer" yerine kullanmayı tercih ettiğim bir terim) boyunca bundan başka yalnızca bir kez

* Karina: Omurga anlamındadır. İngilizce'de kariyer ve karina kelimelerinin yazılışında yalnızca bir harflik bir farklılık vardır (career - careen). (ç.n.)

daha reddedilecek kadar şansım yaver gitti. İkinci reddimi de ertesi yıl *New Yorker*'a gönderdiğim bir şiirden ötürü yedim. Hatırladığım kadarıyla, şiir şöyle bir şeydi:

Kirpiklerinin ucunda tavuskuşları böbürlenir.
Böbürlenirken tavuskuşları, hatırlar filler,
develer günlerce susuz kalır,
ve soyları tükenir tüm dinozorların.

Hiçbir zaman şairlik taslamamış olsam da *New Yorker* editörünün doğru karar verip vermediği konusunda hâlâ muallaktayım.

İlk arabam, o elli dolarlık taka, 1947 model bir Kaiser'di. Bir neydi? Evet, bir Kaiser, 1945 ve 1953 yılları arasında Detroit yakınlarında üretilmiş altı silindirli (her ne kadar benimkinin en fazla üç silindiri çalışıyor olsa da) bir çılgınlık. Bir ispermeçet balinası ile bir pizza fırınının gayrimeşru çocuğu gibi görünüyordu ve yere o kadar yakın yapılmıştı ki, içine girerken hakikaten bir basamak inmeniz gerekiyordu: Yer seviyesinin altında bir oturma odasına giriyormuş veya lunaparklardaki şu Aşk Tüneli sandallarından birine biniyormuş hissi vermiyor da değildi.

O dönemde minik sevimli bir hava kuvvetleri subayıyla çıkıyordum. Ve "minik"i lafın gelişi söylemiyorum: Yalnızca bir metre elli santimlik boyuyla Bunnie'nin hava kuvvetlerine kabul edilmiş olması bile şaşırtıcıydı. O alçak tabanlı Kaiser'in içinde yanıma oturduğunda onun arabada olduğunu kimse göremezdi. Dışarıdan bakınca kafasının tepesini bile göremezdiniz. Bunun sonucunda bizim bölükte, "Robbins, Omaha'nın sağında solunda kendi kendine konuşarak geziyormuş." söylentisi yayıldı. Konuşma çubuğuyla olan geçmişimden haberlerinin olmaması iyi bir şeydi sanırım.

Bu söylenti, bulunduğum birimde göreve tekrar çağrılmayan tek havacı olmama katkıda bulunmuş mudur, bilemiyorum. Öte

yandan askeri görevimin uzatılmasının istenmemesinin sebepleri vardı. İşimde iyiydim, her zaman vaktinde gelirdim ve kep giymeyi reddettiğim için birkaç uyarı almam haricinde, arkadaşlarım ve amirlerim karşısında temiz, düzgün, münasip bir görüntü sergiliyordum. Bunlar doğru ama görünüşe göre neşeli ve genel olarak uysal bir mizaç, artık vücudumdan tütmekte olan bastırılamaz bohem buharını gizlemeye yetmiyormuş. Bu koku kimilerince pasif itaatsizlik ve diğerlerince de gizli otorite karşıtlığı olarak yorumlandı. Freud, Picasso ve Stravinsky gibi isimlerin zaman zaman konuşmalarımda yer tutması da bu noktada pek yararlı olmadı. Bu normal değildi. Amerikan değildi. *Doğru* değildi.

Bir çavuşa gayet masumane, gösterişçi tüketimin mi yoksa gösterişçi tüketmemenin mi daha kötü olduğunu düşündüğünü sormamın (o sıralar Margaret Meade* okuyordum) ardından "entelektüel züppelik" suçlamaları da tırmanışa geçti. Adamın öfkeden yüzünün kıpkırmızı olmasını gören de Sam Amca'nın lezbiyen olduğuna inanıp inanmadığını sorduğumu sanırdı.

Öte yandan, beni tekrar çağırmamaları bunun besbelli bir zaman kaybı olduğunu fark etmelerinden ötürü olabilir. Gerçi zamanın boşa harcanması ihtimali ordudaki herhangi birini herhangi bir zaman durdurabilmiş midir, o da ayrı konu. Yine de hava kuvvetleri beni onurlu terhisle ödüllendirdi (dört yılda yalnızca iki terfi aldığım düşünülürse zayıf bir tazminattı bu); eşyalarımı ailemin adresine postaladım, Kaiser'i on beş papele bir hurdalığa sattım, arkadaşlarımla el sıkıştım, minik havacı subaya elveda öpücüğünü verdim ve Richmond'a doğru otostop çektim. Belki de pek yakında yeni nesil bohemler olarak ünlenecek Neal Cassady ve Jack Kerouac'la aynı yollardan geçmişimdir.

---

* Margaret Mead (1901-1978), Amerikalı insanbilimci. Okyanusya halklarıyla ilgili kültürel çalışmalarıyla adını duyurmuştur. Kadın hakları, çocuk yetiştirme, ahlak, nükleer silahlanma, ırklararası ilişkiler, uyuşturucu kullanımı, nüfus planlaması, dünyada açlık gibi birçok sorunu incelemiş ve kültürel farklılıklar konusunda yeni fikirler geliştirmiştir. (y.h.n.)

Eğer Nebraska'dan Virginia'ya otostop çekerken Beat Kuşağı temsilcileriyle gerçekten karşılaşmışsam bile onları tanıyabilmiş değildim. Buna karşın bu yol üzerinde Beatçilerin övgüye değer bulabileceği bir ihtiyara tesadüf ettim.

Havanın (haziran başında olmamıza rağmen) serin olduğu bir sabah, Kentucky'nin doğusunda, küçük bir şehrin dış mahallelerinden birinde yolda kaldım. Yolda kalmıştım çünkü kömür madencileri, kaçak viskiciler, gariban çiftçiler ve bunların ailelerinden oluşan kitle cumartesi alışverişi (haftalık bir ritüel) için şehre doğru gittiğinden bütün trafik o yöne akıyordu ama benim aksi yöne gitmem gerekiyordu. Art arda yanımdan geçen kamyonetlerin kabinleri ana-baba, dede-nine ve muhtemelen başka akrabalarla birlikte yasal sınırların üzerinde bir nüfusa sahipti. Çocuklarsa temiz dağ havasına karşı kamyonetlerin kasasında üst üste gidiyorlardı. Geçerken de sıklıkla sürücüler kornayla, çocukları da el sallayarak beni selamlamayı ihmal etmiyorlardı. Ara sıra da çocuklardan biri, "Hey, asker oğlan!" diye bağırıyordu. Artık resmi olarak bir sivil olsam da araç bulmakta kolaylık sağladığı için üniforma giyiyordum.

Dost canlısı selamlar (bu insanlar benim halkım sayılırdı bir yerde) kalbimi ısıtıyordu ama geri kalan her tarafım soğuktan titriyordu. Nihayetinde ayaklarımı sürüyerek yolun biraz aşağısındaki eski, boyasız köy bakkalına sığındım bir süreliğine. Köy bakkalları ki bugün nesilleri tükendi, şimdinin marketlerinden çok daha az abur cubur ve çok daha fazla evsel ihtiyaç malzemesi satmalarıyla ayrılırlardı. Kentuck'deki bu bakkal da patates çuvalından gazyağı tenekesine, undan okul defterine, fare kapanına, şekere kadar her şeyi satıyordu. Kendime bir *Milky Way* gofreti almıştım ve az önce bahsi geçen ihtiyar içeri girdiğinde odun sobasının yanında durmuş onu yemekle meşguldüm.

Eğer bir kast ajansı Robbins Nine'nin karşısında oynayacak birini arıyor olsaydı, bu adam tam bu işin kalemiydi. Uzun boylu, zayıf, kirli sakalı ve saçı ağarmış ihtiyar, rengi solmuş bir işçi tulumu giyiyordu ve sırtında bir havalı tüfek vardı. Tütün

çiğniyordu, dişlerinde eksikler vardı ve tütün suyu kahverengi derecikler halinde çenesine damlıyordu. Tezgâha doğru yanaştığında tezgâhtar konuksever bir gülümsemeyle karşıladı onu, "Bugün nasılsın Ben Amca?" diye sordu. Bunun üzerine Ben Amca, "Sıramı bekliyorum, savol." diye yanıtladı.

Bu cevapta en küçük bir kendine acıma, bir ümitsizlik belirtisi yoktu. Ve gözlerindeki seçilebilir kırpışma, ironinin parıltısı değil, vakarın işaretiydi. Zen tarihi boyunca, tüm hayatın, her şeyin süreksiz doğasına dair bir vurgu olmuştur ve Ben Amca'yı kamufle olmuş bir Zen üstadı olarak tarif etmek istemesem de duruşunda ve iyi huyluluğunda, kaçınılmaz süreksizliği bir parça da eğlenerek kabullenişi görülüyordu.

Çok kısa bir andı bu ve üzerinden elli yıldan uzun bir zaman geçti ama besbelli Ben Amca'yı hiç unutmadım. Çünkü gripten veya başka bir dertten her yatağa düştüğümde ve bir arkadaşım nasıl olduğumu sormak için aradığında, otomatik olarak, genizden gelen münasip bir sesle, "Sıramı bekliyorum, savol." diyorum. Hiç sekmeden daha iyi hissettiriyor bu.

Fan Adamı

Okurlardan pek azı Richmond Meslek Enstitüsü'nü (RME) duymuştur. RME, 1968'de çok daha geniş ve kapsamlı Virginia Devlet Üniversitesi'ne dönüşmek için Virginia Tıp Okulu'yla birleşmeden önce bile herkes tarafından bilinen bir okul değildi, gerçi Harvard, Stanford, Oxford ve Sorbonne Amerika'nın güneydoğusundaki sanatçılara gözünü dikmişti ama yine de RME birçok yönüyle, hassas köklerini salabilecekleri samimi bir akademik ortam isteyen taze bohemler için en ideal okuldu.

Her şeyden önce, RME bir şehir üniversitesiydi, kampüsü tuğlalar, taşlar ve asfalttan ibaretti; öğrencilere kırsalı, küçük kasaba baskılarını ya da çiftlik evlerindeki sıkıcı hayatlarını hatırlatacak tek bir çim tanesi bile yoktu. Çoğu ders, eskiden ev olan yapılarda, süslü merdivenleri, kubbesi, balkonu ve *Yankilerin* gelip gelmediğini kontrol etmek için gayet elverişli cum-

baları olan görkemli üç katlı binalarda veriliyordu (bir kısmı hâlâ öyle). Hem sonra mesleki bir okuldu ve bu yüzden de zorunlu İngilizce, matematik ya da yabancı dil dersleri yoktu. Daha ilk günden, yeni öğrenciler seçtikleri alanla ilgilenmeye başlıyordu ve bu alan çoğunlukla sanat, drama ya da müzikti. Pazarlama ve Reklamcılık, Gazetecilik ve Moda Tasarımı bölümleri de vardı ve Sosyal Hizmetler bölümü de bir hayli ünlüydü ama RME'ye, Amerika'nın en ahlakçı, en muhafazakâr şehirlerinden biri olan Richmond'daki herkesin damak zevkine uymayan aromasını katan şey, sanat dallarındaki müfredatıydı.

RME'nin bir futbol takımı yoktu, kampüste diğer üniversitelerdeki gibi erkek kardeşlik kulüpleri ya da kızlar birliği de baş göstermiyordu ve söylemek yersiz aslında ama tabii ki kıyafet kuralı da yoktu: "Geleneksel kıyafet", RME'de üstünüze geçirdiğiniz herhangi bir şey anlamına geliyordu ve kampüsteki La Bohème moda defilesi, okulla her inancın yozlaşmışları için bir sığınak olarak dalga geçen şehrin seçkinlerini ve o canım delikanlıları davet ederdi. Bu niteleme, ne kadar abartılı olsa da çoğu öğrencinin kalbindeki yeri daha da kuvvetlendirirdi; bir bohemi yanlış anlaşılmak ve eski kafalılar tarafından yaftalanmak kadar teşvik eden pek az şey vardır. RME, William Fletcher Jones ve B.K. için son derece uygundu ki ikisi de oradan mezun; aynı zamanda benim için de uygundu ki ben de hava kuvvetlerinden ayrıldıktan kısa süre sonra kaydolmuştum.

RME'nin öğrenci gazetesinin adı *Proscript*'ti ve her ne kadar ikisinin ne anlama geldiğini hiçbir zaman öğrenemesem de *Ring-tum Phi*'den çok daha makul görünüyordu. Her neyse, sonuçta *Proscript*'e baş editör oldum ve yirminci yüzyılda Amerika'nın tartışmalı en büyük romancısı Nelson Algren'e bir tür saygı göndermesiyle, adını *Walks on the Wild Side** koyduğum haftalık bir köşe yazmaya başladım. Virginia'daki tüm özel ya da devlet okulları gibi, RME de tüm o toplumsal kurallara uyumsuz havasına rağmen, ırksal olarak ayrılmıştı. Bunu protesto etmek için ben ve *Proscript*'ten iki arkadaşım Pat Thomas

* Nelson Algren'in aynı isimli kitabına gönderme yapılıyor. Nelson Algren, *Yaban da Gezinti*, Çev. Algan Sezgintüredi, Versus Yayınları, İstanbul, 2007. (y.h.n.)

ve Ginger Foxwell, gazeteye ırkların bütünleşmesini destekleyen göndermeleri sokabilmek için her yolu deniyorduk ve bu yollardan bazıları sadece belli bir grubun anlayacağı şekilde zekice işlense de yine de neredeyse her defasında yakalanıyorduk.

Bu isyanın cezası olarak gazetecilik dersinden C ile geçmiştim ve bu, her ne kadar A olan not ortalamamı sabote etse de iş bulma konusunda bana pek sıkıntı yaratmadı. Hatta üniversitedeki son senemde *Richmond Times-Dispatch*'in spor bölümünde haftada kırk sekiz saat, tam zamanlı bir işim vardı. Bütün sabah gazeteleri gibi *Times-Dispatch* de geceleri hazırlanıyordu. Akşamüstü saat dörtten gece yarısına kadar çalışıyor, böylece tam zamanlı bir işte çalışırken aynı zamanda haftada on sekiz saatlik ders programımı da sürdürebiliyordum. Bu tempo beni biraz zorluyordu elbette ama bir ortaokul öğrencisi sene sonu geldiğinde nasıl mutlu olursa öylesine mutluydum.

RME'nin diploma töreni provaları sabah saat ona konmuştu ve programıma pek uymadığı için töreni es geçme niyetindeydim zira uykunun formalite bir el sıkışmaktan ve parşömenden bir diploma için sahneye yürümekten daha faydalı olduğunu düşünüyordum. Arkadaşım Ginger Foxwell buna itiraz etti. Etkinlik sırasında yanında kafa dengi birinin olmasını istiyordu. Giyinip etkinliğin yapılacağı salona (ister inanın ister inanmayın salonun adı *Mosque*'ydu*) yetişmek için o kadar erken uyanmamın mümkün olmadığını söylediğimde de beni uyandırıp diploma törenine bırakacak bir arkadaşını evime yollayacağını söyledi. Ve elbette tören günü saat dokuzu çeyrek geçe kapımdaki tıklamayla uyandım ve her ne kadar Edgar Allan Poe bir keresinde Richmond'dan evi olarak bahsetse de kapıdaki tıkırtının bir kuzgun** olmadığına emindim. Uykulu gözümün kapı gözünde gördüğü çok daha başka bir kuştu.

---

* (İng.) Cami. (ç.n.)

** Amerikalı şair Edgar Allan Poe tarafından yazılmış ve ilk defa Ocak 1845'te yayımlanmış öyküleyici şiir Kuzgun'a (İngilizce özgün adıyla *The Raven*) gönderme yapılıyor. Şiirde, konuşabilen bir kuzgunun perişan haldeki bir âşığı gizemli biçimde ziyaret edişi ve adamın deliliğe doğru yavaş yavaş ilerleyişi anlatılır. (y.h.n.)

Patricia'nın marjinal Ginger'ın en yakın arkadaşı olması pek olası değildi zira o, banliyöde yaşayan evli bir kadındı. Onunla bundan bir ay önce bir parti çıkışı beni eve bırakma teklifini (Kasier'in yerine bir araba almamıştım henüz) kabul ettiğimde tanışmış ve tarafından cezp edilmiştim, gecenin sonunda şoförü yolcularını caddelerde bir aşağı bir yukarı dolaştırırken ikimiz arka koltuktaydık. Patricia'yla belki de aramızdaki gerginliği gizlemek için son derece samimi sohbet ediyorduk ve araba en sonunda evimin önünde durduğunda, ansızın ve düşünmeden öpüşüverdik. Gayet gündelik, içten bir iyi geceler öpücüğü olarak tasarlanmış bir buseydi aslında... Ama eğer Madam Curie radyoaktivite tarifi yerine yeni bir peynir fondü tarifi keşfetseydi dünya başka bir yer olabilirdi.

Dudaklarımızın buluştuğu an, tavuskuşları saklanmaya gitti, filler hafızasını yitirdi, develer çıldırtıcı bir susuzlukla kıvrandı ve uzun zaman önce tükenmiş oldukları sanılan dinozorlar akşam haberlerine manşet oldu.

Dört-beş saniyeden daha uzun sürmemişti bu öpücük ama yine de ağızlarımızın kaynaşması, dişlerin birbirine değişiyle çıkan müzikal tıkırtı, dillerin birbirine dokunuşuyla (sürpriz!) ortaya çıkan o kaygan sürtünme (bir şekilde özel olduğu kadar korkunç da) destansı, efsanevi, hatta kendi çapında kutsaldı. İnsan o an denizlerin ikiye bölündüğünü, çalılıkların yandığını, meleklerin havada salındığı, kayaların içinden süt ve bal aktığını sanıyor; arabaların tatlı tatlı yol aldığını, antik çağlarda düşen yıldırımları ve kuzuların aslanlarla yan yana kırmızı gelinciklerle dolu bir arazide uyuduğunu hayal ediyor. Böyle saçlı sakallı bir tanrı ile çıplak bir su perisinin aynı dolu kaptan höpür höpür abı hayat içmesi misali öpüşmelerin kırk gün kırk gece sürdüğünü hayal edersiniz ama az evvel de belirttiğim gibi, öylesine hızlı olup bitmişti ki iki taraf da öpüşmenin yaşandığından kesin olarak emin değildi sanki.

Ve haftalar sonra, işte Patricia, diploma törenine gitmek için son derece şık giyinmiş kuşanmış, yüzünde nasılsa hem utangaç hem aksi hem de çekici bir gülümsemeyle kapımın önünde

duruyordu. Birbirimize öylece bakarken geçen zamanda yarım düzine diploma alabilir, saçımı kestirebilir ve oyalanışımdan ötürü bir takdirname alabilirdim. Sonra, kafalarımız tedirgin güvercinlerin mısır ya da buğday tanelerini gagalayışı gibi birbirine doğru eğilip ileri geri hareket etmeye başladı, bir iki tutturamayış sonrasında o ilkbaharda ikinci kez öpüştük.

Patricia on altı yaşında evlenmişti, şimdi yirmi iki yaşındaydı ve üç sevimli çocuğa ve alt-orta sınıf banliyölerinde hoş bir eve sahipti Aynı zamanda, içinde bir yerlerde gençliğinin yitip gittiğine dair ciddi, büyüyen ve yeri doldurulamaz bir boşluk vardı. Tabii şimdi geriye dönüp bakınca onun adına bahaneler üretiyormuşum gibi geliyor. Kendi payıma gelince, itiraf etmeliyim ki Musa bana elindeki -üzerinde Sekizinci Emir kazılı olan- taş levhayı fırlattığında başımı eğmiştim ve levha pencereden dışarıya fırladı.

Evet, suçluluğun verdiği acıyı hissediyordum tabii ama yakın zaman önce Zen metinleri okumaya başlamıştım ve Zen okumak, yüzmek gibi (ikisinde de bir noktada kitapları bir kenara iter ve gemiden suya atlayıverirsiniz) olduğundan anı yaşama bilgeliğini öğreniyordum. Dahası, tereddüte düştüğüm anlarda ihtiyar Billy Blake'in on sekizinci yüzyıldan bağırarak gelen sesini duyuyordum: "Fırsatın varken tadını çıkar."*

Şu kadarını söylesem yeter herhalde, üniversite diploma törenine yetişemedim. "Namusumla" mezun olmak yerine "namussuzluğu" seçerek yetişkinlik diploması kazandım. *Summa cum lotta.***

Fan Bölgesi adındaki "Fan" ne mimarisinin hava dolaşımı sağlayan o döner pervanelere benzemesinden ne de kendimizi serinletmemizi ya da gösterişli yaşlı kadınların yüzlerindeki kusurları saklamasını sağlayan el yelpazelerinden geliyor. Daha ziyade sokaklarının, Richmond'ın şehir merkezindeki kırçıllı

* Metnin orijinalinde, William Blake'in *Eternity* isimli şiirine gönderme yapılarak, "kiss the joy as it flies" denmiş. (y.h.n.)
** Latince, "En yüksek dereceyle." (ç.n.)

ağaçlarıyla yeşil bir vaha olan Monroe Park'tan başlayarak dışarı doğru yarım daire şeklinde yelpaze gibi açılması sebebiyle buraya Fan adı verilmiş. Blok blok uzanan güzel restorasyonlu lüks kasaba evlerine rağmen Amerikan standartlarıyla düşünüldüğünde eski bir şehrin eski bir mahallesiydi ve Virginia Devlet Üniversitesi'nin (eski RME) öğrenci nüfusuyla, öğrencilerin yanı sıra sanatçılara, geylere ve bohemlere de hitap eden, on yıllar boyunca bölgeyi hem zenginleştiren ve hem de adını lekeleyen çeşit çeşit dükkân ve barlarla canlanıyordu.

Ne zaman Fan'ı düşünsem ki ısrarla sık sık yaptığım bir şey bu, aklıma ilk gelen dar yolları oluyor. Yapraklarla örtülü sokakları, yenilenmiş evleri ve çok uzun zaman önce ölmüş Konfederasyon subaylarının neredeyse duyabileceğiniz hayali ayak seslerinin çekiciliğinin yanında, Richmond hayallerimi süsleyen esas büyü, o sokakları bölen dar sokaklardı. "Dar sokak" denilince genellikle akla gelen görüntü ve atmosfer –bir deri bir kemik kalmış kediler, çöp arabaları ve şehir eşkıyalarıyla dolu dar, basık, tozlu, genellikle loş ve çoğunlukla tehlikeli ara sokaklar– Fan'ın dar sokaklarına hiç uymuyor çünkü oradaki sokaklar bugün bile hâlâ hem davetkâr hem tehlikeli, hem şık hem pasaklı, hem korkutucu hem zariftir.

Fan'ın dar sokaklarında ilk fark edilen şey, sokaklara eski ve hoş görünümlü Avrupai bir nitelik kazandıran demode parke taşları ve sokakların bu taşlar sayesinde ay ışığında altın rengi şekerlemelerle dolu (insanın aklına tatlı patates pudingini veya Oz'u düşürürcesine) gibi görünmesidir. Sonra, eğer doğru mevsimdeyseniz, bir sokağın ne kadar duygusal, hatta cilveli olabileceğini fark edersiniz çünkü Fan sokakları hanımeli kokusuyla, açan güllerle, kızılcıklarla, ayyaş manolyalarla ve gösterişli mor salkımların rüzgârda vuu'lamalarıyla dolar: Bu ortam insanın gözlerini yerlerdeki boş içki kutularından ve burnunu da idrarla vaftiz edilmiş noktalardan kurtarmaya yeter.

Dahası, Fan sokaklarını eşsiz değilse bile alışılmadık kılan şey yirmi metrede bir karşınıza çıkan iki katlı müştemilatlardır. On dokuzuncu yüzyıl ve öncesinde yaşayan seçkin tabaka, at

arabalarını ve atlarını bu evlerin garaj benzeri eklenmiş zemin katlarında tutarmış, üst katlarda da hizmetçiler kalırmış. Bugünlerdeyse zemin katlar genellikle bisiklet ve spor araba garajı haline getirilmiş ve üst katlar da ressamlara, heykeltıraşlara, şairlere ve müzisyenlere atölye olarak kiralanıyor.

Sokaklar hava kararınca daha da ilginçleşiyor. Bölük pörçük müzik sesleri hafif hafif çınlarken (canlı ya da kayıttan), entelektüel konuşmalar, köpek havlamaları, sevgili kavgaları ve cilveleşmeleri, hatta perdelerin ardından, bahçe duvarlarından ve usturuplu evlerin yapmacık bir umursamazlıkla, sanki sokaklardaki eksantrik hayatın akışından habersiz ya da en azından onlarla ilgisiz gibi şehrin sokaklarına bakan arka yatak odalarından süzülen sırları bile çaktırmadan akıp giden hayatla – uyumsuzca kültürlü, tam oturmamış ve potansiyel bakımından tehditkâr– iç içe geçiyor.

Sıcak, yapış yapış yaz gecelerinde, huzursuz Richmond kendini napalm bombasına maruz kalmış bir karpuz gibi hissederken, ben gece yarısı işten çıkıyor ve içten içe her tekinsiz köşe başından Patricia'nın silahlı kocasının önüme çıkacağını sanarak şafak sökene kadar Fan sokaklarında dolaşıyordum. Çalışmadığım gecelerde (salı ve çarşamba) Eton'un Yeri'nde takılıyor, müzik kutusunda kapanış saatine kadar (yani yine gece yarısı) defalarca üst üste Ella Fitzgerald'ın "But Not For Me" kaydını çalıyordum (Tanrım! Ne kadar nefis, ne kadar dokunaklı bir yetenek gösterisiydi: Kendine acımak sanki incelikli bir durum gibi geliyordu dinlerken, terk edilmiş insanı kederli zavallı bir ahmak gibi değil de asil trajik bir kahraman gibi hissettiriyordu); sonra da yine diğer sokak düşkünleriyle birlikte kaldırım taşlarının üzerindeki gezintim başlıyordu.

1959'un sonlarında bir noktada Eton'un Yeri nedense hızla gözden düştü (belki de çok fazla modaya uygun hale geldiği için) ve neredeyse toplu halde (gey delikanlılar hariç) kıçlarımızı Grace Caddesi'nin çaprazındaki, güzel soğuk sandviçler yapan ve Ella Fitzgerald'i hiç duymamış sevimli Yunanlar tarafından işletilen The Village Meyhanesi'ne kaydırdık. (Tabii ki

The Village'da da bir müzik kutusu vardı ama şarkı seçenekleri, şahane gey zevkinin yokluğu dolayısıyla çok daha niteliksizdi, seçenekler azdı ve bozuk para yetersizliğinden sessizce ölmeye terk edildi.) Arkadaşım B.K. Village'ın tam arkasındaki sokakta bir müştemilatın üst katını atölye olarak kiralamıştı ve "Babun Ailesi" yerel bir efsane olsa da ilk ve tek performanslarını o atölyede gerçekleştirmişti.

1961'de bir çarşamba akşamı B.K., onun minik barut fıçısı kız arkadaşı Mary Lou Davis ve ben atölye civarında aylak aylak dolanıyorduk; sıkkın, kırgın ve kederliydik ve alkollü bir uyarılma ihtiyacı hissediyorduk. Soyunduk, kıçlarımızı akrilik boyayla kırmızıya boyadık ve müştemilatın geniş ahşap çatısına tırmandık. Ama önce B.K.'nin eskiz defterinden sayfalar koparıp gelişigüzel el ilanları hazırlamış *(Babun Ailesi'ni görmeye gelin, saat 10'da, gösteri: 25 sent)* ve yoldan geçen iyi huylu bir tanıdığı ilanları Village'da dağıtması için ikna etmiştik.

Ve gösteri kulaktan kulağa yayıldı. On-on beş kişilik hatırı sayılır bir kalabalık kendi kendilerine maymun gibi sesler çıkaran, homurdanan, kaşınan, çatının korumasız kirişlerinin üzerinde hoplayıp zıplayan kırmızı kıçlı "babunlara" aval aval bakmak için dışarıdaki merdivenlere tırmandı. Ve sonraki aşamada problem, insanları oradan nasıl göndereceğimize geldi. Sahte babun olmak zor işmiş.

Gelgelelim, acı verici uzunlukta bir süre geçtikten sonra bu tuhaf gösteri ("heyecanlı" demeye dilim varmadı) yavaş yavaş sıkıcılaşmaya başladı. Kendi kendilerine mırıldanıp kafalarını sallayan izleyiciler tekrar kendi inlerine, bar taburelerine ve biralarına döndüler; B.K., Mary Lou ve ben aşağı yuvarlandık ve gösteri ücretleri için koyduğumuz kavanozda Village'ın müzik kutusunun ortalama bir ayda toplayabildiğinden daha çok bozuk para bulduk. Totolarımızı yıkayıp üstümüzü giydikten sonra kazancımızla gidip ucuz bir şişe şampanya aldık ve popüler bir Broadway gösterisinden sonra başarılarına kadeh kaldıran oyuncular gibi muzaffer bir edayla içkilerimizi yudumladık.

Belki de meteliksiz bir ressam ve henüz edebi sesini bulamamış hevesli bir yazarın kıçlarını kırmızıya boyayıp herkesin ortasında çıplak halde hoplayıp zıplaması çok da acayip değil ama yine de Güneyli güzel bir genç kızın neden böyle kepaze bir gösteride rol aldığını merak ediyor olmalısınız. İşte bunu anlamanız için Mary Lou Davis'i (namı diğer Yıkı Güllesi) tanımış olmanız gerekir ki yirminci yüzyılın ikinci yarısında Fan Bölgesi'nde yaşamış olsaydınız mutlaka tanırdınız.

Mary Lou bir hayli zararsız görünürdü. Daha önce de söylediğim gibi minyon, ufak tefek bir kadındı ve oldukça çekiciydi (uzun kahverengi saçlı, ateşli, etkileyici gözleri olan, ince belli ve Marilyn Monroe misali yukarı-aşağı, yukarı-aşağı salınan kalçalara sahip); her ne kadar orta yaşlarına geldiğinde parçaladığı evlilikler, arkadaşlıklar, banka hesapları ve ciddi sohbet girişimleri yüzünden lakabını gerçekten hak eder hale gelmiş olsa da... Esas şaşırtıcı olan, bence, zamanla fiziksel olarak bir "yıkı güllesi"ne benzeyecek kadar büyümesi değil ama sayısız intihar girişimi, kazara aşırı dozlar, depresyonlar, kadın kavgaları, bağrış çağrışlar ve altı aylık hapis cezası dahil mahkemelik olmalardan sonra (Mary Lou öyle basit bir drama kraliçesi değildi, o bir drama imparatoriçesi, bela Nil'inde savrulan fırtınalı bir Kleopatra'ydı) orta yaşlarına kadar hayatta kalabilmesiydi. O yaşları çok geçemedi.

Her neyse, Mary Lou Stuart, Circle Hastanesi'nde hemşirelik eğitimi almak için Richmond'a geldiğinde fıstık diyarı sakin, küçük kasaba South Hill'in saygın ailelerinden birine mensup aklı başında şirin bir gençti. Fan Bölgesi'ni keşfetmesi çok uzun sürmemişti (kan çekmiş olsa gerek) ve artık bundan sonrası güle güle hasta refakati, merhaba gece sefahatiydi. Fan'e taşındıktan hemen sonra bir akşam geç saatlerde elleri kalçasında Eton's'a girdi, içerideki kalabalığa baktı ve onca uğultunun ve müzik kutusunun sesini bastıracak kadar yüksek bir sesle sordu: "Sikişmek isteyen var mı?"

Bu taş gibi davetin bıraktığı etkinin tam olarak hakkını verebilmek için, okurun ellilerde sinkaf bombasının ne kadar

yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu ve hiçbir zaman, asla ve asla herkesin içinde patlatılmadığını tam olarak idrak etmesi lazım. Düşünsenize, Amerika'da o zamanlar *Rüzgâr Gibi Geçti*'nin sonunda Clark Gable'ın ağzından çıkan "kahretsin"in bile etkisinden kurtulamamış olanlar vardı. Bugünlerde, bu topraklardaki her bir alışveriş merkezinin her katı her an "hasiktir"lerle yankılansa ve fena halde kabiliyetsiz komedyenler mizahi eksikliklerini her şakalarına en az dört küfür ekleyerek telafi etmeye çalışsalar da tüm bunlar bir zamanlar yasaklı olan bu ifadelerin o nefis edepsiz cinsel gücünü alıp götürürdü. Mary Lou'dan önce hiçbir kadının, herkesin içinde olmasa bile, o sinkaflı kelimeyi kullandığını görmemiştim ve o zamanlar yirmi altı-yirmi yedi yaşındaydım.

Her neyse, o uzun anda Mary Lou'nun ağzından çıkan sözler Eton's'a felç edici bir gaz bombası olarak düştü. Kimse hareket etmedi, kimse konuşmadı. Sonra, bardaki geyler kıkırdamaya, heteroseksüel erkeklerse –yanlarında kız arkadaşları ya da eşleri olmayan– içlerinden herhangi biri cevap verecek ya da en azından Mary Lou'ya olumlu bir cevap gibi kafasını sallayacak olursa diye birbirlerine tuhaf, gergin, kısa bakışlar atmaya başladılar. Herhangi biri cevap verdi mi vermedi mi bilmiyorum. En azından hemen o an vermedi.

Bense olaya ceplerimde bozuk para arayıp, müzik kutusunun yanına gidip üç dört kez üst üste "But Not For Me" çalarak tepki vermiştim. Sanırım bu benim Mary Lou'nun şoke edici davetine cevabımdı. Kendisi kesinlikle bana göre değildi. İnşaat işinde çalışırken yaşça büyük işçilerden biri (genelde bana nasihatler vermeyi severlerdi) bilgece bir laf etmişti: "İdeal kadın, birlikte yaşayacağın kadın, dışarıda hanımefendi yatakta tam bir fahişe olmalı." Bu anlayış ve onun politik doğruluğu hakkında ne düşünürsünüz bilmem ama itiraf etmeliyim ki bana uygundu. Asya'dayken takıldığım eskort kızlar bile topluluk içinde ağırbaşlılardı ve dışarıdaki ölçülü tavırlarının aksine perdeler kapandığında ve yatak serildiğinde libidomu ateşe verecek birer meşaleye döneceklerini bilirdim. Sanırım

bazılarımız için gizli hafif meşreplikle birleşen ağırbaşlılık karşı konulamaz bir şey.

Hayır, hiçbir zaman Mary Lou'yu cinsel olarak çekici bulmadım, çırılçıplak olduğu zaman bile (tabii benim bu iffetli tepkimde kıçının fren lambası gibi kırmızı olmasının ve kızgın bir maymun gibi hoplayıp sıçramasının da etkisi vardır) ama bir arkadaş olarak –ve gerçekten yakın arkadaş olmuştuk– hem eğlenceli hem de zorlayıcıydı. B.K.'nin evliliğini yıktıktan sonra (kendisini adeta yuva yıkmaya adamıştı ama sonuçta her kızın bir hobisi olmalı değil mi?) üçümüz o köhne, eski Richmond'da eğlenebilmek için uzun yollar tepiyorduk çünkü Fan Bölgesi'nin bile bıkkınlık verdiği geceler oluyordu.

Rutinlerimizden biri, B.K. kafayı profesyonel ölçüde palyaço beyazı da içeren teatral sahne makyajına taktığında gelişti. Kendimizi Ringling Biraderler* Palyaço Okulu sınavlarından geçebilecek kadar boyuyor, sonra da gündelik kıyafetlerimizi, her zaman giydiğimiz kazak ve kot pantolonlarımızı giyip Trailways ya da Greyhound otogarına gidiyor, bekleme salonunda bulduğumuz boş yerlere –bazen üçümüz yan yana, bazen ayrı ayrı koltuklarda– oturuyor ve kayıtsız bir tavırla gazete ya da dergi okuyorduk. Daha doğrusu kalabalığın arasındakilerin (1950'lerin sonunda çoğu insan hâlâ otobüsle yolculuk ediyordu) tepkilerini izlerken okuyormuş gibi yapıyorduk, tepkiler açıktan gülüşmeler ile yapmacık kayıtsızlık arasında gidip gelse de en sık karşılaştığımız ifade hayretti. Ve her ne kadar Mary Lou'nun o şaşkınlığı yaratırkenki şeytani neşesini paylaşmasam da itiraf etmeliyim ki kalabalığın kayıtsızlığını bölmeyi bir tür kamu hizmeti olarak görüyordum.

Ah ama Trailways'te yine üçümüzün yan yana oturmuş *Times-Dispatch* (haftanın beş gecesi çalıştığım gazete) sayfalarını

* Ringling Brothers,beş sanatçı kardeş tarafından 1884 tarihinde küçük bir gösteri firması olarak kurulmuş ve 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında Amerika'nın en büyük sirklerden biri haline gelmiştir. 1919 yılında Amerika'nın diğer önde gelen sirk topluluklarından olan Barnum & Bailey sirkiyle birleşmiş ve "Ringling Bros. and Barnum & Bailey Circus" adını almıştır. Grup hâlâ gösterilerini sürdürmektedir. (y.h.n.)

okuyormuş gibi yaptığımız bir gece, gözümüz bizi utangaç bir merakla izleyen uzun, zayıf, ucuz giyimli, genç (muhtemelen yirmili yaşlarının sonlarında) bir adama takıldı. B.K. eliyle adamı yanına çağırdı ve cansız palyaço sesiyle adamın sirkimize katılmak isteyip istemediğini sordu. Adam mavi gözlerini kocaman açtı, kıkırdadı ve kafasını reddeder gibi değil ama inanamaz bir tavırla salladı. Ve tam o an yalan söylemeyi nefes alır gibi doğallığında becerebilen Mary Lou, "Ciddiyiz" dedi, "bizimle gel ve sirkimize katıl."

Adam tereddüt etti, sanki olan biteni idrak etmeye çalışıyordu. Sonra, "Bir dakika" dedi ve hafifçe topallayarak ve hâlâ kafasını sallayarak uzaklaştı; adama bakarken ne kadar yoksul göründüğünü düşünüyordum, sanki *The Grapes of Wrath*'taki* fakir göçmen işçiler gibiydi; perişan halde ama yine de bir şekilde umutlu Henry Fonda** gibi. Bekleme odasından çıktı ve perona gitti. Birkaç dakika sonra yanında genç karısıyla –karısı da onun gibi yoksul ve bitkin görünüyordu, elde dikildiği belli pamuklu bir elbisenin içini zar zor dolduran hoş bir kadındı– ve iki küçük incecik çocuğuyla döndü. Doğrudan bize, palyaço suratlarımıza doğru geldiler, belli belirsiz, çekingen bir tavırla gülümsediler ve nereye istersek oraya gidebileceklerini belirttiler, bizim var olmayan sirkimizde bulabilecekleri her iş umutsuz dualarına cevap olacak gibiydi.

Üçümüz de ayağa kalkıp gazetelerimizi bıraktık, birbiriyle uyuşmayan bir şeyler geveledik ve süklüm püklüm bir halde ön kapıya yöneldik. Fan'a dönerken hiçbirimiz konuşmadık. B.K.'yi daha önce hiç bu kadar ağlamaklı görmemiştim. Kalbine delikler açıp bovling topu olarak kullanabileceğiniz kadar katı yürekli Mary Lou bile kötü görünüyordu. Felsefi bir şeyler söylemek istedim ama kelimeler boğazıma dizildi. Matemde gibiydik, belki de kendi duyarlılığımızın yasını tutuyorduk. Atölyeye

* John Steinbeck, *Gazap Üzümleri*, Çev. Belkıs Dişbudak, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

** Henry Fonda (1905-1982) Amerikalı sinema ve tiyatro oyuncusudur. 1940 yapımı *The Grapes of Wrath* (Gazap Üzümleri) filminde Tom Joad karakterini canlandırmıştır. (y.h.n.)

döndüğümüzde kendimizi cezalandırır gibi sert sert ovalayarak sessiz sedasız yüzlerimizdeki boyaları temizledik ve bir daha hiçbir zaman otogar palyaçoları oyununu oynamadık.

1960'larda Richmond'daki Village Meyhanesi tüm ülkede alkol satan kuruluşlardan biri olarak ağızdan ağıza dolaşan bir ün kazanıyordu (New Orleans'taki Seven Seas, Seattle'daki Blue Moon, New York'taki Cedar Tavern ve San Frascisco'daki Vesuvio gibi) ve Amerika yollarından yeni hikâyelere, entelektüel fikir paylaşımlarına ve belki de bir ihtimal yatacak yeni ve heyecan verici biriyle tanışmaya hevesli aylak adamların, seyyar sanatçıların, alaylı şairlerin, bağımsız fotoğrafçıların, varoluşçuların, kerameti kendinden menkul devrimcilerin, dharma avarelerinin, "melek kafalı hipsterler"in, tam zamanlı eksantriklerin ve çeşitli yelpazelerde yeni vaftiz edilmiş beatniklerin idare tarafından tolere edilmeyi ve düzenli müşteriler tarafından hoş karşılanmayı (çoğu sahte kimlikli öğrencilerdi) umut edecekleri bir yerleri vardı artık.

Richmond pek de yolunuzun geçeceği bir şehir değildi ama New York ile Denver, Denver ile San Francisco arasında sık kullanılan bir rota olan Keroucaian otobanının yakınındaydı. Dahası, Fan Bölgesi aslında ultrakonvansiyonel sağ-kanat okyanusunda küçük bir adaydı; Fan(tezi) Adası. Ve Village Meyhanesi'nin, yüzyıl ortasının sonlarına doğru Birleşik Devletler'in üzerinde gezinmeye başlayan ruhani/cinsel/sosyal dönüşümde nispeten küçük bir rol oynamasının bir başka nedeni daha vardı: Virginia'daki her ruhsatlı mekân gibi, geceyarısında bira sifonlarını kapatmak (o zamanlar sert alkol çeşitleri Virginia'daki restoranlarda hiçbir saatte satılamıyordu) ve müşterilerini evlerine göndermek zorundaydı).

Yine de Village'ın genç müşterileri için Sindirella yasağı illaki eğlencenin durması anlamına gelmiyordu, özellikle de cuma ve cumartesi geceleri. Halka açık yerlerdeki toplanmalar sonlandığında özel eğlenceler başlıyordu. Genellikle gönüllü birinin evine, bazen de katılımcılardan birinin erişimi olduğu

ticari bir binanın çatı katına geçilirdi. Bu partiler çoğunlukla sorunsuz ilerlese de birilerinin büyükbabasının huzur anlayışını korumak adına polisin davetsiz katıldığı zamanlar da bir hayli fazlaydı. İlginç bir şekilde polis baskınlarının gerçekleştiği her partide Mary Lou da oluyordu. Bazıları polise ihbar edenin o olduğunu bile düşünüyordu ki itiraf etmeliyim, ne zaman böyle bir polis baskını gazetelere çıksa, özellikle de haberde ismi geçiyorsa tuhaf bir şekilde heyecanlı, hatta neşeli görünüyordu. Mary Lou'nun kaostan daha fazla sevdiği bir şey varsa o da ilgiydi.

Oynaşmanın ve sevişme çabalarının ana tema haline geldiği tipik yeni gençlik partilerinin aksine, Fan'daki bu gece yarısı sonrası partilerinin daha yaratıcı bir odak noktası vardı: Her ne kadar kimse oyundan bu isimle ya da herhangi bir başka isimle bahsetmese de bir grup etrafında dönen ve benim "Dil Çarkı" (Hint-Avrupa mitolojisinin en derin kuyusundan çekip çıkardığım kavramsal bir imgeydi bu) adını verdiğim aktivite.

Ne bir lider ne de fark edilir bir işaret olmadan kendiliğinden başlayan bu oyunda, bir grup insan yere bir çember oluşturacak şekilde otururdu. Sonra şişeler ya da içki kutularıyla –bazen gerçek bir tamtamın ortama katıldığı da olurdu– ritmik sesler çıkarırken Paul Miller da ufak ufak flütünü öttürür ve katılımcılar sırayla doğaçlama şiir dizeleri söylerlerdi. Genellikle ressam William Fletcher Jones dramatik bir ses tonuyla, ağır ağır, heybetli bir şekilde sevdiği dizelerden biriyle başlardı, "İhtiyar adam yaklaştı uçurumun kenarına, sırtında bir şeker çuvalıyla..." sonra yanındaki kişi eklerdi, "... ayağının dibindeki topuklarını kemiren bağnaz kabızlığın küçük plastik ıstakozlarından habersiz." Ve böyle dizeler ardı ardına ilerler, çember defalarca dönerdi. Bazısı zekice, bazısı komik, birkaçı gerçekten şiirsel, çoğu bir hayli bayat ve hepsi dolunayda bir tımarhane penceresinin parmaklıklarının arasından dışarıya taşan boş laflara benziyordu; bu böyle devam ederdi ta ki "şairlerin" birası ya da ilham kaynakları ya da bilinçleri tükenene kadar.

(Sosyologlar bu kafası kıyak cümbüşün, değil halüsinojen maddelerin, marihuananın bile Richmond'da ulaşılır hale gelmesinden seneler önce gerçekleştiğini not etsinler.)

Her ne kadar maaşlı işimin uygunsuz saatlerine rağmen bu partilere katılmış olsam da Dil Çarkı'na yaptığım katkıların hiçbirini hatırlamıyorum. Cumartesi geceleri on bir buçuk ile on iki arasında arkadaşlardan biri Village'ın girişindeki telefon kulübesine gider ve *Times-Dispatch*'teki haber odasını arardı. Ben telefona geldiğimdeyse o geceki partinin nerede olacağını söylerdi ve genellikle işten çıkar çıkmaz doğruca oraya giderdim. Zaman geçtikçe o partilerin çoğu hafızamda birbirine girdi ama iki tanesini çok net hatırlayabiliyorum.

Bir yaz gecesi Grace Caddesi'nde bir binanın çatısında yine bir Dil Çarkı dönüyordu ki büyük bir Güney fırtınası patladı. Bir seri katilin cinnetiyle inen testere bıçakları göğü yarıyor ve bu görüntüyü Wagner ekolünden gök gürültüleri takip ediyordu. Çarktakiler birbirlerine ihtiyatlı bakışlar attılarsa da hiçbiri çemberi bozan kişi olmak istemedi. Sonra gökyüzünün kömür gibi karanlık karnı yarıldı ve o yarıktan sağanak yağmurlar fışkırmaya başladı. Saniyeler içinde herkes sırılsıklam olmuştu ama yine de hepimiz, belki de şairlerin, hatta yeteneksiz amatör şairlerin bile profesyonel beysbolculardan daha dayanıklı olduğunu kanıtlamak istercesine çemberi bozmayı reddettik.

En nihayetinde serbest şiirlerimizin doğaçlama dizeleri hiç duyulmamaya başladı, sanki suyun altında, tedirgin yunuslara konuşuyor gibiydik. Birimiz bir şeyler söylemek için ağzını açtığında kabarcıkların çıktığını görüyorduk ve Paul'ün flütü bir yüzme havuzunun bozuk pompasına benziyordu artık. Ama memnuniyetle söyleyebilirim ki ancak fırtına dindikten sonra hepimiz, ardımızda kendi aptal küçük bohem gürültümüzü yarattığımız bira kutularını ve şişelerini bırakarak, Fan'ın çeşitli sokaklarındaki apartman dairelerimize, yurt odalarımıza ve kiralık müştemilatlarımıza döndük.

Sonra, bir defasında gazeteyi normalden daha erken arayıp partinin çoktan Richmond'ın en batısında, şehrin biraz dışın-

daki ultralüks bir mahalle olan Windsor Çiftlikleri'nde bir eve doğru yollandığını haber vermişlerdi. Bu pek rastlanmayan bir şey değildi aslında. Zaman zaman bir avukat, bir cerrah ya da bir şirket yöneticisi Village'tan bir iki renkli, çılgın kişiliği, asıl konuklarının eğlenceli bulacağını düşünerek kendi partisine çağırır ve genellikle, özellikle altı-yedi kişiyi beklerken evinin yirmi-otuz hipster tarafından işgal edildiğini gördükten sonra bu davetinden pişmanlık duyardı.

Bu parti -İngiliz hayranı bir Richmondlının zevkiyle yapıldığı belli- ben o şahane Tudor tarzı beyaz tuğlalarla örülmüş eve vardığımda çoktan son evreye girmişti. Bütün arkadaşlarımın verandada olduğunu söylediler. Galiba Dil Çarkı'nın döndüğünü duydum ve ağırbaşlılıktan değil ama oturma odasındaki altın çerçeveli tilki avı resimlerini yiyebilecek kadar aç olduğumdan çarka katılmak için acele etmedim. Saf bir içgüdünün yönlendirmesiyle doğruca boş yemek odasını buldum. Emin olduğum gibi yemek masasının ortasında koca bir tabak sos duruyordu ama ne yazık ki diğer mezelerin hepsi tükenmişti. Tek bir krakeri, cipsi bırakın, havuç ya da kereviz çubukları bile bitmişti. Yine de ortada duran sos oldukça lezzetli görünüyordu. Batıracak bir şey bulabilirsem...

Masada bir şey daha vardı. Masanın tam ortasında porselen küçük bir vazonun içinde yaprakları olağanüstü bir renkte tek bir orta boy kasımpatı çiçeği duruyordu. O anda aklıma Japonya'da kasımpatıların yendiğini ve üstelik çok da lezzetli bir yiyecek olarak görüldüğü geldi. Tereddütüm kısa sürdü. Çiçeğin yapraklarından koparıp sosa batırıp ağzıma attım. Hmm? Hiç fena değildi. Aynı işlemi tekrarladım ve üçüncü lokmamda ayak sesleri duydum. Ev sahibi odaya girmişti.

İçgüdüsel olarak elimde kalan çiçek parçalarını arkama sakladım. Ev sahibinin nefesi kesilmişti. "Krizantemim nerede?" dedi kiminle konuştuğu belli olmadan. Belki de yukarıdaki meleklere sesleniyordu. Kafamı salladım ve o anda sosa bulanmış dudaklarıma kalıntıları yapışmış yaprakları fark etti.

Çok kısa süre sonra öğrendim ki o kasımpatı tam da o akşam her sene yapılan meşhur Richmond Çiçek Fuarı'nda birincilik

ödülünü kazanmış: Yediğim çiçek meğer adamın ölçüsüzce gurur duyduğu üstün nitelikli bir şampiyonmuş. Adamın öfkesini görseniz karısını ve çocuklarını yediğimi sanabilirdiniz.

Tabii ki partiden veda etmeden ayrıldım.

Her ne kadar Village Meyhanesi'deki sosyal spektrumun tam zıttı da olsa; Fan'da canlandırıcı içki satan (ya da öyle görünen) bir yer daha dikkatimi çekmişti. Ben buraya kendimce "*Il Palazzo della Contessa di Pepsi**" adını vermiştim zira içeride de dışarıda da isminin yazıldığı bir tabela yoktu ve her şeyin ötesinde o kadar tuhaf bir yerdi ki bazen varlığından şüphelendiğim oluyordu.

RME ve Village'ın epeyce uzağında, batı tarafında tenha, loş bir sokaktaki bir ticari işletmeydi burası ve bu yüzden de ne öğrenciler ne de bohemler tarafından biliniyordu. Peki kim gidiyordu buraya? Eğer gerçekten varsa da müşterilerinin kim olduğunu bilmiyorum, gerçi bir süredir işliyor gibi görünüyordu ama o kadar tenhaydı ki bir "ticari işletme" olup olmadığı bile sorgulanabilirdi. Uzun süre önce kiralık dairelere dönüştürülmüş eski bir kasaba evinin giriş katındaydı ve söylediğim gibi orada bir şeylerin satıldığına, bir ticaret yapıldığına dair hiçbir tabela ya da başka bir gösterge yoktu.

Dükkânın sahibi, "kontes"im, yaşlıca bir kadındı, aslında öyle çok yaşlı olmasa da bir hayli ihtiyarlamış görünüyordu ya da aslında tam bir kaçıktı ama ben *Pepsi Cola*'dan başka hiç ama hiçbir şey satmayışını bunamasına bağladığım için öyle görüyordum. Ve içerideki sürüsüne bereket *Pepsi* şişeleri buzdolabında bile değildi. Burası boğucu bir Richmond gününde kendinizi içeri atıp soğuk bir şeyler içebileceğiniz bir yer de değildi yani. Yine de kasa kasa Pepsi duvarların önünde üst üste dizilmiş ve tozlanmıştı, tek şişelerse (hiç kutu yoktu) aynı derecede tozlu tezgâhın üzerinde zaman geçiriyorlardı.

Şaşırtıcılığı arttıran şeylerden biri de dükkânın çalışma saatleriydi. Kontes (bu lakap kadının kıyafetlerinin ve tavırlarının

* İtalyanca, "Pepsi Kontesinin Sarayı."

son derece yavan olmasına bir göndermeydi) dükkânının kapılarını sabahları 10:17'den 11:53'e, öğleden sonraysa 2:36'dan 4:41'e kadar açık tutmayı seçmişti (bir şekilde bu seçimi tek başına yaptığını varsayıyorum). Saati tam olarak doğru yazmamış olabilirim ama ne demek istediğimi anladınız. Çalışma saatleri tuhaftı. Çok tuhaftı. Ve oldukça katıydı da. Mesela saat 4:42'de dükkâna gelip ılık bir kola içemezdiniz.

Bu gizemi ortadan kaldırmak konusundaki gönülsüzlüğümden dolayı yaşlı kadına hiçbir zaman bu tuhaf saatleri ya da tek tip ürün satmayı neden seçtiğini özellikle sormadım. Einstein gizemli olanı güzel olanla eşit tutmuştu ve o isimsiz ve kirli küçük Pepsi dükkânı izafiyet ya da evrenin gizemli menşeine hitap eden bir eşitlik kurmasa da insanın ilgisini hem "zaman"ın gizemli, belirsiz doğasına hem de insanoğlunun mantıksal düzeni beceriksiz ve biraz da keyfi zorlamalarına çekiyordu. Dükkânın içeriğinin monotonluğu ve değişmezliği, düzensiz, mantıksız görünen çalışma saatleri (ki zaman zaman önceden haber vermeksizin değişiyordu) bizim düzen ve istikrar kavramlarımızla dalga geçiyordu adeta. Dükkân aynı zamanda hem durağan hem de sınırsız görünüyordu: Sessiz sedasız, ölçülü zaman ile sayılamayan sınırsızlık arasındaki çelişkiyi vurguluyordu.

Peki tamam; itiraf ediyorum ki o sene sürrealistleri okuyordum ve kısa süre önce *la belle époque** avangartlarına çılgınca âşık olmuştum, yani muhtemelen tozlu küçük *Pepsi* dükkânının mantıksal gerçekliğin sınırlarını zorlamasından duyduğum tatmin pek de şaşılacak bir şey değildi. Bu da sanırım ne zaman o dükkânın önünden yaya ya da bir araçla geçsem, aklıma davetsizce gelen sözlerin hep bilinçaltımdaki saray şairlerine, hayalci mutlaklığın radikal ozanlarına ait olduğunu açıklıyor.

---

* *La Belle Epoque*(Güzel Dönemi) Batı Avrupa tarihinde, 1871 yılında Fransız-Prusya Savaşı sonlanmasıyla başlayan ve 1914'te I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle sonlanan iyimserlik ve bölgesel barış havasının egemen olduğu, ekonomik refahın ve teknolojik, bilimsel ve kültürel yeniliklerin yaşandığı bir dönemdir. Dönemin iklimi içinde sanat gelişti; edebiyat, müzik, tiyatro ve görsel sanat alanlarındabirçok şaheser üretildi. (y.h.n.)

Ve de bundan yıllar sonra bile arkadaşlar kola içerken neden hep Pepsi tercih ettiğimi sorduklarında nostaljiye kapılıp gülümseyerek bir André Breton alıntısıyla cevap vermemi de... "Kırmızı yumurta gibi yeşil olduğu zaman tercih ederim."*

İnsanlar genellikle bir daha sormuyor.

* "I prefer red like the egg when it is green" (y.h.n.)

Sev & Terk Et

Eğer cazibe bir küvet olsaydı, Richmond'ın küveti yüzlerce plastik ördekle dolu olur, yine de tüm kraliyet ordusunun yarısı içine girecek kadar yer kalırdı. Savaş öncesi mimarisiyle, geniş bulvarlarıyla (ünlü bir Avrupalı eleştirmen Richmond'ın Monument Sokağı'nın "Amerika'daki en güzel sokak" olduğunu yazmıştı), epik heykelleriyle, çiçekleri, kuşları, ağaçları, akşam çayına uygun havası ve yulaf ve süpürge darısı misafirperverliğiyle, ihtiyatlı oynaklığı, sarhoş eden baharlarıyla ve görkemli, yoğun sonbaharlarıyla, Richmond az tuzla terbiye edilmiş, mangalda ağır ağır pişirilmiş bir lezzetti. Ah ama elbette her gülün dikeni vardır ve Richmond'ın, şehri bir burbon hattıyla bölen James Nehri'nden daha geniş, daha çamurlu ve karanlık bir tarafı vardı.

Geçit töreninde düzinelerce bando takımının yürüdüğü, güzellik yarışmalarının düzenlendiği ve bir sürü paranın akı-

tıldığı, tüm dünyada milyonlarca ölümden sorumlu olan kötü kokulu, bağımlılık yapıcı bir maddeyi kutlamak –evet, kutlamak!– için her yıl yapılan Tütün Festivali'ni bir yana bırakalım. Amerikan İç Savaşı'nın yüzüncü yıl kutlamalarını da bir yana bırakalım ki bu şenlik, o korkunç savaşlar kadar uzun sürmüş ve Amerika tarihindeki en utanç verici dönemde, Richmond'ın Konfederasyon başkenti olmaktan duyduğu gururu gizlemek için hiçbir çaba gösterilmediği gibi, bunu sergilemek için hiçbir masraftan da kaçınılmamıştı. Yine de bu kutlamaları ve onlara ilham veren o kanlı savaşı ve katil tohumları bir kenarda tutmak istiyorum çünkü Richmond'ın o büyülü dolabında kemiklerini tıkırdatıp duran daha canlı ve daha daimi bir iskelete yoğunlaşmak niyetindeyim.

İç Savaş'tan iyi sonuçların da çıktığını söyleyen tarihçiler var (köleliğin kaldırılması gibi) ve tütünü, ulusumuzun ekonomik yükselişinde oynadığı önemli rolü öne sürerek savunanlar var. Irkçılığın bahanesi olmaz ama yine de hiçbir savunu ırkçılığın kendi duruşu ve sonuçlarından daha kötü de olamaz. Ve burada konuyu Richmond'ın bir zamanlar kör olan gözüne parmak sokmak için açmadığımı vurgulamak zorundayım ki muhtemelen bugün hâlâ çok iyi durumda olmayan göz küresi bile bir insanı daha aşağı olan bir alt türden ayırt edip ona göre davranabiliyor. Lakin ben, bunun yerine, Richmond'ın ırkçılık renklerinden ötürü (kelime seçimim çok yetersiz değilse) şimdi size iki saçma ama bağlantılı hikâye anlatacağım.

Çalışma odamın duvarında bir poster asılı, o kadar yıpranmış ve solgun ki bir zamanlar Crazy Horse Meyhanesi'nin erkekler tuvaletinde asılıymış sanırsınız. Posterde boynuzlu bir hayvan karikatürü var ve üzerinde şöyle yazıyor: *Gergedan Kafe Tom Robbins'i sunar / Şiir Dinletisi & Sokak Kültürü Üzerine Söyleşi / Caz Dinletisi (Paul Miller'ın Usta Dörtlüsü) / 18 Ocak 1961 / 9:00 / 538 Harrison.* Bundan kesinlikle daha kıymetli anılarıma ait bir sürü eşyayı kaybetmişken bu posteri neden bunca yıldır sakladım bilmiyorum. Yine de işte hâlâ duvarımda asılı duruyor ve ondan bir hikâye süzülüyor.

Gergedan Kafe Village Meyhanesi'nden yarım blok uzakta, eş dostun takıldığı bir yerdi ve San Francisco'da birkaç yıl evvel başlayan beatnik kafe modasının ekmeğini yiyordu –ki Tanrı biliyor ya o ekmek epeyce büyük paralara dönüşüyordu. Tabii beatnik şairleriniz olmadan da beatnik bir kafeniz olamazdı; Ferlinghetti ve Ginsberg sürekli başka yerlerde meşgul oldukları için onların yerini almaya gönüllü olmuş ve etkinlik için özel olarak alelacele bir tomar şiirsel laf salatası yazmıştım. (*New Yorker*'ın editörünün de söyleyebileceği gibi, kendimi gerçek bir şair olarak hayal edebilmem için bir lağım faresi kadar deli olmam gerekirdi.)

Dinleti sırasında şehre olan sevgimi itiraf ettim ama aynı zamanda Richmond'ın zarif pembe kulaklarına yüklenebilmek için, onun Tütün Festivaline, yaklaşan İç Savaş Anmasına, onun o özenti anglofilliğine ve en çok da ırkçılığına olabildiğine yüklenebilmek için yirmi üç tane hiciv, yirmi dört mübalağa savurdum. Şiirlerim elbette bir hayli amatör olsalar da metaforlarım yaratıcıydı, imgelerim egzotik ve komikti, üstelik küçük izleyici kitlesi de yeterince yeniliğe açık görünüyordu... İçlerinden belirgin bir tanesi hariç. Heyheyli dizelerimin birinin ortasında, genç bir kadın ayağa kalkıp hırsla dışarıya doğru yürüdü; dikkatinizi çekerim, kendi halinde bir dışarıya çıkış değildi bu: Somurtuyordu ve huysuzlandığını herkesin fark etmesini sağlamıştı.

Kadını tanıyordum, daha doğrusu onu Village'ta bir iki kez görmüştüm ama hiç tanışmamıştık. Onu hatırlamamak biraz zordu çünkü açıkçası uzun, sarışın, biçimli bir vücudu ve vanilyalı dondurma gibi pürüzsüz bir teni vardı. Adı Susan Bush'tu (Teksas'taki o menfur çeteyle bir ilgisi yok tabii) ve palas pandıras Fan'da değil, geleneksel West End'de ikamet ediyordu, servetini kaybetmiş ama kibrini kaybetmemiş o eski soylu Virginia ailelerinden birinin kızıydı. Komisyoncu bir firmada çalışıyordu ve arkadaşları (ve muhtemelen sevgilileri de) borsacılar, bankacılar ve avukatlardan oluşuyordu; hepsi son derece muhafazakârdı ve insanların dedeleri saman damlı eski

kasaba evlerinin ardında bir yerlerde patates ekerken Jamestown'a yerleşip büyük sömürgeler kuran kolonyal atalarını unutmalarını istemiyorlardı.

Village'a gelmeye başladığında, müdavimler Susan'ın parasının suyunu çektiğini düşünüyorlardı ve bu bir derece doğruydu da ama kimse umursamadı çünkü nazikti, saygılıydı, içki içebiliyordu ve sakalları çıkacak kadar yeterli testosteron salgılayabilen her erkeğin fark ettiği üzere güzeldi.

Susan'ı bir daha dokuz ay sonra gördüm. Ekim ayıydı, havada mevsimsiz bir sıcak vardı ve ben ev sahiplerimle tartışmak için finans bölgesine gitmiştim. Richmond'da sahibinden daire kiralamak çok nadir bir durumdu, kiracılar çoğunlukla emlak şirketleri aracılığıyla ev tutarlardı ve emlakçılar hiçbir tartışmada kiracının tarafını tutmazdı. Artık o zamanki anlaşmazlığımız her neyse, o günkü tartışma da benim lehimde sonuçlanmamıştı. Hem ev sahibimle yaşadığım diyalogdan hem de havadan bunalmış bir halde kendimi en yakın mekâna attım ve bir bira söyledim. Barda durmuş buz gibi bir *Pabst Blue Ribbon*'la hararetimi dindirmeye çalışıyordum ki içeri muhtemelen işten yeni çıkmış olan Susan Bush girdi. Beni ilk gördüğünde tanıyabildi mi bilmiyorum ama belki de tesadüf eseri saniyeler sonra barda hemen yanımdaydı. Göz göze geldik. Yüzde 70'lik bir gülümsemeyle beni selamladı. Ben de selamını alıp başladım azarlamaya.

Kadını ciddi ciddi topa tutuyordum. Gergedan Kafe'den öyle dramatik pozlarla çıkışının sadece kabalık değil aynı zamanda saf ahmaklık ve hatta yalnızca sığlığı ve cehaletiyle büyüyen duyarsızlığının bir işareti olduğunu söyledim. Elifi mertekten ayırt edebilecek kadar entelektüel birikime sahip olsa Richmond'ı eleştirmemin buraya kıymet vermemden kaynaklandığını görebileceğini söyledim. "Eğer şehri bu kadar sevmesem Richmond'ın kusurlarını ifşa etmekle niye uğraşayım? Öyle olsa şehrin daha aydınlık bir tavırla var olmasını çaresizce ister miydim hiç?"

Sonunda bu huysuz patlamadan yorulmuş bir halde geri çekilip biramdan uzun bir yudum aldım. Susan öylece duru-

yordu. Öylece durmuş büyük bir ilgi ve alakayla bana bakıyordu, sanki ona az önce katıksız cahil diyen birinin yüzündeki bütün çizgileri ezberlemek istermiş gibi bakıyordu. Ve en azından bir dolu dakikadan sonra bir kez daha yüzde 70'lik gülüşünden attı ama bu sefer nedense daha sıcak görünüyordu. Sonra da yumuşak, kararlı, içinde iğneleme ya da takılma izi olmayan bir ses tonuyla sordu: "Benimle evlenir misin?"

Afallamış olabilirim ama verecek cevap bulamayacak kadar değil. "Evet" dedim.

Ve ertesi gün belgeler için bekleme süresi olmayan North Carolina'ya gittik ve orada evlendik.

Okur beni bir lağım faresinin halüsinasyon gören teyzesinden (kendini Minnie Mouse sanan bir çöplük faresi) daha deli sanmasın diye derhal olayların arka planını anlatayım.

Yaklaşık bir yıl boyunca Lynda Pleet isimli bir RME sanat öğrencisiyle birlikteydim. Lynda zekiydi, kendine güvenen, yetenekli bir ressamdı ve film oyuncuları kadar güzeldi. Aynı zamanda kız yurdunda kalıyordu ve Yahudiydi, işte bizi ayıran iki durum.

Kaldığı yurdun katı kuralları vardı ve akşamları en geç saat ona kadar yurda gitmesi gerekiyordu. Yalnızca cuma ve cumartesi günleri izni saat on bire kadar esniyordu ama ben salı ve çarşamba günleri hariç her gün gece yarısına kadar çalıştığım için, bunun bizim için bir anlamı yoktu. Üstüne, Lynda'nın salı günleri akşam dokuza kadar atölye dersleri vardı. Yani aslında bizimki bir çarşamba aşkıydı. Tabii ki birbirimizi cumartesi ve pazar sabahları da görebiliyorduk ama görüştüğümüz saatler pek romantik saatler değildi; hem bir türlü çakışmayan saatlerimiz hem de 1950'lerin ahlaki ortamı sayesinde ilişkimiz fiziksel olarak yakın zamanda aldığım Plymounth Valiant arabamın ön koltuğundaki oynaşmalardan daha öteye gidemedi.

Lynda'nın ailesinin benimle bir sorunu yoktu; ta ki ilişkimizin ciddi olduğunu öğrenene kadar. Yahudi olmayan birinin içlerine girmesini istemiyorlardı ve Lynda'yı Yahudi delikanlı-

larla da görüşmesi için zorlamaya başladılar. Lynda da en nihayetinde biriyle görüşmeye razı oldu ve her ne kadar bu çocuğun –benimkinden çok daha uygun bir programı olan– sadece bir formalite, ailesine gösterdiği sahte bir ilişki olduğunu iddia etse de çok geçmeden onunla, benimle görüştüğünden daha fazla görüşmeye başlamıştı bile.

Bir gün Lynda her nasılsa dizini sakatladı ve bu sakatlık sonbahar döneminin sonu ile yaz okulunun başlangacı arasında, RME'nin iki hafta kapalı olduğu döneme denk geldi; dizinden ameliyat olmak için Virginia Tıp Fakültesi'ne yattı. O günlerde hastanelerin ziyaret saatleri çok katıydı ve bu kısıtlı saatlerde de her zaman ailesi ve/veya sözde erkek arkadaşı Lynda'nın yanında olduğundan, onu görmek için bir yol bulma becerim çetin bir sınavdan geçiyordu. Neyse ki B.K.'nin bir arkadaşı VTF'de stajyerdi ve onu beyaz önlüğünü ve stetoskopunu birkaç saatliğine bana vermesi için ikna ettik.

O gece geç saatlerde VTF'ye gittim, lobiye girdim, yanımda getirdiğim torbadan önlüğü çıkarıp giydim. Gerçi iki beden büyük duruyordu ama *hayat işte*: Görev başlamıştı. Stetoskopu boynuma astım ve soğukkanlı bir edayla asansöre doğru yürüdüm. Asansörde birkaç kişi vardı ama neyse ki hepsi hastane görevlisi gibi görünüyordu: hastabakıcı, diyetisyen, laboratuvar teknisyeni vs... Yine de içlerinden biri beni acilen uygulamam gereken bir kolonoskopiye çağırmasın diye gözlerimi yere diktim.

Dördüncü katta bir tek ben indim ve samimi bir ortamda birkaç saat baş başa kalabileceğimiz Lynda'nın odasına doğru hızlı adımlar atmaya başladım. Ve hey, zaten halihazırda "doktoru oynamak" aklıma ilginç ihtimaller getiriyordu (*Grey's Anatomy** *Kama Sutra*** ile tanışır) ve bu ihtimaller adımlarımı o boş koridorda giderek daha da hızlandırıyordu.

Ama ne yazık ki daha Lynda'nın kapısına erişemeden, köşeden bir hemşire çıkıverdi: üniformalı, orta yaşlı, sert bakışlı bir

---

* *Grey's Anatomy*, Emmy ve Altın Küre ödüllü, hastane konulu ABD yapımı televizyon dizisidir. (y.h.n.)

** *Kama Sutra*, Hintçe iki kelimedir, *kama* zevk demektir, *sutra* ise kitap anlamına gelir. İki kelime birleşince zevkin kitabı anlamına gelmektedir. (y.h.n.)

hemşire. Beni görünce, o beyaz rahat ayakkabıları durabilmek için çığlık attılar. Neden önümü kesiyordu? Neden beni baştan ayağa süzüyordu? Belki üstüme büyük gelen önlüktendi, at örtüsüne sarılmış bir midilli gibi görünüyordum. Ya da belki de yirmi sekizden yirmi dokuza geçtiğim sıralarda hâlâ on dokuz yaşında gibi göründüğümden...

Her halükârda, tıbbi bilgimin sorgulanmaya başlanmasının benim açımdan hiç de iyi sonuçlanmayacağına karar verdim. Merdivenlere açılan kapı birkaç metre solumdaydı ve bu defa panikle hızlanarak merdivenlere koştum ve bir yandan üzerimdeki gömleği çıkarıyor, bir yandan da üç kat aşağı adeta uçuyordum; gerçi stetoskop, lobiye vardığımda mutant bir Nagasaki kamçılı yılanı gibi boynumda hâlâ asılı duruyordu. Mucizevi bir şekilde hastane alarmları çalmadan dışarı çıkmayı başarabildim.

Bu hikâyeyi Lynda Pleet'i ya da artık benim yerime evlendiği nazik (ve şanslı) Yahudi delikanlının soyadı neyse onu utandırmak için değil, finans bölgesindeki bir mekânda Susan Bush'a rastladığım o mühim günkü hayal kırıklığımın boyutlarını – derinliğini, genişliğini ve uzunluğunu– aktarabilmek için anlattım. Gerçek bir yabancının, hiç tanışmadığım bir kadının evlilik teklifine evet demem hem bu hüsranın boyutlarının bir göstergesiydi hem de hayatımı yönlendiren iki temel felsefi ilkenin eyleme dönüşmesiydi:

(1) Bir durum artık fazlasıyla yıldırıcı oluyorsa, bir kararsızlık ısrarla çözülemiyorsa; konuyla başa çıkmaya çalışmak kronik bir hoşnutsuzluk, özgürlük kısıtlaması ve gelişme engeli yaratıyorsa; insanın artık kendi kafasını duvara vurmaktan vazgeçmesinin, mecazi bir dinamite doğru uzanmasının, fitili ateşe verip tüm o mutsuzluğu kayıtsızlıkla patlatmasının zamanı gelmiştir.

(2) İnanılmaz çabalardan sonra, her şeyi denedikten sonra insan hâlâ Tibet şeftali turtasına ulaşamıyorsa rahatlamalı, gülümsemeli, bir çatal kapıp elmalı turtaya yönlenmeli.

Her neyse, sis kalktığında, küller dağıldığında, turta tabağı yıkanıp mutfak dolabına kaldırıldığında, Lynda da kendi yarattığımız bu Romeo ve Juliet perdesinin kapanmasına en az benim kadar rahatlamış görünüyordu; gerçi o yine de biraz daha geleneksel bir sondan hoşlanabilirdi (hayır, çifte intiharlı bir son değil tabii).

Irkçılık mevzusuna geri dönecek olursak, ırk meselesine hiç ilgi duymadığımı söylemeliyim. İnsan hakları eylemlerimin koyu renkli insanlara duyduğum üstü kapalı hayranlıktan ziyade adaletsizliğe duyduğum öfkeden ileri geliyordu. Ne zaman belli bir grup ya da birey zalimce bir haksızlığa uğrasa midem bulanmaya ve kanım öfkeyle kaynamaya başlar. Söylemeye lüzum var mı bilmiyorum ama genelde Güney'le, özelde Virginia'yla içli dışlı olduğum yıllarda, 1957-1962 arası bedenimde bu kaynama ve bulanmalardan bol miktarda gerçekleşiyordu ama Richmond'dan ayrılmamı kaçınılmaz kılan açık bir protesto eyleminden çok, İç Savaş toplarının sesleri etrafımda yankılanırken aptalca bir ırklar bütünleşmesini savunma kazasıydı...

Times-Dispatch birçok açıdan kusursuz bir gazeteydi, yani yazı işleri ve editörlüğü en yüksek gazetecilik standartlarına ulaşmıştı fakat her zaman odanın ortasındaki kürsünün üstünde duran ve hem muhabirlerin hem de editörlerin kullandığı büyük sözlük o kadar eskiydi ki uranyumu "değersiz bir maden" olarak tanımlıyordu. Editoryal olarak, *T-D* bir hayli eski kafalı sayılırdı zira eyalet çapındaki okurlarının eskiden beri süregelen mizacını ve ideolojisini yansıtıyordu; bu okur kitlesi o kadar muhafazakârdı ki Üniteryenleri satanik bir mezhep, Rus salatası yemeyi de vatana ihanet olarak görüyorlardı. *T-D* baş yazılarında her zaman "ayrı ama eşit" hakların açıktan savunucusuydu ki bu, "bu zenci pisliklerin beyazlardan ayrı otobüsleri olsun" ifadesinin cilalanmış haliydi; haber kolonlarındaysa herhangi bir suça karışmadığı sürece asla ama asla bir Afro-Amerikalının adı geçmezdi, hatta o durumda bile suç ne

kadar sansasyonel, haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun siyah failin fotoğrafı asla gazetenin sayfalarına girmeyi başaramazdı.

Çalıştığım redaksiyon bölümünde liberal görüşlerim gayet iyi bilinirdi, hatta bu sayede bana şirin bir lakap takmışlardı: "Zenci Âşığı". Fakat bu lakap hiçbir zaman iğneleyici bir tonla yahut dışlayarak ya da öfkeyle söylenmiyordu. Keskin zekâlı, keskin dilli, haşin gramer bekçilerinden oluşan bir ekipteki iş arkadaşlarım, yalnızca, böyle eğitimli, iyi aile çocuğu Güneyli beyaz bir delikanlının (Fan'daki maceraları da onları her zaman eğlendirmiş ve güldürmüştü) böylesi geleneklere ters, doğal olmayan fikirlere nasıl kapıldığına gerçekten bir anlam veremiyorlardı ve bu kötü yola düşmüş görüşlerimden ötürü bana babacan, şakacı bir edayla çıkışıyorlardı.

Eğer 1961'de, salı geceleri Grove Sokağı'ndaki bir Üniteryen kilisesinde siyahların ve beyazların bir araya geldiği toplantılara katıldığımı ve zaman zaman da fiziksel bir riski göze alarak Afro-Amerikan öğrencilere gizli dersler vermek için King William Vilayeti'ne giden grubun içinde olduğumu bilselerdi, bana taktıkları lakabı biraz daha düşmanlıkla zikredebilirlerdi. King William, federal yasalara uyup sınıfları bütünleştirmek yerine siyahi ya da beyaz, bütün devlet okullarını kapatmıştı. Beyaz çocuklar kiliselerin bodrumlarındaki "özel okullarda" eğitim görüyorlardı (Ah mavi gözlü İsa!), bizim grupsa King William ile Aylett arasındaki küçük köylerde, siyahi kiliselerine beyazlarınkine denk bir eğitim sağlayabilmek için keneli bölgelerde yol tepiyordu. Ben coğrafya dersi vermeye gönüllü olmuştum; yedi yaşındayken kazandığım o dünya atlasını elime aldığımdan beri en şiddetli ilgi alanlarımdan biriydi coğrafya. Ama bu siyah çocukların konuyla ilgisi beyaz okul arkadaşlarınkinden daha fazla değildi, sonuçta o yaşlarda bütün çocuklar, bir atın dışkısında güneşlenen şişman bir sineği yakalayabilmekle bile daha fazla ilgiliydiler.

Gelgelelim, gazetedeki iş arkadaşlarım salı eylemlerinden haberdar değildi (çarşamba günlerim Lynda Pleet'e ayrılmıştı).

Önyargılarına rağmen hepsine saygı duyuyor ve hepsini seviyordum, ayrıca işimi de seviyordum, özellikle de biraz Scrabble'a benzeyen bir kelime oyunu olan haber başlıkları yazmayı. Gece vardiyalarımdan birinde Earl Wilson'ın* birçok gazeteye yazdığı magazin köşesini redakte ediyordum. Wilson New York'ta yaşıyordu ve güzel parçalardan oluşan *It Happened Last Night* isimli köşesi de Broadway ve Hollywood yıldızlarıyla ilgili kışkırtıcı ya da açıklayıcı haberler veriyordu, özellikle de Wilson'ın ya da gizli muhabirlerinin yakaladıkları, yaramazlık yapanlara ya da Manhattan gece kulüplerinde yeni anlaşmalarını kutlayanlara dair haberler. İşimin bir kısmı da bu köşede bahsi geçen ünlülerin habere yerleştirilecek fotoğraflarını bulmaktı.

Bir gün Wilson bir şekilde harika Louis Armstrong'dan** bahsetmiş bulundu ve ben de hiç düşünmeden "morg"umuza gidip fotoğraf dosyalarının arasından Armstrong'un uygun bir fotoğrafını buldum, mizanpajcıya fotoğrafı habere uygun boyutlara getirttim ve Wilson'ın köşesine yerleştirdim. O gece yeni doğmuş bir kaplumbağa kadar tatlı ve masum bir uyku çektim.

Ertesi akşam hâlâ minik kabuğumun içinde iş raporunu yazıyordum ki kolay kolay geri çeviremeyeceğim beklenmedik bir davetle yazı işleri müdürünün odasına çağrıldım. Anladığım kadarıyla, en azından göründüğü kadarıyla gayet samimi bir toplantıydı bu. John H. Colburn, Armstrong'un gözlerinin parıldadığı resminin bulunduğu sayfayı kaldırdı. Bu fotoğrafla ilgili okurlardan bir sürü şikâyet aldığını belirtti. Samimiyetle hayrete kapıldım (Belki bir tek Ku Klux Klan'ın Büyük Ejderhası dışında *herkes* Satchmo'yu*** sevmiyor muydu yani?); Bay Colborn gülümseyip görünüşe göre bunu dürüst bir hata varsayıp beni masama geri yolladı.

---

* Harvey Earl Wilson (1907-1987), Amerikalı gazeteci, magazin köşe yazarı ve yazar. Amerika ulusal medyasında birçok gazetede yayınlanan "It Happened Last Night" (Dün Gece Neler Oldu) köşesiyle ülke çapında tanınan biri olmuştur. (y.h.n.)

** Louis Armstrong (1901-1971), Amerikalı caz trompetçisi, besteci ve şarkıcı. Caz müziğinin en önemli ve en etkili isimlerinden biri olmuştur. Cazın farklı dönemlerini kapsayan kariyeri, 1920'lerden 1960'lara yayılmıştır. (y.h.n.)

*** Louis Armstrong'un lakaplarından biri. (y.h.n.)

Yazı işleri masasında bölgeye olan ilgimden ötürü Asya uzmanı olarak görülüyordum. O zamanlar Laos'ta büyük bir savaş vardı ve *T-D* de konuyla ilgili haberleri ana sayfadan veriyordu vermesine fakat editörler bu haberlerin bu kadar ön planda olup olmaması gerektiğiyle ilgili şüpheye düştüler ve beni Richmond'da ikamet eden insanlara telefon açıp, "Laos'un nerede olduğunu biliyor musunuz?" diye sormakla görevlendirdiler. Çok azı biliyordu. Aldığım cevaplar içinde favorim, "Burada öyle biri yaşamıyor. Karşı sokaktakileri arayın."dı. Bu anket hem eğlenceli hem de bir coğrafya meraklısı için hüzünlüydü ama çok geçmeden beyinciğimin mahzeninde Louie Armstrong olayını tekrar tekrar döndürüp durmaya başlamıştım. Birkaç hafta sonra, Earl Wilson siyah bir kadından bahsediyordu –sanırım Pearl Bailey'den*– ve ben nabız yoklamaya karar verdim.

Wilson'ın köşesine Pearl'ün resmini yerleştirdiğimde pazartesiydi. Perşembe akşamı işe döndüğümde daha yeni ceketimi asıp kravatımı gevşetmiştim ki bir kez daha patronun odasına çağrıldım, bu defa ortam bir idam vakti kadar neşesizdi. Görünen o ki *T-D*'nin telefon ışıkları Dubai'deki bir mağazanın tezgâhındaki pırlantalar gibi sürekli yanıp durmuş. Öfkeli okurlar o "kendini beğenmiş zenci haspa"nın sabah gazetelerinin sayfalarında ne işi olduğunu öğrenmek istiyorlarmış ve Bay Colburn aynı kızgın soruyla dolu bir sürü mektup almış.

Bazı okurlar Pearl Bailey'in resmini görmenin kahvaltılarını bitirememelerine sebep olduğundan yakınmışlar. Ortamın gerginliğine rağmen öfkeli okurların gazeteye küfretmelerinin ve yiyemedikleri börekleri kenara itip *Aunt Jemima* krep sosu kutusundan kendilerine bakan bandanalı, karaderili bir kadınla göz göze geldiklerinin düşüncesiyle kendimi tutamayıp gülümsedim.

Her ne kadar yaptığımdan ötürü derhal işten çıkarılmasam da –ne de olsa *T-D*'de "kendini beğenmiş zenci haspa" resimle-

* Pearl Mae Bailey (1918-1990), Amerikalı aktris ve şarkıcı. Varyete tiyatrosunda keşfedildikten sonra, 1946 yılında *St. Louis Woman* müzikaliyle Broadway'e geçmiştir. 1968'de tamamen siyahi bir kadroyla sahlenen *Hello, Dolly* müzikalindeki başrolüyle Tony Ödülü'nü kazanmıştır. (y.h.n.)

ri basmak resmen yasak değildi– bir kez daha aynı hatayı tekrar edersem kendimi buzlar diyarı Alaska'da dandik bir gazetede ölüm ilanları yazarken bulacağım, kesin bir dille belirtildi.

Daha bir ay geçmeden Earl Wilson bu defa Sammy Davis Jr.'dan bahsediyordu. Kendini beğenmiş ha! Davis geçenlerde beyaz bir kadınla, İsveçli oyuncu seksi sarışın May Britt'le evlenme cüretinde bulunmuştu ve bu olay sayesinde her ırkçının nefret tahtasında bir numaraya yükselmişti. Bilincimin en derinindeki minik şeytanlar minik meleklerle güreşiyorlardı. Elbette şeytanlar hile yaptılar, gerçi bilincim biraz da buranın onların mahallesi olduğundan şüphelenmiyor değildi.

Yazı işlerindeki masamdan kalktım, haber odasını geçtim ve yazı işleri müdürünün ofisine girip iki haftalık haberleri verdim. "Washington Üniversitesi Far East Enstitüsü'nde yüksek lisans yapmaya karar verdim" dedim. Bu aslında bir yabancıyla, Susan Bush'la düşünmeden evlendiğimden beri tasarladığım bir şeydi. İstifamı kabul eden Bay Colburn elimi sıktı ve bana başarılar diledi. Bunun üzerine masama döndüm ve Sammy Davis Jr.'ın ultra kendini beğenmiş yüzünün ertesi sabah'ın bütün *Times-Dispatch*'lerinde belireceğini garanti altına aldım.

O gün kendi kendime gülerken uykuya daldım. Ve iki hafta sonra, şipşak karımı, onun iki buçuk yaşındaki kızını, eşyalarımızı aldım ve Seattle'a doğru yola çıktım.

Richmond'ı terk ettiğim günden (2 Ocak 1962) bir gün önce son bir bira içmek, iriyarı, kıvırcık saçlı, her zaman kibar bar sahibi Stravros "Steve" Dikos'a, çoğu insanın vahşi yaşam olarak gördüğü bu ortamı böylesi bir sevecenlikle yürüttüğü ve koruduğu için teşekkür edip vedalaşmak üzere Village Meyhanesi'ne uğradım. Bu vahşi yaşamın sakinleri sırayla, bazısı hafif bir kıskançlıkla bana iyi yolculuklar diledi. Geceleri kasada oturup art arda sigara içerek endüstriyel şarabını yudumlayan ve asla hiç kimseyle tek kelime konuşmayan, sanki ilerleyen dakikalarda olacakları bilircesine yalnızca belli belirsiz, esrarengiz bir gülümsemeyle öylece karşıya bakan "Mona Lisa" bile başını sallayarak bana selam verdi.

Esrarengiz demişken, o günün daha erken saatlerinde, kendime mekânın gerçekten var olduğunu son bir defa kanıtlamak için Il Palazzo della Contessa di Pepsi'ye de uğradım. Tabii ki dükkân kapalıydı.

Bu gezegendeki yaşamım boyunca, Fan Bölgesi'ndeki Pepsi dükkânı gibi anlaşılmaz şekilde tek ürün üzerine kurulu bir perakende satış girişimine yalnızca bir kez daha, Florida'da Tampa'nın güneydoğusunda, otuz kadar gezici sirke kışlaklık eden küçük bir kasaba olan Gibsonton'da rastladım. 1980'lerin sonları ve 90'lar boyunca yılda bir ya da iki kez, koleksiyonuma dahil edebileceğim sirk gösterileri afişleri aramak için Gibsonton'ı ziyaret eder (iyi olanları bulmak çok zordu çünkü artık afişlerin kalitesi o kadar düşüktü ki sadece bir sezon sonra mahvolmuş hale geliyorlardı), duvarları sirk performansları ve gösteri ucubelerinin resimleriyle dolu Show Town Bar'da (o resimler artık yeni inşa edilen karnaval müzesinde) vakit geçirir ve kasabanın o kendine has ortamını solurdum.

Doğuştan kolları ve bacakları olmayan bir kadın, birkaç yıl Gibsonton'ın belediye başkanlığını yaptı. Resmi evrakları imzalamak için kalemi dişlerinin arasına alırdı. Bir devle evli olduğu yönündeki söylentiler doğru muydu bilmiyorum ama kasabada iki buçuk metreden daha uzun bir adam –yahut adamlar– görmek olağan dışı bir şey değildi, tabii aynı zamanda bol miktarda küçük insan da vardı. Ama Gibsonton'ın en meşhur sakini, en alelade süpermarket bültenlerini okuyan Gibsontonlıların bile hatırlayacağı üzere, 1992'de korkunç bir cinayete kurban giden Istakoz Çocuktu.

Çok nadir görülen doğuştan bir şekil bozukluğu yüzünden çocuğun el ve ayak parmakları ıstakoz kıskaçlarını andırırcasına birbirlerine yapışıktı. Istakoz Çocuk, deniz kıyısında bir kayaya yaslanmış normal boyutlu gerçek bir ıstakoza, şaşkın şaşkın sahildeki bikinili güzelliklere bakan insan kafası yerleştirilmiş şekilde resmedildiği afişiyle, talihsizliğini –politik doğruculuğun henüz dünyaya gelmediği günlerde– hayli kârlı bir gösteri kariyerine çevirebilmişti. Zorlukla yürüyebildiğinden zamanının

çoğunu sahne arkasında bir tekerlekli sandalyede geçiriyordu. Mahkemede ev içi şiddet savunması yapan Bayan Istakoz tarafından kiralanmış on sekiz yaşındaki bir Gibsontonlı tarafından başından vurulduğunda da o koltukta oturmuş televizyon izliyordu. (Davası O. J. Simpson davasıyla* aynı zamanlardaydı ve çok daha ilgi çekiciydi.) Kadının söylediğine göre ne zaman Istakoz Adam'ın koltuğunun yanından sıkışarak geçmeye çalışsa (karavanda yaşıyorlardı ve dolayısıyla alan oldukça dardı) kadını "kıskaçlarıyla" çimdikliyordu.

Hareketi gözümüzde canlandırmamaya çalışalım. Gelgelelim Istakoz Adam dört çocuk babasıydı; çocuklarından ikisi, bir kızı ve bir oğlu onun özrünü miras almışlar ve canlı bir ucube gösterisinin parçası olmuşlardı: Istakoz Ailesi... Evlatlık edindiği ve anatomik olarak normal diğer oğluysa bildiğim kadarıyla hâlâ panayırlarda Kalın Kafa isimli bir gösteri yapıyor, gösteride burnuna çekiçle çivi ve buz tutacağı sokuşturuyor. Sanırım gösteri dünyası insanın kanına işliyor. Her neyse, Istakoz Adam'ı tanıyanlar onu adi bir alkolik olarak tanımlıyorlardı ve bu şiddet dolu ölümüne pek azı üzülmüştü. Yine de uzun yıllar boyunca büyük bir panayır ünlüsüydü ve en azından kendisini erimiş tereyağıyla mumyalamayı düşünmüşlerdir diye umuyorum.

Gibsonton'ın tuhaflıkları ve hayret verici olayları düşünüldüğünde, karım Alexa ve benim el yapımı bir bahçe satışı** tabelasını gördüğümüzde heyecanlanmamız pek de şaşırtıcı olmasa gerek. Hemen adrese doğru yola çıktık ve her ne kadar

* Orenthal James "O. J." Simpson, (1947) ünlü bir Amerikalı futbolu oyuncusudur. Boşandığı eşi Nicole Brown Simpson'ı ve eşinin sevgilisi Ronald Goldman'ı, çocukları Sydney ve Justin uyurlarken, Nicole'ün evinde boğarak öldürmüştür. Cesetlerin bulunmasının ardından polisten kaçmaya çalışmış, arabasıyla birlikte 80 mil boyunca polisten kaçmış ve bu kovalamaca anların yaklaşık 100 milyon kişi tarafından naklen izlenmesiyle Amerika ve dünya çapında tanınır olmuştur. Simpson, hakkındaki delillere rağmen delil yetersizliğinden beraat etmiştir. (y.h.n.)

** İngilizce "garage sale/yard sale" denilen bahçe satışı, özellikle Amerika'nın küçük şehirlerinde yaygın olan, insanların, kullanılmış eşyalarını (mobilya, giysi, oyuncak, kitap vs) çok ucuz fiyata satarak değerlendirmek için evlerinin garajında veya ön bahçesinde tezgâh kurmalarıdır. (y.h.n.)

ilginç ve renkli karnaval eşyaları bulamasak da bu bahçe satışı bana Richmond'ın sadece Pepsi dükkânını hatırlatan bir deneyim yaşattı.

Söz konusu "bahçe" bir benzin istasyonun yanındaki boş bir arazi çıktı. Arazide üç tane uzun yemek masası vardı. Masalar sanki birbirleriyle hiçbir bağlantıları yokmuş gibi ayrık yerleştirilmişti, başlarında birer kişi duruyordu; ikisi ayaktaydı, üçüncüsü ise uzun süre ayakta durabilecek bir yapıda değildi. Oturduğu büyük sandalyeden Alexa'ya, eskiden karnavallarda "Tonla Eğlence" adında gösteriler yaptığını ama sonra hastalık yüzünden doksan kilo verdiğini anlattı. Hâlâ ortalama bir buzdolabı kadar büyüktü ama artık avanakların yağlarını görmek için para ödeyeceği kadar şişman değildi. Kadının masası *Butterfinger* çikolatalarıyla doluydu. Sadece *Butterfinger*. Yüzlerce çikolata. Yüzlerce! Masaya yığılmış halde öylece duruyorlardı ve satılıktılar. Kendi zulasını mı dağıtıyor diye merak ettik ister istemez.

Diğer masada da mavi koton iş gömlekleri yığılıydı ve hepsinin üreticisi aynıydı: Girbaud. Üçüncü masadaysa kutularca *Metamucil*'den* başka hiçbir şey yoktu.

Ve işte ahali, böyle bir bahçe satışı: Belli bir marka iş gömleği, çikolata ve bir tür müshil, her birinden yüzlerce... Romanlarımı okuyanlar bunları uydurduğumu düşünüyorlarsa hiç şaşırmam ama Alexa bunlara şahit ve eğer abartıyorsam Kalın Kafa burun deliklerimden Butterfingerları sokuştursun.

* Bir tür gıda takviyesi. (y.h.n.)

Yuvarla, Rossini

İlk defa bir senfoni orkestrası konserine, günlük bir şehir gazetesine eleştiri yazmak için gitmiştim. Operaya ilk gidişim de aynı sebepten ötürüydü. Ve iki durumda da eleştirilerim yayınlandı ve okurlara sanki deneyimli bir müzik otoritesinin mantıklı ve derin görüşleri gibi sunuldu. Sanırım okurlarıma, özellikle de *spezzati* ile spagettiyi ayırt edebilecek kadar klasik müzik kültürü olanlara bu maskaralığın nasıl cereyan ettiğini anlatmak zorundayım.

Hayatınızda tıpkı Richmond'dan ayrılmadan iki adım önce olan biten gibi büyük bir durum patlak verdiğinde, bu patlama ruhunuzda büyük bir boşluk bırakabilir. Fakat doğa boşluklardan nefret eder ve zamanla o patlamayla oluşan krater yeni bir bilgelikle veya yeni bir aptallıkla dolar. Bazen ikisini ayırt edebilmek çok güçtür. Örneğin benim bir eleştirmene dönüşmem,

aslında Seattle'daki ilk otuz ayımın tamamı, dönüştürücü bir ilham ile saçmalığın karışımıydı.

Susan, küçük Kendall ve ben bir cuma akşamı *Kuzeyli Nanook*'tan* bir sahneyi yeniden canlandırmak için, tek eksiğimizin kızak köpekleri olduğu, ülkeyi bir uçtan bir uca geçen bir yolculuğun sonunda Seattle'a vardık. Kara Kış, Batı Pennsylvania'dan Montana'ya kadar tüm aksiliğiyle hayvanları, bitkileri ve madenleri (arabalar "maden" sayılır, değil mi?) kırbaç gibi rüzgârı, ölümcül soğuğu ve korkunç kar yığınlarıyla cezalandırıyordu. Buzlu yolda araba kullanmaya alışık değildim; Minesota, Perham'da ıssız bir kırmızı ışıkta uzunca frene bastım ve kayarak bir arazi aracının arka tamponuna çarptım. Araç silkinerek darbeden kurtuldu, bizim Valiant'taki hasar da ekseriyetle yüzeyseldi ama çarpmanın etkisiyle çamurluğun altından bir hava deliği oluştu ve kilometreler boyunca buz gibi havayı doğrudan bacaklarıma üfledi. Kuzey Dakota'dan geçtiğimizde billurlarım öylesine donmuştu ki Michelangelo'nun Davut heykelini aratmaz haldeydik.

Doğu Washington'da hava her ne kadar nispeten daha yumuşak olsa da yine de bir hayli serindi, sarı tarlalar hafifçe karla kaplanmıştı ama Cascade Sıradağları'ndan geçtikten ve Seattle'a doğru inmeye başladıktan sonra hava da renkler de dramatik bir hızla değişmeye başladı. Sanki bir zümrüt yeşili boğazdan aşağı doğru kayıyorduk. Ünlü bir İtalyan gazeteci, Muammer Kaddafi'yle yaptığı röportaja, Libyalı diktatöre en sevdiği rengi sorarak başlamıştı, Kaddafi cevap vermişti: "Yeşil, yeşil, yeşil, yeşil, yeşil, yeşil, yeşil..." Aktardığına göre gazateci kendisini durdurana kadar Kaddafi üst üste defalarca, beş dakika kadar yeşil demişti. Röportör Kaddafi'nin çıldırdığını düşünmüş ama bence sadece Seattle'ı anlatıyordu.

Seattle, ılıman yeşil kraliçesi: ıslak ve gönülden, sedir kokulu, taze çimlerle taçlanmış, mantar asası Asya'ya doğru eğilmiş, yüzü her daim yağmura dönük; ellerini en titiz proktologdan

* Belgesel sinemanın en önemli örneklerinden biri sayılan *Kuzeyli Nanook* (*Nanook of the North*), 1922 yapımı bir Robert J. Flaherty filmidir. (y.h.n.)

bile daha sık yıkayan bir kraliçe. Bugünlerde Seattle, California'daki ya da doğudaki diğer şehirlerden çok da farklı görünmüyor ama 1962'de ticaretin küstahlığından ziyade testerenin gücüyle bataklığın, küfün ve çamurun elinden alınmış büyülü bir metropoldü ve her ne kadar Richmond'ı ve onun o durgun manzaralarını özleyecek olsam da bu gökyüzünün altında olmaktan iliklerime kadar heyecan duyuyordum. İnsan, gökyüzünün adi mızlı bebek mamalarının üzerindeki sarıya çalan o buğulu ışığı altında, fütursuzluk ile metaforları birbiriyle karıştırabilirdi. O karanlık akşamüstü Seattle'ın tepelerinin sanki hiçbir Virginia hamam böceğinin anlayıp kıymet vermeyeceği, Mors alfabesiyle haikular* okuyan trilyon tane âşık ateş böceği üstlerine konuyormuşcasına parıldayışını izledim, kalbim aklına yeni evimi bulduğumu söylüyordu.

Amerika'yı boydan boya kış tehlikeleriyle dolu kuzey rotasından geçmiştik ve bunun sebebi ne yoldaki tehlikelerden habersiz oluşumuz ne de macera arayışımızdı; daha sıcak ve kuru olan güney rotasından gidecek benzin param yoktu. Sonuçta Seattle'a giderken cüzdanımda yalnızca yüz dolar, beslenecek üç kişi, geçindirilecek bir ev vardı ve yakın gelecekte para kazanma ihtimali de görünmüyordu.

Şehre zar zor varabildik ama istikametimiz tam da belli değil bir halde Boran Bulvarı'ndan geçerken ara sokaklardan birine gözüm takıldı ve 1930'ların tuğla duvarlarına sahip bir binada "kiralık" yazısını gördüm. Hemen sağa dönüş yaptım James ve Minor'ın kuzeybatı köşesine park ettim, içeri girdim ve temiz, geniş bir apartman dairesi için ilk ayın kirası olarak seksen beş doları ev sahibine verdim. Ev sahibi Japon asıllı bir Amerikalıydı ki bunu olumlu –hatta heyecan verici– bir alâmet olarak görüyordum çünkü işin aslı Japonlarla olan bağlantıları ve yakınlığı zaten Seattle'a gelmemdeki öncelikli sebeplerden biriydi.

Kalan on beş dolarla köşedeki markete yürüdüm ve pirinç, fasulye, mısır gevreği ve sığır eti gibi Zen felsefesine pek de

* Haiku, bugün tüm dünyada meşhur olan geleneksel bir Japon şiir türüdür. Dünyanın en kısa şiir türü sayılır. (y.h.n.)

uymayan ucuz ama doyurucu yiyeceklerden aldım. Kutlama savurganlığı olarak da altılı bira kaptım (tamı tamına doksan dokuz sent tutmuştu). Dakikalar boyunca Olympia ve Rainier'in üzerindeki etiketleri inceleyerek hangi yerel biranın ilk deneme için daha uygun olacağını düşündüm. En nihayetinde yalnızca logosundan etkilenerek Olympia'yı seçtim. Yanlış tercihmiş. Ama onun dışında her şey –günlerce, haftalarca ve aylarca– mucizevi bir şekilde o kadar iyi gitti ki sanki tüm organizasyonu tanrılar yapmıştı.

Ertesi sabah, ister inanın ister inanmayın, *Times-Dispatch*'in genel yayın yönetmeni John H. Colburn'den aldığım lütufkâr referans mektubuyla *Seattle Times*'ın ofisinin yolunu tuttum. Cumartesi olmasına rağmen haber odasında yarı zamanlı iş arayışıma cevap verebilecek kadar yetkili birilerinin olma ihtimalini düşünerek şansımı bir deneyeyim dedim. Karşıma yazı işleri müdürü Henry McLeod çıktı ve mektubu inceledikten sonra (belli ki mektupta Sammy Davis Jr. olayından bahsedilmiyordu) *Times*'ın içerik editör yardımcısının altı aylığına Avrupa'ya gitmek üzere olduğunu ve yerine henüz kimsenin alınmadığını söyledi. Salı günü *Times*'da çalışmaya başlamıştım bile.

Gazetedeki görevlerimden biri de günlük tavsiye köşesi *Sevgili Abby*'nin editörlüğünü yapmaktı. Köşenin yazarı Abigail Van Buren ne zaman içinde kendi yazılarının olduğu bir gazetenin bulunduğu bir şehre gitse mutlaka gazeteye de uğrarmış. *Seattle Times*'da da söylediğine göre diğer gazetelerdeki *Sevgili Abby* köşelerinden (bir sürü gazeteye aynı isimle köşe yazıları yazıyordu) çok daha farklı oldukları için, köşenin başlıklarını seçen ve içeriğini düzenleyen editörle bire bir tanışmak istermiş. Yanılmıyorsam yazı başlıkları için "renkli" sıfatını kullanmıştı. İşte böylece Casablanca'nın bu yakasındaki bütün batakhanelerden daha fazla kırık kalpli âşığı teselli eden kadınla tanışmış bulundum. Bununla birlikte, o kısa görüşmemizde Abby'ye, kendisine alışmakta, yeni taşındığım şehre uyum sağlamaktan çok daha fazla zorlandığım yeni karım hakkında ne yapmam gerektiğini sormayı ihmal etim.

Gazetenin içerikten sorumlu editörlerinin odası, daha küçük olan sanat ve eğlence bölümü odasının yanındaydı ve *Times*'daki öngörülen altı ayımın sonlarına doğru, kısa mavi saçlı ve tenis ayakkabılı kadınların boştaki sanat eleştirmenliği görüşmelerine gelmelerini izledim. Pozisyon serbest zamanlıydı, *Times*'ın sanat eleştirmeni düzenli çalışanların arasında değildi ve sanat sevicileri ile sulu boya ressamlarının pozisyon için gidip geldiğini izlerken Seattle'daki görsel sanatların parfüm kokusunda boğulacağını düşündüğümü hatırlıyorum. Bu söylediğimin tabii ki cinsiyetle ilgisi yok, (Barbara Rose, Lucy R. Rippard ve Rosalind E. Krauss zaten sektördeki en aydınlatıcı modern eleştirmenlerdi) daha çok söz konusu eleştirmen adaylarının zevkleri belli bir analitikten ziyade tepkili yaklaşımı işaret eden bir görünüm çiziyordu. Sanatı değerlendirirken her zaman gelenekseli alışılmamış olanın, sevimli olanı haşinin, estetik olanı keskinin, dekoratifi dışavurumcunun, sıkı sıkıya giyinmişi çıplağın, ihtiyatlıyı cesurun üstünde gören bir yaklaşımları vardı.

Bu kendi kendime düşünmelerimin bir noktasında, yüksek lisansa başlayınca (Washington Üniversitesi'nden kabul almıştım) Susan'ın yeni çalışmaya başladığı komisyon şirketinden aldığı maaşı yine de bir şekilde çoğaltmam gerekeceği belirdi. Böylece, bir kez daha dürtülerimin sesini dinledim ve belki de kendimi beyaz bir eşeğin üzerinde hayal ederek RME'deyken *Proscript* için yazdığım sanat yazılarını bir dosyaya toparladım, yan ofise geçip dosyayı sanat ve eğlence editörü Louis R. Guzzo'nun masasına koyup, "Neden aradığınız kişi ben olmayayım ki?" dedim.

Gerçekten, neden olmasın? Bir ay kadar sonra, tabii kendi kendime biraz sanat tarihi çalıştıktan sonra (RME'deki estetik derslerinde Mark Tobey ve Morris Graves gibi ressamları tartışmış olmamız da işe yaradı) resimlere ve heykellere bakmak, onlar hakkında ciddi ciddi düşünmek ve bu düşüncelerimi paylaşmak için para almaya başlamıştım. Düşüncelerin derin bilgiyle ya da keskin bir anlayışla yoğurulup yoğurulmadığı önemli değildi.

Çok geçmeden başka bir gelişme daha oldu. Lou Guzzo'nun sağ kolu, sanat ve eğlence editör yardımcısı, daha yeşil çayırlarda otlamaya gitti (gerçi Kaddafi'nin çılgınlığından başka Seaatle'dan daha yeşil bir şey var mı dünyada, bilmiyorum) ve pozisyonu bana teklif edildi. Yazdığım yazılara ek olarak Guzzo'nun çok da ilgisini çekmeyen kültürel etkinliklere katılmam ve onları değerlendirmem isteniyordu; mesela Washington Üniversitesi drama bölümü, folk müzik konserleri, buz şovları, pop müzik etkinlikleri, yabancı filmler. Ne kadar havalıydı! Kendimi tüm bunları yapabilir ve aynı zamanda da Japoncamı akıcı hale getirebilirim diye ikna etmeye başladım (sonradan bunun pek de akıllıca olmadığı anlaşıldı).

Doğal olarak, teklifi kabul ettim. Herhangi bir gazetede eleştirmen olmak, B sınıfı etkinlikler için bile olsa, hayallerimin mesleğiydi ve RME'de öğrenci oyunlarını ve müzikallerini değerlendiren yazılar yazarken bunun hayalini kurardım. Şimdiyse bir ayyaşın şampanya fıçısına düşmesi gibi işin kucağına düşmüştüm. Aslında Richmond'dan taşındığımdan bu yana dokuz ayda o kadar çok şey yerli yerine oturmuştu ki tanrıları bırakın, Satchmo, Sammy ve Pearl Bailey'in beni kolladığından, benim için işleri yoluna koyduğundan şüphelenmeye başlamıştım.

Ve sonra... Sonra bir başka beklenmedik gelişme daha oldu. (Pearl Bailey vudu büyüsü mü yapıyordu acaba?) Sanat direksiyonuna geçeli henüz birkaç hafta olmuştu ki Lou Guzzo kanamalı ülserden hastaneye kaldırıldı. Ölümün eşiğine geldi (biraz ölçülü olsaydık ya Pearl!), iki ay işe dönemedi ve ben bu iki ay boyunca *Seattle Times*'ın tüm sanat ve eğlence bölümüydüm, B sınıfı etkinliklerin, A sınıfı etkinliklerin, her şeyin! Boyundan büyük işlere kalkışmak diye buna denir! Ve işte sabırlı okur, bu da Çürük Tommy'nin gittiği ilk opera ve ilk senfoni orkestrasından yetkili biriymiş gibi eleştiriler yayınlamasının hikâyesi.

Senfoni bekâretimi bozan Seattle Senfoni Orkestrası, kış konserleri için bir Rossini programı yayınladı. Rossini ismen

çok tanıdıktı ama hiçbir bestesini Nebula'daki yıldızları tanıdığımdan daha çok tanımıyordum. -Ne? *William Tell* uvertürünü Rossini mi yazmış? Tonto olduğuna yemin edebilirdim.- Halk kütüphanesinin merkez şubesine gidip araştırmaktan başka çarem yoktu. (Evet, 1962'de "google" palyaçolarının gözleriyle yaptıkları çirkin numaraya kütüphane deniyordu.)

Bir müzik ansiklopedisinde Gioachino Rossini'nin* bir resmi de vardı ve gördüğüm anda aktör Robert Mitchum'a** ne kadar benzediğini fark ettim. İkisi de ağır gözkapakları yüzünden dalgın bir tehditkârlıkta bakıyorlardı. Kimisi bu bakışı "yatak odası bakışı" olarak da adlandırıyor, gerçi Mitchum esrar içmekten tutuklandıktan sonra, Hollywood dedikoduculari tarafından iyice yayılan söylentilere göre onun bu uykulu bakışlarının sebebi kafasının her zaman güzel olmasıymış. Rossini'nin biyografisinde aynı şekilde özel hayatının gizliliğinin ihlal edilip edilmediği hakkında bir şey geçmiyordu ama Fransızca'da kibarca sürekli acıkan insanlardan bahsedilirken kullanılan "gurme" sözcüğüyle tanımlandığı yazıyordu ki kendisini gecenin bir yarısı kilere gidip çikolatalı kurabiye ararken gözünüzün önüne getirmek hiç de zor değil. Dahası, Rossini nüktedanlığıyla ve kayıtsızlık maskesinin ardına saklanmasıyla ünlü birisiymiş ki bu iki özellik de Mitchum'un uzun yıllar yıldızı olduğu kara film*** karakterlerinin de özellikleridir. Se-

---

* Gioacchino Rossini (1792-1868), İtalyan opera bestecisi. İlk operası Evlilik Sözleşmesi (*La Cambialedi Matrimonio*) 18 yaşında Venedik'te sahnelendi, dördüncü eseri ciddi opera *Tancredi* ve beşinci eseri komik opera Cezayir'de; İtalyan Kız (*L'Italiana in Algeri*) operaları ile ün kazandı. Başyapıtı Sevil Berberi (*Il Barbiere di Siviglia*) operasını ise 24 yaşında iken Roma'da sahneledi. Son operası uvertürü, fırtına sahnesi ve bale müziğiyle ünlenen *Guillaume Tell*'di. (y.h.n.)

** Robert Mitchum (1917-1997), Amerikalı oyuncu ve şarkıcı. Oyun yazarlığının yanı sıra şiir ve şarkı sözleri de yazan Robert Mitchum, birçok Western filminde oynamışsa da 1946 yılından itibaren Kara film denen türe geçmiş ve daha çok bu alandaki filmlerle bir anılır olmuştur. (y.h.n.)

*** Kara film (Fransızca *film noir*), öncelikle, kahramanlarını çürümüş ve itici algılanabilecek bir dünyanın içine yerleştiren Hollywood suç filmlerini tanımlamak için kullanılan bir sinema terimidir. Hollywood'un klasik kara film dönemi, 1940'ların başından 1950'lerin sonuna kadar uzanır. Bu dönemin az ışıklı, siyah

attle Senfoni Orkestrası'nın o karlı akşamda çaldığı on parçadan oluşan *Stabat Mater*'i beslediği için Rossini hamisinden elmas kaplamalı altın bir enfiye kutusu almış (Enfiye mi? Sahiden mi?) ve beste tuhaf bir şekilde neredeyse dans edilebilecek kadar hareketli olan ufak bir parçası hariç, en fena kara film kadar karanlık ve ekspresyonist.

Tamam, şansımı zorluyordum belki ama başka ne yapabilirdim ki? Konserden sonra alelacele ofise gittim ve ertesi günün gazetesi için benden beklenen değerlendirmeyi yazdım ama son anda kütüphaneden elde ettiğim müzikal bilgim eleştiri için ayrılan bölümü doldurmaya yetmiyordu, ben de sütunun bir kısmında Rossini ve Robert Mitchum'u, karakteristik özelliklerini ve uydurduğum ya da gerçekten var olan –çoğunlukla uydurduğum– çalışmalarını çeşitli cephelerden karşılaştırdım. Sonra da başladım beklemeye.

Bir tepki bekledim... Ama gelmedi. Tek bir senfoni sever bile üyeliğini iptal edeceğini söylemek için aramadı ve her ne kadar Rossini'nin *Stabat Mater*'i Meryem'in İsa için çektiği acıyı konu alan bir Katolik şiirine dayansa da hiçbir Hıristiyan çıkıp da benim çarmıha gerilmemi istemedi. İlginç. Özellikle de yazdığım bir nebze basmakalıp ve çokça malumatlı sanat yazıları hatırı sayılır ölçüde geri dönüş alıyorken. Gelgelelim, bu sessizliği bir onay olarak algıladım ve bu da beni birkaç hafta sonraki opera bekâretimi bozan değerlendirme yazısında (hangi opera gösterisi olduğunu hatırlamıyorum) performansın biraz daha perçinleyici olabileceğini, koronun siyah deri ceketler giymesinin konuyla daha örtüşeceğini, sopranonun motosikletli bir hatun, basınsa gaza basan bir Hells Angel* üyesi olmasını hayal ettiğimi yazmaya teşvik etti. Müzikten etkilenmiştim ama operanın

---

beyaz çekilmiş kara filmleri, Alman Dışavurumcu sinemasından etkilenmiştir. (y.h.n.)

* Hells Angels (Cehennem Melekleri) Motosiklet Kulübü, üyeleri genellikle Harley Davidson marka motosiklet süren, dünya çapında yaygın bir aşırı milliyetçi motosiklet kulübüdür. Organizasyon, ABD Adalet Bakanlığı tarafından bir organize suç örgütü olarak kabul edilir. (y.h.n.)

o boğucu, tumturaklı atmosferinden sıkılmıştım ve sahnede Harley-Davidson'lar olmadığından yakınmıştım.

Şüphesiz geçenlerde aldığım motosikletin ve *Üç Kuruşluk Opera*'ya* duyduğum sonsuz hayranlığımın etkisiyle (1961'de New York'ta bu über heyecan verici gösteriyi izlediğimde coşkudan dudağım uçuklamıştı ve kalbimdeki düzen karşıtı kıvılcımlar alevlenmişti... Gerçi pek tabii geleneksel standartlarda *Üç Kuruşluk* yalnızca ismen operaydı) yazdığım bu değerlendirme Rossini yazısı gibi en ufak bir tepki bile çekmedi. Yalnız şunu vurgulayayım; cezalandırılmayı talep etmiyordum elbette: Sonuçta ben, ince derili bir Yengeç olarak, bedenimde tek bir mazoşist hücre dahi taşımıyorum. Yazdığım eleştirilerin de alışılmışın dışında olmasının tek sebebi buydu; konuya olan cehaletimle yüzleşince bir şekilde yazdıklarımı kıymetlendirmek zorundaydım, her zaman hazırda bulundurduğum vahşi kozumu, hayal gücümü öne sürmekten başka seçeneğim yoktu.

Bir sonraki Brezilyalı Villa-Lobos'un bestelerinin icra edildiği senfoni yazımı "yoğun çalılıklar", "sızan ritimlerin sıcaklığı", "yırtıcı ormanın çığlıkları" ve "sofistike vahşet" gibi ifadelerle süslemem de okurun öfkesini çekmemişti: Ne bir sıcak mektup ne de yırtıcı bir telefon... Ama çok geçmeden Milton Katims'in evindeki özel bir akşam kokteyline davet edilmiştim; Katims, Seattle Senfoni Orkestrası'nın saygın şefiydi. Nasıl yani?

Katims lüks bir mahallede, geniş, tek katlı, modern çiftlik evi tarzı bir evde yaşıyordu. Park etmeden önce evin çevresinde iki tur attım ve eğer Susan ısrar etmeseydi muhtemelen arabadan inmeyecektim. Seattle'daki arkadaşlarım Blue Moon Meyhanesi'ne takılan salaş bohemlerden oluşuyordu ve Virgi-

* Üç Kuruşluk Opera (Almanca: *Die Dreigroschenoper*), Alman tiyatro yazarı Bertolt Brecht'in yazdığı ve müziklerini Kurt Weill'ın bestelediği müzikal tiyatro oyunudur. Kapitalist bir dünyaya Marksist bir eleştiri getiren oyun ilk kez 31 Ağustos 1928'de Berlin'de sahnelenmiştir ve belli belirsiz çağdışı bir Viktorya dönemi Londra'sında geçer, ahlaki açıdan çökmüş, suçlu bir anti-kahraman olan Macheath'a odaklanır. (y.h.n.)

nia'daki elit çevresini özleyen Susan bir kez daha seçkin tabakayla yan yana gelebilecekti, üstelik klasik müzik konusunda benden daha bilgisiz olmasını umursamıyordu bile.

Davetiyeyi ilk gördüğüm anda bu işin içinde bir bit yeniği olduğunu anlamıştım. Bu kesinlikle bir tuzak olmalıydı. Maestro Katims ve onun yüksek tonlu arkadaşları yabancı topraklarda birkaç kokteyli mideye indirmiş bir vaziyette beni köşeye kıstıracaktı ve ben kafeslenmiş, ifşa edilmiş, utanmış, alay konusu olmuş ve kokteyl kanepelerine sığacak kadar küçük parçalara ayrılacaktım. Susan buna ya katılmıyor ya da bunu önemsemiyordu. Davete gitmemiz için bana musallat oldu, tatlı sözlerle beni ikna etmeye çalıştı ve en nihayetinde –bazı kadınların son derece etkili kullandığı üzere– vajinal bir baskıyla beni kararımdan döndürdü.

Üniformalı bir hizmetçi bizi karşıladı. Kadehlerin çınlaması ve neşeli sohbetlerin cıvıltısı çoğunlukla bej ve beyaz renkte, sade ve şık mobilyaların arasından yankılanıyordu. Salonun merkezinde savaş gemisi büyüklüğünde bir piyano vardı. İkinci kokteylimi içerken piyanoyu Havana limanına yanaşıp Devrim Meydanı'nda Beethoven ve Brahms'ı yaylım ateşine tuttuğunu hayal ediyordum. Susan, içkiyi fazla kaçırıp Richmond'daki ailesi hakkında atıp tutarken ben, piyanonun sancak tarafında kayıtsız fakat küstah bir tavır takınmış, konuklardan biri çalıp çalamadığımı sormasın diye de pianoya pek yanaşmadan duruyordum.

Çok geçmeden ünlü maestro yanıma geldi, gülümseyerek elimi sıktı; kendisinin, orkestra ve operadaki birçok arkadaşının hayatlarında *Times*'da okudukları, "ıı, en sıra dışı eleştirileri" yazan insanla tanışmayı istediklerini itiraf etti. Yanılmıyorsam "renkli" sıfatını da kullanmıştı. Söylediğine göre Katims kariyeri boyunca benimkilere benzer eleştirilere hiç rastlamamıştı. O an anladım ki bu kültürlü insanlar topluluğu bana kızgın değildi, benden nefret etmiyor ya da beni hor görmüyordu çünkü... *Şaşkına dönmüşlerdi*. Benim bir zır cahil değil de serseri mayın olduğumdan şüpheleniyorlardı.

Harika! Bu rolü devam ettirmemin işe yarayacağını düşündüm. Önceki gün Seattle'ın kenar mahallelerinden biri olan Issaquah'daki bir kadının lisanssız fal baktığı için tutuklandığını duymuştum; sohbet esnasında birisi bana en sevdiğim operayı sorduğunda bu tuzak sorunun etrafından dolaşıp konuyu halihazırda yazıyor olduğum *Issaquahlı Çingene* isimli opera metnine getirdim ve melodramatik bir öykü uyduruverdim. İtiraf edin, operaya uygun bir tınısı var değil mi?

Sonra bir başka duayen daha masumane bir şekilde en sevdiğim kokteylin ne olduğunu sorduğunda düşünmeden cevap verdim: "Ah, kesinlikle yağlı cin." Yüzüme boş boş bakarken açıkladım: "*Beefeater** ve mayonez karışımı." Artık herkes beni rahat bırakmıştı.

"Yağlı cin" şaka değildi. Gerçek bir içkiydi. Ya da bir zamanlar böyle bir içki vardı. Kısa süreli de olsa. Bir şekilde kokteyl dünyasına geri dönmeye de çalıştı ama pek başarılı olamadı.

Bir çarşamba gecesi Lynda'yı sokağa çıkma yasağı saatinden hemen önce yurda bıraktıktan sonra Fan bölgesindeki evimde sessiz sedasız oturmuş Billie Holiday ya da Chet Baker dinliyordum ki birkaç arkadaş ellerinde bir şişe *Beefeater*'la kapıya geldi. Onları hevesle karşıladım ve cine katabileceğimiz bir şeyler aramak için –hiçbirimiz sek cin içmekten hoşlanmadığımız için– mutfağa gittim.

Sherlock Holmes buzdolabıma şöyle bir baksa derhal (a) bekâr bir erkek olduğumu, (b) hiç de varlıklı bir insan olmadığımı ve (c) çok özel bir damak tadım olduğunu anlayabilirdi. Buzdolabındaki malzemeler yalnızca en sevdiğim yemeği yapmaya yeterdi: Domatesli sandviç. Birkaç domates, bir somun ekmek ve üç (evet, üç) kavanoz Hellman's mayonezin yanında buzdolabında yalnızca fıstık ezmesi, süzme peynir ve bazen kahvaltıda yediğim tostlara döktüğüm yabanmersinli krep sosu vardı. Hmm? Üç arkadaş kafa kafaya verip ciddi ciddi düşündükten sonra *Beefeater*'a karıştırmak için en mantıklı seçimin

* Bir cin markası. (ç.n.)

meyveli sos olduğuna karar verdik. Siz de bu konuda muhtemelen hemfikirsinizdir.

Gelgelelim, bu karışımın tadı korkunçtu. Gerçekten korkunçtu. Lütfen daha önce hiç kimsenin gitmediği bir yola girip çıkmış olan bu adamın sözüne güvenin ve asla ama asla cininize –ucuz ya da pahalı, fark etmez– yabanmersinli krep sosu dökmeyin, tabii kendinizden nefret etmiyorsanız veya tat alma duyularınız ameliyatla alınmamışsa ya da aynı Epikürcü Ahmak unvanına aday değilseniz.

Başa dönmüştük. "Peki ya" dedim yarı alaycı bir tonda, "mayonez katsak?" Mantıklı görünüyordu. Ne de olsa dünya üzerinde mayonezin güzelleştiremeyeceği yenilebilir pek az şey vardı. Buna o gün de inanıyordum, bugün de inanıyorum. Arkadaşlarım anlaşılabilir bir şekilde bu fikre şüpheyle yaklaştılar ama ben bir tepeleme kaşık *Hellman's* mayonezi blendera koyup üstüne de üç shot bardağı cini dökerken kimse bana engel olmadı.

İyice karıştırdıktan sonra ortaya çıkan şey sanki genç bir gelin *béarnaise* sos yapmaya çalışmış fakat becerememiş gibi görünüyordu: Bir zombinin lazımlığından çıkmış gibi soluk sarı, seyrek ve cıvıktı. Kokteyl kadehim olmadığı için üç plastik bardağa doldurdum. Üçümüz aynı anda gözlerimizi kapatıp bir yudum aldık. Sonra bir yudum daha aldık. Fena değildi. Hiç fena değildi. Olimpos Dağı'nın eteklerindeki bir mağarada neşeyle gülüp eğlenen hafif meşrep periler tarafından icat edilen mayonezin, tanrıların esas ve gerçek yiyeceği olduğunu fark etme bilgeliğine erişememiş arkadaşlarım bile yağlı cinin (ismini biz koyduk) her ne kadar yalnızca yabanmersini krep soslu martiniyle kıyaslasalar da tamamen içilebilir olduğunun hakkını verdiler. Gelgelelim, o *Beefeater* şişesinin tamamını bu şekilde bitirdik ve pişman olmadık.

Bende bıraktığı olumlu etkiye rağmen bir sonraki yağlı cin içişim yirmi beş yıl sonrasına denk geldi, bu defa daha az lezzetli bir tarifle. 1980'lerin sonlarına doğru bir akşam Curt

Boozer'la Seattle'daki Pike Place Pazarı'ndaki bir restoranda, Cafe Sport'da oturuyorduk ve bir anda içimden o acayip kokteylden bahsetmek geldi. Profesyonel basketbol yıldızı Bob Boozer'ın oğlu Curt öyle fanus içinde bir hayat sürmüyordu ama ben yağlı cin maceramı anlatırken bana inanmaz gözlerle bakıyordu. Ama ben karışımı övmeye devam ettikçe tam olarak ikna olmasa da meraklanmaya başlamıştı ve en nihayetinde hemen orada bir tane yağlı cin içmemiz gerektiğine karar verdi.

Barmen pek de yeniliklere açık biri değildi. Çakırkeyif olduğumuzu düşündü ve zaten bar kısmında mayonez de yoktu. Artık kararlıydık ve garson kıza yöneldik. Coleen bir *stand-up* komedyeniydi ve ikimiz de haftanın iki-üç günü Sports'ta yemek yediğimiz ve iyi bahşiş bıraktığımız için Curt'u de beni de gayet iyi tanıyordu. Bir boşluk yakaladığında mutfağa gitti, küçük bir mayonez kavanozu alıp barmene getirdi. Barmen ters ters bakarak da olsa tarifimi uygulayarak kokteyli hazırladı.

Coleen kokteyli bardaklara koyup getirdiğinde ilk bakışta bunların gençliğimdeki o yağlı cinle aynı olmadığını anladım. Bu versiyon sarıdan ziyade yeşilimsiydi. Yeşil, yeşil, yeşil, yeşil: Acaba barmen bizim Muammer Kaddafi destekçileri olduğumuzu falan mı düşünüyordu? Hiç doğru görünmüyordu bu kokteyller.

Tedirginliğimi görünce Curl'ün kafası karışmıştı. Bunca zaman onunla dalga geçtiğimden şüphelenmeye başladı. Ve ben de artık güvenilirliğim söz konusu olduğu için mecburen kadehimi kaldırdım ve ikimiz de birer yudum aldık. Suratlarımız Notre-Dame'ın ön cephesine koysan sırıtmayacak bir ifadeye büründü. Geri dön yabanmersinli krep sosu, her şey affedildi!

Sonradan öğrendik ki Cafe Sport'un mutfağındaki tek mayonez otlu mayonezmiş. Otlu! İçinde tarhun otu, fesleğen ve kim bilir daha başka ne keskin otlar varmış. Olimpos Dağı'nın perileri dehşete düşmüş müdür bilmem ama Curt'un bir daha bana güvenmesi, benim de Cafe Sport'a güvenmem bir hayli zaman aldı ve Yağlı Cin Günlükleri'ne yazılacak yeni sayfalar da süresiz olarak ertelendi.

Çaylak Eleştirmen

Beş yaşında yazar olma niyetimi ilan ettiğimde, iş tanımında sanat eleştirisi yazmanın da bulunabileceğine dair en küçük bir fikrim yoktu. Yine de otuzlarımın başında edebiyat yerine eleştiri yazıyordum, yani aslında, çikolata yerine keçiboynuzu üretiyordum veya daha kötüsü, iksir yerine kaşıntı tozu. Diğer taraftan, edebi sesimi, kişisel tarzımı veya kendi konumu henüz bulamamış olduğum için, düzenli olarak eleştiri yazmak kalemimin keskinleşmesine, içgörümün derinleşmesine hizmet ediyor ve yaklaşan teslim tarihleriyle bir seğirme veya sakınım göstermeden çelik gibi durarak yüzleşmemi sağlıyordu. Dahası, yaratıcı zihinlerle sürekli yakın temas halindeydim.

Doğal olarak bu zihinlerden bazıları diğerlerinden daha parlak, daha orijinal, daha azimliydi. Ve ben de elimden gelen en iyi şekilde, sağlam zihinleri zayıflardan, azimlileri tembellerden, parlak olanları donuklardan ayırmayı kendime görev

edindim. Seattle'da daha önce böyle bir şey yapılmamıştı ve sözde sanat dünyasında, birtakım hak edilmemiş itibarları desteklemek veya düşürmek adına ciddi bir fırçalama (kinaye yapmıyorum) girişimi vardı. Ve yaklaşımım elbette küçük bir kesim tarafından sevilmemi sağladıysa da diğerleri tarafından parya (ve hedef) ilan edildim.

Bekleneceği üzere sıra dışı işler beni çekiyordu ve radikal özgünlüğe sahip bir eserden etkilendiğimde, altında beni düşürmeye çalışan bir müfreze bile olsa bir ağacın dalına çıkıp ona övgüler düzecek kadar da kaygısızdım. Öte yandan mesele, hiçbir zaman kendi zevkimin sanat camiasındaki başkalarının zevki karşısında üstün (veya daha kötü) olması değildi. Sanata anlamlı bir yanıt verebilmek için "zevk" nosyonu bir kenara koyulmak veya pencereden aşağı atılmak zorundaydı. Zevk, ancak karşılaştırılan işler arasında görece eşit bir estetik ağırlık söz konusuysa meşru olarak işe yarar hale gelir. Matisse'i Picasso'ya tercih etmek gibi mesela. Zevkin geçerli bir ifadesi olabilir bu. Ama Thomas Kinkade'i Picasso'ya tercih etmek zevk falan değil, estetik terbiyesizliktir. (Ağacımı sallamak istiyorsanız lütfen çekinmeyin.)

Seattle Sanat Müzesi'nin müdür yardımcısı beni "Cehennem Meleği" olarak yaftaladığında, bunu bir iltifat kabul ettim. Bunun birtakım kutsal ineklere ve hürmet gören şarlatanlara karşı agresif ve kaba tutumumdan kaynaklandığını düşünüyordum. Fakat sonradan ortaya çıktı ki meğer müzedeki sergilere siyah *Jawa* motorumla gelişim onun yorgun hassasiyetlerini gücendirmiş. Bahsi geçen müzenin müdürünün karısı, bir noktada *Times* gazetesine beni kınamak için tam sayfa bir ilan verme girişiminde bulunmuş ama gazete kabul etmemişti. Yüklüce paraya mal olan bir sadakat.

Bir kesim tarafından kucaklanıp geri kalanlar tarafından küçümsenmek, genellikle etkili bir eleştirmen olmanın göstergesidir. Yine de mesleğimde çok başarılı olduğumu iddia edemem. Ha, H.L. Mencken'in dediği gibi, "hayvanları kışkırtabildiğim" söylenebilir ama bir tabloyu konuya hâkim,

biçimci bir perspektifle baştan aşağı incelemek için çok az ehildim, en azından *Times*'taki görevim sırasında durum buydu. Orada da esasen kelimelerle haşır neşir ve güçlü bir okur reaksiyonu çekecek kadar didaktik olduğum için idare edebiliyordum. Fakat daha iyi olmak için çok çalıştım, araştırdım, okudum, gördüm, kafa patlattım, daha büyük bir kelime dağarcığı ve daha geniş bir referans çerçevesi geliştirdim ve *Seattle* dergisi ve ara sıra da *Art in America* ve *Artforum* gibi ulusal yayınlar için incelemeler, hatta Seattle Sanat Müzesi (artık yeni ve daha az antika bir rejimle yönetiliyordu) için katalog yazıları yazdığım 1996 yılına geldiğimizde, rahat bir vicdanla uyuyabilecek kadar donanımlı hale gelmiştim.

Nihayet 1967 yılında, otuz beş yaşındayken, bana edebi kurgunun parıltılı fakat kaygan yolunun kapısını açan ve beni oraya doğru iten, yine sanat eleştirmenliği olacaktı. Bu esnada, evlilik hayatıma da beklenmedik ve çok olumlu bir etkisi oldu. Şöyle ki: Susan ve ben, sosyal hayatımızın büyük kısmını ressamların eşliğinde geçiriyorduk. Zamanla Susan bu ressamların en iyi, en başarılı olanlarının bile özel hayatlarında sıradan kusurlu insanlar olduklarını, ünlü deyişteki gibi onların da ayakkabılarını tek tek giydiklerini gözlemledi. Böylece sağduyusu giderek alkolle bulanıklaşan Susan, kendisinin de bir ressam olduğuna karar verdi (ve ilan etti). Madem onca zaafları ve sorunlarıyla falancayla filanca bunu yapabiliyordu, öyleyse o da yapabilirdi. Bu tür yanılgıların örneklerine uzun yıllar boyunca birçok kez tanıklık ettim. Evet, elbette en büyük dâhiler de tıpkı geri kalanlarımız gibi çiş ve kaka yapıyorlardı ama bu asla onlara yaratıcılık bakımından denk olduğumuz anlamına gelmez, belki tuvalet dahilindekiler hariç.

Cinleri tarafından doldurulmuş Susan'ın aralıklı olarak üretmeye başladığı resimler, belli bir ham, ilkel gücü barındırıyordu. Kendisi kadar resimleri de tekinsizdi ama teknik veya disipline dair en küçük bir iz bile taşımıyorlardı. Bu baştan savma ucubelerden birini, jürisinde bulunduğum bir sergiye

gönderdi ve amatör değil profesyonel kategoriden başvurdu. Ve eğer resmi sergiye kabul edilmezse, bunun sonuçlarına katlanmam gerekeceği konusunda beni bilgilendirdi.

Lanet olası sonuçlarına halihazırda katlanıyordum zaten. Kendall da öyle. Susan her ikimize de giderek daha kötü davranıyordu ve bazen ağzını da bozuyordu. Ama şimdi onun aniden bir "profesyonel ressam"a dönüşümüne bir çözüm gözüyle bakıyordum. Onu, yavaş yavaş hatta istediğimden biraz daha yavaş, eğer gerçekten bir ressamsa, bir resim atölyesi olması gerektiğine ikna ettim. Dahası, ilham perisini yakalayabilmesi, dikkat dağınıklığından ve burjuva ev kadınının zincirleri olan ev içi görevlerden kurtulabilmesi için kendi başına yaşayabileceği bir yere ihtiyacı olduğuna da.

Pearl Bailey beni hâlâ gözetiyor olmalıydı zira minik, ucuz, iki odalı, içinde elma ağaçları bulunan bir bahçeye sahip ve Ballard Bölgesi'ndeki dairemize de yeterince yakın bir ev buldum (bir şehir kulübesi, gerçekten) ve oraya taşınmasına yardım ettim. Böylece Susan kendini Kendall'ı terk ediyormuş gibi de hissettirmeyecekti (gerçi on yıl kadar sonra uzlaşmaz yabancılar haline geleceklerdi). Çok geçmeden, sanki yüzde doksan daha az yetenekli ve yüzde elli daha fazla kulaklı bir tür dişi Van Gogh'muş gibi durmaksızın içip ara sıra da tuvallere saldıracağı bu evde tam zamanlı olarak yaşamaya başlayacak ve o sırada dört yaşında olan Kendall ve ben de özgürlüğümüzün tadını çıkaracaktık.

Kendall, ona aldığım küçük sandaletleri ve kuşağı beyaz fırfırlı elbisesiyle, siyah motosikletimin arkasına tünüyordu ve birlikte kükreyen motorumuzla sergi açılışlarına, konserlere ve film galalarına gidiyorduk. Bundan başka, yağmur ormanı kamplarına ve doğa yürüyüşlerine giden arkadaşlarımıza da katılıyorduk ve Kendall bugün o zamanları çocukluğunun en mutlu günleri olarak hatırlıyor. Her ne kadar ondan kurtulmayı bir kez başardıktan sonra bir daha asla aynı ortamda yaşamadığım Susan, onu evlat edinmeme izin vermemiş olsa da (bir sarhoş muhabbeti esnasında "gerçekçi bir varoluş" yaşamadığımı iddia

ediyordu), Kendall'dan hiç aksatmadan her yıl bir Babalar Günü kartı aldığım için gurur duyuyorum.

Bunları anlatıyorum çünkü mutsuz bir okur (kim bilir, belki de sensindir o?) belki bir noktada çaresiz kalır ve bir çıkış (veya tahliye) stratejisine gereksinim duyabilir ve maalesef Abigail Van Buren artık hayatta değil. Aynı evi paylaştığınız insan tahammül edilmez hale gelirse ki bazen olur bu ve onu evden çıkmaya zorlayamayacağınızdan ya da gırtlağa sarılmalı, suçluluğu kabul etmemeli, ağlamalı zırlamalı cehennem sahnelerine meydan vermeden evden ayrılmasını sağlayamayacağınızdan emin olursanız, neden bu kişinin farkında olmadığı (ve kuşkusuz hiçbir gerçekliği olmayan) yaratıcı arzularına müracaat etmeyesiniz? Sanatsal potansiyellerine övgüler düzün, hayallerinin peşine düşmeye teşvik edin onları; ün ve servetin, ancak gerekli yalnızlığa ve kafesteki kuşlarının kanatlanabileceği kendilerine özel bir mekâna sahip olabilirlerse geleceğine ikna edin. Hadi ama denemeye değer. Bende işe yaradı.

Beyaz Tavşanlar

Evet, tanımadığım biriyle evlendim, işimden ayrıldım, evimden beş bin kilometre uzağa taşındım, yüksek lisansı yarıda bıraktım ve sanat eleştirmenliği kariyerine daldım ama pek çoğumuzun hayli ciddi kabul edeceği bu değişiklikler, 1964'te bir temmuz öğleden sonrası sessizce bir koltukta otururken geçirdiğim simyasal dönüşümün, yön değişikliğinin yanında rüzgârın götürdüğü osuruktan farksızdı. Abartmıyorum. Aslına bakarsanız bu durumu hakkıyla anlatacak bir mübalağa mevcut değil.

Nihayetinde beni Harikalar Diyarı'ndaki deliğe kadar ulaştıran, bir oradan bir buradan fırlayan beyaz tavşanların başa ısırdığından başka bir şey değildi. Bu hikmetli tavşanlardan ilkinin gözüme çarpması, bir cumartesi günü, birtakım ressam arkadaşların daveti üzerine eşlik ettiğim *chanterelle** aramak için

* Sarı renkli bir tür mantar, horoz mantarı. (ç.n.)

gidilen bir dağ gezisinde oldu. *Chanterelle* mi? Kulağa Paris gece kulüplerinden birinde sahneye çıkan bir şantözün sahne ismiymiş gibi geliyor. Seksi bir Fransız şarkıcının Cascades'de kaybolmuş olamayacağından oldukça emindim, peki ama *chanterelle* neydi o zaman? Bir mantar. Anlaşılan o ki lanet olası bir mantarmış.

Bizim oralarda, yani Güney'de, insanlar mükemmel bir sonbahar öğleden sonrasını yabani mantar aramak için dere tepe aşarak ziyan etmezler. Bizimkiler nerede bir mantarla karşılaşsa, "zehirlidir" diye homurdanır, sonra da sanki şeytanın toplarından biriymiş gibi tekmeyi basıp kayıtsızlığın kale direkleri arasına gönderirler.

Mantar gizemli bir nesnedir, batılın kalın sisleri arasında gelişir, kökleri insan bilinçsizliğinin en derin dehlizlerine kadar uzanır. Bir kere afrodizyak olarak nam salmıştır, hem görüntüsü hem de pek çok dildeki isimleri baştan aşağı erotik anlamlarla sıvanmıştır. Mantar, dünyanın her tarafında erkeklik organının, vajinanın ve bizzat seksin sembolü olarak görülür. Ama bunun tersine (ya da belki değil), ilkel zamanlardan bu yana kötülüğün ve ölümün temsilcisi olarak seçilmiştir. Zehirleyicilerin standart ekipmanı, iyi donanımlı bir cadının gerekli aksesuarıdır, mantarsal şöhretin tonu karanlıktır.

Kültürel ve ırksal olarak, mantarfobik veya mantarfil olma eğilimi gösteririz: Mantarlara bayılırız veya onlardan iğreniriz, ortası pek yoktur. En coşkulu mantarseverler Hint-Avrupalılardır, bu kitle Çin'den eski Sovyet ülkeleri boyunca geçerek Orta Avrupa'nın uçlarına kadar uzanır. Fransızlar ve İtalyanlar, bağnaz mantarcılardır, yalnızca birkaç mantar türüne düşkündürler ve geri kalanları haksız yere zehirli veya işe yaramaz kabul ederler. Yunanlar, Keltler ve Anglosaksonlar ise geleneksel olarak mantarı örümcekler, yarasalar ve bohemler gibi gece rüyalara giren ürkütücü şeyler arasında sayarlar.Köken itibariyle Anglosakson ve tabiat itibariyle bohem olan bense, yabani mantarları arama, toplama ve yeme beklentisini, itici değilse bile

noksan bulurum. Bununla birlikte yasak meyvenin parıldayan cazibesi de bir parça çekicidir benim için. Böylece biraz tereddüt etsem de Matmazel Chanterelle'i arama etkinliğine katılmayı kabul ettim. Bu süreçte, beni uzlaşımsal gerçeklik kumaşındaki bir yarıktan geçirmeye yazgılı o beyaz tavşanlardan* biriyle karşılaşacağım aklımın ucundan bile geçmiyordu.

Beyaz ve kirli beyaz mantarlar vardır ama *chanterelle* bunlardan biri değil; bu bebek, yumurta sarısı renginde, Elizabeth yaka gibi fırfırlı ve minyatür bir trompet şeklinde. Cascades'in eteklerindeki California ladini ormanlarında bol miktarda bulunuyor yahut ormanlık alanlarımızın çoğu kereste baronları tarafından yerle bir edilmeden önce bulunuyordu. 1962 sonbaharında, ormanlar bugünkü kadar tahrip edilmiş değildi. Her neyse, etrafa dağıldık ve ulu ladinlerin arasında, sanki antik bir tapınağın odalarındaymışız gibi, neredeyse önünde eğilecek kadar derin, istemsiz bir saygı duyarak dolaşmaya başladık. Aramızdan biri *chanterelle*lerle dolu bir bölgeye rastlayıncaya kadar alışılmadık biçimde sessizdik, sanki haylaz bir orkestra şefinin çubuğunu kaldırmasını bekliyorduk. Ardından rehberimiz alçak bir sesle bağırarak grubu serbest bıraktı ve sepetlerimiz hazır bir halde safran trompetlere çullandık.

Gıda olarak tüketmek niyetiyle yabani mantar toplamanın katışıksız tuhaflığı, isterseniz esrarı da denebilir, vahşi mantarlara asla ama asla dokunmaması için uyarılarak büyümüş, bu Güneyli çocuğu cezp etmeyi başarmıştı. Eski avcı-toplayıcı DNA'mdaki genler uyanışa geçmişti. Sepetlerimiz dolduğunda bile ormanı terk etmek istemedim. Başlangıç noktamız olan La Conner'a geri dönerken, atalarının topraklarından sürülmüş aborjinler gibi hissediyordum.

Neyse ki eğlence henüz bitmemişti. La Conner'da arkadaşlarımızın yaşadığı eski çiftlik evinde *chanterelle*lerin üzerindeki toprak ve iğne yaprakları yıkadık, bir kısmını terbiye edip

* Yazar, muhtemelen *Alice Harikalar Diyarı'nda* kitabında, Alice'in tavşan deliğinden geçerek takip ettiği beyaz tavşana (*The White Rabbit*) gönderme yapmaktadır. (y.h.n.)

tereyağında kızarttık. Geriye kalanları da temizlendikten sonra doğrayıp paprikayla birlikte tereyağında soteledik, sonra birkaç dakika kremayla birlikte pişirip kızarmış ekmek üzerinde servis ettik. *Chanterelle* mantarının dokusu yoğun ve sıkıydı ve çok az bir acılığı olsa da tadı... Evet, bildiniz: tavuğa benziyordu. Bol bol kayısı ve ısırgan yiyerek semirmiş bir tavuk canlanmıştı gözümde.

Bugünlerde, *chanterelle*, kuzu mantarı, *portobello* ve diğer yabani mantarlar çoğu lüks restoranın menülerinde bulunabiliyor. Ve mevsiminde iyi süpermarketlerin reyonlarında da bulunabiliyor. Bu yüzden, hâlâ mantarfobi tedirginliğindeki bir toplumda, şahsen mantarlamaya girişimin nasıl heyecan verici, nasıl egzotik bir tuhaflık barındırdığını anlamak pek kolay olmayabilir. (Sör Arthur Conan Doyle, mantarı "kusurlu sivilce" ve "iğrenç mahsul" olarak tanımladığında, Anglosakson nüfusun büyük bir kısmı adına konuşuyordu; 1945 yılında Los Alamos'da ilk atom bombasının patlamasından sonra oluşan şekli mantar bulutu olarak tarif eden generalin de katkısıyla zar zor kırılabilen bir önyargı. Anne! Baba! Kanka! Bacım! Eğil ve siper al! Mantar geliyor!) Ama bir kez takılmıştım artık, bundan sonra coşkulu bir mantarfil olacaktım.

Sekiz yıl sonra (eğer bunu çok pısırık bir ifade olarak görmezseniz) durulup yerleşeceğim, pitoresk balıkçı köyü ve ihtiyar ressamların toplanma yeri La Conner, mantar seferleri için harika bir başlangıç noktasıydı. Sonbahar boyunca, arkadaşlarımla birlikte oradan Cascades'e, istiridye mantarı, çörek mantarı, *matsutake* ve daha fazla *chanterelle* toplamak için geziler yaptık. Bu lezzetli mantar türlerinden herhangi birini toplamak için dağ eteklerindeki çayırlara (bazen sinirli bir çiftçinin veya kızgın bir boğanın hemen yakınlarına) akın ettik. Kış önümüzü kesti ama mart sonunda bu kez dikkatimizi kuzu mantarına çevirdik; bin yıllık bir mumyanın pörsümüş gri penisine olan tekinsiz benzerliğine rağmen tüm yabani mantarların en pahalı ve en lezzetlilerinden biri. Aradık, topladık, pişirdik, yedik.

Yaz gelince bahar mantarları da kışın gelmesiyle kaybolan güz mantarlarının akıbetine uğradı, ben de 1964 mayısında sepetimi geçici olarak bir kenara bıraktım ve birkaç ay içinde babamın Virginia'daki bahçesinden bana domates göndereceğini de bildiğimden gastronomik odağımı kültür meyvelerine çevirdim. Fakat tam o sıralarda, birileri bana *Life* dergisinde, damağı değil zihni aydınlatan farklı bir mantar türü hakkında birtakım detaylar içeren bir makaleden söz etti.

Merakla *Life*'ın o sayısını arayıp buldum ve söz konusu makalenin olduğu sayfayı açtım ve vaaaay! Bir başka karizmatik tavşan daha zıplayıverdi. Bu seferki daha küçük, daha hızlı, daha sinsi ama bir yandan da seleflerine göre daha kötücüldü. Ve onun peşinden koştuğumda (metaforik olarak elbette), beni bir deliğe, bir oyuğa, bir kuyuya, saklı olmasına rağmen oturup popüler bir ana akım dergi okuduğum yerden uzakta olmayan (hem de hiç), gizli, çarpık bir dünyaya açılan bir yeraltı kapısına götüreceğini hissediyordum.

Life anaakım bir dergiydi, doğrudur: ana akım, popüler, şirketleşmiş ve janjanlı. Buna karşın *Life*'ın muhtemelen, amiyane tabirle söyleyecek olursak, *High Times*, *Berkeley Barb* ve tüm diğer alternatif kültür dergilerinin toplamından daha fazla insanı "azdırdığına" inanmak için sebepler mevcut. Ken Kesey ülkenin bütün üniversite kampüslerinde Elektrik Kool-Aid* stantları açmış olsaydı, "altmışlar" dediğimiz o eşi görülmemiş kışkırtıcı çağın yaratılmasına *Life*'dan daha az katkı yapmış olurdu. *Life*'da okuduğum o sayfalar, beni psikedelik ruh halinin sarmal yörüngesine tam anlamıyla fırlattı ve orada, kişisel sihirli gizem turlarının başlangıç noktası bu makale olan bir grup insanla (çoğunlukla önemli kişilerdi bunlar) tanıştım; Frost'un "daha az geçilmiş yol"dan** bahsederken hayal edebileceği tavşan izleri...

---

* Altmışlı yıllarda partilerde tüketilen, LSD (bir tür halüsinojen uyuşturucu madde) katılmış Kool-Aid'den (suyla karıştırılarak yapılan toz halindeki içecek özütü) oluşan bir içecek.

** Amerikalı şair Robert Lee Frost'un (1874-1963) "The Road not Taken" şiirine gönderme yapılıyor. (y.h.n.)

Makale, R.Gordon Wasson adında, mantar bilim tutkusu peşinde Oaxaca sırtlarındaki dağlara kadar sürüklenen ve orada, bir şifacının kulübesinde, törensel bir havada servis edilen, Meksika yerlilerinin sözde kutsal mantarı, sihirli mantarı yiyen başarılı bir *Wall Street* yatırımcısının deneyimini detaylarıyla anlatıyordu.Wasson, saatlerce çağlayan bir coşkunluk haliyle birlikte, şuuru tamamen açık ve zihinsel potansiyeli üst seviyede, ışıma halleri, boyutlarüstü parlak manzaralar, kıymetli mücevherlerle süslenmiş eriyen kaleler ve başkaca şeylere dair inanılmaz canlı görüntülerle dolu "gündüz düşleri" gördüğünü tarif ediyordu. *Şifacı,* Wasson'a beyaz adamın Tanrı'ya konuştuğunu, Oaxaca yerlilerinin ise Tanrı'yla sohbet ettiğini, bunun karşılıklı olduğunu ve bu iki yönlü konuşmayı mümkün kılan yolu da o mantarın yarattığını anlatmıştı.

Wasson'ın tanıklığına reaksiyonum hızlı ve kesin oldu: Sihirli mantarı Tanrı aşkına ben de denemek istiyordum, hem de en kısa zamanda! Ama neden?

Bu makul bir soru. Neden? Basitçe heyecan arayışı diye kategorize edilemez. Çocukluğumda romantik maceralarla dolu bir hayata dair fantezilerim vardı ama gerçekçi olmayan çocukça bir şeydi bu. Filmler ve kitaplar beni etkilemişti ve dahası, bütünüyle dışa dönük tabiatlı biri olarak Wasson'ın içsel yolculuğundan çok farklıydı benimki. Sanıyorum Meksika mantarına duyduğum arzuda, bir kaçakçının kayığına gizlice binmenin veya bir sirkin peşine takılıp evden kaçmanın yetişkinlikteki muadili gibi romantik bir taraf da bulunabilir; yine de geriye dönüp baktığımda, bunun pek ifade edilmese de daha evrensel olarak hissedilecek bir şey olduğunu düşünüyorum: Tecrübe etmeye duyulan müphem ama keskin bir arzu, çok yakın ve kişisel, gerçekliğin temeldeki özü, "seçeneğin olmadığı seçimdeki seçenek", makinedeki hayalet. Sanırım erimekte olan çizgifilm kalesinde araya kaynamak ve orada hangisinin önce geldiğini bilen birileri (ya da bir şeyler) olup olmadığını görmek istedim; yumurta mı tavuktan yoksa tavuk mu yumurtadan?

Uzun yıllardır aralıklı olarak Zen okumaları yaptım, Tantra Hinduizmiyle flörtleştim, daha ufak Sufizm dalgalarında sörf yaptım ve Tao'yla derinlere inmeyi denedim. Tüm bunlar oldukça göz açıcı ve ilham verici oldu. Asya mistisizmi, seküler kiniklerin ve keza sekter dogmacıların alayları için kolay hedef olsa da yanlış yorumlanmış Levanten mitlerine, Hıristiyan peri masallarına, beylik sofu laflarına ve Güney Baptist Kilisesi Pazar Okulu'nda bana yüklenen neredeyse çaresiz iyi beklentilere kıyasla modern bilimle çok daha uyumludur. Bu spiritüel metinlerdeki bilgelik aşikâr olsa da bunları gündelik yaşantıma adapte etmekte ancak asgari bir başarı elde edebildim. Gerçekçi bir bakış açısıyla, bunun bir maymuna satranç oynamayı öğretmeye çalışmaktan farkı yoktu.

Tümden mutsuz da değildim. İlginç bir mesleğim, yeterli maddi konforum ve doğuştan gelen nüktedanlığım vardı: Nevrotik alkolik bir eşin bile karartamadığı bir şakacılık gözlüğü. Yine de bir şeyler eksikti. Mistisizm sıkıca sarılmak için fazla soyut, fazla uzaktı. Sanat da fazla somut, beynin optik sinirlerin ötesindeki bölgelerinde çok uzun süre yankılanmak için fazla erişilebilirdi. Bej renkli ellilerin bitişiyle parlak altmışların başlangıcı arasındaki o arada kalmış dönemde, kendimi bir olasılıklar okyanusunda tatminsizce sürüklenirken buldum. Belki de yalnızca normal beklentiler diyarının daha da dışına çıkmanın hevesini duyuyor ve bu yüzden kendimi burjuva uzlaşmaların çekiciliğinden izole ediyordum. Belki mutluluğu arıyordum, özgürlüğü, daha derin bir anlamı; sürrealist şairlerin mutlak olanı coşkuyla anlatırken demek istediklerini tecrübe etmek istiyordum. Belki de ben de o yüce varlıkla karşılıklı görüşmek istiyordum. Belki de sadece iflah olmaz bir meraklıydım. İstediğimi ya da istediğimi sandığım şey her ne olursa olsun, *Life* dergisi sayesinde, gerçekten önemli olan (aşk haricinde elbette) tek hazinenin anahtarını pekâlâ elinde tutuyor olabilecek bir mantarın varlığını sezdim Meksika'da.

Telefonu kaldırdım ve Washington Üniversitesi botanik bölümünü aradım. Mantarbilim uzmanı Doktor D. E. Stuntz'ı

telefona istedim (ismini bir bölge rehberinde görmüştüm) ve kendimi tanıtmamın hemen ardından bir miktar halüsinojen mantar temin etmemde bana yardım edip edemeyeceğini sordum. Naifliğe bak! Bu, 1963 yılı için bile naifti. Doktor Stuntz beni pek hoş karşılamadı ve lafı uzatmadan farmakoloji departmanından Doktor Varro Tyler'la konuşmamı tavsiye etti. Ben de onu aradım.

Tyler, Wasson'un macerasından haberdar olduğunu ve benzer psikotropik etkilere sahip mantarların burada, Kuzeybatı Pasifik bölgesinde de bulunduğunu (Vay canına! Harbi mi?) bildiğini fakat bunların kendi ilgi alanına girmediğini anlattı gülerek. Buna karşın Doktor Tyler telefonu kapatmadan önce, psikotropikler alanında bir dönem çalışmış olan akademiden bir meslektaşının ismini ve telefon numarasını verdi. (Kendisinden Jim diye bahsedeceğim.)

Ben de bu Jim arkadaşı aradım. Jim yalnızca farmakoloji uzmanlığı yapmış bir tıp doktoru değil, aynı zamanda, şansıma, amatör bir ressam ve *Times*'daki sanat köşemin de sıkı bir takipçisiymiş. Öğle yemeğinde buluşmayı teklif etti. Birkaç gün sonra, birer tabak makarnanın üzerine, sihirli mantar ve *gringo** kuzenleri meselesine gelmeden önce birkaç saat sanat ve felsefe tartıştık. Bu mantarlardan nasıl temin edebileceğimi sorduğumda, Jim gülümsedi, "Mantarları denemek istemezsin." dedi.

"Hah ama istiyorum. Gerçekten istiyorum."

"Hayır" dedi. "Mantarlar güvenilmezdir. Taşıdıkları psikoaktif miktarı, mevsimden mevsime, bölgeden bölgeye, hatta bir mantardan diğerine bile değişir. Yan yana büyüyen iki mantar genelikle farklı miktarlarda zihin etkileyici bileşen taşır. Uygun dozu tutturmak imkânsızdır." Durdu ve hayal kırıklığımı gördü. "Çok daha temiz, güvenli, daha güvenilir ve aynı derecede etkili bir şey var. Aslında daha da etkili, eğer yapmak istediğin buysa." dedi ve tekrar durdu. Çatalımın ucundaki tiramisu havada dondu. "Bu şeye" dedi, "liserjik asit dietilamid-25 deniyor."

* Gringo: İspanyolca'da anadili İngilizce olan yabancı kişi anlamına gelir. (ç.n.)

Daha önce LSD'yi hiç duymamıştım. Ama Jim bu sözleri söylediği anda, bir televizyon vaizinin Cadillac'ı ölçülerinde ve tek boynuzlu bir at kadar akıl almaz bir beyaz tavşan, restoranın penceresinde bir anda belirdi ve sonra yağmurun yıkadığı caddenin ilerisinde kaybolup gitti.

Bu LSD denen şeyi denemek için sabırsızlandığımı söylememe gerek yok. Fakat Jim tedbirliydi. "Haftaya bir öğle yemeği daha yiyelim." dedi ve beni uyuz ederek konuyu tekrar sanata getirdi. Sonradan anlaşıldı ki meğer beni daha iyi tanımak, psikolojik olarak uyuşturucuyla başedebilecek kadar sağlam durumda olduğumdan emin olmak istiyormuş. Bir hafta sonra bir yemek daha yedik ve bu kez maddenin detaylarını anlattı, bir grup yüksek lisans öğrencisinin, kendisinin yönettiği laboratuvar ortamındaki bir deneyde maddeye verdiği reaksiyonları tarif etti. Sanıyorum daha rahat, duygusal olarak uyarıcı bir çevredeki deneğin maddeye nasıl reaksiyon vereceğini merak ediyordu. Her halükârda tatlılarımızı bitirdiğimizde Jim benim göreli akıl sağlığımdan emin olmuştu ve sanat galerilerini gezdiğim, bu yüzden de gazeteden beklenmediğim bir sonraki salı buluşmayı ve bana yaşayacağım tripte rehberlik etmeyi kabul etti.

Jim'in Wallingford bölgesinde cadde üzerinde bir stüdyosu vardı ve buluştuğumuz yer de sakin bir cadde üzerinde (evler ve dükkânlar karışık olarak konumlanmıştı) bulunan bir mekândı. Saat sabahın dokuzuydu ama ben gergin beklentilerin yüküyle altıdan beri uyanıktım. Daha önce hiç esrar içmediğimi, herhangi bir şeyle "kafayı bulmadığımı" açıkça söylemeliyim. Elbette bir şeyler içmişliğim vardı ama bugün bile kafayı bulmak ile sarhoşluğu bir tutan, bu ikisinin bütünüyle zıt şeyler olduğunu anlamayan cahiller var. Şuur, birinde on beşinci yüzyıl kâşiflerinin yeni dünyaların kapısını araladığı gibi açılırken, diğerinde iflas etmiş bir rehinci dükkânı gibi kapanıyor. Her neyse, o sabah Jim'in stüdyosuna aç karnına (en iyisi böyle ol-

ması) ve o günlerde genellikle olduğum gibi, solgun kot pantolonum ve güzel İtalyan frak gömleğimle veya bir arkadaşımın dediği gibi, "altı kovboy, üstü bankacı" bir halde gittim.

Fazlaca şişkin bir koltuğa oturdum. Jim bana bir bardak su ve üç küçük, yuvarlak, mavi hap (minik mutluluk kuşları) uzattı: İsviçre'deki üreticisinden gelen uçaktan taze inmiş üç yüz mikrogram saf Sandoz liserjik asit. Drama aşkına seremonik bir şekilde bunları yuttum ve kendimi rahatlatmaya çalıştım. Sonraki sekiz saat boyunca o koltuktan sadece bir kez kalktım ve onda da tuvalete yürüyüşüm Homeros'un *Odyssey*'inin* yalnızca bir parça daha yoğun versiyonu gibiydi. O gün hayatımın en verimli günü olacaktı, bir başka güne değişmeyeceğim tek gün.

İlk otuz veya kırk dakika hiçbir şey olmadı. *Nada***. O gün kalktığım halimden farklı hissetmiyordum. Kendimi düş kırıklığına hazırlamaya başladım. LSD de en azından bu parti, fiyaskoydu! Fakat sonra, elektrik akımı gibi bir şeyin yavaş, yumuşak bir dalgası üzerimden geçmeye başladı. Ve... Ha? O da neydi? Boyanmamış çam kerestesinden yapılmış duvardaki doğal desenler çanak çömlek, taş sütunlar ve öfkeli İspanyol rahiplerin şenlik ateşlerinden kurtulmayı başarmış el yazmalarının resimleriyle süslenmiş, Kolomb öncesi Amerika kültürünü anlatan bir kitapta rastlayabileceğiniz türden minik Maya ve Aztek figürlerinden oluşan görkemli bir tören alayına dönüşüyordu: Parlak renklerde, tuhaf geometrik şekilli, *quetzal**** tüyleriyle süslü, yılan başlı bastonlar, hançerler ve tüyden yelpazeler taşıyor ve sanki Chichen İtza'daki (Hangisi önce gelir, *chichen* mi *itza* mı?*****) kameri törenlerine gidiyorlardı.

---

* Homeros, *Odysseia*, Çev. A. Kadir ve Azra Erhat, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014. (y.h.n.)

** Nada: İspanyolca'da hiçbir şey anlamındadır. (ç.n.)

*** Quetzal, kemirgen gagalılar takımından çarpıcı renklere sahip bir kuş türüdür. (ç.n.)

**** *Chichen İtza*, Meksika'nın Yucatan Yarımadası'nda bulunan antik bir İtza Maya kentidir. Yazar burada, "Hangisi önce gelir, tavuk mu yumurtdan yumurta mı tavuktan?" şeklindeki kelime oyununun İngilizce'sinde bulunan "*chicken or egg*" kalıbına gönderme yapmaktadır. (ç.n.)

Sayıları katlanarak artarken oturduğum yerde çakılı halde onları izledim. Yine de en sonunda yeterince gördüğüme karar verip gözlerimi kapadım. Gözkapaklarımın ardından Maya figürleri gelmeye devam etti. Tamam o zaman. Pekâlâ. Bu kadar yeter. Yana kay Alice bebeğim. Nihayet tavşan deliğine inmiştim.

Asit Kafası

Şunun altını çizmek isterim, o akın akın gelen Kolomb öncesi Amerika'ya ait figürler, o güne kadar gördüğüm, halüsinasyona en yakın şeylerdi. Ama o görüntüler bile aslında halüsinasyon sayılmaz çünkü bir saniye bile gerçek olduklarına inanmadım. Tıpkı Oaxaca'daki R. Gordon Wasson gibi benim de rasyonel aklım bütün bu deneyim boyunca tümüyle işlevseldi.

Evet, şeyler tuhaflaştı ama bu tuhaflığın bünyemdeki uyuşturucunun neticesinde olduğunun ve çok geçmeden kaybolacağının farkındaydım. "Gerçek" dünyaya dönmek için çok acelem olmasa da durum buydu. Gerçek dünya meselesine gelince, o koltukta otururkenki ruh halimde, Einstein'ın teoremleri sağlam, açık ve net olsa da "acele" gibi zamansal kavramlar pek az anlamlıydı. Jim için hayli uzun olan o günün sonunda, orada yalnızca birkaç saattir bulunduğumdan emin

durumdaydım. Moleküler, kozmik zamandaydım, saat zamanında değil. Sistemim yıldız sistemleriyle, indol bir çemberin yörüngesindeki parçacıklarla uyum içindeydi.

Genellikle psikedelik alınımlarla ilintili bu sözde halüsinasyonların, aslında, birincil amacı her zaman türünün korunması olan aşırı muhafazakâr insan DNA'sının oyalayıcı taktikleri olduğuna kanaat getirdim. (DNA perspektifinden her erkek yürüyen bir tohum deposu, her kadın yürüyen bir yumurta kutusudur.) LSD aldığımızda, beynin bir bölümü "kötü tribe" girmemizi engellemeye çalışır ve bizi yeterince eğlendirebilirse mantar alkaloitlerinin gizemli bir şekilde açığa çıkardığı varoluşsal gerçeklerden uzak tutabileceği ümidiyle şaşırtıcı fraktal üç boyutlu çizgi filmler gönderir. DNA'mız dar ilgi alanı yüzünden, psişik bir firarın önünü alabilmek için bir gösteri başlatır.

Bu gerçeklerin doğasına gelince, eski kafalı DNA'nın ödünü koparan vahiyler kişiden kişiye bir miktar değişebilse de hemen her örnekte okyanussal olarak tarif edilebilecek armonik sesler taşırlar ve sıklıkla bir parça spiritüellik ve teorik fiziğin birleşimini akla getirirler. Bu yüzden, itiraf etmeliyim ki LSD etkisindeyken, "Bütün cisimler yoğunlaşmış enerjidir, hepimiz bir şuuruz, ölüm diye bir şey yoktur, yaşam yalnızca bir rüyadır ve kendi kendimizin düşleriyiz." hislerini yaşayan müteveffa Bill Hicks'i* suçlayamıyorum.

Hemen Hicks'in kelime seçimleriyle dalga geçmeyelim. Korkarım psikedelik tecrübeler sözlü olarak ifade edilmeye karşı kökten bir direnç gösteriyorlar. Öyle ki profesyonel bir romancı bile, uçukluğun mor pelerini içindeki gözlemlerinden sıyrılıp yazabilmekte güçlük çekebilir. Şimdi bunu da akılda tutarak, haberci objektifliğiyle o gün cadde üstü stüdyoda "büsbütün

* William Melvin Bill Hicks (1961-1994) Amerikalı *stand-up* komedyeni, hicivci, müzisyen. Hicks gösterilerinde din, felsefe, siyaset, politika, savaş, silahlanma, John F. Kennedy suikastı, medya, sinema, reklamcılık, pazarlamacılık, UFO'lar, sigara, uyuşturucu, pornografi, cinsellik, seks, nüfus artışı, kişisel konular gibi konuları işlemiştir. Kullandığı üslüp genellikle kışkırtıcıdır ve ağzı bozuk bir dil kullanır. (y.h.n.)

acayipleştikçe acayipleşen"* ve lezzeti muhtemelen epeyce öznel olan yaşadıklarımı aktarmaya çalışacağım.

Jim gelirken en sevdiğim albümü de yanımda getirmemi istemişti. Alışılmadık koşullardaki tepkilerimi tanıdık bir müzikle kalibre etmeyi umduğunu tahmin ediyorum. Seçtiğim albüm (uzunçalar bir plaktı doğal olarak), caz piyanisti Erroll Garner'dan *Concert by the Sea* idi. Seansımızın ortalarına doğru Jim plağı gramofona koydu. Nefret ettim. Önceden bu kadar sevdiğim melodiler şimdi kulağıma kötü, sert ve anlamsız geliyordu. Ve Garner'ın bir zamanlar sevimli gelen hırıltılı söyleme alışkanlığı, şimdi fazla ısınmış bir ahırın bacasından çıkan gürültüler gibiydi. Buna karşın, bu deney ses düzeyinde hezimete uğramasına rağmen, görsel olarak hayatımın en zengin, en şaşırtıcı deneyimlerinden birini yaşattı bana.

Görsel olarak mı? Evet, çünkü plak çaldığı esnada hoparlörlerden çıkan ses dalgalarını *görebiliyordum*. Psikedeliklerin görsel keskinliği arttırdığı bilinen bir şeydir. Yine de ses titreşimlerini gerçek anlamda görmekten ziyade hissettiğimi kabul etmeliyim, önemli bir detay hariç: Oturduğum koltuğun önündeki sehpada taze papatya dolu bir vazo vardı ve papatya yapraklarının ses dalgalarına göre sallandığını (belli belirsiz, narin bir sallanma) şüphe götürmez şekilde görebiliyordum. Fakat bu yalnızca başlangıçtı.

Sehpanın üzerinde bir kâse de olgun erik vardı ve daha önce (yarım saat önce de olabilir, üç dakika veya üç saat de) eriklerden birine dikkatle bakmış (yarım saat de bakmış olabilirim, üç dakika veya üç saat de), eriğin mor kabuğunun, kırmızı, mavi, pembe, menekşe, vişne çürüğü, camgöbeği, çivit mavisi, kızıl kahverengi, gül rengi, lâl, lacivert, laciverttaş ve hatta altın renklerinin incelikli kromatik bir etkileşimini yansıttığını keşfetmiştim: Sanat eleştirmeni terminolojim görev başındaydı. Şimdi sınırsız yoğunlaşma için gereken zamana/zamansızlığa sahiptim ve eriğin kabuğunun altındaki dokusunun, suyunun ve çekirdeğinin olağanüstü karmaşıklıktaki tasarımını algılaya-

* *Alice Harikalar Diyarında*'dan bir alıntı. (ç.n.)

bileceğimi hissediyordum; asitlerin, tuzların ve şekerlerin, meyvenin bünyesinde normal bir gözün, bir aygıt yardımıyla bile algılayamayacağı kadar yavaşça sıraya dizilirken (asla statik değil) etkileşimlerini algılayabilirdim. Belirsiz bir süre boyunca saf bir eriklik halinde yüzmüştüm. Ama şimdi, görülebilir caz dalgalarının yönlendirmesiyle dikkatim papatyalara kayıyordu.

Bildiğimiz papatyaların taç yaprakları, mükemmel bir logaritmik spiral oluşturur. Belki de hem insan DNA'sının hem de Samanyolu Galaksisi'nin aynı spiral veya helezonik şekle sahip olduğunu zihnime not ederek, papatyanın taç yapraklarındaki spiral kolların, en dıştaki koldan itibaren izini sürmeye başladım. Kıvrımlı uçtan çıkış noktasına, en son merkeze kadar yavaş yavaş ilerledim. Ve burada, sizi uyarayım, saçmalık her iki terliği birden savuracaktı. Gözlerim spiralin sonuna/başlangıcına, sarı tacın tam ucundaki merkeze ulaştığında, bir anda kendimi papatyanın içinde buldum! Yani bilincim papatyanın içine girdi. Elbette kovboy-bankacı bedenim koltuğa yığılı duruyordu ama belirsiz saniyeler veya dakikalar boyunca, bütün şuurum gerçek anlamda *–gerçekten–* çiçeğin içindeydi.

Bu hikâyeyi nadiren anlatırım ve dost canlısı bir dinleyicinin bile beni uydurmakla veya çılgınlıkla suçlayacağını da gayet iyi bilirim. Anlattığım kişiler arasında bu hikâyeyi önyargısız dinleyeceklerine güvendiklerimin tamamı şaşmaz bir şekilde aynı soruyu sordular: "İçerisi nasıldı? Papatyanın içi?" Onlara cevabım, "Matematik ve baldan yapılmış bir katedral gibiydi" oldu. Belirsiz bir tarif olduğunu biliyorum ama elimden gelenin en iyisi bu. Hatırlayın, sizi uyarmıştım, psikedelik tecrübeler sözlü iletişime kolaylıkla aktarılmaya uygun değiller. İçerisi hacimliydi, tatlı, altın sarısı bir ışıkla dolmuş, çeşitli büyüklüklere, tonlara ve çi* örgülerine, tüm canlı varlıklar arasında dolaşan enerjiye göre nümerik değerler taşıyor gibi görünen soyut sembollerin hayalperest dizilimiyle canlanmış bir tür paralel evren

* Çi veya Japoncadaki söylenişiyle Ki; geleneksel Çin kültürü ve tıbbının temel kavramlarından biridir. Çi'nin mevcut olan her şeyde yer alan "hayat gücü" veya "spiritüel enerji" olduğuna inanılmaktadır. Genellikle "hava" veya "nefes" şeklinde yabancı dillere aktarılan bu terimin aslında tam bir karşılığı yoktur. (y.h.n.)

gibiydi. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Görünüşe göre matematik ve baldan yapılmış bir katedral bu durumun en iyi özeti.

Ne olursa olsun burada önemli olan şey fiziksel bir tanım değil. Önemli olan, bu etkinlikten çıkardığım bilgi, yani var olan her bir papatyanın (her bir arazideki her bir papatya) en az benimki kadar güçlü bir kimliği olduğunun farkına varmamdı! Sizi temin ederim, insanın hayatını değiştirmesi için bundan daha güçlü bir esin olamaz. Doğal dünyaya ve onun içindeki yerime dair görüşüm bütünüyle değişti ve bu olaydan haftalar sonra bile bir pencere önünde veya birinin bahçesinde papatya gördüğümde gözümden bir damla yaş gelmesine engel olamadım. Elbette okur bu durumla alay etmekte, bunu küçümsemekte ya da başka bir açıklamayla çözmekte özgürdür ama bu benim hikâyem ve onun arkasındayım. Appalaş'ta eskilerin dediği gibi: "Beni yakabilirsin ama küllerimi alamazsın."

Çocukluğumda, sonsuzluk beni korkuturdu. İyi bir Baptist olan annem beni cennet hakkında önceden bilgilendirmiş, oraya gidecek kadar iyi olanların sonsuza kadar orada kalacaklarını, cennetteki hayatlarının asla bir sona varmayacağını vurgulamıştı. Asla mı? Hiç mi, bin milyar yıl sonra bile mi? Bunu aklımdan çıkaramıyordum. Aşırı uzun bir ömür beklentisi cazipti ama bir noktada durmayan (asla ama asla, asla, asla bitmeyen) bir sonsuzluk fikri her nasılsa bana dehşet verici geliyordu. Bununla dertlenip uyumadığım geceler olurdu. Ve yaramaz Çürük Tommy, cehennemin de aynı şekilde sonsuz olduğu bilgisiyle pek bir ferahlama yaşamıyordu.

LSD tesiri altında olduğum o güneşli temmuz gününde, nihayet ebediyet korkum kayboldu. Zamanın ya birden fazla yönde aktığı yahut hiç akmadığı bir haldeyken, sonsuzluğun olduğu yerde zamanın olmadığı gerçeğiyle çarpıldım: Mesele aralıksız bir süre değildi, yalnızca zaman mevcut değildi orada, en başından hiç olmamıştı (yani, doğallığında "asla" ve "ilk" mefhumları ile "miş" gibi geçmiş zaman ekleri, sonsuzluk bağ-

lamında anlamsızdı çünkü ebedi şimdiydi). Zen şimdiki anı yaşamaya büyük bir önem atfeder. Asit etkisindeyken, cennet diye bir yer olsun ya da olmasın, şimdiki zaman ve sonsuzluğun bir ve aynı şeyler olduğunu kavradım. Yazarken epey gösterişçi bir hava yaratıyor ama bu, LSD'nin beni hayat boyu süren bir gizli korkudan kurtardığı gerçeğini değiştirmiyor.

Eski Berkeley politik aktivistlerinden Carl Oglesby, "Asit, hayatınızın tam ortasından bir çizgi çekip onu LSD'den önce ve LSD'den sonra olarak ikiye ayıran dolaysız, güçlü ve belirgin dönüşümdür." demişti. Her ne kadar benim durumumda, dönüşüm veya ayrım çizgisi dışarıdan bir göz için (en azından birkaç yıl boyunca) görülebilir olmasa da kesinlikle haklıydı.

O öğleden sonra Jim'in stüdyosundan çıktığımda, nihayet "yeniden doğmuş" gibi hissediyordum; yirmi yıl önce Rappahannock Nehri'nde vaftiz edilirken ıskaladığım bir duyguydu bu. Başkan Kennedy ve Nikita Kruşçev oturup birlikte LSD alsalar, Soğuk Savaş'ın bir gecede son bulacağını düşündüğümü hatırlıyorum. Başka pek çok kişinin de LSD'ye benzer reaksiyon verdiğini düşünürsek, birkaç yıl sonraki kitlesel savaş karşıtı hareketin yakıtının da o olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Öte yandan 1964 yılının ortasında, barış hareketi henüz yalnızca bir Quaker'ın* nabzındaki atıştan ibaretken, ben tescilli bir pasifisttim, üstelik beyaz tavşanlarla ve küçük mavi haplarla karşılaşmama daha yıllar vardı.

Dışarıdan bakınca hayatımda gözle görülür bir değişim yoktu. Yazılarımı yazıyor, Kendall'la ilgileniyor, aynı tarzda giyiniyordum ama alkollü içeceklere karşı beklenmedik bir tiksinme duymaya başlamıştım. Artık bana kaba ve hatta barbarca geliyorlardı; duyulara ve zihne yönelik bir aşağılama, egoyu şişiren ve dokunaçlarını uzatan bir toksin. Buna karşın LSD tam tersi sonuçlar doğuruyordu, muazzam özgürleştirici bir etki. Bir yandan da okumak beni tatmin etmemeye başlamıştı. Matbu her sayfa üzerindeki kelimeler, ne kadar ustalıkla kullanılmış

* *Quakers* veya *Religious Society of Friends*; savaş karşıtlığıyla öne çıkan bir Protestan mezhebi. Mensuplarına *Quaker* denmektedir. (ç.n.)

olurlarsa olsunlar, benim artık "gerçek" dünya olarak kabul ettiğim şeyin hakkını veriyor gibi görünmüyorlardı.

Times'ın editörleri bende post-asit dönemine dair bir değişiklik (desenlere ve renklere bakarkenki büyülenmiş halimi; mesela, onları sanki yeni edinmiş olduğum bir çift gözle görmemi) fark ettilerse de belli etmediler. Susan'a gelince, o zaten içmekle fazlaca meşgul olduğu için fark edecek durumda değildi. Her neyse, zaten Susan'ı yalnızca Kendall'ı görmek veya benimle yatmak için uğradığında görüyordum. (Seksten uzak durmanın sınırları vardır.) Bir noktada, Susan ve benim birlikte çıkacağımız bir zihin yolculuğuyla, ortaya çıkacak içgörü, içki içmesini frenleyebilir, beni anlamasına yardımcı olabilir, hatta evliliğimizi onarabilir düşüncesiyle, Arizona'daki Smith Kaktüs Çiftliği'nden bir kutu peyote* tomurcuğu sipariş ettim (o zamanlar tamamen yasaldı bu).

Kaktüs tomurcuklarını iki hafta boyunca portatif soba üstünde kuruttuktan sonra, ezdim ve tozunu kapsüllere doldurum. Ve midem kaldırdığı kadar uyduruk Navajo** ritüeli eşliğinde beş kapsül yuttum, Susan ve John'a da beşer kapsülü zorla verdim. Beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan John, Blue Moon'dan bir arkadaşımızdı. Peyote, mideye benim uydurma Navajo saçmalıklarımdan daha ağır gelecek gibiydi ama kramplar ve bulantı azaldıktan sonra, organik görüntülerden oluşan bulanık bir dalganın içine daldım: LSD'nin Eschervari*** nefis morfolojisinin aksine, yoğun, topraksı, ilkel ve öbür dünya çağrışımlarıyla doluydu. Susan ve John ise, mideleri bulanmış, rahatsız ve sıkılmış durumdaydılar. Ve birkaç saatten sonra bira içmek için bir mahalle barına sığındılar. John da sadık bir fermantasyon tutkunuydu.

---

* Halüsinojen etkisi olan bir kaktüs cinsi. (ç.n.)

** Navajo: New Mexico ve Arizona'nın kuzeyinde yerleşik olan Kuzey Amerikalı yerli kabilesi. (ç.n.)

*** Maurits Cornelis Escher (1898-1972), Hollandalı ressam ve grafik sanatçısı. Escher, matematikteki limit, sonsuzluk, boyut gibi kavramlar üstüne çalışmış, tasvirlerinde perpspektifle oynamış, 2 boyutlu ve 3 boyutlu öğeleri aynı anda içeren birçok çalışmaya imza atmıştır. (y.h.n.)

Aynı akşamın daha geç bir saatinde, Coyote güdümlü akıl filmleri nihayet azalarak bittikten sonra, mahalle barına yürüyüp Susan ve John'a bakmaya karar verdim. Peyotenin tesirindeki davranışlarının başlarını derde sokabileceğinden endişeleniyordum. Bir cumartesi gecesiydi ve bar tıklım tıkıştı, bütün masalar, bütün bar tabureleri kapılmıştı. Kapıdan içeri girdiğimde mekândaki bütün konuşmalar bir anda kesildi ve bütün gözler bana döndü. Şunu da belirteyim, kıyafetlerim veya saç kesimimle ilgili en küçük bir tuhaflık söz konusu değildi. Sakalım bıyığım yoktu ve güneş gözlüğü falan da takmıyordum, buna rağmen herkes sanki Moğolistan kırsalından düşmüş bir yabancıymışım gibi ağızları açık bana bakıyordu. Ya da Venüs'ten.

Susan ve John'un sanki peyote, birayla yatışacak önemsiz ama can sıkan bir mide sancısıymış gibi akşamın büyük kısmını geçirdikleri masaya ulaştığımda, bana dehşetle baktılar. "Gitsen iyi olur." dedi ikisi birlikte. Şaşkına dönmüştüm. "Gözlerinden ateş fışkırıyor." diye açıkladı Susan. Ve John ekledi: "Arkadaş resmen yanıyor gibisin be!"

Mesajı almıştım ve yanmakta olan bir adamın elinden gelecek kadar az tantanayla mekândan ayrıldım. Fakat aceleyle eve dönüp banyo aynasında kendime baktığımda, ne bir alev ne de duman izi göremedim. Yerli Amerikan peyote ruhu Mescalito'nun (farmakolojik bir terim olan "meskalin"in adı ondan gelir) yaptığı tuhaf bir haylazlık yüzünden bu deneyim de berhava olmuştu. Ben de uyumaya gittim ve rüyamda göz alıcı kurumuş vadi yatakları, Hopi* ruhları ve yeşil başlı çıngıraklı yılanlar gördüm. Bu olayı, yaklaşık üç ay sonra Mescalito'yla kızıl saçlı bir ayyaş formunda bizzat karşılaştığım anda hafızamdan bütünüyle silip attım.

* Kuzey Arizona bölgesinde bulunan bir yerli kabilesi. (ç.n.)

Kızıl Ayyaş

Neyse ki psikedelik maddeleri evrenlerinin merkezine koyan insanlardan biri haline gelmedim. Yine de takıntılarını gayet iyi anlayabiliyorum, hatta sempatiyle yaklaşıyorum. Sonsuz tavşan deliğine inişimi takip eden yılda, çelişkiler nadiren aklımdan uzaklaştı. Düşüncelerim bütünüyle pozitif, dalıp gitmelerim iyimserlikle doluydu. Yine de o yıl hayatımın en kayıp ve en yalnız dönemi oldu. Şaşkındım ve neredeyse aralıksız olarak yakınlık ve yalnızlık arasında yazı tura atıyordum.

"Yakınlık" diyorum çünkü papatya bilinciyle adeta doğal dünyaya ve onun sayısız görünümlerine en özel, en şefkatli, en kapsayıcı ve göz kamaştırıcı yoldan bağlanmış gibi hissediyordum. Öte yandan böyle duyguları paylaşmak şöyle dursun anlatabileceğim bir tek kişi bile yoktu. Ha, elbette Kuzeybatı Pasifik doğa âşıklarıyla doluydu. Ama onlar beyinlerindeki sinirlerle bahçelerindeki fotosentez arasında bir bağlantı kurmuş

değillerdi. Kayalara tırmanıyorlardı ama jeoloji uğultusunu (Dünyanın yıldızsal yeryüzü şarkısının uğultusu) hiç duymamışlardı. Hepimizin yalnızca bir kelebeğin rüyasından ibaret *olabileceğimiz* nadiren akıllarına geliyordu. Algıladıkları dünyaya gerçekten değer veriyorlardı ama dünyalar içindeki dünyalar içindeki dünyalara... *ad infinitum**... yabancı kalmaya devam ediyorlardı.

Sorun LSD almış tek bir kişi bile tanımıyor olmamdı. Jim, makul sebeplerden ötürü, beni kendi deney farelerinden hiçbiriyle tanıştırmamıştı. Ve o zamanlar (her şeyi bilenler diyarı Seattle'da bile) arpa ve buğday üzerinde yetişen bir mantardan sentezlenen bu büyüleyici, hayat değiştiren madde hiç kimse tarafından bilinmiyordu. Elbette *Life* dergisi (başka kim olabilirdi ki?!) yakın zamanda LSD üzerine uzunca bir makale yayınlamıştı (*Life*'ın yayıncısı Henry R. Luce, bilerek ya da bilmeyerek psikedelikleri Amerika'ya ilk kez tanıtan kişiydi) ama asit tripleri Blue Moon'da veya şehrin başka bir yerinde bir tartışma konusu değildi. Müttefiklerden yoksun halde, tek kişiden oluşan bir azınlık haline geldiğimi hissediyordum; kendimden ibaret bir ulus, bir ırk.

Bu yalnızlıktan ötürü göç ihtimalini değerlendirmeye başladım. Gizlice yeni soydaşlarımı aramayı, benimle benzer değişimlere uğramış başkalarının arasına karışacağım bir yere gitmeyi özlüyordum. Dışarıda bir yerlerde olduklarını sezebiliyordum (Leary ve Alpert'i** hissedebiliyor muydum yoksa?) ama onları nerede aramam gerektiğini bilmiyordum. Bu münzevilik hali tümüyle de kötü değildi hani. Asitlenmiş halim pozitif pekiştiriciden yoksun olduğu için, LSD'nin ilerleyen yıllarda yaratacağı olağanüstü olumsuzluklardan da etkilenmeyecekti. Hem resmi hem de rastgele taraflardan, aslında mevcut şüpheliye karşı ilgi geliştiren herkesten yalanlara, en azından eksik bilgilere dayalı ezici bir düşmanlık gelecekti.

---

* Sonsuz biçimde, sonu olmayarak vb. (ç.n.)

** LSD'nin araştırılması ve kullanımını savunan Timothy Leary (yazar ve psikiyatr) ve Richard Alpert (spiritüel öğretmen ve yazar). (ç.n.)

Bu konuyla, *Apple*'ın efsanevi lideri Steve Jobs'un biyografisinde, "LSD almak hayatım boyunca yaptığım en önemli iki ya da üç şeyden biridir." demesi gibi, daha gerçekçi bir şekilde ilgilenmeyi tercih ederim. Modern zamanların en başarılı, en yenilikçi, en etkili girişimcisi ve işadamı, entegre sistemler ve ürün tasarımı konusundaki yaklaşımında LSD'nin de payı olduğunu söylüyorsa daha fazla diyecek bir şey yok. Benim görevimse, kızıl ayyaşla yollarımız kesiştiğinde içinde bulunduğum ruh halini olabildiğince doğru bir şekilde tarif etmeye çalışmak.

Bir cuma günüydü, *Seattle Times*'da maaş günü. *Times*'ın ofisi, Fairview Bulvarı ile John Caddesi'nin kesiştiği köşedeydi, bugün de hâlâ aynı adrestedir. Personel masasından maaş çekimi aldıktan sonra Fairview Bulvarı üzerindeki en yakın bankaya kadar birkaç blok yürüdüm. Çekimi bozdurduktan sonra, gündelik işlerimden olan, öğleden önce dizgi odasına gidip ikinci baskıdaki eğlence sayfasında yapılacak değişiklikleri idare etme görevimi yapmak için gerisin geri gazeteye döndüm. Saat neredeyse düzeltmeler için son teslim saatini, on biri gösteriyordu (*Times* akşam gazetesiydi) ve ben Fairview Bulvarı'ndan aşağı adeta sprinte kalkmış koşuyordum. Spor ceketimin kuyruğu ve özenle bağlanmış kravatım yarattığım rüzgârda çılgınca savruluyor ve yüz ifadem kuşkusuz kararlılıkla huysuzluğun katı bir karışımından oluşuyordu. Tam o sırada yavaşça yaklaşmakta olan bir figürü fark ettim; bu sakin, az nüfuslu mahalleyle uyumsuz duran bir adam.

Ilık havaya rağmen, Birinci Dünya Savaşı'nda askerlere verilen türden ağır, haki bir palto giyiyordu ve ordu malı paltosunun etekleri o kadar uzundu ki adamın boyu uzun olmasına rağmen kaldırımı süpürüyordu. Konçlu ayakkabıları da yüzü gibi hırpaniydi. Taranmamış kızıl saçların çevrelediği ve tıraşı gelmiş ağır kızıl sakalla süslenmiş bir yüzü vardı. Özellikle bırakılmış bir sakal değildi onunki, dört beş gündür tıraş olmadığı için belirmişti yalnızca. Her şeyiyle âlem yapmaktan gelen bir adam (bir kimsesiz, bir ayyaş) gibi görünüyordu ama ak-

şamdan kalmalığın havasını bozmuş olması gerekirken o neşeyle şarkı söylüyordu, hem de yüksek sesle.

Sokak şarkıcısı falan değildi, dikkatiniz çekerim, bir performans sergilemiyordu. Cadde boyunca paytak paytak yürürken kendinden habersizmişçesine anlaşılmaz bir melodi mırıldanıyordu yalnızca. Birbirimize onar adım kadar yaklaştığımızda, şarkısını kesti. Kendi yolu üzerinde durdu. Size adamın neredeyse bir blok boyunca bana odaklandığını söyleyebilirim. Bana vurup yeni çektiğim maaşımı almak üzere olduğundan emindim. Fakat öyle olmadı, ben geçerken kanlanmış gözlerindeki delici bakışlarla beni tepeden tırnağa süzdü ve sonra da sesli bir kahkaha koyverdi. Tam suratıma doğru güldü. Alaycı, hatta ezici bir gülüştü bu; zalimliğin alçakça tuzağıyla sivrilen ama bir parça gülünçlükle etkisi azalan, bir nebze acımayla süslenen bir gülüş. Sanki ucuz içkiyle yapılmış bir panç kâsesini kafamdan aşağı boşaltır gibi üstüme boca etmişti bu gülüşü.

Bana bir vitrin camıymışım gibi bakıyor, bir Las Vegas bilborduymuşum gibi beni okuyordu. Bu aval aval bakışı fiilen duyulabilirdi. "Kendi durumunu özel sanıyorsun" der gibiydi, "kendini özgürleşmiş, aydınlanmış, gelişmiş falan sanıyorsun ama dön de bir kendine bak: Acelesi olan bir genç adam, bir şirket patronunu memnun etmek için götünden ter damlıyor, hırslı ve telaşlı, para makinesinde yeri doldurulabilir toy bir dişli daha, lisenin yurttaşlık bilgisi öğretmeni gibi giyinmiş, gülüşünü en başından hileli olduğunu bildiği bir kumar oyununda kaybetmiş gibi somurtuyor. O acınası kıçını kaldır da defol, kokarcanın pis kokusunu yaydığı gibi endişe ve hoşnutsuzluk saçıyorsun."

Böyle diyordu Kızıl Ayyaş.

Yürümeye devam ettim. Başka ne yapabilirdim ki? *Times*'a varmadan hemen önce beni takip edip etmediğini görmek için arkama baktım. Ve orada yoktu! Muhtemelen yalnızca sokağın köşesinden dönmüştü ama bende sanki dumanlar içinde yok olmuş gibi bir izlenim oluşmuştu. Aslına bakarsanız, bugün bile, onun en başından orada olup olmadığı merak ederim bazen.

Acaba beyinciğimin dehlizlerinde (belki de şuurun da sanrının da saklanacak yer bulamadığı tek bölgede) asidin iz bıraktığı, kaktüs suyuna bulanmış bir devrenin bana yansıttığı bir *Mescalito* hayaleti, görüntüsü olmasın sakın?

Ne olursa olsun o gün öğleden sonra eve gittim ve düşüncelere daldım. Bütün hafta sonu, düşündüm ve kaygılandım. Öz yargılama işi gören bir kurutma makinesi içinde dönüp durdum. *Seattle Times* ağır çalışma koşulları olan bir işyeri değildi, dünyanın ırzına geçen uluslararası bir kartel, ruhsuz bir banka da değildi. İşin doğrusu çalışmak için güzel bir yerdi. Entelektüel muhabirler, esprili köşe yazarlarının, okurlara ve altlarında çalışanlara karşı adil olmak için ellerinden geleni yapan sorumluluk sahibi editörlerin çalıştığı, kamu hizmeti veren bir işyeriydi. Yine de... Yine de o havuç kafalı hayalet, gerçek olsun ya da olmasın, beni hassas yerimden vurmuştu. Bir sülfürik gülüşle maskemi düşürmüş ve sıradan bir adam rolümü berbat etmişti.

Pazartesi sabahı izin istemek için işyerimi aradım. Üç hafta sonra da New York'a taşındım. Aslında San Francisco'ya gitmeliymişim.

Dil Çarkının Büyüsü

San Francisco'ya gitmiş olmalıydım. Eğer amacım bana benzer kafadaki insanlarla temas kurmak, belki de tavşan deliğinden gelen diğer gezginlerle dostluklar geliştirmektiyse, New York'a taşınmam hataydı.

Evet, Manhattan'da psikedelikleri kullanmış ya da kullanmakta olan kişiler vardı ama sayıca azlardı ve radara yakalanmadan uçmayı başarıyorlardı. Ve ikonik Peace Eye Kitapçısı'nın* hemen yakınında oturmuş, orada Beat Kuşağının parlak isimleri arasına karışmış ve Allen Ginsberg'le** ahbaplık etmiş olsam

* Amerikalı şair, şarkıcı, sosyal aktivist, çevreci, yazar, yayıncı ve The Fugs grubu üyesi Edward Sanders tarafından açılan Peace Eye Bookstore, bohemler, yazarlar ve radikaller için bir toplama yeri olmuştur. Kitabevi 1 Ocak 1966 tarihinde, polis tarafından basılmış, Sanders müstehcenlik ve ACLU'ya (Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği) yardım etmekle suçlanmıştır. (y.h.n.)

** Amerikalı şair ve savaş karşıtı Irwin Allen Ginsberg (1926-1997), Beat kuşağı-

da hayalimdeki yeni ailemle asla bağlantı kuramadım. Oysa 1964 yılı sonlarında San Francisco'da tam bir beyaz tavşan istilası vardı ve adeta şey gibi... Yine tavşanlar gibi çoğalıyorlardı. Çılgın sözleri olan radikal yeni bir müzik (sörfçü *Rock*'ı, Güney *Blues*'u, Berlin *vodvil*i ve Hint *raga*sının bir karışımı) Haight ve Ashbury'nin çevresindeki sokaklardan yayılıyor, şehrin genç sakinleri sanki her gün *Mardi Gras*'mış* gibi giyiniyorlardı ve *Chronicle* gazetesi köşe yazarı Herb Caen** çok geçmeden "hippi" sözcüğünü keşfetmiş olacaktı. San Francisco'nun üzerine göz kamaştırıcı bir asit yağmuru çiseliyordu lakin kafasız Çürük Tommy, Seattle'ın ince gri yağmurlarını, New York'un kirli karı için terk ediyordu. California'daki hava durumunundan haberi yoktu.

Bugün geriye dönüp baktığımda, cahilliğimin bana talihin bir lütfu olduğunu görüyorum. San Francisco'da gelişmekte olan psikedelik sahnenin (*sahne* diyorum dostum) içine çekilebilirdim; bir anda patlayan coşkunluk siyaseti beni içine çekebilirdi, kendi parlak kuyruğunu kovalayan bir başka altmışlar kuyruklu yıldızı. Maksimum faydaya olan inancım bir tarafa, LSD'nin yasak meyvelerinin tadı en iyi yalnızken alınır. Daha önce de söylediğim gibi, psikedelik deneyimler kesinlikle kelimelerle ifade edilmeye uygun değildi ve boyalı sarı saçları ve üç eski karısı olan koca ağızlı bir araba satıcısının laf kalabalığı kadar kuşkulu olduğum dönemin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçmişti. New York'taki kiralık evimde gözlerden uzakta, kâğıt hamuru ve mürekkebe yavaş yavaş yeniden âşık oluyordum. Haight'ta pek de fazla bir okuma ortamı olduğunu sanmıyorum.

Beş yaşında, küçük kırmızı vagonumu Dil Çarkı'na takmıştım; tarih öncesinin o homurtulu ve hırıltılı çamurunu yararak,

---

nın en önemli şairi olarak tanınır ve *Howl* (Uluma) isimli şiiri, Beat kuşağının manifestosu olarak bilinir. (y.h.n.)

* *Mardi Gras*, Hıristiyanlıkta Büyük Perhiz arifesindeki salı gününde (Tövbe Salısı) gerçekleştirilen karnavaldır. (y.h.n.)

** Herbert Eugene "Herb" Caen (1916-1997) günlük köşesinde sosyal ve politik olayları, kelime oyunları ve sıra dışı anektodlarla işleyen efsanevi gazeteci, neredeyse altmış yıl *San Francisco Chronicle*'te yazmıştır. *Beatnik* kelimesini ilk kullanan ve *hippie* kelimesini meşhur eden kişidir. (y.h.n.)

edebiyata ve (hayal gücüyle yağlandığında) şiire, tiyatroya, koşuklara, vecizelere ve haykırışlara doğru burnunun dikine giderken sayısız çeşitlemeler ve geliştirmeler biriktiren o sözler diskine. LSD'nin yazı öncesi/yazı sonrası tırı beni yoldan çıkarmıştı. Orada sıkışıp kaldığıma inandırmıştım kendimi ama şimdi Hermann Hesse *Mercedes* marka eski bir çekiciyle, radyosundan Mozart çalarak geliyor ve kamyonumu hendekten çekip çıkarıyor, *Steppenwolf*'ta,* o modern kurgu hikâyede, burjuva endişelerinin gerçek anlamda ötesine geçiyor, hem aydınlatıcı hem de eğlenceli bir coşkuyla, oyuncu olduğu kadar da ölümüne ciddiyetiyle ruhu maddeye bağlıyor ve bunu dünyamızın içinde gizli dünyaları olan okurlara da çaktırmadan kabul ettiriyordu. *Das ist gut***.

Yükümü kontrol ettim. Sağlam görünüyordu. Dönüşüm, kurtuluş ve kutlama; egzotika ve erotika; yenilik, güzellik, haylazlık ve neşe: Neredeyse lanet otuz yıldır gezdirip durduğum mallar, hepsi mevcut ve hepsinin sebebi var. Hiç değilse psikedelikler bunları bir parça hale yola koydu, bir ışıltı verdi. Cesaret verici bir şeydi bu ama yine de Hesse'i taklit etmek istemiyordum ve kendi edebi sesimi bulmam, ilk romanıma başlamak için ilham perisine yeterince güvenmem için üç yıl kadar daha beklemem gerekecekti.

Öte yandan, bu esnada, kiliseye geri dönen yoldan çıkmış bir inanan gibi, dile, insani gerçekliğin içinde sonsuza dek kaybolan ve sonra durmaksızın yeniden beliren, kendi kendini yeniden keşfeden o büyülü kelimeler peteğine olan bağlılığımı yeniden doğrulamaya başladım. Nilüferin içindeki sıfat. Hokkanın içindeki mücevher. Kirli bulaşıklarla dolu lavabodan sıçrayan mavi balina.

---

* *Steppenwolf*, Hermann Hesse'nin, toplumun sığ değer yargılarına ve kişiliksiz, yüzeysel yaşamına uyum sağlayamayan bir insanı anlatan romanıdır. Hermann Hesse, *Bozkırkurdu*, Çev. Kamuran Şipal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003. (y.h.n.)

** (Alm.) "Bu iyi." (ç.n.)

Manhattan Geçişi

Sözde Protestan etiğinin, yaşamın tadını tam anlamıyla çıkarmanın önüne geçen, kişinin kendini maruz bıraktığı bir keder, bir köstek, bir amir ya da bir tür bekâret kemeri mi, yoksa güvenilir bir karakterin, sadakatin ve iyi ahlaklı olmanın bir göstergesi mi olduğu tartışmaya açık bir konudur. Her halükârda bendeniz bu değerler sistemiyle erken yaşta lanetlenmiş (ya da kutsanmış) olacağım ki dürüst çalışma alışkanlıklarıma yansıyan yönlerinden büsbütün kurtulmayı bugüne dek başarabilmiş değilim. Nitekim her ne kadar New York'a geldiğimde, (East Tenth Sokağı'ndaki evimin kirasının 51,50 dolar olduğunu ve günde bir veya iki papele karnımı nasıl doyuracağımı bildiğimi düşünürsek) yaklaşık bir yıl dertsiz bir işsizlik yaşamama yetecek kadar birikimim vardıysa da etiğim illa burnumun sürtmesini talep etti. Buna karşın, doğal olarak burnumu sürteceğim yer rastgele bir yer olmayacaktı.

Manhattan'daki ücretli iznimin hakkını vermek için kendime biçtiğim görev bir kitap yazmaktı. (Henüz kendi kurgu sesimi bulamadığım için), iki iddialı ve bağımsız ressamın, Jackson Pollock ve Chaim Soutine'in hayatlarını ve sanatlarını karşılaştıracağım bir ikili biyografi olacaktı bu. Her ne kadar hiçbir eleştirmen böyle bir kıyaslama yapmamış olsa da (bildiğim kadarıyla hâlâ da yapılmış değil), aralarındaki ilişki bana çok bariz geliyordu. Soutine (1893-1943) sıska bir Doğu Avrupalı varoş âlimi iken, Pollock (1912-1956) Cody-Wyoming'den kaslı, kovboyvari bir dâhiydi ve ikisi hiç tanışmamışlardı. Soutine'in resimleri kavramsal içeriğe sahipti, Pollock'ın en önemli eserleri ise bütünüyle soyuttu. Buna karşın hayata ve sanata yaklaşımlarında çarpıcı benzerlikler vardı ve iddia ediyorum, Pollock'ın 1936 ve 37'de New York'taki bir galeride resimlerini gördüğünü bildiğimiz Soutine, Amerikan damla ustasının en çok etkilendiği kişiydi.

Soutine, Rönesans perspektifini bütünüyle reddedip yerine resmin tamamına yayılmış bir vurgu, gömülü bir arka plan ve merkezi odak noktasından yoksun, böylelikle de resim yüzeyinin her bir santimetrekaresinin bir diğeri kadar önemli olduğu bir üslubu benimseyen ilk ressamdır denilebilir. Anlatının bir kenardan diğerine, bütüne yayılması, çok geçmeden Pollock'ta da görülecekti. Fakat Soutine'in izleyiciyi bir tür görsel saldırıya maruz bırakan, renklerle silkindiren yoğun, karanlık pasajlarının yerine, Pollock'ta, onun öfkeli takımyıldızları, izleyiciyi adeta rengârenk bir kasırgadaki enkaz gibi kendi anaforuna katar.

İlkel bilinçaltlarına neredeyse doğaüstü bir şekilde bağlı ve deliliğe bir basamak kadar yakın duran bu adamlar, tuhaf davranışların, reddedilmeyle duyulan eziyetin, başarıyla gelen şaşkınlığın sıkça görüldüğü, çalkantılı, Dionisusvari hayatlar yaşamışlardı. Ama şimdi bunları anlatmanın ne yeri ne de zamanı. Burada şu kadarını söylemem yeterli olur: New York'taki günlerim Pollock ve Soutine'i araştırmakla geçti ki buna onları iyi tanıyan kişilerle yapmış olduğum çok sayıda görüşme de

dahildir. Ve o kitabı yazmayı asla başaramamış olsam da (bilinçaltımdaki Dionisus, dikkatimi başka bir yere yönlendirmemi istemeye başlamıştı) bu deneyim, herhangi bir üniversitedeki bir düzine seminerden daha kıymetli olmuştu benim için.

Nazi Almanyasından kaçıp Fransa'ya sığınan ünlü heykeltıraş Jacques Lipchitz, Soutine üstünde ceketi, ayağında pabucu olmadan tahtakuruları arasında sefil bir hayat yaşadığı dönemde, Paris'te onunla tanışmıştı. Bu sefalet, Amerikalı bir koleksiyoner, Soutine'in kokudan durulmayan evinde belirip altmış resmini satın aldığı ve adeta üzerine frank yağdırdığı, bunun üzerine de nevi şahsına münhasır Soutine'in caddeye fırlayıp bir taksi çevirdiği ve sürücüye kendisini üç yüz kilometre uzaklıktaki Fransız Riviyerasına götürmesini söylediği sabaha kadar devam etmişti. O günden sonra Soutine asla fırçalarını temizlemedi. Belirli bir renkle işini bitirdiği anda, fırçayı omzu üstünden fırlattı ve satın aldığı bir sepet dolusu yeni fırçadan biriyle devam etti.

Lipchitz'le Hastings-on-Hudson'da nehri tepeden gören geniş stüdyosunda görüştüm ve o, Soutine'in tıpkı Pollock gibi resim yapma eylemiyle (her ikisi için de yoğun bir coşkunluk haliydi bu) ortaya çıkan üründen daha fazla ilgilendiğini teyit ederken, ben, kendimi Lipchitz'in anlattığı hikâyelerden çok onun sağ bacağıyla ilgilenirken buldum.

Lipchitz çalışırken bol kesimli koton bir pantolon giyiyordu ve o sırada bir paçası sıyrılıp şaşırtıcı bir durumu ortaya çıkarmıştı. Adamın açılan bacağı penguen kadar beyaz, yumurta kadar pürüzsüz ve beyzbol sopası kadar tüysüzdü. Ne bir kıl ne en küçük bir tüy bu saf yüzeyi lekelemiyordu. Yara izi, sivilce veya onun yaşında yaygın görülen kabarık damarlar da yoktu. Sanki bacağını saf beyaz bir mermer kütlesinden kendisi yontmuş gibiydi. Cinsel organına da benzer bir şey yapmış olup olmadığını merak etmekten kendimi alamıyordum. Spor salonunda kazara onu görmek ne fena bir penis kıskançlığına sebep olurdu ama!

Sonra, bir Yahudi olan Soutine'in her hafta Paris'in varoşlarındaki bir manastırda, kelliği önlemeye yarayan gizli bir formül bilen bir rahibeyle görüştüğünü anlattığında, Lipchitz'in rahibenin iksirini ele geçirip bacaklarında denemiş olup olmadığını merak ettim. Yani adam kendi bacağına bakıp duruyordu, sanki bir anda gizli bir kıl kökü belirecek ve neşeli bir kıl doğuracak beklentisi içinde gibiydi.

Lipchitz elbette bana elinden geldiğince kibar davrandı ve bildiklerini anlatmaya çalıştı. Ve bundan suçluluk duymama rağmen hayal gücümün zavallı adamın bacağı üzerinde at koşturmasına izin vermeye devam ediyordum.

Jackson Pollock, Long Island'da bir araba kazasında öldüğü sırada en yakın arkadaşları Barnett Newman ve Tony Smith'ti. Bu iki ressamla yaptığım bir dizi görüşmede, aralarındaki bağın, Pollock'la olan arkadaşlıklarından daha eskiye dayandığını öğrendim. Newman yirmili yaşlarında babasının işinden ressam olmak niyetiyle ayrılmış ve bunun için de Greenwich Village, Sekizinci Cadde'de bulunan bir sanat okuluna kaydolmuştu. Buradaki danışman hocası da Tony Smith'ti.

Bir noktada, yakın zamanda evlenmiş olan Newman, Smith'i kendisi ve karısıyla birlikte akşam yemeği yemesi için dairesine davet etmişti. Smith daveti kabul etmiş ve birlikte çok eski ama zarif bir masada sunulan güzel bir akşam yemeği yemişlerdi. Newmanların ailesi, evlenmeleri üzerine dairelerini onlar için döşemiş, her biri on yıllardır kendi varlıklı evlerinde bulunan mobilyalarla evi doldurmuşlardı. Bilimum masa, sandalye ve askılıklar, hatta karyola, Soutine'in henüz tamamlamadığı resimleri kadar yoğun, ağır, karanlık ve etkileyiciydi.

Yemekten sonra, Newman hocasına yalnızca başarılı değil, aynı zamanda sonuç alan bir ressam olmaya dair hırsını anlattı. Smith'ten amacına ulaşmak için tavsiye istedi. Güç duruma düşen Smith, sıkıntı verici birkaç dakika boyunca sessiz kaldı. Sonra, etrafına baktı, "İlk olarak şu orta sınıf Yahudi mobilyalarından kurtulman gerekiyor." dedi. Arkasını dönüp gitti.

İki hafta sonra Newman'ın kendisini tekrar davet etmesi Smith'i şaşırttı. Tony daveti neden kabul ettiğini bana söylemedi. Belki de dışarıda yemekten bıkmıştı, belki Annie Newman'ın ev yemeklerini sevmişti. Sonuç olarak daireye tekrar gitti ve bu kez şaşkınlığı bir anda on katına çıktı. Tüm mobilyalar, en küçük bir çöpe varana kadar her şey gitmişti. Yemek bir sandığın üzerinde sunuldu. Yerde çömelerek yediler.

Smith bu adamın ciddi olduğunu düşünmeye başlamıştı. Yalnızca sıradan bir hevesli değildi, bunu bir iş olarak düşünüyordu. Böylece Newman akşamın sonunda bir kez daha devam eden modernizm akımına kendisinin ne katkıda bulunabileceğini sorduğunda, Smith, "Herkes yatay düzlemler hakkında çok şey biliyor. Dikey düzlemler hakkında pek bir şey bilinmiyor." diye yanıtladı.

Konuyu orada kapattı ama bu Barnett Newman için yeterliydi. Newman, stratejik (ama nadiren öngörülebilir) olarak yerleştirilmiş dikey çubuklar, sütunlar veya geniş yekpare renk alanlarının sınırlarına, tahrik edici yakınlıktaki yarıklar üzerinde finansal ve eleştirel yönden başarılı bir kariyer inşa etme yolunda ilerledi. Geleneksel resmin, seyircinin gözünün, ressamın seçtiği bir ya da daha fazla görüntüye odaklanmaya zorlandığı otokratik düzenlemelerinden çok uzaktaki Newman'ın, *gerçek* (resimsel/aldatıcı olanın zıttı) uzayın yayılımında dikey bir özellik ortaya koyduğu devasa tuvalleri, izleyiciye ne bir davette bulunuyor ne de meydan okuyordu. Bir hikâye yoktu, baştan çıkarma veya şirin bir yalvarma yoktu, yalnızca, o beklenmedik bir ikna edicilikle kendini ortaya koyarken, en temel haliyle dikey olarak "hissedebileceğimiz" bir platform vardı.

Tony Smith'in ortalıkta olup da insan ırkına dikeylik üzerine tavsiyede bulunamaması talihsiz bir durum. Çünkü ergen meyve sinekleri gibi üremeye devam ediyoruz ve yataylığa düşkünlüğümüz (endüstriyel, evsel ve hatta tarımsal yayılmada) toprağı ve dünyayı yok ediyor. Vizyoner mimarlar o kadar yüksek binalar tasarlıyorlar ki, en tepesi gerçekten yörüngede oluyor; bir katında park, diğerlerinde hastaneler, kütüphaneler,

spor sahaları ve dükkânlar: Tek bir bina içinde bütün bir şehir. Ve dikey çiftlikleri bir düşünün: Suda tarım yapılan kule gibi seralar; her biri, bugün yaban hayat ve ağaçlardan yoksun, kimyasallar ve açgözlülükle zehirlenmiş milyonlarca dönümden daha fazla mısır, daha fazla domates üretiyor.

İşte sanatçının değeri budur, öyle değil mi? Kendileri bunun farkında olmadığında bile, onlar bizim için hayallerimizi hayal ediyorlar.

Şöyle bir düşününce, ressamlarla konuşarak, yazarlarla konuşmamdan daha fazla şey öğrendiğimi söyleyebilirim. Ressamlar yazarlardan daha zeki olduğundan değil ki nadir bir durumdur bu. Fakat yazarlar sohbet ederken, kendilerini övmek veya eleştiriler ve telif haklarından yakınmak, yayıncılarından şikâyet etmek yahut diğer yazarları karalamak için aşırı miktarda vakit zayi etme eğiliminde oluyorlar. Ressamlar da eşit ölçüde tekinsiz ve aynı şekilde bunaltıcı ve uyuz olabilmelerine karşın (maddeci bir toplumda yaratıcı olmak kolay değil), laf kalabalığı bağlarında değil görsel imajların buz kütleleri üzerinde çalıştıkları için, fikirlerini sözlü keşfetme ve açıklama esnasında yazı ustalarına kıyasla daha az engel çıkarıyorlar. Konuşmalarını yazılarıyla kıyaslamaya çalışan kimse olmadığı için, dilin ağırlığını o kadar yoğun duymuyorlar.

Mesela ressam Morris Graves; Hindistan'da bir sabah şafak vaktinden önce, bir tür olağanüstü melodiyi andıran tuhaf, güzel, hipnotize eden bir sesle uyandığını bana anlatırken edebi olmayan belagatin eşiğindeydi. Kahvaltı yaparken, o köyde, Hindistan'daki bazı başka köylerle birlikte, erkeklerin ve oğlan çocuklarının, tarih öncesi dönemlerden beri her sabah kalkıp güneşin doğuşunu nağmelerle karşıladığını öğrenmişti. "Kinikler alay ettiler" dedi Graves gülümseyerek, "ama köylüler bu nağmeleri söyledikleri bin yıl boyunca, güneşin bir kez bile doğmamazlık yapmadığını hatırlattılar."

NASA bilim insanları, bu mistik ressamı, gitgide artarak endişe duydukları konularla (anlaşılan o ki astronomi, teorik

fizik ve ileri matematiğin yollarının kaçınılmaz bir şekilde metafizikten geçtiği alanlar) ilgili tavsiyesini almak için Cape Kennedy'ye* davet ettiklerinde, Graves onlara Hintli nağmecileri anlatmış ve NASA'nın uzayı keşfinde, onlar gibi hürmet eden ve daha nazik bir tavır geliştirmesinin daha iyi olabileceğini söylemiş. Graves pek çok bilim insanını açık fikirli bulmuş. Hatta uzayın gerçek anlamda "fethi" meselesinde, insanoğlunun dışarıya olduğu kadar içeriye de seyahat etmesi gerektiğini, bunu da tıpkı Mars'ta yaşam belirtisi ararken veya Ay'da bir koloni kurarken gösterilecek odaklanma, ciddiyet, gayret, cesaret, kararlılık ve adanmışlığı göstererek yapması gerektiğini söylediğinde bile ona katılanlar olmuş.

Graves, şeyleri içsel hale getirmekte tam bir ustadır. Modern resimde biçim karşısında biçimsizliğin ele alınacağı bir mülakat için onunla görüşmeye gittiğimde, nihayetinde kendimi stüdyosunun zemininde Çin bozuk paralarıyla yazı tura atıp *Yi Çing*** tartışırken bulmuştum. Kolay lokma olduğumdan değil ama. Hayatımın o döneminde, Asya'nın spiritüel metinleri hakkında en iyisinin, muhtemelen onları spiritüel Asyalılara bırakmak olacağı sonucuna ulaşmıştım. İncil Doğu'ya ait bir kitaptı, açık ve net ve Batı'da onun adına ortaya çıkan psikolojik ve maddi sürüyle karışıklığı düşünecek olursak, *Bhagavat Gita, Rigveda* veya *Tibet Ölüler Kitabı*'nın*** benzer şekilde (çoğunluğu cahillikten, kalanlar hesaplı ve sinsice) yanlış yorumlanmasıyla meydana gelebilecek zararları düşünmek bile insanın tüylerini ürpertiyordu.

Yi Çing'in kolay anlaşılmayan, altı köşeli yıldızlardan oluşan bir sisteme dayalı bir kehanetler kitabı olduğunu, Çin'de üç bin yılı aşan bir dönem boyunca rafine edildiğini, evrende zıtların

* Kennedy Uzay Merkezi (John F. Kennedy Space Center), 1968 yılından itibaren NASA'nın bütün insanlı uzay uçuşlarında kullanılmış ve günümüzde mevcut üç uzay mekiğinin fırlatma ve gözetme tesisi olarak kullanılan uzay merkezidir. (y.h.n.)

** *Değişimler Kitabı*, Çin klasik metinlerinin en eskisi kabul edilen bilgeliğin kitabı. (ç.n.)

*** Bhagavat Gita: Kutsal bir Hindu metni / Rigveda: Hinduizm'in kutsal metinleri *Vedalar*'ın bir bölümü. / *Bardo Thödol* (Tibet Ölüler Kitabı). (ç.n.)

dinamik dengesi konseptini, kişisel ve kültürel tüm olayların, bir biçimde tahmin edilebilir bir sürekli değişim matrisinde izah edilebilirliği nosyonunu merkeze aldığını biliyordum. Bu konsepte açıktım ve pratik uygulamasını merak ediyordum. Fakat *Yi Çing*'le aramda, bir gurunun aşramıyla veya bir Çingene kampıyla aramda tutabileceğim ölçüde bir mesafe tutmakta ısrar ettim. Morris Graves, Allen Ginsberg'den sonra, hayatımda tanıştığımda en karizmatik insandı; "Gel benimle" dese, ceketinizi kapıp peşine düşeceğiniz çünkü sizi nereye götürürse götürsün, o esnada bulunacağınız yerden mutlaka daha ilginç olacağını bildiğiniz türden bir adamdı.

Bu yüzden Graves ortaya bir soru atıp (hayat yolculuğumu nasıl sürdüreceğimle ilgili görece genel bir soruydu bu) yazı tura atmaya başladığında onun tahriklerine teslim olmuştum. Cevap olarak aldığım altı köşeli yıldızın İngilizce ismini hatırlayamıyorum ama açıklamasını asla unutmadım. Formel bir düz yazı şeklindeydi, çok resmi ve biraz soğuk, belki de antik bir kehanete yakışan da buydu ama özetle şunu diyordu: "Ağzına girene ve ağzından çıkana dikkat et."

Nasihat o kadar iyi, o kadar basit, bilgece ve kapsamlıydı ki, bir daha asla *Yi Çing*'e danışma ihtiyacı duymadım. Büyük ihtimalle hayatım boyunca aldığım en iyi tavsiyeydi bu. Ona uymuş olsaydım hayatım nasıl olurdu acaba diye düşünmekten kendimi alamıyorum.

Gri, soğuk, sulu ve gereksiz; 1965 martında Manhattan, önceki akşamdan artmış bir kâse lapayı andırıyordu. Bilmem o masalı hatırlar mısınız, hani şu Anne Ayı'yı, "Bu lapa soğuk lan!" diye bağırtan lapa.* Ardından ayın sonuna doğru bir pazar günü New Yorklular, altın saçlı bir genç kızın ilk sutyeni kadar sevimli ve hoş, iyimserliğin tomurcuklandığı bir sabaha uyandılar. Sessiz ama megafonla duyurulan bir söylev ilanı gibi güneş insanları sokağa çağırdı, karın ve küstahlığın yokluğuna

* *Benim İlk Hikâyelerim: Goldilocks ve Üç Ayı*, Parıltı Yayınları, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

o kadar şaşıracaklardı ki, ciddi ciddi birbirlerine gülümseyeceklerdi. Güney California standartlarına göre, hele Hawaii'den hiç söz etmiyorum, o gün o kadar da sıcak sayılmazdı. Ama bir değişiklikti sonuçta, tartışmasız bir gelişmeydi ve buna verilen tepki de geniş ölçekte harekete geçmek oldu.

Öğleden sonra, kız arkadaşım Eileen ve ben, geze geze Greenwich Village'taki Washington Meydanı'na kadar gittik. Havadaki değişim parkı bir tür içinde yürünen müzik kutusuna çevirmişti. Her birkaç metrede bir kendiliğinden toplanmış bir canlı müzik kaynağı vardı görünüşe bakılırsa. Genellikle ucuz gitar ve armonikalarla donanmış hevesli gençler, havanın iyi olduğu her gün Washington Meydanı'nın orasına burasına yayılırlardı. Ama o pazar günü, bunlardan başka, küçük rock grupları, caz trioları, gerçek nota sehpaları önlerinde müziğini icra eden ihtiyar kemancılar ve Rusya'dan veya Orta Doğu'dan gelmiş, tek veya çiftler halinde, ne Eileen'in ne de benim tanıyamadığımız enstrümanlarla egzotik melodiler çalan müzisyenler vardı. Müzisyenlerden birkaçı beklenti içindeydi, gelip geçenlerin takdirlerini parasal hatıralar bırakarak gösterecekleri kutular vardı ayakuçlarında. Ama görünüşe göre çoğu yalnızca eğlenme amacıyla çalıyordu; *American Idol*'ın* çok kültürlü, yargılayıcı olmayan bir öncülü gibiydi. Ve uğursuz bulutlar (karanlık ve Baba Ayı'nın iri kahverengi kıçından daha heybetli bulutlar) Atlantik üzerinden ağır ağır gelirken bile onlarca mini konser devam etti, sanki yalnız müzik yeni baharı yerinde tutabilir ve kışın körfezde yeniden güçlenmesini engelleyebilirdi.

Sonra (saat üç ile dört arasında olmalı) bir ses geldi, önce uzaktan ama hızla yakınlaşan, yükselen ve daha fazla yükselen; öylesine güçlü ve ilkel bir ses ki insanın yalnızca kulağına değil, içine, omurgasına, kasıklarına ve kalbine de işliyordu. Sanki yaratılışın beşinci gününde, Tanrı'nın, yılan kökü ve çamurdan yapılma burgulu asasını sallayarak koltukaltlarından yıldız tozunu döküp Lucifer'i terk etmeden önce, daha insan var

* ABD'de yayınlanan ünlü bir müzik yarışması. (ç.n.)

olmamışken yönettiği koronun sahnelediği bir operanın parçasıydı.

Önce birer birer, sonra hepsi birlikte, bütün şarkıcıların sesi kesildi, bütün enstrümanlar gıcırdayarak durdu. Çok geçmeden anlaşıldı ki sonar kesinti yukarıdan geliyordu ve sanki ipleri çekilmiş birer kukla gibi bütün kafalar bir anda, gökyüzünde Tanrı'nın gizli ismini bağıran yaban kazlarının dalışını görmek için yukarıya döndü.

Kanada yaban kazlarının göç yollarının New York üzerinden geçtiğini hiç bilmiyordum. Bir fırtına yahut Jersey Sahili civarındaki bir rafineriden olağan dışı miktarda salınan kimyasal duman yüzünden yoldan sapmış olabilirlerdi ama sebebi ne olursa olsun, bu fevkalade üçgen tam üstümüzden geçip kuzeye doğru uçtu. O kadar alçaktan uçuyorlardı ki, bir gözlem kulesine veya bir para babasının lüks çatı dairesine bodoslama dalmamış olmaları bir mucizeydi.

Meydandakilerin bazıları, doğma büyüme Manhattanlı olanlar için, bu, vahşi doğayla en yakından temas ettikleri andı muhtemelen. Idaho, Arkansas gibi yerlerden göçmüş olanlar bile gözle görülür derecede şaşırmış, sevinmiş ve etkilenmişlerdi. Ve bu büyük kuşlar ufukta kaybolup ilkel havlamaları azalarak bitmeden hemen önce, parkın bütün nüfusu (müzisyenler, turistler, ayyaşlar, köpek gezdirenler, pazar gününün keyfini çıkaran işçiler, herkes) spontane bir şekilde alkışlamaya başladı.

Ve sonra... Ve sonra, tam o anda (yemin ederim uydurmuyorum), gökyüzü sanki bir sezaryen ameliyatındaymış gibi, kazlardan oluşan bir bıçakla yarılmış gibi açıldı ve tayfun ölçeğinde bir yağmur başladı. Göz gözü görmez şiddette yağan yağmur o kadar kuvvetliydi ki dakikalar içinde parktaki bütün canlılar kaçıştı. Güvercinler bile bir yerlere sığındılar. Washington Meydanı bütünüyle boşaldı. Fakat bu sihri, bu gezegende sahnelenen harikaların, şehir insanının tüm yaratıcılığı, tüm ihtirası, tüm kibriyle bile asla ama asla boy ölçüşemeyeceği ürkütücü güzelliğinin kanatlı hatırlatıcısını unutturmak için bir tufandan da zaman nehrinin kendisinden de fazlası gerekiyor-

du. Soutine, Pollock, hatta Graves bile, yabanın ürpertici ama bir şekilde de anaç müziğini resmetmeye en çok yaklaşan ressamlar bile, bunu başaramazdı.

New York Film Yapımcıları Sinemateki'ne katıldığımda, doksan günden az bir süredir Big Apple'daydım.* Görece yeni bir oluşumdu, ilgi çekmeye yeni başlıyordu ve film yapmak gibi bir niyetim olmamasının da önemi yoktu, bir eleştirmen olarak (taa Seattle'da olsa da) referanslarım vardı. Ve sinematekin amacı deneysel sanatçıları ve işlerini desteklemek olduğundan, grup her türlü desteği kabul ediyordu. Bense bir önceki yıl Washington Üniversitesi'nde, Luis Buñeul ve Salvador Dalí'nin 1929 yılında birlikte gerçekleştirdikleri şoke edici "Bir Endülüs Köpeği"yle** tanıştırılmamdan sonra ticari olmayan filmlere yoğun bir ilgi duymaya başlamıştım.

Sinematek her ayın bir günü, sanıyorum ayın ilk perşembesiydi, Jack Smith, Stan Brakhage ve Jonas Mekas gibi yeraltı sineması yönetmenlerinin yeni tamamlanmış veya çekilmekte olan filmlerini gösterirdi. Yalnızca üyelere açık olan bu gösterimler, Beşinci Cadde'deki New Yorker Sinema Salonu'nda yapılırdı ve ben de müdavim bir katılımcıydım. Müdavim derken, ahmaklık değilse de takıntının eşiğinde bir durumdu benimki galiba. İki tipik örnek vereyim.

Yeraltı sineması filmlerinin çok büyük çoğunluğu kısaydı, nadiren on beş ya da yirmi dakikadan uzun sürüyordu. Andy Warhol'un filmleri istisnaydı (içerikte minimalist olsalar da uzunlukta efsaneydiler); galası yapılacak olan Warhol'un son çalışmasının yaklaşık doksan dakika sürdüğünü öğrenen sinematekçiler rahatlamışlardı (bir önceki yıl yaptığı ve isminin

* Big Apple (Büyük Elma), New York için kullanılan takma isimlerden biri. (ç.n.)

** *Bir Endülüs Köpeği*, Fransızca orijinal ismi *Un Chien Andalou* (İngilizce: *An Andalusian Dog*) 16 dakikalık sürrealist bir filmdir. Deneysel sinemanın ilk örneği kabul edilmektedir. Ünlü İspanyol ressam Salvador Dali ve İspanyol yazar ve film yönetmeni Luis Buñuel'in gördükleri bazı rüyaları birbirlerine anlatmaları filme esin kaynağı olmuştur. 1928 yılında Fransa'da Buñuel ve Dali tarafından hazırlanmış, 1929'da Paris'te çekilmiştir. (y.h.n.)

hakkını veren *Sleep* filmi altı saat sürmüştü). Dahası, yeni filminin konusu, filmin "yıldızı" da olan üstad Henry Geldzahler'di; epeyce sözü geçen bir müze küratörü ve New York sanat dünyasının baş belası bu zatın yalakaları da filmin izleyici kitlesini oluşturuyordu.

Henry Geldzahler'i izlemek için toplanan kitle neredeyse bütün salonu doldurmuştu ve filmde küratörün güneşli bir Hamptons sahil evindeki rahat bir koltukta oturup bir puro içişi görülüyordu. Ve hepsi buydu. Bir buçuk saat boyunca... Kamera film boyunca sabitti. Ne yakın çekim, ne uzun çekim, ne kararma ne de açılma ve ne de film müziği. Puroyu tutan kolu haricinde Geldzahler de hareketsizdi. Otuz kırk dakika kadar geçtikten sonra homurdanmalar duymaya başlamıştım. Yakınımda oturan birkaç kişi ayağa kalkıp çıktı. Kendime Zen'de, "Eğer bir şey beş dakika boyunca sıkıcıysa, bir de on dakika deneyin; eğer on dakika boyunca sıkıcıysa, on beş dakika deneyin." dendiğini hatırlattım, buna sadık kalmakta kararlıydım. Bunun ödülünü alacaktım.

Genelde durgun bir film olmakla birlikte, birkaç şey ilgimi çekti. Birincisi, Geldzahler zaman ilerledikçe bariz ve samimi bir şekilde rahatsızlanıyordu. Konuşmadığı, herhangi bir işaret vermediği ve kalkmak için bir hamle yapmadığı halde, sıkıntısı giderek artan ifadesi ve sert vücut dili, bu deneyin bitmesi için güç bela sabreden bir adama aitti. Ve bu hislerin seyircilerin çoğu değilse bile epey bir kısmı tarafından paylaşılması, tuhaf ve beklenmedik bir seyirci duygudaşlığı yarattı ki büyük oyuncuların ve yazarların başarmak için çokça çabaladıkları bir şeydir bu.

Bir diğer mesele de puronun uzayan külüydü. Nazikçe içilir ve fazla zorlanmazsa, iyi yapılmış bir puro külünü tutma eğilimindedir. Ve bu tombul puro da şüphesiz Küba orijinliydi, yandı, yandı (yandı, yandı) ve külü bozulmadı. Ve kül uzadıkça, en azından benim için, yalnızca filmin odak noktası olmakla kalmadı aynı zamanda beni yerime mıhladı.

Geldzahler'in koltuğunun yanında ayaklı bir küllük vardı, eskiden otel lobilerinde gördüğümüz türden. Ve filmin devamında Henry birkaç kez daha purosunun külünü dökecekmiş gibi hamle yapıyor ama son anda puroyu geri çekip bir nefes daha alıyordu. Bunu her yaptığında tansiyon yükseliyordu. Askıda kalış yavaş yavaş bir Hollywood gerilimindeki herhangi bir şey kadar büyük hale geldi. Uzun puro külünün kaderi –acaba Henry onu dökecek miydi? Neden kendi kendine düşmüyordu?– Hitchcock'un muhteşem başyapıtındaki Jimmy Stewart veya Tippi Hedren'in tehlikedeki kaderi gibiydi adeta. Güçlükle nefes alıyordum ve en azından metaforik olarak koltuğumun ucunda oturuyordum. Ve kül yerçekimine daha fazla direnemediğinde, düşüşü katarsise yol açtı, neredeyse orgazmik bir rahatlamaydı.

Film bitti. Işıklar yandı. Ve aynı anda hem hayrete düştüm hem de utandım çünkü salonda benden başka bir kişi bile yoktu! Tek başıma kalmıştım.

Çıkışa doğru sanki salon yanıyormuş gibi hızlı adımlarla yürüdüm, beni görecek birinin şu ihtimallerden birine hükmedeceğinden emindim: 1- Şehirdeki en havalı, en Zen manyağı eleman bendim. 2- Bu kadar zorlu bir filmin anlamını kavrayabilecek birikime ve hassasiyete sahip tek kişinin ben olduğumu kanıtlamaya çalışarak poz kesen bir sahtekârdım. 3- Çakal Warhol'un işletmeyi başardığı saf enayinin tekiydim.

Bir ya da iki ay sonra, bir başka ilk perşembe günü, büyük bir sanat galerisinde, genç olmasına rağmen tanınmış, çok güzel bir İngiliz film aktrisiyle tanışma şansı bulacağım bir açılışa katıldım. Şimdilerde sağ mıdır, hâlâ oyunculuk yapıyor mudur bilmiyorum, o zamanlar Birleşik Krallık televizyonlarındaki mini dizilerde ve *Masterpiece Theater** bölümlerinde sık sık görünüyordu. Sohbetimiz o kadar iyi gidiyordu ki başka bir yerde devam etmeye karar verdik ve şehir merkezinin dışındaki otelinin barına geçtik. İki ya da üç kadehten sonra, elimi tuttu,

* ABD'de 1971'de yayınlanmaya başlanan, çoğu bölümü BBC tarafından çekilen, ABD televizyon tarihinin en uzun soluklu dizisi. (ç.n.)

gözlerime anlamlı bir şekilde baktı ve beni odasına davet etti. Bir anlığına saatime baktım. Olamaz! Saat on biri epeyce geçmişti ve sinematek programı gece yarısı başlayacaktı. Birtakım önemli yeraltı filmleri izlemek için daha önceden verilmiş sözüm olduğuna dair bir şeyler geveledim, yanağından öptüm New Yorker'a tüydüm.

İtalya'nın en meşhur eleştirmeni Fernanda Pivano'nun önde gelen İtalyan gazetelerinden birine, "Tom Robbins dünyanın en tehlikeli yazarıdır." yazması, bir kitap eleştirmeninden aldığım en güzel övgü olmuştur. Hakkımda yazılan eleştirileri hiç okumam, İngilizce yazılanları bile ama bazen birileri kısa bölümler gönderir. Ben de efsanevi Senyora Pivano'yla Milan'da bir resepsiyonda karşılaşınca, hakkımda o muhteşem övgü cümlesini söylerken ne demek istediğini sordum. Cevabı, "Çünkü önemli olan tek şeyin aşk, geriye kalanlarınsa büyük bir şaka olduğunu söylüyorsunuz." oldu. Açıkçası söylediğimin bu olduğundan pek emin değildim, konuyu değiştirdim ve otuzlu yıllarda İtalya'yı gezdirmiş olduğu Ernest Hemingway'le yatmış olduğu konusunu yalanlayan yakın zamanda yaptığı açıklamayı sordum.

"Neden Hemingway'le yatmadınız?"

Senyora Pivana iç çekti, kocaman kahverengi gözlerini kapadı, başını salladı ve yavaş konuştuğu ağır aksanlı İngilizce'siyle yanıtladı, "Aptallığımdan."

Pekâlâ, New York Sinematek'e geri dönelim. Seksi İngiliz aktrisle yatmak yerine neden bir avuç aptal, gizli ve genellikle de yalnızca kendini tatmin aracı olan 16mm filmi izlemeyi seçmiştim? Kenara kay Fernanda, senin otobüste iki aptala yetecek kadar yer var.

New York'ta birlikte yaşadığımız aylar boyunca Eileen ve ben, o kadar çok kez ve o kadar şiddetli öpüşmüşüzdür ki, sırf bu öpüşmelerin sayısı bile Carl Sagan'ın aklını alabilir; temasımızın enerjisi elektriğe çevrilmiş olsa, bu güçle Times Meydanı'yla birlikte Coney Adası'nın yarısı aydınlatılabilirdi. Eileenle

ağızlarımızın birbirine karışması o kadar ısrarlı ve o kadar sıktı ki, bugün hangisinin özel bir anda olduğunu imkânı yok seçemiyorum. O dönemden, yalnızca kısa, kuru ve tutkusuz iki öpücüğün aklımda kalmış olmasının sebebi bu olabilir (nitekim bunların da Eileen'le ilgisi yok). Biri, daha evvel anlattığım, şu İngiliz aktrisin yanağına kondurduğum ahmakça, pısırık reddetme öpücüğü. Diğeri de beni dudaklarımdan öpmeyi başarmış tek adam Allen Ginsberg'ün bana bahşettiği.

1965 yılının buz gibi bir günüydü; Ginsberg ve ben, Greenwich Village'taki West Tenth Sokağı'ndaki Kadın Cezaevi'nin önünde eylemdeyken, saçlarımız ve sakallarımızdaki kar taneleriyle alay ediyorduk. Yürüyüş, türünün ilk örneğiydi ve fazla kalabalık değildi. "Lemar" (*Legalize Marijuana**) tarafından, cezaevinin, tek suçları özel bir alanda, olay çıkarmadan ve şiddet göstermeden, tütmekte olan ottan içlerine çekmek olan her yaştan kadınla dolu olmasını protesto etmek amacıyla organize edilmişti. Ara sıra parmaklıklı pencerelerden birinde bir kız görünüyor, oradan çekilmesi emredilene (veya sürüklenip götürülene) kadar minnetini gösteren ve bize cesaret veren işaretler yapıyordu.

Kar tanelerinin anaforu arasında, flaşlar, çılgın kutup ayılarının göz küreleri gibi durmaksızın çakıyor ve parlıyordu. Elbette tüm bu fotoğraf makineleri medyaya ait değildi. Bizim gruptan birileri en azından yarım düzine emniyet kurumunun temsilcilerinin de orada olduğunu tahmin ediyordu. Muhtemelen korkutmak ve gözdağı vermek için, yetki alanları şehir, eyalet ve federal olan çeşitli kurumların ajanları, varlıklarını veya kimliklerini saklama gereği bile duymadan oradaydılar. Ve en azından ben, giderek daha fazla geriliyordum.

Huzursuzluğum ifademe, belki de vücut dilime de yansımış olmalı ki bir noktada Ginsberg elini yavaşça omzuma koyup, "Kaygılanma." dedi. Peace Eye Kitapçısı'ndaki Lemar toplantılarından tanımıştı beni ama o sıralar ismimi bilmiyordu henüz. "Kaygılanma." diye tekrarladı, başıyla bizim paparazzi kümesi-

* *Legalize Marijuana*: Marihuana Yasallaşsın. (ç.n.)

ni işaret ederek. "Uzun vadede, polis dosyasında yer alan bu pozların, seni *Newsweek* veya *Time*'ın kapağındaki resminden daha çok onurlandıracak." Sonra da bir kar tanesinden bir parça daha fazla basınçla, hafifçe öptü beni.

O anki tepkimi hatırlamıyorum ama sonraki yıllarda pek çok vesileyle ona içimden teşekkür ettim: Tavrıyla verdiği ders, öpücükle büsbütün unutulmaz hale gelmişti.

Kısa devre *sutra* torbacısı, Vedantist nazım yazarı, kutsal makamlarda uluyan sarhoş etin çalgıcısı Ginsberg... Ölümlülük içre ölümsüzlüğün hatırlatıcısı, insalığın tepesinden sarkan asli değişkenler olduğuklarından şüphelenilen (dolayısıyla en temel memnuniyetsizliklerimizi daha berrak bir kabullenme, şefkat, budalalık ve keder kimyasına büründüren) çelişki ve keşmekeşin coşkun kutlayıcısı... Ginsberg solmuş bir günebakandan ahlak polisi baskınlarına kadar hayattaki her şeyin büyüsünün ağlarını örme kapasitesine sahipti.

Yakın geçmişte Amerika Posta Servisi en büyük Amerikalı şairleri onurlandırmak için bir dizi pul bastı. Allen Ginsberg'ün yüzü aralarında yoktu. Nedeni belli değil mi?

Eileen ve ben New York'tan gecenin bir yarısı kaçtık. Fakat bu acele çıkışımız, ne akla getirdiği kadar dramatikti ne de haince.

Eileen Halpin, kısa, kahverengi saçlı ve alıngan mizaçlıydı, duygulu gözleri ve papayı balkonundan balıklama dalması için kışkırtacak kadar şehvetli bir ağzı vardı, Washington Üniversitesi sanat bölümünde öğrenciydi. '64 ağustosunda, New York'a gidişimin yalnızca birkaç hafta öncesinde, hâlâ kızıl ayyaşın tesirinde olduğum sırada tanıştık ve Seattle'dan ayrılmamdan önce birlikte üç ya da dört uykusuz, harika gece geçirdik. Onu bir daha göreceğimi hiç sanmıyordum ama New Yorkluların o sıralar "East Village" demeye başladıkları semte yerleşmemin hemen ardından (Susan ve Kendall'ı Richmond'da bırakmış ve hemen bitişiğimdeki pansiyonda kendine yer bulan B. K.'yi almıştım), Eileen'le başladığımız kuvvetli bir karşılıklı çekimle

süslü yazışmalar bir ayı ancak bulmuştu ki kendimi Grand Central İstasyonu'nda onun trenini beklerken buldum.

Her zaman girişken ve bağımsız olan Eileen, çok geçmeden, Bob Dylan adında bir yeniyetmenin lenf bezlerini esnetmeye yeni başladığı caddenin biraz aşağısında, Greenwich Village'taki popüler bir cafe olan Café Renzi'de garsonluk yapmaya başladı. Fazla bir şey kazanmıyor olsa da benim birikmişe eklendiğinde, araştırmamı genişletmemi sağlamaya yetiyordu. Fakat '65 haziranında o birikmiş para kuruyup gitti ve kafeden gelen bahşişler bizi ayakta tutmaya yetmez oldu. Ve bir de Ken Kesey meselesi ve hava durumu vardı...

Haziran, Manhattan'ı ölü bir dilbalığıyla tokatlıyordu; hava, sıcak, nem, hidrokarbonlar ve cehennemden çıkma çürümüş çöp kokusuyla kalınlaşmıştı. Dairemizde klima veya bir vantilatör bile yoktu. Bu yüzden akşamları biraz serinlemek için pencerenin yanından sürünerek geçip yangın merdivenine oturuyorduk. Eileen işte olduğunda, sokak lambasının gözümü paralayan cılız ışığıyla kitap okurdum orada. Şansa bakın ki o yaz okumaya başladığım roman da Kesey'in *Sometimes a Great Notion*'ıydı. Hikâye Kuzeybatı Pasifik'te geçiyordu ve yeşil yosun, yeşil eğrelti otu, yeşil sedir ve köknar, serin yeşil çiy taneleri ve soğuk yeşil nehir tasvirleriyle doluydu: Bu kadar doygun bir yeşillik Kaddafi gibi bir ihtiyar çöl faresini şoka sokup, "bej, bej, bej, bej, bej..." diye inlemesine yol açabilirdi.

Bir gece yarısı (Kesey'in göletlerinde suyla oynuyordum ve tesadüfen değildi, temmuz kirasının ödeme gününe birkaç gün kalmıştı), Eileen Cafe Renzi'den döndüğünde beni bavullarımı toplarken buldu. "Sevgili eşyanı topla küçük sevgilim" dedim. "New York'a horozun üç kere öttüğü yerle ihanet ediyoruz." Ev sahibimizin emlak ofisi zemin kattaydı ve saat dokuzda açılmış olacaktı. Dükkân açıldığı sırada, Eileen ve ben ve eşyalarımız eski toprak bir Valiant'a doluşmuş, batı New Jersey'e doğru yol alıyorduk. Hudson'ı geçtiğimiz sırada Soutine ve Pollock'un hayaletlerine el salladım ve "görüşürüz dostum" diyerek, Protestan etiğime dokuz aylık hizmetlerinden ötürü teşekkür ettim.

New York'tan kaçmak için başka bir motivasyonum daha vardı. Tompkins Square Park'ta yaşıyorduk ve burası onlarca yıldır Polonyalı ve Ukraynalı göçmenlerin bulunduğu bir mahalleydi. Fakat altmışların başlarında Porto Rikoluların sayısı artmaya başlamıştı (çok geçmeden onların da yerini hippiler alacaktı ama bunun zamanı daha gelmemişti) ve geceleri, genç Hispanik çeteler sokak hayatına hükmediyordu. Şiddet içerikli hadiseler pek sık yaşanmıyordu ama genç Latin erkek kümelerinin geceleri etrafa yayılmaları, köşe başlarında ve kapı önlerinde oturmaları, ihtiyatlı olmaya zorlayıcı ve tedirgin edici bir durumdu. Avenue B'deki Stanley'in Barı'ndan geç saatte geri dönerken, yanımda B.K. gibi irkıyım bir adam olduğu zamanlarda bile gergin oluyor ve etraftan gelebilecek bir belayı kolluyordum.

Bizim muhitte iki rakip çete vardı: "12. Cadde Çocukları" ve "Dutchmen."* Bir grup sert Porto Rikolu genç neden kendilerine peynir üreten, buz pateni yapan Kuzey Avrupalı yeldeğirmencilerinin ismini seçer, bunu asla çözemedim. Ama bu Latin *Dutchmen*lerle ilgili başka şeyler öğrenme fırsatım oldu ve bunları bizzat öğrendim.

Rakip çeteler buldukları her duvara tebeşirle isimlerini yazarak bölgelerini belirliyorlardı. Bir öğleden sonra Onuncu Cadde'den yukarı doğru yürürken, sözümona *Dutchmen* denilen tarafın yazılı bir alan çevirme eylemiyle karşılaştım. Genellikle olduğu üzere kendi kutsal isimlerini bile yanlış yazıyorlardı. Bu eylemin baş aktörü tuğla bir duvara D-U-C-H-M-E-N yazmayı yeni bitirmişti ve ona doğru yürüyüp tebeşiri istediğim (kontrol edilemez bir editörlük dürtüsüyle hareket ediyorum, çocukluğumun ilk yıllarından beri hayatımı yöneten bir kuvvetti bu) sırada birkaç adım geri çekilmiş işçiliğiyle gurur duyarak duvara bakıyordu. Gangsterin ya kafası güzeldi ya da beni dişine göre bulmuş ve bununla eğleniyordu, tebeşiri vermeyi reddetmedi. Aldım ve araya büyük harfle "T" ekledim. "İşte oldu" dedim, "D-U-***T***-C-H-M-E-N böyle yazılır."

* Hollandalılar, Hollandalı erkekler anlamında. (ç.n.)

Tebeşiri geri uzattığımda, ancak o zaman bu plansız öğretmenlik girişiminin büsbütün pervasız bir hareket olduğunun farkına vardım. *Aman Tanrım Tom, ne yaptın sen!* Şehir kurtları tarafından kovalanıp, canımı kurtarmak için kaçmaya hazırlandığım sırada, çocuklar kafa salladılar. Gülümsediler. İspanyolca ve İngilizce teşekkürlerini homurdanarak ilettiler. Ve hasarsız olarak yoluma devam ettim, adımlarımı hızlandırmamı veya arkama bakmamı söyleyen içgüdülerime direnerek yürüdüm. Her şeye rağmen iyi sonuçlanmıştı bu olay. Öyleydi. Ama bitmemişti.

Bu çetecilerin (yaşları on dört ile on sekiz arasındaydı) bolca zamanları vardı. Kapı önlerinde ve kenarda köşede oyalanırken konuşurlardı. Saatlerce, gece ve gündüz konuşur, bilahare öğreneceğim üzere, tartışırlardı. Şaşırtıcı genişlikte bir konu yelpazesinde tartışırlardı: Yalnızca spor ve pop kültürü hakkında değil, güncel olaylar, tarih, coğrafya ve doğa (insan ve hayvan cinselliği de dahil) konularında da. Bunun nereye gittiğini görüyorsunuz. Ben, yani onların imlasını düzeltecek ve isimlerini bir duvara yazacak (illegal bir şeydi bu elbette) kadar taşaklı olan *gringo*, güvenilir hakemleri olmuştum. O günden sonra, bir tartışmayı sonuca bağlamak için çağrılmadan bir grup *Dutchmen*'in önünden geçebildiğim pek nadiren olmuştur.

Bir yandan insanın gururunu okşayan, havalı bir şeydi bu, New York'un acımasız sokaklarında bir çetenin tuttuğu adam olmak. Fakat bu tek kişilik seyyar arama motoru görevimin illa ki sakata gideceğini seziyordum. Bir tartışma fazla hararetlense ve ben çete lideri karşısında daha genç, zayıf bir üyenin tarafını tutsam ne olacaktı? Bilmeden ya da cahilliğimi gizlemek için onlara yanlış bilgi verdiğimi fark ederlerse ne olacaktı? Peki 12. Cadde Çocukları kendi akıl hocalarını bulup getirse, emekli bir profesör falan ve adam beni gündüz gözüyle bir bilgi kapışmasına davet etse ne olacaktı? Tüm bunlar Ulusal Silah Birliği canı isteyen her öfkeli serserinin tabanca edinmesine önayak olmadan önce oluyordu ama bu gangsterlerin hepsi sustalı bıçaklar

taşıyorlardı. *Dutchmen*'deki görevimden kaçınamazdım veya istifa edemezdim. Durumun pek bir aciliyeti olduğu söylenemezdi ama fazladan bir motivasyon oldu, böylece Mark Twain gibi "buralardan kaçma zamanı" gelmişti.

Sıvışmakla kalmamış, bir de üstüne sokakta kalmıştık. Finansal açıdan darda olduğumuz için ticari barınma olanaklarından kaçınıyorduk. Parklarda, tarlalarda falan yatmayı tercih ediyorduk. Hatta bir gece Minnesota'da, bizim Valiant'ın aralarında sırıtmadığı bir dolu araba cesedinin bulunduğu bir hurdalıkta kaldık. Yazdı, geceler ılıktı, yani yıldızların altında kamp yapmanın keyifli olması gerekiyordu. Ve küçük bir sıkıntı hariç öyleydi de: Yalnızca bir uyku tulumumuz vardı.

Yol yorgunu Eileen her gece tulumun içine kıvrılıyordu. Sonra, yarım kiloluk sosis bağırsağına bir kiloluk domuz etini tepeler gibi, homurdanarak, eğilip bükülerek ve kıvranarak kendimi onun yanına güç bela sokuyordum. Bir kez ikimiz de yeterince örtündüğümüz anda, kımıldama imkânı kalmıyordu. Dönmek, gerinmek veya herhangi bir şekilde pozisyon değiştirmek mümkün değildi, yüzüm onun sırtına gelecek şekilde birbirimize yapışmış oluyorduk. Çünkü yüz yüze olsak bütün gece birbirimizin nefesini alıp vermemiz gerekecekti. Cinsi münasebet ise doğal olarak söz konusu değildi. Houdini bile bu durumda bir şey yapamazdı, partneri yoga eğitmeni değilse tabi. O lanet tulumun içinde Mısırlı bir ikili gibi hissediyorduk: Tutankamon ve kız kardeşi Tutti.

Montana'nın batısında, güneş şeftali suyundan, durgun bir nehre dönüşerek batarken, temiz beyaz kulübelerin geceliği dört papel olduğunu ilan eden bir motele denk geldik. Duş alma ihtiyacı, yakın temaslarımızı bir hale yola koyma ihtiyacı, kaslarımızı sert toprakta yatmaktan kurtarma ihtiyacı birleşip, üstüne de ertesi günün akşamına Seattle'da olabileceğimizi keşfetmemizin yarattığı büyük basınç gelince, bir müsriflik yaptık.

Liberace'nin* dişleri gibi parlayana kadar yıkandık, beyaz yatak bulutuna, yorgunluk ve beklentinin neredeyse baş döndürücü birleşimiyle yakınlaştık. Yatağın o sıralar yeni moda olan "Sihirli Parmaklar" masaj yataklarından biri olduğunu fark ettiğimizde hislerimiz daha da yoğunlaştı. Yatak bozuk para atarak aktif hale getirdiğinizde, canlanmaya başlıyor, aşağı ve yukarı, sağa ve sola dalgalanıyor, üzerindeki miskin bedeni veya bedenleri nazikçe yoğuruyordu. Harika! Fevkalade! Yorgun yol savaşçısı bir çiftin söylenmemiş dualarına gelen beklenmedik bir cevaptı bu.

Sebebi kirayı ödemeden kaçmamızdan ötürü gelen kötü karma mıdır, Porto Rikolu Dutchmen'in uzun mesafeli bir vudu büyüsü müdür, yoksa tanrıların bize yaptığı bir başka küçük şaka mıdır (onların eğlencesini çok görmemeliyiz aslında) bilmiyorum ama yatağımız, yaklaşık yirmi keyifli dakika boyunca kımıldanması gerekirken, döngüye girdi ve durmadı. Durmadı! Alet sanki Bill Haley ve Little Richard tarafından programlanmış gibiydi (salla, takırda ve yuvarla) yahut James Bond'un en sevdiği barmen tarafından.

Hayatımızın her santiminin masaja maruz kaldığı bir saatten fazla titreşimin ardından, motelden çıkıp gitmek veya yerde yatmak (şimdi düşününce o hurdalıktaki çimenlik o kadar da kötü görünmüyordu) arasında tercih yapma noktasına gelmiştik ki, uyuşmuş beyinlerimiz nihayet bu manyak mekanik masözün elektrikli bir alet olduğunu, bu yüzden de bir enerji kaynağına bağlı olması gerektiğini akıl etmeyi başardı. Vahşi bir atın üzerinden düşen rodeocu gibi yataktan devrildim, bir kablo bulana kadar yerde emekledim, kablonun izine prize kadar sürdüm ve fişi çıkardım. Yatak şöyle bir silkindi ve durdu. "Oleey!" diye bağırdım. Bu kovboy çarşafın üzerine geri döndüğündeyse Eileen çoktan uyumuştu.

* Władziu (veya Vladziu) Valentino Liberace (1919-1987), bilinen adıyla Liberace, Amerikalı piyanist ve şarkıcıdır. (y.h.n.)

Mektup

Altın mektup fantezim ne zaman başladı? Muhtemelen bir gün postacının kapıma bir mektup getireceği ve bunun hayatımı dramatik bir şekilde değiştireceği fikrini izah edilemez biçimde kafaya ilk kez taktığım onlu yaşlarımın sonlarında ya da yirmili yaşlarımın başlarındaydı. Daha iyi anlaşılması için şunu da ekleyeyim: Bahsettiğim şey kesinlikle bir talihsizlik veya kederli bir duruma dair bir önsezi değil. Doğrusu, gündüz düşlerimde bu mektup bir tür altın aurayla çevriliydi.

Yol kenarındaki posta kutumu açıp, gönderici kısmında "Doubleday & Co." yazılı bir zarf bulduğumda 1966 yılıydı. Hmmm? Gördüğüm şey bir altın pırıltısı mıydı? Daha önce bahsettiğim şu torna atölyesinin üst katındaki dairemin merdivenlerini çıkarken sabırsızca, bir parça da ürpertiyle mektubun içeriğini okudum. Luther Nichols adında bir adam, Doubleday

Yayınevi'nin Batı Sahili editörü olduğunu iddia ediyor ve iki hafta sonra Seattle'da olacağını, bu vesileyle bir kitap yazma olasılığım üzerine görüşmek istediğini söylüyordu. Acaba aklımı mı okuyordu?

Eileen'in öğle yemeği hazırlamakla meşgul olduğu mutfağa girerken mektubu havaya kaldırdım ve "Sanırım bu o!" dedim. Eileen ne olduğunu anlamamış görünüyordu. "Mektup." dedim.

"Ne mektubu?"

"O *mektup*." Belgeyi sanki güçten düşmüş ama mağrur bir ülkenin kâğıttan bayrağıymış gibi salladım. "*O* mektup."

Sanıyorum Eileen heyecanımı hemen paylaşmadığı için hoş görülebilir. Sonuçta herkesin gözü altın auraları göremezdi.

On beş gün sonra, Luther Nichols'la, yıllar evvel yıkılıp yerine ikiz mısır koçanı şeklindeki Westin Oteli yapılan Benjamin Franklin Oteli'nin kahvecisinde buluştuk. Uzun boylu, seçkin görünümlü bir beyefendi olan Bay Nichols, o zamanlar Seattle'da pek bilinmeyen bir sıcak içecek sipariş etti. Ben de (o zaman da şimdi olduğu gibi, pazar günü kilise okulunun yasak ettiği kafein (metodist metamfetamini) gibi bağımlılık yapıcı uyuşturuculardan temiz ve ayıktım) bir porsiyon dondurmada karar kıldım.

Beş ya da on dakikalık bir havadan sudan konuşma ardından, Nichols sadede geldi. Birileri ona, benim *Seattle* dergisinde çıkan yazılarımı gönderiyormuş (kendisi San Francisco'da yaşıyormuş). Ve benden Doubleday için Kuzeybatı sanatıyla ilgili bir kitap yazmamı istedi. Hayal kırıklığımın gizlenmesi, mecburi bir düğünde gelinin şişkin karnını gizlemesinden daha zordu. Eğer gerçekten de aklımı okuyorsa, yeni gözlüklere ihtiyacı var demekti.

"Ah" diye kekeledim, "Ben, ıı, bir roman yazmamla ilgili, ıı, görüşürüz diye umuyordum."

Hayal kırıklığını gizleme sırası editördeydi şimdi. Sıradan bir haftada kaç kez, bu işi yapmak için gereken yetenek şöyle

dursun, sebat göstermekten bile aciz, hayal dünyasında yaşayan bir kekemenin roman yazmak istemesiyle karşılaşıyordu acaba? Ama Nichols gerçek bir beyefendiydi, hayal kırıklığının ve sıkıntısının üzerine ince bir ilgi tabakası serdi ve romanımın konusunu sordu.

Hiç tereddüt etmedim. Hemen çıkardım baklayı. "İsa Mesih'in Vatikan'ın altındaki yeraltı mezarlarında saklı mumyalanmış bedeninin çalınması ve devamında Kuzeybatı Pasifik'te bir yol kenarı hayvanat bahçesinde tekrar ortaya çıkması."

Luther Nichols'ün gözkapakları neredeyse duyulabilir bir kuvvetle açıldı. Burnu, adeta tavşan kokusu almış bir çakalın burnu gibi seğirdi. "Devamını anlatın." dedi, şimdiki ilgisi besbelli samimiydi.

Yalnız küçük bir sorun vardı: Devamını ben de bilmiyordum. Katolik Yortusu virüsü beynime New York'tayken yerleşmişti ve gerçek saadeti onu bir romana dönüştürmekle (bu da tam beş yaşımdan beri duymakta olduğum çağrıya yanıt olacaktı en azından) bulacağım fikrini yavaş yavaş hayata geçiriyordu. Bu yüzden de Soutine ve Pollock'ın ikili biyografisi için yaptığım gayretli araştırmayı terk ederken de isteksiz değildim. Fakat ne yazık ki ne sebeple olursa olsun, bu romana dönüştürme işine kalkışmış, bunun üzerine düşünmüş bile değildim. Yani hikâyenin devamını, az önce yumurtlamış olduğumdan başka bir şey bilmiyordum. Fakat Nicholas beklentiye girmişti ve çok hevesli görünüyordu ve (bunun nicedir beklenen altın mektup fırsatı olduğunun da farkına vararak) ben de oracıkta doğaçlama yapmaya başladım.

Ortaya karmakarışık ve kesinlikle alışılmadık bir şey çıktı ama benim hazırlıksız sinopsisim (ki sonuna doğru iyice kontrolden çıkmıştı) editörün ilgisini çekti. Ve konuşmamı bitirdiğimde, "Ne zaman görebilirim?" diye sordu.

"Yani" dedim, parmaklarımı çapraz yaparak, "hâlâ birtakım pürüzleri var."

Ayrılırken romanın taslağını sunulabilir hale getirdiğim anda Nichols'a göndereceğime söz verdim. Ve o öğleden sonra Eileen'i karşıma alıp, sanki gelinin beyaz elbisesindeki kabarıklığın mesuliyetini üstleniyormuşum gibi, mümkün olan en ciddi halimde ilan ettim: "Bir roman yazmak zorundayım."

Oyalayıcı Sapmalar

O yoğun itici güce –büyük bir yayınevinin ilgisine– rağmen ben kitabı yazmaya başlayana kadar birkaç ay geçmişti. Tüm iyi romanlarda gerekli olduğu üzere, kitaba bütünüyle odaklanmak için Seattle'ın sanat sahnesinden ve New York'tan döndüğümden beri, onun giderek daha da içine hapseden çiçekli psikedelik kültüründen kendimi arındırmam gerekiyordu. Aslında yüzeysel olarak bakınca modern resim ve psikedelik ayinler kesişmezmiş ve esasen hiç kaynaşmıyormuş gibi görünüyordu ama daha derinlerde ikisi de insanlığa yeni bir bakış açısı, daha geniş ve daha derin bir gerçeklik tanımı, tehlikeli sonsuz bir evrenin minicik bir gezeninde düşünme kapasitesi geniş bir memeli, sürekli tehlike altında ama sevme kapasitesi sayesinde hayatta kalan –ve bazen de çıldıran– bir tür olmanın canlı ve yoğun duygusal farkındalığını sunuyor.

Ama objektifliğimizi yitirmeyelim. Sıradanlık sanatçılar arasında istisna değil aksine standart (Sturgeon kanunu: Her şeyin yüzde doksanı boktandır*) ve son yüz yıldır sanat giderek gerçeklik ve ilhamdan ziyade para ve egoyla ilgili bir şey haline geliyor. Ancak ticaret gübresi yığınındaki şeftali büyüklüğündeki bir elmasın dönemsel keşfi bile, insanın tırnaklarının altında biriken pisliğe rağmen kazmaya devam etmesi için yeterli.

Psikedeliklere gelince, ayinlerin çoğu bozulmuş ve yapmacıktı, entelektüel ve ruhsal kullanıcıların çoğu, varlıklarının maskesini düşüren tanrılardan öğrenmeye hatta onları fark etmeye hazırlıksızdılar. Yine de herkesin kişisel gökyüzünü aydınlatacak, körelmiş gözleri açacak ya da ilk gök gürültüsünde kaçmamasını sağlayacak kadar yeterli uyarıcı vardı zaten. (Ana akım medya Cesur Civciv'in** verimli kümesleriyle doluydu ve polis devleti Robbins Nine'nin örgü ördüğü gibi paranoya örüyordu.)

Her neyse, dikkatimi içten içe bildiğim, her zaman bildiğim, hayattaki gerçek emelime çevirmeden önce zeitgeist*** müziğiyle dans etmeye başladım. Nasıl bir müzikti öyle, hem gerçek anlamıyla, hem mecazen! Beatles'tan savaş karşıtı harekete, Jefferson Airplane'den giderek büyüyen feminizm örgüsüne her yerde çalan coşku ve devrim marşları...

Seattle ve ötesinde pek çok yayında sanat eleştirmenliği yaptım, müze katalogları dahil pek çok yere sanat yazıları yazdım, sergiler düzenledim, gösterilere ("Max Saint Cherokee"

---

* Amerikalı bilim kurgu ve korku yazarı, Theodore Sturgeon'un (1918-1985), bilim kurgu üzerine yapılan eleştirilere verdiği ve ileride *Sturgeon's Law* olarak anılacak cevap. (y.h.n.)

** Cesur Civciv, *Henny Penny* ya da *Chicken Little* olarak bilinen, gökyüzünün düştüğüne ve yakında dünyanın yok olacağına inanan bir civcivi konu alan masaldır. Amerika'da büyük felaketlerin yaklaştığına inanan insanlar için kullanılan bir ifade haline gelmiştir. (ç.n.)

*** Zeitgeist, bir çağın düşünce ve duygu biçimidir. Bu kavram belirli bir dönemin özelliğini göstermekte, daha doğrusu bu özelliği gözümüzde canlandırmayı denemektedir. (y.h.n.)

takma adıyla) kendi yaptığım montajlarla katkıda bulundum ve Shazam Topluluğu adında varoluş nedeni Seattle sanat ortamında kendilerini sanat için fazlasıyla ciddiye alan gergin elemanları bozmak ve onlarla dalga geçmek olan taşkın bir neo-Dada gerilla sanatçılar grubunun elebaşıydım. Ayrıca "uçuş festivallerine" de (psikedelik deneyimin daha dışsal tezahürlerinin kutlaması) katıldım ve bu festivaller için "Anne/Baba/Hav Hav/Seni Seviyorum" gibi tuhaf ironik başlıklara sahip (daha sonraları "performans sanatı" olarak anılmaya başlayan ve hâlâ fevkalade yeteneksiz uygulayıcıları çekmeye devam eden kolay, rahatına düşkün bir sanat aracı olan) "happeningler"* yarattım.

Bay Görsel Sanatlar'ın ve Bayan Tiyatro'nun gayr-ı meşru çocuğu *happening*, katiyen psikedelik devrimin ana ürünü değildi ve esas köklerinin izleri, farklı isimler altında 1920'lerdeki Picasso'nun Parisine kadar uzanıyordu. Ve her ne kadar yıllarca çığlıklarını yalnızca hassas avangartlar duysa da Allan Kaprow, Claes Oldenburg ve Jim Dine gibi önemli ressamlar, Pollock'un "aksiyon resmi"ni ileriye götürüp tuvali tamamen bertaraf ederek "aksiyon"u duvardan alıp odanın "gerçek" ve canlı mekânına taşıyınca, ellilerin sonunda New York'ta yeniden doğmuştu.

1966'da Seattle'ın sanatseverleri artık bu melez sanat olayının farkındaydı ama pek azı bu olaya ilk elden tanık olmuştu, bu yüzden de birinci sınıf bir sanat galerisi olan Current Editions'ın sahibi, kalantor müşterilerini eğlendirmek ve onları bu konuda eğitmek için bir *happening* gerçekleştirmeye karar verince, bana geldi. Tekliften fazlasıyla memnun, "Para Kirden Güçlüdür" adında bir çalışma yarattım. Mütevazı, genel olarak iğneleyici ve hicivli olsa da merkez öğesi siyah maskeli ve vatansever si-

* *Happening*, bir senaryo dahilinde olmadan, doğaçlama yoluyla yapılan tiyatrovari bir çeşit sanatsal etkinliktir. Slayt gösterileri, dans, koku ve tat gibi hislere hitap eden etkinliklerin sahnelenmesi ve tecrübe edilmesi ön plana çıkar. Birçok örneğinde izleyici katılımı önemlidir ve ortaya çıkan estetik etki, tecrübe edilen etkinliklerin bileşimidir. (y.h.n.)

lindir şapkasıyla Sam Amca kostümlü amatör bir banjo çalgıcısıydı. Küçük ahşap bir tabureye oturmuş, canlandırılan ulusal sembolümüz banjo çalıp –üstünden birkaç kez traktör geçmiş gibi bir sesle– eski ve çok bilinen geleneksel balatlardan birini söylerken, Shazam Topluluğu'ndan beşli bir grup ressam onun ayaklarının dibinde diz çökmüş on-yirmi dolarlık banknotları parçalara ayırıyor ve cam bir salata kâsesinin içine dolduruyorlardı. Temanın iğneleyici olduğundan bahsetmiş miydim? Peki ya sahnelemenin mütevazı olduğundan?

Yarım saat kadar sonra beklediğim üzere izleyiciler huzursuzlanmaya başladı ama benden daha fazla değil! Yani, seyirciler bir şeyler olmasını bekliyorlardı ve yalnız değillerdi. Başyapıtım bir türlü gerçekleşemiyordu. Gerçekten. Sahnenin öylece kalakalmasının sebebi geçenlerde tanıştığım, La Conner'ın çevresinde kapı kapı dolaşıp elektrik süpürgesi pazarlayan bir adamdı. Bruce'un sattığı makine yıkama özelliğine sahipti ve makinenin şampuan gözü dolu olduğunda inanılmaz oranda köpük çıkarabiliyordu. Benim amacımsa bir noktada Bruce'un pazarlamacı kıyafetiyle sergi salonuna girmesi, tezgâhını açıp makineyi hazırlaması, yıkama başlığını takması ve Sam Amca'yı ve para yırtıcıları (biri de bendim) küçük bir köpük dağına gömmesiydi. Büyük final böyle olacaktı. Ama gösterinin başlama saatinde Bruce henüz gelmemişti.

Onsuz başlamakta sıkıntı yoktu ama zaman geçtikçe ve yetiştiğine dair çaresizce bir işaret bekledikçe endişelenmeye başladım. En sonunda sahneden ayrıldım ve Bruce'un geleceği depo odasına gittim. Yoktu. On dakika sonra belki sahne korkusuyla saklanıyordur diye düşünüp bir kez daha etrafı kontrol ettim. Ama yoktu. Endişem paniğe dönüşme eşiğine dayanmıştı.

Zaman kazanmak ve gösterinin hantallığını ve monotonluğunu biraz olsun kırmak için kibrit bulup merasim havasında kâsenin içindeki yırtık para parçalarını yaktım. Banknotlar duman çıkararak alev aldı. Galeri sahibi endişeli görünüyordu. Aramıza hoş geldin! "Para Kirden Daha Güçlüdür" henüz buna

derman olacak bir Viagra'nın icat edilmediği estetik bir sertleşme sorunu yaşıyordu.

Zaman geçiyordu. Sam Amca sanırım üçüncü kez repertuarındaki bir iki seçenekten birini, "Oh! Susanna"yı seslendiriyordu. O kadar gerilmiştim ki zar zor nefes alabiliyordum, sonunda koşarak merdivenlerden aşağı indim ve çaresizce Bruce'un minibüsünü aradım. Hırrrggh! İçimden gelen ilk şey arabama atlayıp oradan uzaklaşmaktı. Eve gitmek istiyordum. Ya da belki de bir iki aylığına Alaska'ya falan, tabii yolda La Conner'da durur Bruce Wyman'a çürük yumurta fırlatırdım. (Bruce sonradan öğrendiğime göre Seattle sokaklarını pek bilmiyormuş. Küçük bir kasabadan geldiği için Pioneer Meydanı'nın etrafındaki labirentte kaybolmuş. O gün galeriye gelemedi.)

Gönülsüzce kendimi toplamaya çalıştım ve bir oda dolusu sıkılmış, kafası karışmış ve muhtemelen sinirden köpüren sanatseverle yüzleşmeye hazırlandım. Merdivenlerden yukarı çıkarken aklıma ani ve ümitsiz bir fikir geldi. Galeriye döndüğümde Sam Amca üçüncü ya da dördüncü kez "Froggie Want A-Courtin'" çalıyordu, ikram masasında durdum ve orada (çay tatlandırıcısı olarak) duran plastik bal şişesini aldım. Sonra ters giden hiçbir şey yokmuş gibi, her şey planlandığı gibi gidiyormuş gibi –sıkılanların sorunu sabırsız cehaletleriymiş gibi– büyük Amerikan ikonunun yanındaki yerimi aldım, balı salata kâsesindeki yanmış paraların üstüne sıktık. Sonra bir yandan arkadaşlarıma bana katılmaları için kafa sallarken artık yapış yapış olan küllerden bir avuç alıp ağzıma tıkıştırdım. Yavaş yavaş, teker teker, tuhaf bakışlar atarak hepsi bana katıldı. Parayı yedik. Bütün parayı yedik. İzleyici –büyük ihtimal mutsuzca– ne anlatmak istediğimizi anladı. Ve işte bu kadar.

Ya da neredeyse bu kadar. Ertesi akşam yerel bir TV kanalındaki muhafazakâr bir yorumcu o günkü programının tamamını, beni ve Shazam'ı azarlamaya, bizi utanmazlıkla, vatan hainliğiyle, Amerikan bayrağı yakabilecek kadar kışkırtıcı olmakla suçlamaya, hepimizin hakkında ülkenin dolaşımdaki

parasını aşağılayıp yok ettiğimiz için suç duyusunda bulunulması gerektiğini anlatmaya ayırmıştı.

Ama tutuklanmadık. Ve birkaç hafta sonra Seattle'ın zengin mahallelerinden birindeki elit bir sanat merkezinde bir *happening* yaratmam teklif edildi. İşte hiçbir şeyin ihtilaf kadar satamayacağının bir örneği daha.

20 Ağustos 1966'da Kirkland Sanat Merkezi'nde, "Tanrıça Minnie Mouse'a Kurban Edilen Düşük Kalorili İnsan" gösterisi şehrin geleneksel yaz sanat festivalinin açılış etkinliği olarak sergilendi. Müstakbel izleyicileri hazırlamak ve Current Editions'taki gibi stresli, utanç verici, yıpratıcı bir başarısızlıkla karşılaşmamayı garanti altına almak için etkinliği duyurmak amacıyla gezen el ilanlarına şu feragatı ekledim: "Bu *happening*in amacı komik, trajik, hicivli, politik, sosyal, provokatif, şiirsel, etkileyici, aydınlatıcı, sanatsal, eğlenceli ve hatta ilgi çekici olmak değildir. Bu *happening*in tek bir amacı vardı: Gerçekleşmek."

Neticede gerçekleşti de. Ve her ne kadar sanatsal ya da eğlenceli olduğunu iddia edemesem de provokatifliği aşikârdı. Aynı zamanda –benim açımdan– bir hayli ilgi çekiciydi de. Özellikle de polisler geldikten sonrası.

Polis baskınının tek sorumlusunun ben olduğumu söylesem yalan olur. Etkinliğin kontrolden çıktığı doğru ama bunun sebebi sponsorların *happening*in bir şekilde izleyiciyi içine katan bir olay olduğu kanısına inanmaları, tanıtımlarda ve kapıda izleyicileri performansa fiziksel olarak katılmaları için benden habersiz teşvik etmeleriydi. "Tanrıça Minnie Mouse'a Kurban Edilen Düşük Kalorili İnsan"ı "Kirden Güçlü"den çok daha özenli ve incelikli bir sunumla tasarlamış, bir düzineden fazla Shazam Topluluğu üyesiyle (ve bir de Seattle'ın önde gelen striptiz kulüplerinden birinde çalışan bir erotik dansçıyla) provalar yapmış ve bütün gösteriyi dikkatle, Çehov'un bile gönülden beğenmese dahi tümüyle anlayabileceği bir ti-

yatral geçitle asi içeriğini gözler önüne sersin diye organize etmiştim. Heyhat...

Joni James'in "I'm in the Mood for Love"ı söylediği, sürekli tekrar eden bir kayıt hazırlamıştım ve şarkı tekrar tekrar, üst üste çaldıkça dansçım da belli aralıklarla, üst üste dev meyve, sebze ve çiğ balık tepsilerini bir grup portresi oluşturur şekilde toplanmış ve resim malzemeleriyle donatılmış duran Shazamerlere getiriyordu. Her katılımcı bir yiyecek seçiyor ve yiyeceği ya yiyor ya boyuyor ya da ikisini birden yapıyordu. (Bu arada, dansçı sahnede elinde tepsiyle her belirdiğinde kıyafetinden bir parça eksilmiş oluyordu ve zaten öyle sıkı sıkıya giyinmiş de değildi.)

Bu böyle, seyirciler belli ki iyi niyetli festival direktörünün işaret vermesiyle bize ellerindeki (konuya dair hiçbir fikri olmayan sponsorlar tarafından kendilerine verilen) eski tip ahşap matbaa harflerini fırlatmaya başlayana kadar yalnızca on dakika sürebildi. Sinirlenen performans sanatçılarından biri karşılık olarak elindeki turbu seyircilere fırlattı. Bunu bir işaret olarak algılayan izleyicilerin çoğu yerlerinden kalktı ve coşkuyla sahneye hücum etti. Ah. İşte o noktada *happening*im bir meydan kavgasına dönüşmüştü artık.

Kimse yumruklaşmadı, kimsenin bir yeri kırılmadı ama kaos salonun hâkimiyetini ele geçirmişti; boyalar ve meyveler havada uçuşuyor, kuru temizleme faturası kabarıyordu. Bir noktada Seattlelı bir cerrahın etkileyici karısı olan festival direktörüyle karşı karşıya geldim, o keşmekeşin içinde sayıklıyordu, yüzünde şaşkın ve çaresiz bir ifade vardı. Toplanmış saçları açılmış, yeşil boyayla kaplanmıştı ve aynı şeyi mırıldanıp duruyordu: "Birisi bluzumun içine balık koydu. Birisi bluzumun içine balık koydu." Ve tüm bunlar olurken Joni James "I'm in the Mood for Love"ı söylemeyi sürdürüyordu.

Polis gelmeseydi etkinlik nasıl sona ererdi emin değilim. Sonradan ortaya çıktı ki polisi çağıran sanat merkezindeki endişeli vatandaşlardan biri değil, elit bir haftalık Seattle gazetesi

için yavan, "namuslu" sanat eleştirileri yazan profesyonel ahlak bekçisi Maxine Cushing Gray'miş. Bayan Gray polisi çağırmayı uygun görmüş çünkü dansçı ona göre "uygunsuz giyimli"ymiş. Aslını sorarsanız dansçının üzerinde neredeyse hiçbir şey yoktu, yeşil boyayı giysi saymazsak tabii.

Polisin gelmesi her şeyi ani bir sona sürükledi. Mekân inanılmaz bir hızla boşaldı. Dansçı ve ben gözaltına alındık ama polisler hikâyeyi benim ağzımdan dinleyince –ve gözlerini dansçıdan ayıramayınca– bir uyarıyla salıverildik. Uyarıda böyle bir şey belirtilmemiş olsa dahi bir daha asla *happening* sahnelemeye yeltenmemem gerektiğini –seyircilerin çoğu gibi polisler de *happening*in ne olduğunu gerçekten anlayamadılar– zaten biliyordum. O sonuca kendi kendime varabilmiştim.

Oyalanmamı sağlayan yeterince şey yokmuş gibi, 1967'de ülkedeki ilk dinleyici destekli radyolardan biri KRAB-FM'de haftalık bir program sunmayı kabul etmiştim. Dostoyevski'ye selam çakan *Yeraltından Notlar** isimli programım pazar geceleri saat onda yayınlanıyordu. Radyo programı için pek de ideal bir saat değildi; Seattle bölgesi dışında sinyal yavru bir kuşun gazı kadar güçsüzdü ve benim sesim, daha önce de belirttiğim gibi, o kadar düzdü ki Sam Amca'nın sesi yanımda Beyoncé gibi kalıyordu. Yine de *Yeraltından Notlar*'ın başından itibaren sadık dinleyenleri vardı ve bunun birincil sebebi programın dönemin üç temel gıdası hakkında olumlu hatta coşkulu bir tavrının olmasıydı: Seks, uyuşturucu ve *rock'n roll*.

Endişeli radyoyu, Federal İletişim Komisyonu'nun cezalandırıcı sularına batırmayacak kalınlıkta bir buzun üzerinde kayarken, dinleyicilere de (çoğunlukla yeraltı gazetelerinden alıntı) dönemin insan hakları, savaş karşıtlığı, ekoloji, kürtaj, polis şiddeti, politik yozlaşma, zihin açıcı kimyasallar ve alternatif yaşam tarzları gibi konularında yürekli lokmalar tattıra-

* Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, *Yeraltından Notlar*, Çev. Koray Karasulu, Everest Yayınları, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

bildim. Bununla birlikte çoğunlukla da ülke çapında tüm ticari radyoların uzak durduğu yeni müzikleri çalıyordum.

İnsanlık tarihindeki popüler müziğin aynı zamanda sanatsal ve sosyal açıdan *önemli* müzik olduğu nadir zamanlardandı, gerçi bunu asla bir AM radyo dinleyerek anlayamazdınız. Yayınlanan hiçbir şarkının üç dakikayı geçmemesine dair o eski ve katı kural yüzünden AM istasyonları inatla yeni albümleri çalmayı reddediyordu (şarkıların çoğunluğu ve en iyileri üç dakika sınırından kendini kurtarmıştı).Yani Beatles, Stones, Doors ve diğerleri İngilizce konuşan dünyanın müzik algısını dramatik bir şekilde değiştirmişti, ticari radyolarsa yayınları balon *single*larla tatlandırıyordu.

Yoksul şehir merkezleri yanıyor, töre tanımaz bir savaş alevleniyor, cinsiyet kalıpları değişiyor, farklı çizgilerden protestocular barikatları zorluyor, tarihte eşi benzeri görülmemiş coşkuyla gerçeği arayan bir nesil nörolojik kaderiyle cilveleşiyor ve tüm bunlar olurken Seattle'ın KJR ve KOL radyoları kulakları yumuşatan ergen şarkılar çalıyordu. *Yeraltından Notlar* pazar geceleri ilgili, duyarlı, o kötü reklamlara, *DJ* gevezeliklerine ve anlamsız Top 40'lara hürmetsiz birkaç saat sunmayı hedefliyordu. Doğrusu AM radyoların çoğu eninde sonunda yola geldiler ve besin zincirinin tepesindeki şarkıları da çalmaya başladılar ama yine de The Doors'dan "Light My Fire" KJR'de yayınlandığında, ben zaten en az altı aydır bu şarkıları çalıyordum. Ve işte çocuklar –temmuz ortasında bir Tennessee kamyonunun rotasındaki yolda can vermiş en az bir haftalık hayvan leşine benzeyen sesimle– radyo yayıncılığına böylece kendi katkımı sağlamış olmuştum.

Aslında radyo tarihine başka türlü katkılarım da olabilirdi. Bir pazar, yayın saatinin gelmesini beklerken bir yabancı, KRAB'ın tek katlı ahşap köhne stüdyosundan içeri girdi. Spagetti gibi incecik adamın uzun yabani siyah saçları, keçisakalı vardı, Meksika pançosu giyiyordu ve pançonun üzerinden taktığı omuz kayışının ucunda ucuz bir gitar vardı. Başka bir de-

yişle, Amerika'nın Batı Yakası'nda gezinip duran diğer binlerce bir deri bir kemik, saçlı sakallı, müzisyen tipli genç adamdan farklı görünmüyordu. Ayrıca onlar gibi konuşuyordu; kendini neredeyse hiç tanıtmadan (yalnızca isminin Charlie olduğunu söylemişti) bana barış, sevgi ve tümüyle kurtuluş ikram etmişti. Gerçi her ne kadar zaten yaygın olan hippi felsefesini anlatıyor da olsa son derece etkileyici ifadelerle ve ortamı çarpan bir yoğunlukla aktarıyordu.

Charlie konuştukça onun bu felsefeyi benimsemekle kalmayıp gerçekten de böyle yaşadığına ikna oldum. Onda *saf* bir şeyler vardı, gözlerinde karizmanın kıyısında duran bir pırıltı vardı. Aynı zamanda onunla takılmanın tehlikeli olabileceğini de düşünmüştüm; yalnızca kötücül, şiddetli, sahtekâr ya da tanıdığım herkesten daha deli olabileceği için değil, hem güvenilmez hem de kesinlikle uzlaşılamaz bir tip gibi göründüğü için. Henry Miller'ın Rimbaud hakkında söyledikleri gibi: "Elektriği icat eden ama yalıtım hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmeyen bir adam gibi."

Gelgelelim, bu arkadaş şarkılar yazdığını ve *Yeraltından Notlar*'da bunlardan seçmeler okumak istediğini söyledi; yerel bir sakin olmamasına rağmen bir şekilde programa aşinaydı. Normalde, programlarım çok düzenli olduğundan, o düzen havasını biraz olsun dağıtmak ve değişim ve sürpriz faktörüne açık –hatta hevesli– olmak adına böyle teklifleri kabul ederdim. Ama ertesi sabah Arizona'ya bir ay sürecek bir geziye çıkıyordum ve tatil öncesi son program için ciddi giriş, gelişme ve bitiş metinleri yazmıştım. Herhangi bir şeyin araya girmesi, bu Aristocu akışı sabote edecek ve bırakmak istediğim etkiyi yok edecekti. Bu yüzden de Charlie'yi geri çevirdim.

Hayal kırıklığına uğradığı belli ama yine de oldukça kibar bir tavırla gecenin içine doğru ilerledi ve kayboldu. İki yıl sonra gazetede resmini gördüğümde fark ettim ki reddettiğim –ve canlı performansını kayıt altına alma fırsatını teptiğim– kişi Charles Manson'mış.

| Kitap

Hayatımdaki tüm bu sapmalar –sanat yazıları, *happening*ler, radyo programları, rock konserleri, protesto yürüyüşleri, esrar partileri...– boyunca o eski edebiyat aşkı hâlâ damarlarımda geziniyordu. Bazen bir müzik testeresi gibi yankılanıyordu kafamda ama çoğu zaman tamtam gibi vuruyordu beynime: Uzaktan, belli belirsiz, gizemli ama yine de ısrarlı, her nasılsa kaçınılmaz, beynimin sol lobunda söylenip duruyordu: "Bu gece huzursuzuz."

Roman kendi kendini duyurmuştu. Şehre geliyordu ve beyinciğimin etrafı çevrilmiş ıssız arazisinin duvarlarında afişleri asılıydı. Ama yine de ilk gösteri tarihi sürekli erteleniyordu. Belli ki sinir bozucu bir şekilde hâlâ çözülmeyi bekleyen bir şeyler vardı.

Ana hatlarım belliydi, hatta iki yıldan fazla bir süredir belliydi. İsa'nın çalınan cesedi ve tuhaf bir yol kenarı hayvanat

bahçesinde yeniden ortaya çıkışı: Bu öğeler kesinlikle yazacağım şeyin ana hatları olacaktı. Ama çadır direği çadır demek değildir ve çadırdaki gösteri de çadırı ayakta tutmaz. Daha geniş bir içeriğe, arka plana, ortama ihtiyacım vardı; atmosfere, alt planlara ve oyunculara ihtiyacım vardı. Bu düşüncelerin içine gömülmüş bir haldeyken, aradığım gösterinin etrafımı sardığını anlamam uzun sürdü. Faulkner'ın kendi doğal Güneyli gotik ucube gösterisi, Hemingway'in Avrupa savaş alanları ve kafeleri, Melville'in uzun gemileriyle New England'ı vardı: Ve en sonunda beynimde yanan ampülle fark ettim ki dünyanın daha önce karşılaşmadığı ve o zamandan beri de bir daha görmediği bir kültürel fenomen vardı etrafımda; ruhani bir devrim, bir paradigma değişimi, sürdürülemez olsa da genele yayılmış eşitlikçi bir bilinç sıçraması. Hepsi, her şey çok yakınımda ve kişiseldi.

Aslında sirk analojisini uzatmak istemem ama sirk müdürünü, müzik yönetmenini, gösterinin tonunu ayarlayan tasarımcıyı bulmuştum; yani aslında en sonunda kendi sesimi bulmuştum. 1967 temmuzunda bir gece geç saatlerde Seattle'ın yeraltı gazetesi *Helix* için bir Doors konseri değerlendirmesi yazarken keşfettim bunu. Değerlendirme yazım ve onu yazarken kullandığım ton, Jim Morrison'ın koyu karanlık, deri kanatlı şaireneliğinden türememiş, ondan esinlenmemişti. Daha ziyade o konser bana özel ve güçlü bir enerji vermişti. Dil kutumun kilidini açmış ve edebi tutukluğumu paramparça etmişti. O gece yazdığım paragrafları tekrar okuduğumda akıcılık, ifade serbestliği, hem yabani hem açık bir sentaks, kayıtsız bir taşkınlık ve sıkı bir hâkimiyet gördüm. *Evet, işte bu, işte yazdıklarımın böyle tınlamasını istiyorum.* Artık yolun öteki tarafına geçebilmiştim.

Buna rağmen, altmışlarda roman yazmanın benim için en az iki zorlayıcı tarafı vardı: Biri daha yazmaya başlamadan da aşikâr ve dolaysızdı. Diğeriyse –tepkisel ve beklenmedik olan– izah edilemez biçimde bugün hâlâ varlığını koruyor. Bu konuya daha sonra değineceğim.

Eski okul arkadaşım Tom Wolfe altmışlara dair bir roman yazmadığından yakınmıştı. Elbette Wolfe on dokuzuncu yüzyılın roman anlayışının, ince bir kat kurguyla cilalanmış gazeteciliğe denk düşen muhabirlik kabilinden yazın anlayışının açık destekçisidir. Ancak ben, içgüdüsel olarak Dickens yönteminin kendine has erdemlerine rağmen, elimdeki malzemeye uygun olmadığını anlamıştım. Dönemin kabuğunu kırıp, onun özüne ulaşamıyor ya da kalbini saran çok kültürlü, çok renkli mit ağını çözemiyordu. Yani altmışlar tarzla değil hayal gücüyle karakterize oluyordu.

Hayal gücü sosyal gerçekçiliğin mikroskobu altında anlaşılmaz bir hale gelir, bense (tekrar edeyim, içgüdüsel olarak) *Another Roadside Attraction*'ı*(adına yeni karar vermiştim) önümde tatmin edici bir örnek olmadan yazmam gerektiğini biliyordum. Bu nedenle de niyetim altmışları sayfalarda *yeniden yaratacak* şekilde tanımlamak değil, havasını, ortamını, sınırlarını, heyecanlarını, derinliklerini, aptallıklarını ve değişimlerini (bütün o politik hengâmeye rağmen hayli değişken, maymun iştahlı bir dönemdi) yansıtmaktı. Doane Üniversitesi'nden Profesör Liam Purdon, bizzat beni işaret edip, "Çalkantılı zamanlarda romancı olmaya kalktın. Boş sayfaların, yarattığın hayal gücüne direndiği dönemlerde; tıpkı Burroughs'un sonraları edebi kariyerinde yaptığı gibi romanı kendisinden başkalaştırmaya başladın." demişti.

Geleneksel olarak roman giderek artan eğimlere sahip bir düzlemde küçük bir doruktan bir başka küçük doruğa ve oradan da büyük bir doruğa doğru ilerler. Ama her ne kadar romanların yüzde doksan beşi bu şekilde kurulmuşsa da bu aslında, algıyı uyandırmak, altmışların perdesini gerektiği gibi aralayıp o yılları romanda somut hale getirmek, küçük büyük sırlarını açığa çıkarmak şöyle dursun, istenilen etkiyi dahi her zaman verebilen bir sistem değildi. Nihayetinde *Dur Bir Mola*

* Tom Robbins, *Dur Bir Mola Ver*, Çev. Fatma Taşkent, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012. (y.h.n.)

Ver'i öbekler halinde, belki Zen koanlarıyla modelleyerek, Soyut Dışavurumcu vuruşlar ekleyerek ve insanın bazı ruhani ayinlerin etkisindeyken hissettiği aydınlanmanın küçük parlamaları üzerine inşa etmem gerektiğine kanaat getirdim. O halde kitabımın amacı gerçekliği taklit ederek gerçek *olmak* değildi, çelişkisel biçimde hayal gücüne batmış bir gerçekliğe ulaşmaktı.

Söylemeye gerek yok, böyle bir roman –kendine has numaralara sahip, kendi akrobasisini kendi yaratan bir roman– kritik ölçüde zihinsel beceriye mahkûmdu ama bu konuda pek de endişelenmiyordum çünkü henüz oturup da tek kelime yazmış değildim. Tamtamlar artık daha yakındı ve sesleri daha yüksekti ama uykumu bölen şey gong sesiydi ve Charles Manson'ın elinden kurtulduğumun ertesi günü, kız arkadaşımla birlikte 101. Otobandan 1949 model gümüş rengi Dodge marka bir pikapla geçerken, *Dur Bir Mola Ver*'in açılış satırları gözlerimin ardındaki perdede akıyordu.

Eileen birkaç hafta erken ayrıldı. Kendisiyle yoğun bir ilişkimiz vardı, sanki sürekli olarak birbirimizle hangimiz diğerimizin aklını başından daha çok alacak diye yarışıyorduk. İkimiz de birbirimize yeni bir fikrini ya da gelişmeyi, mesela yeni bir sanatçı ya da albümü anlatırken, çılgınca keyif alıyorduk, sürekli birbirimize *yeni* bir şeylerle sayı atmanın peşindeydik. Heyecanlı, uyarıcı ama aynı zamanda da özellikle de ilişkiye en gereksiz insani duygu, karşılıklı kıskançlık hâkim olduğundan, yıpratıcıydı. Sonunda Eileen beni gölgede bıraktı, toplanıp yeni Amerikan devriminin merkezi San Francisco'ya taşınarak galibiyet bayrağını kaptı. *Touché!*

Eileen'in normalde park yerinden pek de çıkmayan arabasıyla –kalp kırıklığıyla rahatlama arasında gidip gelirken– Üniversite Mahallesindeki Pizza Haven'a gittim ve lokantanın en güzel garsonunu kareli bir peçeteye sarıp (mecazen) eve getirdim. Terrie Lunden her pizza yemeye gittiğimde benimle açıktan

flörtleşiyordu. Seattle'daki Özgür Üniversite'de verdiğim deneysel tiyatro derslerinden birine katılmış ve o akşam bana çarpılmıştı. Onu dersten hatırlamıyordum ama Pizza Haven'daki halleri gözden kaçacak gibi değildi. Her zaman gülümsüyordu, sürekli neşeliydi, tasasızdı ve Eileen gibi karmaşık ve zorlayıcı değildi. Kısa bir hikâye, bir rahatlama paketi olarak Güneybatı bozkırlarına yapmayı tasarladığım yolculuk için ideal yol arkadaşı gibi görünmüştü.

Arizona'ya hiç varamadık. San Francisco'da durakladık ve orada sadece uyuyup yemek yiyerek (tabii ki çoğunlukla domatesli sandviç) Haight-Ashbury'deki ara sokaklardan birine park ettiğim gümüş pikabın arkasında bir ay geçirdik; etraftaki manzaralar bizi öylesine hipnotize etmişti ki artık Tuscon ya da Sedona'yı düşünmüyorduk bile. Müzeleri, City Lights Kitapevi'ni ve sahili gezdik; Fillmore ve Avalon dans salonlarının zonklayan ışıkları altında dans ettik (çocuklar ve köpekler dans edenlerin arasında dolanıp duruyorlardı hep) ama çoğunlukla manzaranın, psikedelik alayların, çiçek açan özgür zevk nehirlerinin hiç tükenmediği Haight'ta gezindik. Her yere yayılmış birden fazla dönem ve egzotik toprakları temsil eden kostümlerden; rahat gülümsemelerden, uluorta cinsellikten, özgürce dolanan cinsiyet değişimlerinden ziyade beni en çok etkileyen şey, istisnasız tanıştığım herkesten etrafa yayılan kibarlık ve nezaketti.

Yoldan geçen birinin giydiği Kral Edward dönemi yeleğe ya da Japon ipeklerine hayran kalmam tuhaf mı? Ki adam bu hayranlığım karşısında yeleğini bana vermek için ısrar etmişti, bir yabancı, ciddi ciddi çıkarıp sırtındaki yeleği bana veriyordu. Kalabalık bir sokakta birinin yediği dondurmaya iştahla baksam ya dondurmayı ben de yalayayım diye bana uzatır ya da tüm külahı elime tutuşturuverirdi. Haight, Hıristiyan yardımseverliğinin doruk noktası olmalıydı. Bu çocuklar, hem neşeyle hem de derinlikle, büyüklerinin verdiği öğütleri uyguluyorlardı. Haight adeta Yeni Ahit'ti: Canlandırılmış, harekete geçirilmiş, renklendirilip hayata karışmış Yeni Ahit. Naiflik o kadar

yoğundu ki uzanıp parmağınızla tadına bakabilirdiniz... Seneler sonra en ilkel yerleşim yerinden bile kilometrelerce uzaktaki, bir ucunda geniş bir aslan ailesi diğer ucunda yalnız bir zürafanın dolandığı vahşi bir Afrika savanında kendi kendime şöyle demiştim: "İşte dünya tam da böyle olmalı, bunun dışında kalan her şey büyük birer hata." İşte o yaz aşkı sırasında San Francisco'da da tam olarak aynı şeyi düşündüm.

Ah, bu arada, evet, Haight'ın neşeli kalabalığının içinde gözlerim Eileen'ı aradı. Ama o hiç görünmedi.

Seattle'a geri döndüğümde gerçekten de oturdum ve ilk romanımı yazmaya başladım. Haight-Ashbury'den hiç sahne canlandırmadım. Benim hikâyemde ışık gösterileri, ulu orta aşklar, sokak tiyatroları, ücretsiz klinikler, gösteriler, rock festivalleri ya da başka toplu kutlamalar yoktu. Daha önce de belirttiğim gibi amacım altmışlar olgusunu bir gazeteci yahut tarihçi gibi tanımlamak değil, onu içermek, özelleştirmek ve kişiselleştirmekti. Buharlaşana kadar kaynatmak, kendine has ama yine de ziyadesiyle Amerikalı coşkusunu damıtmak ve esansını yağmurlu Washington eyaleti kırsalındaki yol-kenarı-hayvanat-bahçesi-sosisli-tezgâhına yaymaktı.

Damıtmadan elde ettiğim özü kuvvetlendirmek için zaman zaman bir kolaj tekniği kullandım ve bu teknik vasıtasıyla yeraltı basını, KRAB radyo programı rehberi, politik ve şiirsel atışmalar, konser duyuruları, hatta arkadaşlarımdan gelen mektuplara göz gezdiriyor ve ilginç bir malzeme ya da açıklayıcı bir imaj bulup çıkarmaya çalışıyordum. (İkinci romanım altmışların alacakaranlığındaki *Kovboy Kızlar*'da da kolaj tekniğine devam ettim ama yalnızca kısmen R. Crumb'ın eski sert karikatür karakteri anti-kahraman Bay Doğal'dan esinlenen ve kısmen de Paul Dorpat'in Seattle'daki alternatif haftalık yayınlardan *Helix*'te takma isimle yazdığı ve yayınladığı haylaz "haber" köşesine dayanan kitabın erkek kahramanı The Chink'e ilişkin.)

Profesör Purdon ve Torrey'in benimle yaptıkları, ağırlıklı olarak *Dur Bir Mola Ver*'in içeriği ve üslubu hakkındaki uzun söyleşide (Mississippi Üniversitesi Yayınları, 2011) belirttikleri gibi, söz konusu çağın antropolojik ve mitolojik görünümü romanın iki ana kahramanı Amanda ve John Paul Ziller'de kişileştirilmiştir. İki karakter de prototip olarak düşünülebilir: Peştemalli, flüt-çalar Ziller bir Orfeus figürüdür ve her zaman başka bir mekân ve uzak bir zamanla özdeşleşerek, hem dünyayı etkilemek hem de ona misilleme yapmak için müziğini kullanır; Amanda'ysa evrensel bir tanrıçanın kişileşmesidir (bakire, kevaşe ve anne/eş), dünyaya bir mantar gibi bağlıdır ama bir kelebek gibi de masumca uçuşmaya düşkündür. Amanda hem bilge hem naiftir; Ziller oynak ama aynı zamanda da karanlıktır ve ikisinde, tuhafça anlamlı bir şeyler vardır.

Tüm o altmışlı fantazmagoriler hoş olmasına hoştu –yazması eğlenceli, düşünülmesi mühim– ama unutmayın ki bu gösteriyi destekleyen ana hat, onun dayanak noktası mutlak bir mumyalanmış ceset olmalıydı. Batı uygarlığının esas temeli İsa olarak adlandırılan bir adamın kutsallığı ve ölümsüzlüğüne dayandığından, eğer İsa'nın ölümsüz olmadığı, ölümden sonra canlanmadığı inkâr edilemez şekilde kanıtlanabilseydi ve Roma Kilisesi varsayılan Kurtarıcı'nın yanılabilirliğinin kanıtını bin yedi yüz yıldan fazla bir zamandır gizliyor olsaydı, bu uygarlığın geleceği, onun etiği, ahlakı, inanç sistemi, tarihi, atmosferi ve genel ruh sağlığı nasıl şekillenecekti? Amacım, bu sorunun yayıldığı dalları, kimisi kurguyu aydınlatacak ve yükseltecek, kimisiyse (umduğum gibi) okuru aydınlatacak ve yükseltecek artan sayıda parlama üzerine inşa edilmiş eğlenceli bir hikâyeyle takip etmekti.

Oyalayıcı sapmalarım hâlâ mevcuttu ama yine de 67 sonbaharında California'daki Luther Nichols'a otuz sayfa gönderebildim. Beğenerek okudu ve New York'a yolladı. Maddi bir gelişme bekliyordum ki Doubleday'in yayın hayatına Katolik bir yayınevi olarak başladığını öğrendim. O dönemden kalan

editörlerse taslağımı okuyunca dehşete düşmüş, üslubuna hayret etmişler. Yani, ne sözleşme, ne para... Ama Bay Nichols'ün cesaretlendirmesiyle devam ettim ve sonunda, 68'de yetmiş sayfa daha yazmıştım. Luther Nichols bunları da New York'a yolladı.

Bu defa Doubleday'in genç editörleri yazdıklarımı ve üslubumu çok sevmişler ama üstlerini sözleşmeye ikna edememişler. Yetkili editörlerin ilk izlenimlerinde edindikleri düşünceleri yumuşamış ama bu defa da kitabın sonunun nereye varacağını anlayamamaktan yakınmışlar. Gerçekten mi? Kulübe hoş geldiniz! Belki bilinçaltımın derinliklerinde bir şeyler vardı ama onun dışında hikâyenin nereye varacağını ben de bilmiyordum. Bunun keşfi de sürecin bir parçasıydı, beni bağlayan, bana sıkıcı şeyler yerine macera yazdıran, beni iş aramak yerine yolculuğa çıkartan şeydi. V. S. Naipaul'un demiş ki: "Eğer bir yazar hikâyede olacak her şeyi önceden biliyorsa daha yazmaya başlamadan kitabı ölmüş demektir." Gelgelelim, hayal kırıklığım artık yüz sayfası tamamlanmış bu kitabın hayatımı ele geçirmesinin bedeliydi. Artık bir atom bombası bile beni durduramazdı.

Bu durumda ilerlemem için iki şey gerekliydi. Kendimi Seattle'ın sanat ortamından yalıtmalı ve alışveriş yapabilecek kadar para kazanmalıydım. Ve tam zamanında tanrılar yüzüme güldü. Önce *Seattle Post-Intelligencer*'ın tashih masasında hafta sonu işi buldum. Sonra da Terrie'nin kız kardeşi bize Washington'daki sahil kasabası South Bend'de ucuz bir ev buldu. South Bend, La Conner'a hiç benzemediği gibi (La Conner'da kirasını karşılayabileceğim bir ev bulamamıştım), neredeyse onun tam tersiydi; birisi fazlasıyla entelektüel ve sanatçıların toplandığı, diğeriyse beyaz taşralı ayyaş kerestecilerle dolu bir yerdi.

South Bend'deki ilk gecemizde evin önünden kornaya basarak geçip, "Hippiler! Hippiler! Pis hippiler!" diye bağıran gençler yüzünden uyuyamadık. Terrie korkudan titriyordu ama

sakinleştirdim. "Merak etme." dedim. "Sorun yok. Bu sevginin başlangıcı sadece."

Gerçekten de çok geçmeden çocuklar ikili üçlü gruplar halinde utangaç bir merakla bize uğramaya başladılar, bir ay sonra artık her gece oturma odamız plak koleksiyonumuzu karıştıran, güncel olaylarla (Vietnam Savaşı dahil), seksle (kaçamak sözlerle), uyuşturucularla (tabii ki onlara hiç uyuşturucu vermedik) ve *rock'n roll*'la (KRAB bağlantılarım sayesinde her zaman en son çıkan albümlere derhal ulaşıyordum) ilgili sorular sorup duran yeniyetmelerle doluyordu. Mahallenin hayat okulu şubesi gibiydik. Hatta bir ara bunun için ödenek talebinde bulunmayı düşündüm.

Terrie yakındaki bir deniz ürünleri lokantasında çalışıyordu ve bu sayede müşterilerden arta kalan yemekleri eve getirebiliyordu. Hijyene pek aldırmadan ucuz deniz ürünü tabaklarımızı iştahla ve mutlulukla yiyorduk. Garson kız için kalbimde yumuşak bir zaaf oluştuğunu ayrıca belirtmeme gerek var mı? Çoğu yazar kurumlardan aldığı ödeneklerle geçiniyor. Bense Amerika'nın garsonları sayesinde geçiniyordum. Günün Yemeği Kızları.

Benim de katkı olarak, her cumartesi sabahı *P-I*'daki işime gitmek için Seattle'a yol alıyor ve pazar geceleri Sound Bend'e dönüyordum. Bazen yaz tatilleri ya da bayramlarda üç ya da dört gün üst üste çalışıyordum. Şehre gidince mutenalaştırma öncesi Birinci Cadde üzerindeki Apex Hotel'de kalıyordum. Geceliği üç dolara, Apex düşkünler evinin bir derece daha iyisiydi, hiç olmazsa odaları her zaman düzenli ve temiz tutan Japon bir çift tarafından işletiliyordu. Yine de havasına sigara kokusu sinmiş, yatakları kazık gibi, somyaları çiftleşen sincaplarla dolu çalılıklar gibi sürekli gıcırdar ve duvar kâğıtlarını Oscar Wilde görse muhtemelen kalp krizi geçirirdi.

Bunların yanında Apex'in iyi tarafı kalanlara sağladığı mahremiyetti. Müşteri kaydımı her zaman "Picasso Triggerfish"

olarak imzalıyordum (Tiggerfish, Hawaiililerin "humuhumunukunukuapua-a" dedikleri neon gökkuşağı renkli bir tür balığın İngilizce adıydı) ve ikamet adresi kısmına "Victoria, BC" yazıyordum (Sanırım Victoria'nın sırrı bendim). Arkadaşlar beni aramaya otele geldiklerinde işletmeci, "Burada öyle biri kalmıyor." diyordu. Savaş karşıtı ve Amerika'nın dış politikasını açıktan eleştiren biri olarak, FBI'ın bile muhtemelen beni Apex Hotel'de bulamayacağı rahatlığını sağlayan bu güvenlik (Frankenstein'ın ayakkabıları gibi bütün gece gıcırdayan bir yatakta yatmak ne kadar rahatlık olabilirse) hoşuma gidiyordu.

O günlerde *P-I* haber odası ulusun kendisi gibi bölünmüştü. Hearst zamanında işe alınan eski çalışanlar ile daha farklı, daha ilerici bir yöne doğru giden gençler arasında gerilimli bir barış sürüyordu. İlk grubun ikinci gruba katlanmasının tek sebebi işimizi iyi yapmamızdı. En iyi haber başlıklarına haftalık ödüller veriliyordu ve bu ödülleri çoğunlukla Darrell Bob Houston (Bloo Moon müdavimi, Tarzan'a benzeyen ele avuca sığmaz bir dâhi) ve ben kazanıyorduk, diğer editörler bir noktadan sonra denemekten vazgeçmişlerdi. Hearst Medya Grubu'nun üyeleri sürekli *P-I*'ın haber başlığı ve manşetlerini övüyorlardı, bu da patronları memnun ediyordu. Dahası işimiz hiç de can sıkıcı değildi, bazı boş geçen gecelerde, Darell Bob'un edisyonları arasında birkaç kişiyle birlikte çatıya çıkıp ot içtiğimiz bile oluyordu.

Ancak bir gece, iş arkadaşlarımızdan biri ülkeye daha yeni girmiş Lübnan otu getirdi, hemen yukarı çıkıp denemek zorundaydık. Masama geri döndüğümde önümde duran kopyaya uzun uzun öylece baktığımı hatırlıyorum, sanki taslakta bir türlü çıkaramadığım bir tür uzaylı yaşam formunun ayak izleri vardı. O gece ödül mödül kazandığımı hiç sanmıyorum.

Yeri gelmişken, okurların romanlarımı kafam ottan ya da (Tanrı korusun!) LSD'den güzel bir haldeyken yazdığımı iddia etmelerine her zaman hayret ettim. Görünen o ki hayal gücünün

yapabileceklerini sarhoşluğun etkileriyle karıştıranlar var. Yazarlık hayatımdaki hiçbir kelime, tek bir sözcük dahi yapay bir başkalaşım durumundayken yazılmadı. Çoğu yazarın aksine ben yazarken kahve bile içmem. Ne kahve, ne kola, ne sigara... Bir ara yazarken o büyük Havana purolarından içiyordum; nikotin için değil (içime çekmiyordum zaten), dünyanın kenarından aşağı düşmemek için gerçekliğe bir dayanak noktası olarak. Nihayetinde o düşüşü yaşamanın nasıl bir şey olduğunu merak etmeye başladım. Böylece bir gün puroları attım ve kendimi bıraktım. Düşüşün gerçekten de canlandırıcı bir etkisi olduğunu söylemeliyim, gerçi yere çakıldığımda fikrim değişebilir.

Gazetedeki kültürel bölünme en çok Jimi Hendrix öldüğünde ayyuka çıkmıştı. Hendrix'in zamansız ölüm haberi bir *Associated Press* bildirisiyle geldiğinde, haber editörümüz, "Kim takar?" diye homurdandı ve bildiriyi buruşturup çöp kutusuna attı. Duyduğuma inanamaz bir halde kâğıdı çöpten çıkardım ve genel yayın yönetmeninin odasına gidip Hendrix'in yalnızca uluslararası bir yıldız olmadığını, aynı zamanda bir Seattlelı olduğunu izah ettim. Haber sürmanşetten verildi.

P-I'ın genel yönetmeni (şansıma *Times*'daki sanat ve eğlence bölümündeki eski patronum Louis R. Guzzo çıkmıştı) gruplar arasındaki barışı sağlamak konusunda maharetliydi. Bir arkadaşım bana bir fare maskesi yapmıştı: Ama öyle sıradan bir fare değil, budala Mickey fare gibi de değil, *Mad Dergisi*'ndeki "Spy vs. Spy" isimli karikatür köşesindeki uzun burunlu gizli ajan farelerden. Bir akşam işteyken maskeyi taktım. Masamda elli santim uzunluğunda kemirgen burnumla oturup her zamanki sesler arasında işimi yapıyordum. Sonra bir an genel yayın yönetmeni odaya girdi; kaçacak yerim olmadığından, maskeyi fark etti. Masamın önünde durdu ve ellerini beline koydu. Daktilo sesleri ve mırıldanmalar bir anda sustu, odayı sessizlik kapladı. Bizimkiler işimden endişe etmeye, diğerleri kovulmamı umut etmeye başladı. Uzun bir sessizlikten sonra patron dedi

ki: "Robbins, daha önce seni hiç böyle yakışıklı görmemiştim." Sonra da yürüyüp gitti.

Ama bir ay sonra işe gorilla kostümüyle geldiğimde üstümü değiştirmem için Apex'e yollandım.

Luther Nichols beni arayıp Doubleday'in *Dur Bir Mola Ver*'i yayınlamayı kabul ettiğini söylediğinde *P-I*'daki masamdaydım. 1970'in ortalarıydı. Kitabı ocak ayında buz gibi bir gecede titreyerek bitirmiştim (gaz yağımız bittiği için ısınamıyorduk) ve sonraki altı hafta yavaş yavaş el yazısı taslağını taşınabilir, gürültülü küçük Olivetti'mde daktiloya geçtim, sonra da profesyonel bir kâtibe daha temiz bir kopya çıkarması için ödeme yaptım. Bu ikinci temiz kopyayı Bay Nichols'a yolladım ve o da tekrar New York'a gönderdi. Kitap Doubleday'in ofisinde bir kez daha tartışma konusu olmuştu. Bu defa genç editörler galip geldi.

Ardından da iki bin beş yüz dolarlık avansı da içeren bir sözleşme geldi; bu rakam o zaman için bile son derece mütevazı bir rakamdı, kendisine daha iyi bir teklif koparamayan bir temsilciyle çalışan ve ilk romanını yazan biri için ödenebilecek taban fiyattı. Çok da umurumda olduğundan değil gerçi. Roman yazmamdaki en büyük sebep –ki elbette çocukluğuma kadar uzanıyor– firari hayal gücüm ve kelimelerle oynamayı sevmem olmuştur; bayağı bir servet ya da şöhret arzum değil. İnanın bana, bu duruşumdan kendime pay çıkarmıyorum ve bu işe asla kuvvetli ahlaki prensiplerimden ötürü kalkışmadım. Sadece kader beni bu yönde ilerletti.

Dur Bir Mola Ver'in ciltli baskısı 1971'de yayımlandı (belki de "basıldı" daha uygun bir sözcük). İlk baskıda yalnızca altı bin kopya satıldı ve kitap için neredeyse hiç tanıtım yapılmadı: Ne imza günleri ne kitap turu ne röportaj ne de okuma günleri... (Sosyal tanıtımlar olmadığı için harika hissediyordum gerçi.) Kitap Graham Greene'den Lawrance Ferlinghetti'ye kadar çeşitli yazarlardan övgüler toplasa da eleştiri kurumları ya kitap hakkında yazmayı sertçe reddediyor ya da tamamen görmezden

geliyorlardı. Kitap hakkındaki ilk eleştiri yazısı *Kirkus Dergisi*'nde çıkmıştı ve onda da bilge eleştirmenlerden biri *Dur Bir Mola Ver*'in esasen bir roman olmadığı, bir sürü plak adının bir araya getirilip düz yazıya çevrilmesinden ibaret olduğunu söylüyordu. Şimdi bunları yazarken kitabın kırk üç yıl sonra hâlâ yayımlandığını ve üstelik hâlâ sattığını belirtip hafifçe gülümsesem kabalık etmiş olur muyum?

Ciltli baskının eleştirmenler tarafından genel olarak kötü eleştiriye maruz kalması ya da yok sayılması ne şaşırtıcı ne de can sıkıcıydı. *Dur Bir Mola Ver* hem içerik hem de üslup bakımından oldukça radikal bir çıkıştı ve eleştirmenlerin konfor bölgesinin dışında kalıyordu. Beklenmedik olansa, akademi ve gazetecilik kurumlarının bazı üyelerinin bugün hâlâ ilk romanımdan sırtımda bir kamburmuş gibi bahsetmeleriydi.

Dur Bir Mola Ver'den beri sekiz romanım daha yayımlandı, çoğu uluslararası çok satanların arasına girdi ve romanların başkahramanları CIA ajanlarından borsacılara, serbest zamanlı parfümcülerden mitolojik figürlere ve Güneydoğu Asya'da kaybolan Amerikan havacılarına kadar çeşitlendi. Bu kitapların bir tanesi bile altmışlarda geçmiyor. Yine de basın tarafından hâlâ çoğunlukla "karşıkültür yazarı" olarak tanımlanıyorum. Eğer "karşıkültür"den kasıtları "bohem"se, ana akım kültürün dayatmalarını hikâyelerimde sunmak konusunda ziyadesiyle gönülsüzüm ve o halde bu sıfatı gururla taşırım. Ama ne yazık ki ne zaman edebiyat tarihinde emsalsizlik tiplemeleri örnekleri verilse altmışlara atıfta bulunuyor gibi görünüyorlar; sanki dönemin hortlağı hâlâ herkesi tehdit ediyormuş gibi, o zamanın özgürlüklerinden hâlâ korkuyorlarmış gibi, artık öyle bir çağ var olmasa bile hâlâ onu kötülüyorlar. Olağanüstü ve hatta büyülü zamanlar olduğunu asla inkâr edemem ama ben romanlarımda da hayatımda da yıllar yıllar önce altmışları geride bıraktım. Medya da geride bıraksa ya artık. İnsan gülmeden edemiyor.

İtiraf ediyorum ki hiçbir eleştirmenin, İsa'nın ölümlülüğünün kanıtlanmasının neden olacağı sonuçları, yazılarında irdeleme

cesaretine ve ilgisine sahip olmamasına her zaman şaşırdım ve ayrıca bundan ötürü hayal kırıklığına uğradım. Ama bir romancı olarak edebiyat sahnesine çıkışımdaki en büyük hayal kırıklığı bambaşka bir şeyden kaynaklanmıştı. *Dur Bir Mola Ver*'de karakterlerden biri Seattle'daki Woodland Hayvanat Bahçesi'nden bir babun çalar. Roman yayımlandıktan üç hafta sonra birisi *gerçekten* de Woodland Hayvanat Bahçesi'nden bir babun çaldı. Dalga geçmiyorum. *Seattle Times*'ın arşivlerine bakabilirsiniz, her yerde haberleri çıkmıştı. Arkadaşım Darrell Bob Houston'ın o babunu kitabıma ilgi çekmek için çaldığına emindim. Kesinlikle dostluk adına böyle bir suça bulaşabilecek birisiydi. Ama hayvan birkaç gün sonra zarar görmemiş bir şekilde kurtarıldı ve hırsızın sanatı taklit etmekle hiç ama hiç ilgisi olmadığı ortaya çıktı. İşte *bu*, benim için büyük bir hüsrandı.

Dur Bir Mola Ver'in ciltli baskısının kapış kapış satıldığı söylenemez ama karton kapaklı baskısının, her ne kadar yavaş ve dönemeçli bir yol izlese de uzun süren ve kârlı bir kaderi oldu. O zamanlarda büyük yayınevleri yalnızca ciltli kitaplar yayımlıyorlardı. Çok satan kitapların karton kapaklı baskılarının hakları, ciltli kapaklı baskı tükenince kitabı daha ucuz ve daha küçük boyutlarda karton kapaklı basan yayınevlerine müzayedeyle satılıyordu. Karton kapaklı yayınevlerinin yetkilileri ayrıca ciltli kapaklı baskılarda çok da başarı göstermeyen ama süpermarket ya da eczane raflarında ilgi göreceğini tahmin ettikleri kitapları da seçiyorlardı.

Ballantine Books büyük market dağıtımcısı yayınevlerinden biriydi. Bir cuma akşamı Leonore Fleischer isimli bir editör yetim kalmış ciltli kitapları büyük bir alışveriş çantasına doldurmuş ve Ballantine'in tekrar basmasına değecek bir şey bulmaya çalışarak hafta sonu okumak için evine götürmüş. O gece Leonore yarım düzineden fazla kitabı yatağının yanındaki masaya koymuş. Sonra yatağa girip bir esrar sarmış. Yanındaki kitaplara şöyle bir bakarken gözleri –otun etkisindeki gözleri–

Dur Bir Mola Ver'e sabitlenmiş. Eğer hayatınızda ilk romanımın kapağı gibi acayip bir kapak tasarımı gördüyseniz (bizzat ben tasarlamıştım) ve esrar kafasına eriştiyseniz, Leonore'un diğer geleneksel adaylar içinden neden benim kitabımı seçtiğini çok iyi anlarsınız zaten.

Bayan Fleischer tarafından (ona ve belki biraz da marihuanaya her zaman sonsuz bir minnet duydum) seçilen *Dur Bir Mola Ver*, Ballantine tarafından 1972'de yayımlandı. İstikrarlı bir şekilde değil ama patlamalar halinde satıldı ve en etkili reklam aracı olan ağızdan ağza söylentilerle yayıldı. Tam yok olmanın eşiğine dayanmıştı ki Leonore'dan yeni bir baskı daha yapılacağının haberini aldım.

Zaman zaman romanın yeraltı şöhretinin nefesini hissediyordum. Bir gün, taslağı bitirdikten kısa süre sonra taşındığım La Conner'da yerel bir ressam, doğudan iki eski arkadaşını, tüm ülkeyi VW minibüsle bir uçtan bir uca geçen ve bana anlatacak hikâyeleri olan bir çifti benimle tanıştırdı.

New Mexico'da yol kenarında bir kamp alanında birkaç günlüğüne durmuşlar. Kampta yirmilerinde yalnız biri daha varmış. Bu genç her gün ahşap piknik masasında oturuyor ve gününün çoğunu tuhaf kapaklı bir kitap okuyarak geçiriyormuş. En sonunda kitabın Tom Robbins isimli birinin yazdığı *Dur Bir Mola Ver* olduğunu görmüşler. Son günlerinde delikanlı kitabı bitirmiş ve ahşap masaya fırlatıp –gökyüzüne, ağaçlara, kuşlara ve sincaplara doğru– haykırmış: "Yaşasın be! Roman ÖLMEMİŞ!"

Böylesi bir onaylanmadan sonra *Kirkus Dergisi*'ne ne hacet?

Uçuş Arkadaşları

Gümüş balıklarının ufak ısırıklar aldığı, ördeklerin gökyüzünde nokta kadar ufalarak resimler çizdiği, yağmurun sel olup götürdüğü, ilham perileriyle kutsanmış La Conner, Washington, *North to Alaska** filminden kalma cepheleri asıl gövdesinden büyük olan dükkânlardan müteşekkil bir sınır kasabası. İçinde bir mutenalaştırma sürecinden geçse de dışarıdan bakıldığında 1890'dan bu yana pek az değişen bu kasabanın çoğu iskele kazıklarına oturarak suyun üzerine tünemiştir. Binalar çökmeye yüz tutmuş ve sisin içinde makûs bir kadere terk edilmiş gibi gözükse de kovanlar etrafında vızıldayan arılar gibi etraflarına üşüşen martılarla paylaştıkları bir cesareti de yansıtırlar. La Conner kulağa bir balıkçı kasabası gibi geliyorsa,

* Yönetmenliğini Henry Hathaway ve John Wayne'in üstlendiği, Türkiye'de *Alaska Fedaileri* olarak bilinen 1960 yapımı komedi Western filmi. (y.h.n.)

bu bir zamanlar balıkçı kasabası olduğundandır; yani, mağrur ve taşkın nehirleri kuzu kuzu sanayi hendeklerine dönüştürmekle nam salmış Kara Kuvvetleri Mühendislik Teşkilatı, Swinomish Bataklığı'nın dibini tarayarak temizlemeden, somonun medeniyetin yanında iyi gitmediği keşfedilmeden önce.

Eş ölçülerde taze Skagit Nehri ve tuzlu Puget Boğazı'ndan oluşan haliç suyu kokteylinin kıstırdığı bu yerli topraklarının dev alüvyonlu tarım arazileri o kadar sulu ve bereketlidir ki fazla beslenmekten göbeği şişmiş bir bebeğin midesi gibi lıkırdadığını duyabilirsiniz. Ama La Conner'ın büyüklüğü farklı ve elle tutulması zor konulara da uzanıyor. Bataklık çimlerinin, suların sürüklediği odun parçalarının, su kamışlarının ve Çamur Akademisi'ne kampüslük eden alüvyon yataklarının ortasında, mavi balıkçılların boya kavanozlarında oynaştığını ya da şairlerin aya böğürtlen attığını düşünmek o kadar da tuhaf kaçmaz.

La Conner'a yerleşen ilk sanatçı Morris Graves'di. Yıllardan 1937'ydi ve Graves'in sanat dünyasının yıldızı olmasına on yıldan uzun bir süre vardı. O zamanlar o kadar fakirdi ki yanmış bir evde yaşıyordu ve kömürleşmiş zeminini kumla kaplayarak, ona Kyoto'daki meşhur Zen tapınağının kum bahçelerine benzetmek için tırtıklı şekiller vermişti. Sakallı, bir deri bir kemik kuş kadar kalmış haliyle uzun bir ip parçasıyla beline tutturduğu pantolonunu giyip kasabada dolaşır, gözlerinde güçlü ama iyi huylu bir ateş taşırdı. İnsanlar başta onu hangi kefeye koyacaklarını bilemedi. "Bohem" terimine aşina olmayan kasaba halkı, henüz ortalıkta "beatnik" ve "hippi" gibi tabirler de olmadığından, onun bir Nazi ajanı olması gerektiğine hükmetti. Ama neredeyse doğaüstü bir yaradılışa sahip Graves çok geçmeden kalplerini kazanmayı başardı.

Morris Graves tek başına La Conner'ın bilincini yükseltti ve diğer sanatçıların, sanatseverlerin ve o bildik "takılanların" buraya yerleşmesinin önünü açtı. Güzel, sessiz sakin, ucuz ve kimsenin kimseye karışmadığı bu kasaba, Graves'in öncülüğü sayesinde zor rastlanan bir niteliğe de büründü böylece: Yaban-

cılara kucak açan, kültürel olarak günceli yakalamış, eksantrik giyim tarzlarına ve davranışlara hoşgörülü kırsal bir yuva olma niteliğine. Normalde tadını çıkarmak için büyük bir şehre taşınmak zorunda olduğunuz bir özgürlüğü küçük La Conner kasabasında yaşayabilir, sonuna kadar, sınırsızca kendiniz olabilirdiniz; hâlâ da olabilirsiniz.

Burayı meteliksiz yaratıcı garibanlar için veya belki de sadece benim için çekici kılan bir unsur daha vardı. Kasabanın hemen doğusunda göz alabildiğine kocaman sebze tarlaları bulunuyordu: Karnabahar, lahana, ıspanak ve pancar taze tüketim pazarları için değil tohum için yetiştiriliyor ve bu yüzden uzun süreler hasat alınmadan toprakta kalıyor, bu da işimize geliyordu. İşimiz derken, ben ve Terrie'nin düzenli gerçekleştirdiği gece mahsulü yağmalarını kastediyorum. Tamamen ikinci romanıma odaklanmak için *P-I* gazetesinden ayrılmış ve haliyle *Thrifty Foods* ve *Safeway* gibi gıda marketlerindeki kasiyerlere yabancı kalmıştım. Talanlarımız hiçbir çiftçinin mahsulünde büyük bir gedik açmasa da ihtiyacımız olan besini karşılıyor, hatta romantik macera keyfi bile yaşatıyordu. Yakalanma tehlikesi tarlaların gerçeküstü güzelliğiyle perdeleniyor, uzun sıralar halinde dizilen lahanaların ay ışığı altında gümüş gibi parlayan dolgun yuvarlaklıkları, dev sebze tedarikçisi maskotu *Jolly Green Giant*'ı eğlendirmek için kurulmuş bir Çin daması tahtasındaki mermer taşları andırıyordu.

Beni mantar avının, kuş izlemenin ve Baküs şenliklerinden geri kalır yanı olmayan somon barbeküsü sefasıyla tanıştıran ve bir bakıma bana ebeveyn vekilliği yapan Keith ve Maxime Wyman çifti, bana La Conner'da nihayet kiralayabileceğim küçük ama insanı cezp eden bir ev bulmuştu. Terrie ile beraber bu eve 1 Nisan 1970'de taşındık. (Herkese hayattaki büyük adımlarını nisanın birinde atmalarını öneririm. Ne olur ne olmaz.) Eylülde lahanalar tohum olmaya gidip gizli zirai tahsisatlarımız son bulduğunda Doubleday'den *Dur Bir Mola Ver* avansı geldi. Terrie için konvansiyonel yöntemlerle tedarik edil-

miş erzakla bir kiler doldurdum, sonra da kendim için Tokyo'ya bir uçak bileti aldım.

1956'da bir asker nakil gemisinde Yokohama Rıhtımı'ndan yola çıktığımdan beri Japonya'ya dönme özlemi içindeydim. Beni Seattle'a çeken de bu özlemdi: Washington Üniversitesi Uzak Doğu Enstitüsü'ndeki lisansüstü eğitiminin Asya'da muhabir olarak çalışmaya kapı aralayacağını umuyordum. İnsanı baştan çıkararak yiyip bitiren görsel sanatlar tarafından pusuya düşürülmüş olsam da on dört yıl sonra bu noktadaydım işte: Jiujitsu savaşçılarının doğaya şiirler yazdığı, çekicilikleriyle insanı afallatan kadınların evde cırcırböceği beslediği, bir kasımpatını mideye indirmeye kalksam hiçbir geyşanın tüysüz kaşını kaldırmayacağı bu garip ve fevkalade topraklara kendi biletimi satın alıyordum. Ama bu yalnızca imkânsızın peşine düştüğüm hayalperest bir serüven değildi, Japonya'ya çıkmak için somut ve meşru gerekçem de vardı: İkinci romanım için yürüttüğüm araştırmalar kapsamında birkaç turna bulup seyretmem lazımdı.

Tabii Japonya'da turna olmadığını bilmek için ornitolog olmaya lüzum yok. Ah o turnalar yok mu –ki 1970'te küçük ve varlığı tehlikede olan tek bir sürü kalmıştı– yazları kuzey Kanada'nın uzak bir gölünde, kışları Teksas açıklarındaki tenha bir adada geçirirlerdi. Bu iki yerde de onları doğru dürüst izleyebilecek kadar yaklaşmak imkânsızdı. Ama yazları Sibirya'ya göç eden ve yılın geri kalanını Japonya'nın kuzeylerinde geçiren, "bizim" turnaların biraz daha küçükçesi bir kuş vardı ve onları Kushiro şehrindeki bir parkta dürbünsüz gözlemlemek mümkündü. *Tancho zuru* diye bilinen bu kuş, Kuzey Amerikalı kuzeniyle birebir aynı renkleri taşıyordu, ikisinin de kanat uçları siyahtı ve parlak kırmızı bir "takke" giyiyorlardı. (Kuşçular turnalara isim bulmaya çalışırken sanırım "kardinal"* önceden

* "Cardinal" kelimesi İngilizce'de papanın bir alt mevkiindeki Hıristiyan din adamları için kullanılmanın yanı sıra "parlak kırmızı" anlamına da gelmektedir. (ç.n.)

kapılmıştı ama bildiğim kadarıyla *tancho zuru* Japonca'da "papa" anlamına geliyor.)

Yeni başladığım romanımda, Amerikan turnaları hem rehine hem de batıdaki tamamı kadınlardan oluşan en büyük çiftliğe kanlı canlı bir ilham kaynağı olma işlevi üstleniyordu. Bu kuşları seçmemin nedeni (şüphesiz bir insanbilimcilik spazmı neticesinde), doğası gereği doğal olmayan işgalci hayvan *Homo sapiens*in yüzsüz ve obur sınır ihlallerine ayak uydurmak için eski çağlardan beri sürdürdükleri davranış biçimlerini değiştirmek yerine, türlerinin yok olması pahasına şartlara uyum sağlamayı bilinçli ve cüretkâr bir tavırla reddetmeleriydi. Neticede araştırmalarım beni *tancho zuru*nun, gözlemlenmesi daha zor olan turnalara layığıyla vekillik yapabileceği ve onlar için görsel bir model teşkil edebileceği sonucuna götürdü.

Darrell Bob Houston zaten Japonya'daydı. "Asya'da Gençliğin Durumu" konusunu inceleyip düzenli raporlar hazırlamak için Alicia Patterson Vakfı'ndan gazetecilik bursu kapmıştı. (Bundan bana ilk bahsettiğinde *P-I*'dan ayrılmak üzereydim ve "Youth in Asia" değil de "ötanazi" dediğini sanarak* bunu garipsemekle kalmamış, geleneksel olarak *harakiri* konusunda uzmanlaşan Japonların, her şeye bir son vermek için dışarıdan yardıma ihtiyaç duymamasını düşünerek şaşırmıştım.) Darrell Bob beni havaalanında karşıladı ve bana bir suşicide mebzul miktarda Asahi birası içmenin inceliklerini öğrettikten sonra beni hem yazma ofisi hem de Japon metresi Yoko'yla (hayır, o Yoko değil) yaptığı kaçamaklar için aşk yuvası olarak kullandığı ufacık tek odalı daireye yerleştirdi. Anlarsınız ya, damızlık arkadaşım evliydi ve Seattle'daki ailesi Tokyo'ya gelerek yanına yeni taşınmıştı.

Oda bir işçi sınıfı bölgesi olan Otsuka'daydı ve ağır yağ kokuları yükselen İchi-ban adlı bir restoranın üzerindeydi. D.B.

* İngilizce'de "Youth in Asia" (Asya'da Gençliğin Durumu) ifadesi ile "euthanasia" (ötanazi) kelimesinin telaffuzları birbirine çok benziyor. (ç.n.)

ve Yoko'nun (Yoko zengin bir mahallede anne babasıyla yaşıyordu) çakma turna avımda bana eşlik edecek zamanı bulmalarını beklerken, akşam yemeklerini bu düz ve kendini abartan (*ichi-ban*, "bir numara" anlamına geliyor) lokantada yiyordum. Akşam yemeklerinden sonra her gece Tokyo tayfun mevsimi yağışlarıyla durulanırken biramı yudumlayarak İchi-ban'ın yirmi dört ekran siyah beyaz televizyonunda Japonca altyazılı Avrupa filmleri izlerdim.

Gecenin birinde Amerikan yapımı bir film yayınlandı. Film, Amerikalı havacıların Almanya üzerindeki uçuş operasyonlarını konu alan bir İkinci Dünya Savaşı dramıydı ve dublajlı olduğundan Amerikalı pilotların hepsi Japonca konuşuyordu. Rayların yanı başındaki bu pasaklı binanın çimento ve çeltik kâğıdından yapılmış ön cephesi yağmurun hışmına uğrarken, İngilizce konuşmayan ve mekânın dört bir yanına dağılmış tramvay işçilerinin ortasında bir başıma Asahi içerek uluslararası bir çorbaya dönen filmi izliyordum ve sanırım hayatımda daha önce hiç o kadar yolunu şaşırmış ve yapayalnız hissetmemiştim. Ama kendimi hiç o kadar derinlemesine ve apaçık yuvamda gibi de hissetmemiştim. Bütün hakiki romantikler ne demek istediğimi anlayacaktır.

Japonya'daki tipik kılığım, solmuş kot pantolon, rodeo gömleği, deri yelek, siyah kovboy şapkası ve New Jersey varoşlarında yaşayan herhangi bir çömezin kolaylıkla rodeo hünerleri sergileyebileceği kısa ve sağlam bir kementten oluşuyordu. Neden mi? Bir Amerikalı Cheyenne ya da Little Rock sokaklarında arkadaş canlısı bir samuray savaşçısına denk gelmekten nasıl şaşkınlık ve mutluluk duyacaksa, Japonların da aralarında bir Amerikalı kovboya rastlamaktan hayretle sevineceği gibi aptalca bir fikre kapılmıştım. Yanılmıştım! Hayret etmesine ettiler tabii ki ama sorun da buydu zaten.

Sokakta ne zaman biriyle tanışsam gözlerini benden kaçırıyordu. Ara sıra kaldırımda yürüyen insanlar adımlarını kesiyor

ve ben yanlarından iyice uzaklaşana kadar sırtlarını bana dönüyorlardı. Trene ilk bindiğimde yanına oturduğum kişi kalkıp vagonun öbür ucuna oturmuştu. Şaşkın bir yüz ifadesiyle diğer yanımdaki yolcuya merhamet dileyen ya da en azından bir izahat uman gözlerle bakarken o da kalkıp başka bir yere geçmişti. Bu dışlanma düzenli bir hal aldı. Tokyo sakinleri yüreklerinde köklü bir kovboy nefreti mi besliyordu acaba? Şehirlerinin kırklı yıllarda bombalanmasından Hopalong Cassidy* ve Billy the Kid'i** mi sorumlu tutuyorlardı yoksa? Büyük sinema yönetmeni Akira Kurosawa***, Amerikan kovboy filmlerinden çok etkilenmemiş miydi?

Kısa sürede öğrenecektim ki Japonlar pek insanın her aklına eseni yapmasından yana olan bir halk değildi. Japonlar sürprizlerden pek hoşlanmazdı. Kadim gelenekleri onları estetik açıdan ne kadar zenginleştirdiyse duygusal açıdan da o kadar kısıtlamıştı. Japonlar bu nedenle duygularını kamusal alanlarda göstermekten şiddetle imtina ediyor, onları hazırlıksız yakalayıp başkalarının gözünde küçük düşürebilecek olaylardan kaçınıyordu. Yakın geçmişte fark edilebilir ölçüde rahatlayıp gevşemiş olsalar da küçük düşmek 1970'te ölümden sonra yaşanabilecek en korkunç durum kabul ediliyordu. Peki ya o efsanevi nezaketleri? İşin aslı, Japonlar mahcup mahcup eğilip, "Kusura bakmayın, kusura bakmayın" derken gerçekte kastettikleri, "Kendimi *sana* böyle azıcık da olsa borçlandığım bir durumda bulduğum için, elim dertten başım beladan kurtulmasın, iki gözüm önüme aksın"dır.

---

* Hopalong Cassidy veya Hopa-long Cassidy, 1904 yılında yazar Clarence E. Mulford tarafından yaratılan kovboy karakterinin adıdır. Yazar bu karaktere dayanan çok sayıda kısa öykü ve roman yazmıştır. (y.h.n.)

** Gerçek ismi Henry McCarty olan ancak William H. Bonney ismiyle de bilinen Billy the Kid (1859-1881), 1877-1878 arası Lincoln Bölge Savaşı'nda birçok kişiyi elleriyle öldürmüş bir kanun kaçağıdır. Hakkında çok sayıda sinema filmi çekilmiştir. (y.h.n.)

*** Akira Kurosava (1910-1998) Japon film yönetmeni, film yapımcısı, senarist ve kurgucu. 57 senelik kariyerinde 30 film yöneten Kurosawa, sinema tarihinin en önemli ve etkileyici yönetmenlerinden biri olarak kabul edilir. (y.h.n.)

Tokyo'da kovboy kılığımın takdirle karşılandığı tek mekân, hem çalışanların hem müşterilerin ısrarcı bir kayıtsızlık sergilediği İchi-ban değil, birkaç blok ötesindeki *okonomiyaki* restoranıydı. Öğle yemeklerini genelde orada yerdim.

Okonomiyaki kimlik bunalımına girmiş bir yemek çeşidi: Omlet mi yoksa pizza mı olduğuna bir türlü karar verebilmiş değil. Pizza gibi yuvarlak ve düz ama bir omletin yumurtalı muhteviyatına sahip. Üzeri tercihe göre tavuk, karides ya da ahtopotlu ve bol soya sosu, baharat ve elma marmeladı karışımından oluşan keskin ve koyu kahverengi bir malzemeyle ("buldok" diye tercüme ediliyor) harmanlanmış bir omlet. Benim kaldığım Otsuka mahallesindeki mekân *okonomiyakiden* başka bir şey satmıyordu ve yemek her bir müşterinin tam önünde, tezgâh boyunca uzanan dar ve uzun bir ızgarada pişiriliyordu.

Tezgâhın arkasında duran iki garsonun neredeyse benimki kadar uzun saçları vardı –1970 Japonyasında pek sık rastlanan bir şey değildi bu– ve bende kendilerine benzer bir ruh görmüş olsalar gerek, onlara geleneksel baş süslemelerinden takmış kızılderili şefleri ve at üstünde kovboylar resmeden renkli kartpostallar gösterdiğimde hızlı servis Budaları gibi sırıtıyorlardı. Kartları Japonya'daki seyahatlerimde kullanmaya karar verdiğim mahlas olan "Gümüş Buffalo" adıyla imzaladım. Zen manastırları ve Shinto tapınaklarını ziyaret ederek geçirdiğim bir sabahın ardından restoranlarına girdiğimde bir ağızdan, "Gumus Bufaro!" diye bağırırlardı. Malzeme tercihi yapmamın ardından sohbetin geri kalanı karşılıklı yüksek sesle ve hızlıca söylenen müzik topluluğu isimleri saymakla geçerdi. Yüz aşinalığı dışında bir bağlam ve alakadan tamamen yoksun bir biçimde, durduk yere, "Grateful Dead!" diye bağırırdım, onlardan biri de "Rorring Stones!" diye karşılık verirdi. Ben, "Beach Boys!" diye haykırdığımda onlardan, "Beaters!" cevabını alırdım. Yaban ellerde bir seyyah olarak bundan daha doyurucu bir sohbet ettiğimi hatırlamıyorum.

Şapşal kovboy kılığıyla "Gümüş Buffalo", yanlış bir yargıyla kendisine Johnny Weissmuller'dan daha çok benzediğini sandığı bir aktörden esinlenerek otel resepsiyonlarında "Victor Mature Jr." ismini kullanan bir doksan beşlik Darrel Bob ve kınayan kuzeyli taşra halkına kendisini Batı medeniyetinde en büyük hayranlık duyduğu şeye bir saygı duruşu olsun diye "Bayan Çikolatalı Pasta" adıyla İngilizce tanıtan (kısa adıyla) Yoko'yla çıktığımız, Haiku ustası Basho'nun, "Uzak kuzeylere uzanan yol" dediği yolda, Japonların kamusal alanda dışavurulan coşkulu neşe konusundaki müsamahasını acı bir biçimde test ediyorduk.

Trenlerde, biranın da cesaretlendirmesiyle hal ve tavırlarımızda Japonlar ne kadar içe kapalı ve vakursa biz o kadar frensizdik (Yoko'yu da fena halde yoldan çıkararak halkından koparmıştık). Hank Williams ezgileri söyleyip teneke Asahi kutuları üzerinde yemek çubuklarıyla ritim tutar ve koridorlarda ara sıra egzersiz yaparken, insan ego zincirlerini gevşetip doğuştan sahip olduğu şen şakrak eğlenebilme kabiliyetinin tadını çıkardığında hayatın ne kadar daha az yorucu olabileceği konusunda herkese örnek teşkil ettiğimizi sanıyorduk. Oysa gerçekte yaptığımız muhtemelen Japonların Pearl Harbor konusunda yüreklerinde kalan son suçluluk duygusunu da kemirip bitirmekti.

(Hmm, Pearl Harbor demişken, kabul etmem gerekir ki Japonlar tarihte belli koşullar altında sürprizi sevdiklerini de somut olarak göstermişler.)

Kushiro'nun kasvetli ve kuduz bir liman şehri olduğu ortaya çıktı, sidik ve balık kokularının yanı sıra nereden ve nasıl geleceği belirsiz bir tehlike kokusu da sinmişti gri havasına. Marsilya Paris'ten ne kadar farklıysa Kushiro da Tokyo'dan o kadar farklıydı; Kyoto'nun Floransası için bir Palermo olabilirdi. Şehirdeki tek sinema salonu harici hoparlörlerle dışarıya ses veriyordu ve liman bölgesinde kirden kararmış iki blok boyunca ortalığı inleten sesler *Asi Gençlik* filmine aitti (çocukluğumun

tanrıçası, okyanus aşkımın müjdecisi Natalie Wood adeta yine kalbime sesleniyor, bu gölgeli şehirde yoluma ışık tutuyordu.) Şehrin bu film seslerinin de katkısını esirgemediği ambiyansı kozmopolit olmaktan ziyade acayipti.

Bu yüzden, ertesi sabah bizi şehrin beş altı kilometre dışındaki turna mabedine götürecek otobüse bindiğimiz esnada, durakta sözleri kuş milletine uyarlanarak değiştirilmiş bir milliyetçi Amerikan marşı yayınlamasını hiç de yadırgamamıştık: "Ölürüm uğruna, tüyüne kanadına..." Parkın kendisi de çift kültürlü bir tuhaflık arz ediyordu zira içeriye hayatımda gördüğüm en büyük *Coca-Cola* reklamının önünden geçerek giriliyordu. Reklam panosunun üzerindeki kemerde Japonca ve İngilizce kelimeler yazılıydı. İngilizce olanlar şöyle diyordu: KUTSAL TURNALAR/ AKAN MİLLİ DOĞALLI PARK. Doğallı olarak.

O yılın sonbaharı yeterince yumuşak geçtiğinden Sibirya'dan başlayan toplu göç ertelenmiş, parka fazla turna gelmemişti, yine de erken gelenlere yakından bakma fırsatı bulduk. Park koruculari, kilometrelerce uzanan turna habitatını insan ziyaretçilerden ayıran tel örgülerin yanına mısır taneleri serpmişti ve kuşlar kendilerine aval aval bakan bizlere yaklaşmakta tereddüt göstermeden kahvaltılarını gagalıyordu: Amerikan turnası gibi *tancho zuru* da çekingen bir hayvan değildi. Amerikalı petrol avcılarının ve Kara Kuvvetleri Mühendislik teşkilatının aksine Asyalıların bu kuşu kutsal saymasının nedenlerinden biri isyankâr tabiatı ve insanın "ilerlemesine" uyum sağlamak için hayat tarzından ödün vermemekte diretmesi olabilir.

Turnaların başka hiçbir canlının (*Saturday Night Fever**'daki John Travolta dahil) yanına yaklaşamadığı bir performans sergilediği göz kamaştırıcı çiftleşme dansına tanık olabilecek kadar şanslı değildik ama tel örgülerin yanındaki on yedi kuş en az bizim trende olduğumuz kadar hareketliydi; yaylı sırığa benzeyen bacakları üzerinde sıçrayıp duruyor, toplam genişlik-

* *Cumartesi Gecesi Ateşi*, başrolünü John Travolta'nın üstlendiği, yönetmenliğini John Badham'ın yaptığı 1977 Amerika yapımı gençlik/dans filmi. (y.h.n.)

leri iki metreyi geçen kanatlarını açıyor, gagalarını gökyüzüne doğrultuyor ve sık sık bir düet halinde feryat ederek Tokyo trafiğinin abartılmış bir özetini andıran sesler çıkarıyorlardı. Birkaç saatlik dikizin ardından kütüphane araştırmalarıma destek olmaya yetecek turnalığa maruz kaldığıma karar verdim ve Darrell Bob'la birlikte Kushiro'ya dönerek hantal, kalamar gözlü, *Of Mice and Men*'deki Lenny'ye* benzettiğimiz otelcimizin bize öğle yemeği olarak verdiği dikenli yengeç bacaklarını, kırmızı havyarı ve deniz yosununu yedik. Natalie Wood'un bedensiz sesi yine kırık kiremitli çatıları ve pis betonları dalga dalga aşıp bize ulaşarak isle lekelenmiş ve ziyadesiyle bol miktardaki martı gübresine bile kutsal bir şey gözüyle bakmamızı sağlıyordu. Kushiro *mon amour.*

Victor Mature Jr. tekrar Darrell Bob Houston'a dönüşüp Tokyo'daki görevlerine ve ailesine dönebilsin diye, Kushiro'nun güneybatısında bulunan, daha büyük ve parlak bir şehir olan Sapporo'daki havaalanında ayrıldık. Vedalaşırken sarıldık, etraftaki erkeklerin pek de gizlemeyi başaramadıkları bir rahatsızlık duyarak başka tarafa dönmelerine neden olan bir yakınlaşmaydı bu. Bayan Çikolatalı Pasta bana başını eğdi ve "Duvara yaslan it oğlu it." dedi. Lafı Bob'dan öğrenmişti ve ne anlama geldiği konusunda hiçbir fikri yoktu. Usulca, yumuşak ve sevecen bir sesle, dünyanın en içten, en duygusal uğurlama sözünü söylüyordu sanki.

Yalnız kaldıktan sonra trenle Hokkaido'nun en az Kushiro'nun yengeç bacağı kadar dikenli olan ejder kuyruğundan aşağı indim ve oradan biraz yürüyerek Japonya'nın kuzey ve merkez adalarını ayıran boğazdan geçmek için bir gemiye bindim. Büyük

* *Of Mice and Men*, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi yazar John Steinbeck'in, 1937 yılında yayınlanan, iki gezgin çiftlik işçisinin, George Milton ve Lennie Small'un büyük bunalım sırasında Kaliforniya'da yaşadıkları trajik olayları anlattığı romanıdır. Ana karakterlerden Lennie Small, ismiyle tezat oluşturacak şekilde iri ve çok güçlü ama akli dengesi bozuk, büyük bunalım sırasında çiftlikten çiftliğe dolaşarak iş arayan göçmen bir toprak işçisidir. John Steinbeck, *Fareler ve İnsanlar*, Çev. Ayşe Ece, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2012. (y.h.n.)

tekne alacakaranlıkta Hakodate rıhtımından buhar gücüyle ayrılırken gökyüzünün bir çeyreğinde güneş batıyor, öbürkünde dolunay yükseliyordu. Her tarafımız suyun üzerindeki minik ahşap teknelerle beneklenmişti ve teknelerin her birinde parlak ışıklarıyla kalamarları cezp etmeye yarayan fenerlerden vardı. Tanrılar sanki beni Hokusai'nın on dokuzuncu yüzyıldan kalma bir ahşap baskı eserine fırlatmıştı. En üst güvertede tek başına dikilen bir karaltı, öte dünyadan buraya seslenir gibi hüzün ve hasretle flüt çalarak yıldızları saklanmaktan vazgeçmeye ikna etmeye çalışıyor, ona dünyevi bir çarpıntıyla eşlik eden kalbimde Japon kültürüne duyduğum derin ilginin ateşi yeniden canlanıyordu.

Kasvetli Kushiro ve "doğallı" turna parkının *Coca-Cola* damgalı ticarileşmesine duyduğum istihfaf yüzünden *wabi-sabi'ye*, yani kusursuz ve beklenmedik olanda güzellik bulmanın estetiğine, şeylerin Zen'iyle ahenk içinde olmanın o gizli ve hususi sevincine gözlerimi kapamıştım. Bu günlerde herkes Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki gaddarlıklarına, düşüp kalana kadar çalışmayı şiar edinen şirket iklimine, çevreye zarar verip doğayı kirletmekteki uyumsuz ısrarına, lanetlenmesi gereken yunus ve balina katliamlarına değinirken, kendime o birbirini dengeleyen karşıt güçler Zen'ini hatırlatıyorum: Dikensiz gül olmaz.

Pasifik üzerinden eve dönerken kendimi abartılı bir Japon kültürü aşkından arındırmak için, karton kapaklı bir kitaba, Vonnegut'ın *Slaughterhouse-Five** adlı romanına sığındım. Gerçi kitabın et paketleme işine giren Jackson ailesi üyeleriyle bir ilgisi yokmuş ama yine de kafamı dağıtmakta epey başarılı oldu. Japonya'ya 2002'ye kadar bir daha gitmeyecektim; 2002'deki yolculuğum da ülke çapında bir kitap tanıtım turuna çıkmak içindi ve ister inanın ister inanmayın masrafları ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından karşılanacaktı. Gülsüz de diken olmaz. Doğallı olarak.

* Kurt Vonnegut, *Mezbaha 5*, Çev. Algan Sezgintüredi, April Yayıncılık, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

Yabancı bir ziyaretçi, Kushiro gibi kasvetli, esrarlı bir şehrin kapalı panjurlarının, *shoji** perdelerinin ardında neler olup bittiğiyle ilgili atıp tutabilir ama küçük Amerikan kasabalarında yaşamaktan keyif alan (Richmond, Omaha, Seattle ve New York gibi metropollerde yıllarca yaşamış olsam da) benim gibi biri de bu elmalı turta köylerindeki hayatın her zaman Norman Rockwell** resimlerinden sahneler yansıtmadığına pekâlâ şahitlik edebilir. Kırsaldaki köylerimizin dünyaya gösterilen yüzü (çilli, turta lekeli, inançlı ve saf), yalnızca politik yozlaşmayı,

* Shoji: Geleneksel Japon mimarisinde, odalar arasında bulunan veya bir odayı bölen, ahşap bir çerçeve üzerine yarı saydam kâğıtla yapılan bir tür pencere veya kapı. (ç.n.)

** Amerikalı ressam ve desinatör Norman Percevel Rockwell (1894-1978), özellikle Amerikan gündelik hayatına dayalı sevimli, sıcak ve mizahi resimleriyle 40 yılı aşkın süre *The Saturday Evening Post* dergisinin kapaklarını hazırlayarak Amerikan popüler kültürüne damgasını vurmuştur. (y.h.n.)

meth laboratuvarlarını ve şehvetli, gizli seksüel maskaralıkları değil, başkaca her türlü acayipliği de gizleyebilir.

İlk romanımı yazmak için inzivaya çekildiğim Washington, South Bend'in belediye başkanının okuma yazma bilmediği rivayet ediliyordu. Ne olursa olsun, ne zaman imzası gereken bir belge ona sunulduğunda, daima gözlüklerini evde unuttuğunu söyler ve belgeyi bir başkasına okuturmuş.

Belediye başkanlığı pozisyonu varla yok arası bir para kazandırdığından, saygıdeğer beyefendi geçimini erkek takımları satarak sağlıyordu ama dükkânında değil, arabasının arkasında: ekseriyetle siyah ve lacivertlerden oluşan bir dizi takım, antika Oldsmobile'ının arka koltuğundaki değneğe asılı dururdu. Herhalde düğünde, cenazede falan giyecek düzgün bir kıyafete ihtiyaç duyan yerel oduncular veya midye toplayıcıları tarafından satın alınıyordu bunlar. Kasabada dolaşan hikâyeye göre, başkan bu takımları Seattle ve Tacoma'dan, aileleri ve arkadaşları onlara son bir kez baktıktan sonra tabutlarında yatan (genellikle de yeni kıyafetler giydirilen) cesetleri soyan vicdansız cenazecilerden alıyormuş. Dedikodular doğruysa, Puget Soundlu pek çok beyefendi sonsuzluğa doğdukları günkü gibi anadan üryan gitmiş olmalılar. Don atlet gömülmedilerse tabii. Herhalde ölü don ve atletlerinin de ikinci el piyasası yoktur.

South Bend'in en meşhur sakini, Helen Davis isminde bir emlakçıydı. Bayan Davis, Washington'ın resmi eyalet marşını yazmıştı. Ayrıca birkaç başarısız müzikal oyun projesi vardı ve kendini de konser şarkıcısı sanıyordu. Belediye başkanı ve yakın ahbapları, Bayan Davis'in yeteneklerine hiç ama hiç prim vermiyorlardı, bunu gizlemeye gerek de duymuyorlardı. Başkanın komut verildiğinde ulumayı öğrettiği bir av köpeği vardı. Kasabanın ana caddesinde de ihtiyar beylerin (çoğu emekli oduncular ve midye toplayıcılarıydı) iyi havalarda oturup sigara içtiği, tütün çiğnediği ve birbirlerine hikâyeler anlattıkları bir bank bulunuyordu. Başkan zaman zaman köpeğiyle birlikte

onlara takılırdı. Köpeğe "Helen Davis" ismini verdiğinden söz etmiş miydim?

Başkan uygun bir zamanı kollar, sonra da sokağın biraz aşağısındaki emlakçı dükkânından duyulabilecek kadar yüksek bir sesle, "Haydi Helen Davis, bize bir şarkı söyle!" diye bağırırdı. Bunun üzerine köpek de kafasını yukarı dikip *bansheenin** yanında Shirley Temple gibi kalacağı acıklı bir sesle ulumaya başlardı. Bu esnada iki ayaklı Helen Davis de ofisinin kapısında dikilir, elleri belinde, kırmızı, mor ve menekşenin çeşitli tonlarında renkten renge girerdi. Yöre halkından bunu televizyondan daha eğlenceli bulanlar vardı.

La Conner'da ilk takılmaya başladığım zamanlarda kadın bir belediye başkanı vardı. O dönemde biraz kural dışı bir durumdu bu. Gerçi iki katlı belediye binasının ikinci katının, atölye olarak kullanılmak üzere bir heykeltıraşa kiralanmış olması, buranın tipik kültürsüz bir taşra mecrası yahut cansız bir izci kızlar kasabası olmadığına yönelik bir işaret sayılabilirdi muhtemelen. Öte yandan kasabanın şerifi bir erkekti, tek yardımcısı da öyle. Bütçe sıkıntısı yüzünden, bu ikisi, polislik görevlerinin yanı sıra kaldırımların, su yollarının ve caddelerin bakım ve tamirinden de mesuldüler.

Havanın olağandışı sıcak olduğu bir yaz günü, şerif ve yardımcısı, Birinci Cadde'nin sonundaki yolun harap haldeki bölümünü yamamak için sıcak asfalt dökerken, bir konuda tartışmaya başladılar. Anlaşmazlığın doğadaki metafizik üzerine olduğuna inanmak isterdim ama muhtemelen siyaset veya sporla ilgiliydi. Hiç şüphesiz dini bir konu değildi: Nüfusun artarak bine dayandığı bugün bile, La Conner'da yalnızca iki kilise var ve nadiren gerçekleşen düğün ve cenazeler haricinde yalnızca pazar sabahları bir saat kadar kullanılırlar. Aşağı Güney eyaletlerine örnek olabilecek benim büyüdüğüm Warsaw,

* Banshee: Kelt folklorunda doğaüstü yaratık. Geceleyin bir *bansheenin* hüzünlü yas ağlayışını ya da yüksek sesle dövünüşünü işitmenin, aileden bir kişinin öleceğinin habercisi olduğuna inanılırdı. (ç.n.)

Virginia'da ise, beyazlar için dört, siyahlar için bir kilise vardı ve bunlar ancak dört yüz kişiye hizmet ediyordu. Ve Baptist ibadethanesinde fiilen haftanın her gecesi, hafta içi ve hafta sonu, bir şeyler olurdu. Buna karşın Warsaw'ın La Conner'a kıyasla daha erdemli bir yer olduğunu söyleyemeyeceğim. Her neyse, mesele her ne idiyse fikir ayrılığı büyüdü ve çok geçmeden kavgaya dönüştü. İki adam (şerif ve yardımcısı) itiş kakışa başladılar, sonra da sıcak, yapışkan asfaltın üzerine devrildiler. Vatandaşlar ve turistlerden oluşan bir kalabalık toplanırken orada güreştiler. Bir dakika içinde, bir Remus Amca* hikâyesinden fırlamış katran bebeklerine döndüler. Yahut Kara Lagün'deki yaratıklara**.

Kimse onları ayırmaya cesaret edemediği için (Nobel Ödülü almayı gerektirecek boyutta bir fedakârlık gerekirdi bunun için), yorgunluktan bitkin düşene ve bir tur ihtiyatlı alkışlamaya kadar katranın içinde boğuştular (TV'yle boy ölçüşecek çapta ev yapımı eğlenceden bahsetmişken), sonra da mahcupça, sonbahar yağmurlarına kadar kasabanın merkezinde kalacak ağdalı siyah ayak izleri bırakarak ayrı yönlere doğru yürüyüp gittiler.

Olanlar, Bayan Başkanı pek eğlendirmemişti. Ya da belki eğlenmişti de kahkahasını bastırıyordu. Özeldeki tepkisi ne olursa olsun, kavganın her iki tarafını altı hafta süreyle görevden uzaklaştırdı. Ve altı hafta boyunca, La Conner'da kanun yoktu. Sürekli orada yaşayanlara sorulacak olursa, kasaba daha önce hiç o kadar huzurlu olmamıştı.

1970'li yılların başında La Conner, Amerika'nın cüce başkentiydi. Belki de dünyanın. Aslında Florida'da bulunan Saratosa ve Gibsonton'da daha fazla sayıda küçük insan vardı

* Remus Amca, 1881 yılında yazar Joel Chandler Harris tarafından derlenmiş Afro-Amerikan halk hikâyelerinde başlık karakteri ve kurgusal anlatıcı olarak yer alan kurgu karakter. (ç.n.)

** Yazar burada *Kara Lagün'deki Yaratık* isimli 1954 yapımı korku filmine gönderme yapıyor. (ç.n.)

(Florida sirk ve karnavalların kış duraklarıydı). Fakat Saratosa'nın nüfusu yaklaşık kırk bin, Gibsonton'ın ise unvanı, (gayrıresmi ve onaylanmamış da olsa) cüce sayısının nüfusa oranıyla da doğrulanan, La Conner'ın üç katıydı. La Conner'da yaklaşık yedi yüz kişi yaşıyordu ve bunların üçü cüceydi. Öte yandan bu oranın ne yörenin suyuyla, ne de gen havuzuyla ilgisi yoktu çünkü bu üç cüce de (hippi cüce, düz cüce ve Amerika yerlisi cüce) La Conner'da doğmadıkları gibi bölgeyle de hiçbir ilgileri yoktu. İşin aslı bu küçük fenomeni açıklayabilecek bir şey bilen hiç kimse yoktu, benim dışımda bu meseleye kafa yormuş herkes için belirsiz bir konuydu bu. Benimse on yılım, dünya standartlarında cücelerden oluşan sihirli bir aileye evsahipliği yapan Warsaw, Virginia'da geçmiş olduğundan konuya bir yatkınlığım vardı sanıyorum.

Yerli cüce, Swinomish Koruma Bölgesi'nde yaşıyordu ve kasabaya çok seyrek geliyordu. Bana söylenene göre bir Swinomish bile değildi, asla açıklanmayan bir takım sebeplerden ötürü başka bir kabileden ödünç alınmıştı. Öte yandan hippi cüce ve düz cüce, La Conner'da gece hayatı ortamının müdavimleriydiler ve 1890'lardan kalma taverna ile Lighthouse Inn otelinin barında (pek geniş bir ortam değildi) birbirlerine hakaret etmek suretiyle epey bir hareket katıyorlardı bu ortama. Düz cüce, sinekkaydı tıraşlı, Michael Douglas saç modelli, düzgünce ütülenmiş yün pantolon ve düğmeli yakalı güzel gömlekler giyen bir Hollywood yakışıklısıydı. Hippi cüce ise bir Hobbit'e benziyordu. Beyazlamaya başlamış saçları kıçına kadar iniyordu ve ön tarafta da sakalı ayakkabılarına değiyordu. Düz cüce, hippi cücenin görünüşüne çok kızıyordu ve hemen her gece (bir ya da iki kadeh tam boy içkiden sonra) onu, cücelerin adını kötüye çıkarmakla itham ediyordu. Hippi cüce ise onu doğuştan gelen hakkını (bireysel ve muhalif bir hayat için doğuştan sahip olduğu vesikayı) inkâr etmekle ve kendini "insanlara" satmakla suçluyordu.

Düz cüce, saç kesimiyle uyumlu olarak gerçekten de film

sektöründeydi ama yapım kısmında. Ve bir süre sonra Utah'a taşındı ve Mormonlar tarafından finanse edilen ahlakçı bir doğa belgeselleri serisinde çalıştı. Hipsterin adı Maury Heald'di ve kendisinin iki katı ölçülerindeki pek çok adamı cüce bırakacak kadar büyük bir kalbi, ruhu, yaşama gücü ve özgeçmişi vardı. Ellili yıllarda devrime katılmak için Küba'ya gitmiş, Che Guevera ve Fidel Castro'nun yanında, isyancılarla birlikte Sierra Maestra dağlarında yaşamıştı mesela. Yetenekli bir grafik sanatçısıydı ve Cape Canaveral, Cape Kennedy'ye dönüşmeden önce, NASA'da teknik ressam olarak çalışmış, Florida'da bulunduğu sırada Esther Williams* tarafından boğulmaktan kurtarılmıştı. Bir havuza düşmüştü ve bacaklarının kısalığı yüzünden, vücudu yüzmeye elverişli değildi. Sonradan film yıldızı olan şampiyon yüzücü Bayan Williams, olay sırasında yoldan geçmekteyken kıyafetleriyle suya dalmış ve onu kurtarmıştı. Maury ona olan borcunu ödediğini iddia ediyordu ama bunu nasıl yaptığını söylemiyordu.

Maury, yanılmıyorsam San Francisco'da bulunan bir reklam ajansında çalışırken *Frito* cips paketini tasarlamıştı, bugün hâlâ kullanılan şu kırmızı-turuncu desenli paket. Elbette başarılı bir tasarımdı bu ama bir akşam (itiraf edeyim bir iki cigaralık içmiştik), Maury meselenin daha geniş ve derin bir yönü olduğu sırrını açtı. Tasarımın, belli bir açıdan bakıldığında, beşinci boyuta açılan görsel anahtarı taşıdığını ortaya çıkarmıştı. Benimle kafa bulduğunu varsayıyorum elbette ama o zamandan beri, kendimi, *Frito* paketlerine sağduyunun izin vereceği veya açlığın gerektireceğinden daha uzun süre bakarken bulduğumu itiraf etmeliyim. Okur konuyu benden daha detaylı araştırma eğilimi gösterebilir.

* Esther Williams (1922-2013), Amerikalı oyuncu ve yüzücü. Genç yaşta yüzme şampiyonu olan Williams, 1940'lı yıllarda kendisi için tasarlanan su müzikalleriyle Hollywood'da büyük ün kazanmıştı. (ç.n.)

"Tom'un Koşması Gerek"

Her ne kadar "altın yıl" ifadesinin nereden çıktığına dair pek fikrim olmasa da ne anlama geldiğini gayet iyi biliyorum çünkü 1971 kesinlikle benim altın yılımdı. *Dur Bir Mola Ver* o sene yayımlandı, Terrie oğlumuz Fleetwood'u o sene doğurdu ve kırk yıldan fazla bir zamandır hâlâ beni temsil eden edebiyat ajanı Phoebe Larmore'la o sene tanıştım. Japonya'dan döndükten sonra kendimi *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'i yazmaya vermiştim ve Phoebe'nin bu roman için sarf ettiği çabalar hayatımın geri kalanına yön verecekti.

Dur Bir Mola Ver'in sözleşmesinden ötürü bir sonraki romanımı ilk değerlendirme hakkı, yayımlamayı kabul ederlerse beş bin dolarlık avans koşuluyla Doubleday'deydi. Doubleday'deki genç editörle arkadaş olan Phoebe, *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'in ilk sayfalarına bir göz atmış ve sonraları söyledi-

ğine göre çok etkilenmişti. Bir ajanım olmadığını bildiğinden ve benim için çok daha iyi anlaşmalar koparabileceğinden emin olduğundan La Conner'daki adresime bir mektup gönderdi (eve telefon bağlatmayı karşılayamıyordum) ve beni temsil etmeyi teklif etti. En fazla bir nötrinonun oda sıcaklığında bir dilim peynirin içinden geçebileceği kadar düşündüm ve kabul ettim.

Ama bu zamana kadar çoktan beş bin dolarlık avansı almıştım ve bu miktar Fleetwood'a bez alabilmemi ve geceleri evde olmamı sağlıyordu. Perde arkasında çalışmalarına başlayan Phoebe, müdahil, metinle içli dışlı, Maxwell Perkins tarzı eski zaman editörlerin sonuncularından biri olan Ted Solotaroff'u yazım aşamasındaki taslağımı okumaya ikna etti. Günler içinde Solotaroff, bir şekilde mevcut sözleşmemi feshedebilirsem, Doubleday'in en iyi teklifini ona katlayan bir teklifle geldi. Mücadeleye hazır Phoebe Doubleday'i tıkandığıma, kronik sırt ağrıları çektiğime ve *Kovboy Kızlar*'ı bitiremeyecek kadar stresli olduğuma ikna etti. Doubleday de eğer onlara beş bin dolar geri ödeme yaparsam seve seve benimle bağlarını koparacaklarını bildirdi; tabii ki birkaç arkadaşımdan da borç alarak parayı topladım ve sonraki otuz yedi yıl boyunca yayıncım olarak kalacak olan Bantam Books ve Solotaroff'la anlaştım.

Bu arada, Phoebe'nin burnu sırt ağrılarından bahsederken pek de uzamamıştı: Gerçekten merhametsiz sırt ağrılarından mustariptim. Ağrılarımın büyük kısmı belimde, hatta kuyruksokumu çevresinde olduğundan gerçekten de "canım kıçımdan çıkıyor" gibiydi. Çoğu günler ayakta yazmak zorunda kalıyordum. Ağrının aşağı bölgelere yakınlığı nedeniyle ve sırt röntgenlerinden kesin bir sonuç alınamadığından doktorum beni bir proktoloğa yönlendirdi.

Birinin kıçımın içine bakması, hatta belki de birtakım metal aletlerle yoklaması için Seattle'a gitmek benim için pek de keyifli bir akşamüstü planı sayılmazdı; bu yüzden de can sıkıcı durumlarda gelenek haline getirdiğim üzere, bu işkenceyi eğlenceli hale getirmeye ya da en azından biraz olsun hafifletme-

ye çalışmaya karar verdim. Bu niyetle de ördek maskemi ortaya çıkardım.

Bu öyle sıradan bir ördek maskesi değildi. Hiçbir anne, yavrusunun doğum günü partisini canlandırmak için bu maskeyi seçmezdi. Kalın plastikten yapılma –üstünde bir iki kırmızı lekesi olan solgun sarı renkli– bu maske Donald'ın cani kuzenine benziyordu: Disney'den Minnie'ye cinsel tacizde bulunduğu için atılmış, silahlı soygundan içeriye girip çıkmış kötü ördek. Ona bakıp da gagasından sarkan sarma sigara ya da ucuz bir puro izmariti hayal etmemek çok güçtü.

Zararsız bir poşette saklanan maske, proktolog randevusuna benimle birlikte geldi. Orada hemşire bana tamamen soyunmamı ve o utanç verici, mantıksızca arkadan bağlanan kâğıt gibi incecik önlüklerden giymemi söyledi. Sonra bana muayene sehpasına oturmamı emretti ve Dr. Medwell'in az sonra beni göreceğini bildirdi. Odadan çıktığı anda poşete uzandım ve maskeyi taktım.

Doktor muayene odasından içeri girdiği anda donup kaldı. Hareket etmiyordu. Gülümsemiyordu. Konuşmuyordu. Çok uzun bir süre öylece durup baktı, bana yaklaşsa mı yoksa geri mi gitse emin değil gibiydi. En sonunda gerginliği dağıtmak için, "Ee, hiç değilse beni bir veterinere sevk etmeyecek misin?" dedim. Bu o gergin havayı dağıtmıştı ama yine de maskemi çıkarana kadar beni muayene etmedi.

1980'in başında Seattle Sonics basketbol takımının sezonluk biletlerini almıştım, yirmi altı yıldır ev sahibi oldukları her maça gidiyordum. Benim gibi sıkı bir taraftar olan Dr. Medwell'de de benim koltuğuma yakın sezonluk biletler varmış ve tanıştıktan sonra sık sık stadın girişinde ya da çıkışında karşılaşmaya başladık. Yakın zamanda boşanmıştı, bir sürü farklı kadınla çıkıyordu ve ne zaman beni daha önce tanışmadığım biriyle tanıştırsa kadına dönüp, "İşte sana anlattığım hastam; hani ördek maskeli..." diyordu. Sanırım maskem ve ben, Seattle proktoloji tarihine geçmiştik.

Tıpkı diğer (mucize ya da olağanüstülüğün yanında) üstünlük, eşsizlik ya da mükemmeliyet belirten sözcükler gibi "efsanevi" ifadesi de reklamcı, medya kuklası ve okur-yazar kitleler tarafından o kadar çok ve haksız yere kullanılıyor ki etkisinin çoğunu ve neredeyse bütün anlamını kaybetti. Ama bu ifade New York'taki Chelsea Hotel için doğal sarışınlar kadar gerçek. On yıllar boyunca Chelsea her disiplinden sayısız sanatçı için ev gibiydi ve duvarları olağanüstüden bayağıya, Bob Dylan'ın "Sad-Eyed Lady of the Lowlands"i besteleyişinden Sid Vicious'ın kız arkadaşını bıçaklamasına kadar bir sürü efsanevi olaya şahit oldu. 1975'te bir hafta Chelsea Hotel'de kaldım ve her iş günü Ted Solotaroff'la birlikte *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'in taslağının üzerinden sayfa sayfa, satır satır geçtiğimiz Bantam'ın merkez ofisinin bulunduğun 666 Fifth Avenue'ye* metroyla gittim.

Yayına hazırlama süreci titizlikle ilerleyen evhamlı, bir o kadar da hafif geçen bir süreçti. Değişiklikler ve düzeltmeler asgari düzeydeydi. Şaşkındım. Yavaşlığımla ünlü, dillere ve fikirlere âşık bir yazar olarak yazdıklarımın iyi işlenmiş olduğundan emindim ama yine de "çılgın bilgelikle" süslenmiş, *wabi-sabi*, eğlenceli ama bir o kadar da ölümcül derecede ciddi bir yaklaşımın Batı Amerika edebiyatında pek de yaygın olmadığını biliyordum. Bunun Solotaroff gibi eski usul bir profesyonelin elinde neye dönüşeceğinden emin değildim. Şaşırtıcı biçimde acısız geçen çalışmanın bir noktasında Ted beni durdurdu ve bana şu hikâyeyi anlattı:

Tüm zamanların en büyük atleti sıfatıyla anılacak olan Jim Thorpe, 1911'de Pennsylvania'daki küçük Carlisle Yerli Endüstri Meslek Okulu'nda öğrenciymiş. O zamanlar Harvard en iyi futbol oyuncularının kaynağıymış, bu yüzden de yardımsever Harvard, Carlisle'e gidip yatılı okulda okuyan yerlilerle futbol sahasında karşılaşmayı lütfettiğinde taraftarlar kıkır kıkır gülmüşler. Harvard'ın takımında ülkedeki en iyi oyuncu olarak

* New York'taki meşhur Beşinci Cadde'de bulunan 41 katlı bir plaza.

anılan kuvvetiyle, vizyonuyla ve alışılmadık yanal hızıyla meşhur bir savunma oyuncusu varmış. Carlisle'in ilk atağında Thorpe defans oyuncusunu alt edemediğinden anca hücum çizgisine kadar ilerleyebilmiş. Bir sonraki hücumda da aynısı olmuş. Üçüncü hücumda, Oklahoma'nın tepelerinden gelen yerli, Harvard'ın yıldız oyuncusunun yanından geçmek yerine doğruca üzerine doğru koşmaya başlamış, onu yere devirmiş ve sayıyı alabilmek için yetmiş beş metre koşmuş. Sonra koşarak bir çember çizerek son hızda tekrar sahanın diğer tarafına geçmiş, hâlâ yerde olan defans oyuncusunu kaldırmış, sağlamca sarsmış ve kibarca ama üstüne basa basa demiş ki: "Jim'in koşması gerek."

Ted anlattığını özümsemem için duraksadı. Sonra da şöyle dedi: "Bu kitabı redakte etmek için tek mantıklı yolun bu olduğu sonucuna varmam uzun sürmedi. Hiçbir editör böyle bir performansa kendi arzularını sokuşturmak istemez. Tom'un koşması gerek."

O zamanlar Bantam Books kitle-piyasası yayıncısıydı; müzayedeyle başarılı ciltli baskısı tükenmiş kitapların normal baskı haklarını satın alıyor ve onları maliyeti az, küçük formatlı, karton kapaklı olarak yeniden basıyordu. Ancak Solotaroff ve bazı iş arkadaşları bu iş modelini değiştirme niyetindeydiler ve bu yoldaki ilk manevraları *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir* olmuştu. Bu defa yayınevi *Kovboy Kızlar*'ın sözleşmesini yaptıktan sonra ciltli baskı haklarını açık arttırmayla satışa çıkardı. Bu yayıncılık dünyası için akıntıyı tersine çevirmek, geleneğin baştan aşağı değişmesi demekti ve dolayısıyla da yoğun bir tepkiyle karşılandı. Bantam'ın kitabın haklarını ciltli baskıcı yayınevlerinden satın almak yerine tam tersini yapıp ciltli baskı haklarını satışa çıkarma girişimi, New York yayın dünyasında bir ilkti ve neredeyse tüm yayın çevresi tarafından başarısızlığa uğratılacaktı. Neredeyse. Neyse ki sonunda Boston'daki saygın yayınevlerinden biri olan Houghton Mifflin'de-

ki cesur ruhlar geleneklere nanik yaparak ezber bozan bir anlaşmayla Bantam'dan romanın yayın haklarını aldı, böylece *Kovboy Kızlar*'ın ciltli ve normal baskısını 1976'da eşzamanlı olarak piyasaya çıkardı. (Bantam kitle-piyasasına sunacağı karton kapaklı çok sayıda baskıyı bundan bir yıl sonra yapacaktı.)

Kovboy Kızlar da Hüzünlenir öyle ani bir satış patlaması yakalamasa da başarılı oldu. *New York Times* romanı Thomas Pynchon'ın eserleriyle karşılaştıran iyi eleştiriler yazdı ve Pynchon da kitabın aklını uçurduğunu söyledi, kitabı"gerçek bir büyü", beni de "birinci sınıf bir anlatıcı" olarak tanımladı. Bantam baskısı 77'de çıktığında çok daha geniş bir ilgi gördü ve bu defa çoğunlukla ağızdan ağza dolaşan iyi eleştiriler aldı. *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir* bugün hâlâ (en iyi yazılmış kitabım olmasa da) en çok bilinen romanım, bunda şüphesiz (1993'te) sinemaya uyarlanmasının da payı vardır çünkü filmler, hak etseler de etmeseler de kitaplardan daha seksi görülüyorlar.

Bilhassa kadınlar tarafından beğenilen *Kovboy Kızlar* yıllarca feminist kitabevlerinde satılan tek erkek yazarlı roman oldu. Wright Devlet Üniversitesi'nden bir felsefe profesörü, bir konferansta *Kovboy Kızlar*'ın, Joseph Campbell'ın muazzam eseri The Hero With a Thousand Faces'da* belirttiği, klasik kahraman adımlarının her birini üstlenen başkarakterinin bir kadın olmasıyla tarihte bir ilk olduğunu ileri sürmüştü. Elbette Campbell ve dünya mitolojisi göndermeleri gururumu okşadı ama itiraf etmeliyim ki *Kovboy Kızlar*'daki feminist kuvvet çok daha basit bir şeye dayanıyor.

Otuzlarda Appalaş'ta biz çocuklar –teknolojik eğlence işgaline yakalanmamış özgürlüğümüzle– kendimizi rol yapma oyunlarıyla eğlendirirdik. Arka bahçemiz çeşit çeşit hayal ürünüyle doluydu ve bu hayal ürünü karakterler çoğunlukla erkekti ama nadiren de olsa cins-i latif karakterler de işin içine karışırdı. Sevgili kuzenlerim Martha ve June bir kovboyu, bir kızılderili-

* Joseph Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Çev. Sabri Gürses, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2010. (y.h.n.)

yi, bir korsanı, bir pilotu, polisi, soyguncuyu ya da askeri, Johnny ya da Georgie ya da benim kadar hevesle canlandırırlardı. Tabii biz oğlan çocukların her birimizin teorik olarak büyüyünce asker, kâşif, kovboy ya da dedektif olma şansımız vardı ama Martha ve June için özellikle o yıllarda ve Güney'de bunların söz konusu dahi olmadığını anlamam bir hayli zaman aldı. Onların bu gerçeklerin sert ışınlarına maruz kalan hevesleri hem sınırlı hem de daha evcil olmalıydı.

İşte bu yüzden –fiziksel, psikolojik, cinsel ve ruhani özgürlük bayrağını yükselten– ikinci romanımı yalnızca yollardaki maceraları Jack Kerouac ve dostlarını aratmayan bir kadın otostopçuyla değil, aynı zamanda en sonunda kovboyluk hayallerini gerçekleştirmeye karar veren ve bir çiftliği cebren ele geçiren genç kadınlarla doldurdum. Bu eylemleri içlerinden birinin, liderlerinin hayatına mal oluyordu ama insan en coşkun hayallerini sonuçlarına katlanmadan gerçekleştirebileceği sanrısına asla kapılmamalı. İnsan, hayalleri için en büyük bedelleri ödemeye hazır olmalı.

Dün, yıllar sonra ilk defa *Kovboy Kızlar*'ın ilk baskısını incelerken, ondan bir önceki romanım *Dur Bir Mola Ver*'in eleştirilerinden küçük alıntılarla karşılaştım; bu değerlendirmelerde yazar olarak (*Los Angeles Times* tarafından) Mark Twain'e, (*Rolling Stone* tarafından) James Joyce'a ve (*Playboy* tarafından) Nobokov ve Borges'a benzetiliyordum. Görünen o ki kitap çılgınlıktan payına düşeni almıştı. Acaba nasıl oldu da benim gibi gelişmemiş bir yengeç, olumsuz eleştirileri hatırlarken başka yazarların uğruna öldürebileceği güzel şeyleri unutmuştu?

Kovboy Kızlar yayımlandığından beri hakkımdaki eleştirileri asla okumamak gibi bir huyum var, gerçi insanlar başarımın gururunu paylaşarak, bazen de olumsuz bir eleştiriyi hak ettiğim bir kırbaç olarak görerek kötü niyetli bir neşeyle alıntıları benimle paylaşıyorlar. Benim bu eleştiri okumama politikam akıl-

lıca mı yoksa aptalca mı emin değilim: Belki de çok iyi tavsiyeler kaçırmışımdır? Ama öte yandan beni gereksiz dikkat dağınıklığından kurtarıyor (yeterince dikkat dağıtıcım var zaten). Fakat küçük de olsa her egonun zevk aldığı ve hatta zaman zaman hasretle arzuladığı anlayış iksiri genellikle başka kaynaklardan –zaman zaman sürüsüne bereket– alınıyor.

Mesela üçüncü romanım yayımlandıktan bir süre sonra tanımadığım bir kadından bir mektup aldım: "Kitaplarınız beni güldürüyor, düşündürüyor, azdırıyor ve dünyanın bütün mucizelerini fark etmemi sağlıyor." Bu ifadeleri asla unutmadım çünkü mektup beni tam kalbimden vurmuştu. Yazarken gelecek ilgiyi düşünmesem de sonrasında kitaplarımın tam da böyle bir etki yaratmasını istiyorum. Bir roman, bir şiir için okurunun gözlerini mucizelere açmasından daha büyük bir başarı var mı? Muhtemelen yoktur.

Gelgelelim o dönemde aldığım en tatlı övgünün edebiyatla bir ilgisi yoktu ya da çok dolaylı bir ilgisi vardı. Terrie'yle Fleetwood'un doğumundan aylar sonra ayrıldık. Kısa evliliğimiz de çalkantılı altmışların ve onun özgürlükçü âdetlerinin kazalarından biri olmuştu ama arkadaş kaldık ve ayrı evlerde yaşasak da oğlumuzun bakımını paylaştık. Bir gün Fleetwood üç yaşındayken Terrie onu yakındaki bir kasabaya alışverişe götürmüş –neyse ki La Conner'da alışveriş merkezleri ve çok şubeli dükkânlar yoktu henüz. Orada yaşlıca bir kadın Fleet'le konuşurken ona, "Baban ne iş yapıyor?" diye sormuş.

Fleet bir dakika bile duraksamadan derhal cevap vermiş: "Benim babam çılgın bir sihirbaz."

Nee??? Vay! Flooetwood'un ne "çılgın" ne de "sihirbaz" sözcüklerini bildiğinden haberim yoktu ki o onları bir cümle içinde birleştirmiş; dedim ya, henüz üç yaşındaydı. Ve ben onu çok farklı durumlarda babasının iş tanımının ne olduğunu düşündüğü hakkında sorgulasam da hatta kendisini konuşturmak için hamburger ve patates kızartmasıyla rüşvet de versem, daha önce hiç bu konuda konuşmamıştı. Söylememe gerek yok herhalde,

bunu elbette iltifatların en yücesi olarak algılamıştım, hâlâ da öyle algılıyorum. Ve eğer mezar taşımda "Çılgın Sihirbaz" yazarsa, etik yoksunu bir cenazeci tabutumdaki kıyafetleri iç çamaşırlarıma kadar satsa bile huzur içinde yatacağımdan eminim.

Edebiyat içi ve edebiyat dışı desteklerden bahsederken yeri geldi; Peggy'yle Azgın-Hissettiğimiz-Ama-Neyin-Ne-Olduğunu-Bilmediğimiz-Yaşlarda yaptığımız ve bebekliğinden beri görmediğim diğer oğlum Rip de tam da bu dönemde hayatıma tekrar girdi. Annesi Delaware'de varlıklı bir centilmenle evlenmiş ve Rip'in çocukluğu boyunca ona biyolojik babasının faydasız serseri bir beatnik olduğunu anlatmış. Doğal olarak da Rip on sekiz yaşına girer girmez beni bulmuş ve birkaç haftasını beni araştırmakla geçirmiş. Bir yıl kadar sonra La Conner'a geldi ve o zamandan beri yakınımda. Belli ki bazı delikanlılar babalarının "çılgın bir sihirbaz" yahut "beatnik bir serseri" olmasını seviyorlar.

Hollywoodlu, Hollywoodsuz

Shelley Duvall'ın* mutfağına girdikten birkaç saniye sonra karıncaları fark ettim. Tüm mutfak karıncalarla dolu değildi tabii, hepsi bir yere toplanmıştı –lavabonun üzerindeki pencere kenarına– ama o kadar çoktular ki Vatikan'a o meşum İncil talimatının tarihi bağlamını dikkate alma konusunda ilham verebilirdi: "Verimli olun, çoğalın, yeryüzünde üreyin, artın."**

Shelley Duvall'ın mutfağında ne mi yapıyordum? Buzdolabından bir bira kapmak için gitmiştim ve görevi tamamlayıp oturma odasına döndüğümde Shelley'e kötü haberi verip ilaçlama şirketi çağırmasını tavsiye ettim. "Yok canım" dedi, "hayvanlar sadece öğle yemeklerini yiyorlar."

* Shelley Alexis Duvall (1949), Amerikalı oyuncu, komedyen ve seslendirme sanatçısı. (y.h.n.)

** Yaratılış 9:7. (y.h.n.)

Daha biramdan bir yudum bile alamadan beni tekrar mutfağa götürdü ve bana pencere kenarına dökülmüş balı gösterdi. Her öğlen kasten oraya biraz bal döküyor ve karıncalar içeri girip beslenebilsinler diye pencereyi çok hafif aralıyordu.

İşte gerçek Shelley; tıpkı filmlerin çoğunda da göründüğü gibi koca gözlü, uzun kirpikli, çocuksu ve bir şekilde çekici bir kaçık. *The Shining*'teki* daha geleneksel performansını izlerken, etrafımdakiler Kubrick'in o ürpertici başyapıtından, Jack Nicholson'ın o öldürücü deliliğinden mıhlanmış bir haldeyken, ben en korkunç sahnelerde bile Shelley'ye gülümsemeden ve aklımdan *bu kadın mutfağında karınca besliyor* diye düşünmeden bakamıyordum.

Shelley'nin evine iki genç senaryo yazarıyla tanışmak için gitmiştim. Hollywood, yetmişlerin sonlarında *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'le ilgileniyordu; kitap defalarca gözden geçirildi ve deneyimli senaristler tarafından iki farklı uyarlaması yazıldı ama bir şekilde senaryolar istenildiği gibi olmadı. Yazarlar bir şeyleri anlayamamıştı belli ki. O zaman da Shelley Duvall *Kovboy Kızlar*'ın yapımcılığını yapmak ve filmde oynamak istiyordu, bu yüzden de yazarlarla görüşüyordu. O pazar beni de eve davet ettiğinde bu defa gelen iki yazarın genç olduklarını ve gelenekselle bağlarının daha zayıf olduğunu söylemişti ama daha görüşmenin başlarında onların da bu işi kıvıramayacaklarını anlamıştım.

Peki, bu yazarların hepsinin anlamadığı şey ne olabilirdi? Genelde hayatta ve özelde romanımda, ciddiyet eğilimi ve mizah, bazen neredeyse pürüzsüz bir şekilde kaynaşır. Yazarlar elbette komedinin, özellikle de kaba komedinin, umutsuzluğun altında yatan öğe olduğunun farkındaydılar ama gündelik ko-

* *Cinnet* (*The Shining*), 1980 yapımı Stanley Kubrick'in Stephen King'in aynı adlı romanından uyarladığı gerilim filmidir. Filmin başrolünde yazar Jack Torrance'ı Jack Nicholson, Torrance'ın karısı rolünü ise Shelley Duvall canlandırmıştır. *Cinnet*, en fazla çekim tekrarı yapılan filmdir. Kubrick, Jack Nicholson'ın banyoya baltayla girmeye çalıştığı sahnede tam 127 tekrar almıştır. (y.h.n.)

şullara sızan komediyi bulmak ve tanımlamak onlara yabancıydı; insan gerçekliğinin sıklıkla aynı anda hem hüzünlü hem de komik olduğu fikri de öyle. Öte yandan ben hayata her zaman buradan baktım ve Hessei Nietzsche ve Alfred Jarry (Doğu felsefesi ve psikedeliden bahsetmiyorum bile) okuyarak dünyanın bize sağladığı düzenin böyle olduğuna dair duygularımı kuvvetlendirdim. Ancak bir senaryo yazarını böyle bir bakış açısının başarılı bir *Kovboy Kızlar* uyarlamasının gizli baharatı olduğuna ikna etmeye çalışmak beyhudeydi. Yazarlar bu şekilde düşünmeyi beceremiyorlardı. Bir sahnede komik, diğer sahnede ciddi: Bunu becerebiliyorlardı ama ikisini aynı sahneye sokmaya kalkmak? İşte bu olamıyordu.

Acaba Shelley Duvall anlamış mıydı? Belki, belki de anlamamıştı. Nihayetinde serbest karınca çiftliğinde yaptığımız görüşmelerden sonra iki yazarı da işe almadı. Bir ay kadar sonra beni aradı (sonunda telefon bağlatabilmiştim) ve senaryoyu kendisinin yazdığını söyledi. Hadi canım? Evet, gerçekten yazmıştı ve benim Los Angeles'a geri dönüp senaryosunu götüreceği yönetmenle tanışmamı istedi. O zamanlar Alan Rudolph adını daha önce duymamıştım ama Robert Altman tarafından tavsiye edilmiş olması benim için yeterliydi.

Sunset Bulvarı'nda bir Alman restoranında buluştuk. Rudolph gelmeden önce Shelley'nin "senaryosuna" şöyle bir göz attım ve gördüğüme inanamadım. Sadece yirmi üç sayfa uzunluğunda (senaryolar ortalama yüz sayfa olur), satırlar tek aralıklı, hiç paragrafsız, diyaloglar ayrılmamış... Sanki Kuzey Dakota'da bir bakımevinde hayatında hiç senaryo görmemiş kuruntulu bir son sınıf öğrencisinin elinden çıkmış bir metindi. Rudolf'un daha şnitzellerimizi bile sipariş edemeden bu fiyaskoya bakıp, dehşet içinde kafasını sallayarak restorandan kaçacağına adım gibi emindim.

Ama sonradan öğrendiğime göre *Nashville* ve maalesef yeterince kıymet verilmemiş *Buffalo Bill ve Kızılderililer* gibi Altman klasiklerine büyük katkılarda bulunan yönetmen, Shelley'in

senaryo olmayan taslağına göz gezdirdi (ve bunu yapmak pek de vaktini almadı), kafasını salladı ve soğukkanlılıkla, "Tamamdır. Güzel. Yapabilirim." dedi.

Ve gerçekten içinden geçen buydu. Şaka yapmıyordu. Dahası, gerçekten de *yapabilirdi.* Sonraki yıllarda defalarca kanıtlayacağı üzere, eğer Amerika'da Shelley'nin o darmadağın karalamalarındaki cevheri çıkarabilecek, keskin ile sevimli arasındaki o *Kovboy Kız* çizgisini başarıyla çizebilecek bir yönetmen varsa, o da Alan Rudolph'tur. Onun o dumanlı, neona batırılıp çıkarılmış sahneleri her zaman gözlerimizi en sofistike modern ilişkilere bile bulaşan keskin bir şapşallığa çeviriyor. Kamerası gözlerimizi kalp sarsıntılarına çevirirken, absürd zekâsı varoluşsal bilgeliği –başka bir yönetmen çekse beceriksiz ve bayağı görünecek– kara film sahnelerine aktarıyor.

Bu sersem senaryoyu kabul etmesiyle, Rudolph'a derin bir hayranlık ve güven duymaya başlamıştım ama Shelley film projesine fon bulamadı. Ve sekiz yıl sonra bir başka aktris sayesinde bir kez daha yollarımız kesişti. 1987'de arkadaşım Debra Winger, Rudolph'a Cherleston ve Atlanta'da çekilen *Made in Heaven* filmindeki oyuncakçıyı benim oynamamı önermiş. Böylece çekimler sırasında Alan'la aramızda bugünlere kadar süren bir arkadaşlık gelişti; hem de karakterim için yazdığım en iyi cümleyi filmden çıkarmış olduğu gerçeğine rağmen: "Oyuncaklar cennette yapılır, pilleriyse cehennemden gelir."

Ünlülerle takılmanın avantajlarından biri de görünmez olma deneyimi yaşayabilmek. Yanınızda bir rock yıldızıyla ya da Hollywood oyuncusuyla herkesin içine çıktığınız an *puf!* Kayboluyorsunuz. İnsanlar sizi görmüyor. İnanılmaz derecede etkili bir görünmezlik büyüsü gibi; Hogwarts'ta* yüksek lisans yapmanıza gerek yok. Ama *Made in Heaven*'ın çekimleri sırasında başıma bu büyüyü tersine çeviren tuhaf bir şey geldi.

* İngiliz yazar J.K. Rowling tarafından kaleme alınan *Harry Potter* serisinde geçen, kurgusal Hogwarts Cadılık ve Büyücülük Okulu. (ç.n.)

Çekimler devam ederken Debra Winger ve Timothy Hutton'ın Charleston'da verdiği küçük ama hareketli partiye katıldım. Partinin olduğu ev oyuncuların ve set ekibinin kaldığı şehir merkezindeki otelden hayli uzaktaki zengin muhitindeydi. Gecenin sonunda otele dönmek için Neil Young ve menajerinin arabasına bindim. Neil Young, arkada bir roman yazarının oturduğunu yolda muhabbet ederken öğrendi. Daha önce beni de kitaplarımı da hiç duymamış, gece boyunca da beni Lorimar Stüdyoları ekibinden birisi sanmıştı. Yazar olduğumu öğrenince nazikçe şaşırdı ama pek de etkilenmiş görünmüyordu.

Saat gece yarısını geçmişti ve otel lobisinde kimsecikler yoktu. Oda anahtarlarımızı almak için, Neil de ben de resepsiyon masasına yaklaştık. Resepsiyonist yirmili yaşlarda güzel bir kızdı, bizi görünce elini kalbine götürdü ve cırlamayla mırıldama arasında gidip gelen bir ses çıkardı. Neil, doğal olarak bu heyecanın kaynağının kendisi olduğunu düşündü.

"Siz Tom Robbins'siniz değil mi?" diye fıkırdadı kız. "Burada kaldığınızı duymuştum." Sonra da kitaplarımın ne kadar harika olduklarını, yazdıklarımın onun için ne kadar değerli olduğunu anlatmaya devam etti, bu sırada muazzam Neil Young da (ironi yapmıyorum, *gerçekten* muazzam) sabırsızlıkla –görünmez bir halde– anahtarını bekliyordu. Ego son derece güvenilmez bir şey ve en iyisi kendisine belli bir mesafede durmak; ama itiraf etmeliyim ki o gün rolleri değişip bir yıldızı görünmez yapmaktan az da olsa keyif aldım.

Ağaçkakanın Yükselişi

*Still Life With Woodpecker** yayımlanmadan önce bir "romancı" olduğumu söylediğimde kendimi sahtekâr gibi hissediyordum; bu his alçakgönüllülükten ya da kendine güvensizlikten değil, bu mesleğe, bu sanata, dilin kendisine duyduğum saygıdan kaynaklanıyordu. Ama 1980'de Bantam Books bana yüklü bir avans verip *Ağaçkakan*'ın ciltli baskısını üstlendiğinde, büyük boyutlu normal baskısı –eşzamanlı basılmışlardı– *New York Times*'ın en çok satanlar listesinde birinci sıraya oturduğunda ve kendimi ülke çapında yaptığım kitap turlarında kitapların ilk sayfalarına çirkin el yazımla bir şeyler karalarken ve basının sorularına cevap verirken bulduğumda, aynaya bakıp karşımdakinin gerçek, tam zamanlı bir *yazar*

* Tom Robbins, *Ağaçkakan*, Çev. Fatma Taşkent, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2010. (y.h.n.)

olabileceğine inanmaya başladım. Çok havalı hissettiğimi inkâr edemem tabii ama kendime sürekli hatırlattığım bir şey vardı: Tanrılar birini mahvedecekleri zaman, onu önce popüler kılarlar.

Şöhretin fırtınasıyla, edebi ünün dönek rüzgârlarıyla ilk sınavımı Austin, Texas'ta verdim. İmza günü öyle beklenmedik bir ilgi gördü ki kitabevi kalabalığı kaldıramayacağı için etkinlik hemen yandaki birahaneye taşındı ve orada bacaklarımı açmak ya da işemek için bile ayağa kalkmadan tam beş saat boyunca oturdum. Dediğim gibi mekân bir bardı ve insanlar sırada beklerken bir yandan da demleniyorlardı. Artık günün sonuna doğru masaya yaklaşanların neredeyse hepsi sarhoştu ve bu da enteresan diyaloglara ve tabii ki davranışlara sebep oluyordu.

Etkinlik başlayalı dört saati geçmişti ki genç bir kadın alkolün ve belki biraz da *Ağaçkakan*'ın erkek kahramanının (sırada beklerken kitaba göz gezdiriyordu) teşvikiyle, masaya yaklaştığında bluzunun düğmesini açtı ve sadece kitabı değil aynı zamanda *kendisini* de imzalamamı istedi. Her zaman koşullar el verdiğince okura uyum sağlamaya çalıştığımdan ve elbette John Hancock'un bile Bağımsızlık Bildirgesi yerine bu fırsatı tercih edeceğinden şüphelendiğimden, yağın bilinen en yüce hali olan –belki mayonez ve karamelkremalı turta hariç– kimilerinin "cennet bahçesinin çifte ayı" olarak tanımladığı o iki güzel şekilli tümseğe titrek imzamı atıverdim.

Gelgelelim bu genç hanım bir tür öncü oldu. Kendisi Teksas Üniversitesi'nde öğrenciymiş ve üniversite öğrencilerinin çılgın modalara merakı malumunuz. O noktadan sonra sıradaki her on kadından en az dördü masaya yaklaştığında imzalanmak istedi. Ah Teksas! (Gülsüz diken olmaz demiş miydik?) Etkinlik sonunda kızlardan biri masanın etrafında takılmaya devam ediyor, belki de vücudunun başka kısımlarını da imzalamamı istediğinden gözleriyle beni eve götürme niyetinin sinyalini veriyordu. Ama o saate kadar, vampirle randevuya çıkmış ve

bütün kanı çekilmiş bir hemofili hastası gibi, organizatörler beni arabaya gerçekten taşırken yapabildiğim tek şey hafifçe el sallamak oldu.

Otele dönerken Bantam'ın bölge satış temsilcisi kendi kendine konuşur gibi gülerek ve kafasını sallayarak, "Vay be, bugün ne mal satıldı ama!" dedi. İster inanın ister inanmayın, o an romanların, özellikle de benim romanlarımın bir "ürün" olarak görüldüğü fikrini ilk defa düşündüm. Elbette kurgu edebi eserlerin de alınıp satıldığının farkındaydım. Ama mal gibi, eşya gibi miydi yani? Bu düşünce beni öylesine sarsmıştı ki önceki beş saatin tüm coşkusu silinmişti; yatağıma yattığımda aklımda bazılarının –mesela *Playboy* dergisinde ya da Hooters'da* çalışanların– "cennet bahçesi aylarını" bile "ürün" olarak gördüğünün o müthiş mutsuz farkındalığıyla baş başaydım.

Bantam'ın *Ağaçkakan*'ın turunda bana eşlik eden reklamcısı Terry Bromberg, mutfak keşiflerine duyduğum merakı paylaşıyordu. Gittiğimiz her şehirde mutlaka yerel yemeklerden tadabileceğimiz mekânlara gittik. Bir dizi imza etkinliğinden sonra bir sabah geç saatlerde Austin'de leziz, otantik bir Meksika kahvaltısı yaptık ve çıkış yapmak için otele geri dönerken bir anda Teksas'ın o meşhur pikan cevizli turtasından yemediğimizi fark ettik. Saatlerimize baktık, daha öğlen olmamıştı, uçağımız ikide kalkacaktı ve çoktan toparlanmıştık. Daha fazla düşünmeden "yenilecekler" listemizden pikan cevizli turtayı eksiltmek için merkezdeki bir restorana gittik.

Geniş, neredeyse büyük bir mağaraya benzeyen restoran öğle yemeği kalabalığıyla dolmaya başlamıştı: Avukatlar, işadamları, tüccarlar birer ikişer damlıyordu. Garson oturur oturmaz siparişlerimizi aldı ve bir başka garson kız geniş salonun diğer ucundan bize el salladı. Sonra da kendi bölgesinden çıkıp hızla yanımıza geldi, kahverengi üniformasının üst düğmesini açtı

* Tanıtım ve reklamlarında büyük göğüslü mankenlerin yer aldığı bir restoran zinciri. (ç.n.)

ve özür dileyerek, "Gece biraz silindi ama hâlâ okunabiliyor." diyerek Teksas ruhlu çıplak memelerinin üzerindeki adımı – söylediği gibi hafif silinse de okunabiliyordu– yemek yiyen diğer müşterilerin ve Tanrı'nın huzurunda ifşa etti.

Turta lezzetliydi lezzetli olmasına ama o noktadan sonra biraz hayal kırıklığı yarattı tabii. Terry'le Teksas'tan ayrılırken Beach Boys'un, kadınların "California kızları" gibi olması dileğine katılıyorduk.

İki gece sonra "ürünüm" ve ben bir kez daha kalabalıklara karışmıştık. Etkinlik Los Angeles'ta Santa Monica Bulvarı'ndaki popüler ve bağımsız kitabevi Papa Bach's'taydı ve mekânda projektör ışıklar vardı. Evet: Bir imza günü için lazer ışıklar... Ve kuyruk uzun sokak boyunca devam ediyordu. Papa Bach's'ın içindeki koridorlar bir hayli dardı, bu yüzden de imza masamı dışarıya koydular; bir zamanlar "sokak kültürü" dersi verdiğimi bildiklerinden değil tabii. Masanın birkaç metre arkasında açık kasa bir kamyon park halindeydi ve üzerinde bir *country-rock* grubu çalıyordu. İmza gününün Los Angeles'ta olduğunu söylemiştim değil mi?

Kitabevinin benim için sokağa koyduğu masa çocuk bölümündendi ve yeterince rahat olmasına rağmen biraz alçaktı. Sırada bekleyenlerle ilgilenen eleman sırayı masamdan iki metre ötede başlatmıştı. Ellerinde *Ağaçkakan*'ın birer baskısı bulunan insanların bana teker teker ya da eğer çiftlerse ikişer ikişer yaklaşmalarına izin veriliyordu. İmza alan herkes doğal olarak benimle iki çift laf etmek istediğinden, göz hizama gelebilmek için çömelmek zorunda kalıyor ve dışarıdan bakıldığında insanlar teker teker gelip önümde diz çöküyorlar gibi görünüyordu.

Kitabevi sağımdaydı. Solumda bir benzin istasyonu vardı ve benzin istasyonunun sokaktan yüksek tel örgülerle ayrıldığı park alanında iki ya da üç Meksikalı, müzikten ve gökyüzünde süzülen ışıklardan etkilenmiş bir halde olan biteni ilgiyle

izliyorlardı. Çok geçmeden önce beş-altı kişi, sonra da on-on beş kişi oldular (etkinlik dört saat sürdü); yüzlerce inananın bu bir tür yüksek saygınlığa erişmiş din adamına hürmetlerini iletmelerini seyrediyorlardı. Ama bu ne biçim bir piskopos ya da azizdi ki genç, uzun saçlı, uzun bıyıklı, parlak sarı-kırmızı bir kazak giymiş ve parmakları yüzük doluydu? Şaşkınlıklarını daha da coşturmak için arada bir onlara dönüp elimi kaldırıyor ve onları içten kutsuyormuş gibi diz çöküyordum. Kafalarını sallıyor ve birbirlerine bir şeyler mırıldanıyorlardı. Hayretleri neredeyse elle tutulabilecek kadar somuttu.

Gecenin sonuna doğru bu Hispanik sazanları (o zamana kadar sayıları yirmiyi geçmişti) son bir kez daha "kutsamak" için döndüm ve tam ortalarında, yüzünde dev bir sırıtışla duran Dr. Timothy Leary'yi gördüm.

Tim Leary'yle on beş yıl önce New York'ta tanışmıştık aslında o bunu hatırlamadı; hatırlaması için de bir sebep yoktu zaten: Cooper Union'da verdiği bir konferans sonrası onu tebrik eden kalabalığın arasındaki bir yüzdüm sadece. Ama Folsom'a hapsedildiğinde tanıdık bir tutuklu –kötü şöhretli *Hells Angels*'ın Kuzey California şubesi başkanı Sonny Barger– eline *Dur Bir Mola Ver*'i tutuşturmuş ve "Angels'ın favori kitabı bu." demiş. (*Kirkus Dergisi*'ne ne hacet?) O günden sonra Tim de okurum olmuş. Papa Bach's'taki etkinlik bittikten sonra kendisiyle buluştuk ve arkadaş olduk.

Leary'yi bir yalancı, hain, fırsatçı ve en çok da azgın bir egomanyak olarak yargılayanlar var ama işin doğrusu, kendisi sadece İrlandalıydı. Tıpkı diğer ikonik karşıkültür bilgeleri Ken Kesey ve Robert Anton Wilson gibi Leary de İrlandalıydı. *İrlandalı*! Blarney Taşı'nı* öpmüştü. Taşı Fransız öpücüklerine boğmuş, onu okşamış, onunla Shannon Nehri'nin mehtaplı kıyılarında yumuşak çimenlerde yuvarlanmıştı. Mecazen tabii.

* İrlanda'daki Blarney Şatosu'nda bulunan Blarney Taşı'nı öpenlerin dileklerinin gerçekleşeceğine dair bir inanç vardır. Efsaneye göre bu taşı, etrafındaki demirlere tutunup tersten öpmek gerekmektedir. (y.h.n.)

Ben şahsen kendisini cömert, uyarıcı, eğlenceli, zorlayıcı fikirlerle, samimiyetle ve sürprizlerle dolu, daima neşeli bir ahbap olarak görüyordum. Hiçbir zaman, kendisini hapse yollayanlar dahil, kimse hakkında kötü konuştuğunu görmedim. Bir dakika, son söylediğimi geri alıyorum. Abraham Lincoln'ü Wall Street'in ve Amerika'da kurumsal faşizmin yükselişinden ötürü suçlarken son derece acımasızdı.

Tim ve karısı Barbara yakın zamanda uzun tüylü koca bir köpek sahiplenmişlerdi ve bir akşamüstü onlarda otururken sehpanın üzerindeki *Kötü Köpek Yoktur, Kötü Sahip Vardır* isimli kitabı fark ettim. Tim telefonla konuşuyordu, kitabı elime aldım ve şöyle bir göz gezdirirken gördüm ki Tim her "kötü köpek yoktur" cümlesindeki köpeğin üzerini siyah bir kalemle çizmiş ve yerine "uyuşturucu" yazmış. Kötü uyuşturucu yoktur, kötü kullanıcı vardır.

Tim'in diğer muzip beyanları gibi bu da ayık aklın köpüklerinde bir süre yıkandı durdu. Kuşkusuz altmışların, o umut döneminin çöküşünde –LSD, sihirli mantar ve meskalin gibi– "iyi" uyuşturucuların "kötü" kullanıcılar tarafından suistimalinin az payı yoktur. *Time* dergisi psikedelik devrimin filizlenmesiyle ilgili o kapak dosyasını yayımladığında, Michigan'dan, Illinois'den ve New Jersey'den, Amerika'nın tüm mavi yakalı yerlerinden çocuklar, parçalanmış ailelerin, ilgisiz okulların ve boğucu hayatlara sıkışıp kalmış toplulukların memnuniyetsiz, isyankâr çocukları, o zamana kadar araba jantları çalan, bira dilenen, araba kazalarına bulaşan ve birbirlerini hamile bırakıp duran çocuklar, sürüler halinde hippi olmak için Haight-Ashbury'ye geldiler. Onları bu gençlerin güdümündeki dizginsiz özgürlük ve zevk ütopyasına sığışabilmek için hippiliğe yönlendiren rehberleri *Time* dergisindeydi ve *Time*'da konu hakkında çıkan yazılar, genelde pozitif olsa da mevzuyu yanlış anlamıştı.

Mesela, psikedelinin genel olarak yirmilerinde, orta sınıf ve az da olsa üniversite eğitimi görmüş ilk öncülerinin, kendileri-

ni sosyal normlardan özgür kılmak, daha doğal bir yaşam tarzına yaklaşmak için yaptığı şeylerden biri çıplak ayakla yürümekti. Şehrin kaldırımlarında çıplak ayakla dolaştığınızda da ayaklarınız çok hızlı kirleniyordu. *Time*'ın yazarları bu gençlerin kirli ayaklarına bakıp, kendilerinden önceki beatnikler gibi yıkanmayı reddettikleri sonucuna varmışlardı; halbuki aslında "bedenin senin mâbedindir" klişesi, yıkanmayı ayine çeviren, kendilerini parfüm ve yağlarla kutsayan, giyinmeye, eklektik –ve temiz– kıyafetlerini seçmeye ziyadesiyle fazla zaman ayıran bu çevrede çokça dillendirilirdi. Gelgelelim yeni Rust Belt dalgasıyla gelen bu çocuklar safça sahiplendikleri bu hareketin felsefi dayanaklarından habersizdiler ve *Time*'ın yazdıklarının izinden gittiler; böylece "pasaklı hippi" miti gerçeğe dönüştü.

Bu genç kızlar ve erkekler, söylemeye gerek bile yok aslında ama tabii ki psikedeliklerden kaygı ve kafa karışıklığının ötesinde bir şey kazanacak entelektüel, ruhsal ve duygusal olgunluğa erişmiş değillerdi. *Time* belli ki gerekli hazırlık ve uygun koşullarda bu deneyimlerin insanı kendinden geçirdiği kadar aydınlatıcı da olabileceğini anlatabilme kapasitesine sahip değildi (oysa büyük ablası *Life* bunu bir zamanlar yapmıştı). "İyi" uyuşturucular belki vardı ama "kötü sahipler" her yerdeydi.

Öte yandan arkadaşım Timothy'nin aksine ben bazı uyuşturucuların özünde "kötü" olduklarını düşünüyorum. Görebildiğim kadarıyla metamfetaminin ya da taş kokainin hiçbir gizli erdemi, olumlu bir potansiyeli yok, normal kokaini de zararlılar listesine ekleme eğilimindeyim ve ne yazık ki *Ağaçkakan*'da kokaini övdüğüm kısımların olduğu acı bir gerçek; bu da romancı olarak en büyük pişmanlığımdır zaten. 1978-1979 yıllarında La Conner'da cumartesi geceleri güzel, zeki, esprili ve bütünüyle yalancı kız arkadaşım Ginny Rose'la saat gece on buçuk on bire kadar kart ya da *Scrabble* oynar –ve kokain çeker, sonra da kapanış saatine kadar dans etmek için 1890 isimli bara giderdik. Sanırım yalnızca haftada bir kez kullandığım ve hiçbir

zaman partilerde ya da kalabalık ortamlarda kullanmadığım için kokainin zeki insanları aptal, aptalları ise tehlikeli hale getirdiği gerçeğini fark etmem çok uzun sürdü. Tüh.

Elbette And Dağları'ndaki yerliler yüzyıllardır açlıktan kaynaklanan mide ağrılarını rahatlatmak ve uzun göçler ile ağır işlerde enerjilerini yükseltmek için kokainin anası koka yapraklarını çiğniyor; iyi sahiplerin kötü uyuşturucuları, halıya işemelerine neden olmayacak şekilde, iyiye kullanmasının bir örneği.

Bugün Timothy Leary'yi hatırlayınca, uyuşturucuların nötralitesi hakkında kendisiyle tamamen hemfikir olmasam da (zira önermesi, rahatsız edici şekilde "silahlar öldürmez, insanlar öldürür"e benziyor), kendisini karalayanların karakterindeki kusurları kullanmasından mustarip olsa da yine de o, hâlâ yasak haylazlık kapılarında nöbet tutan sığ, kendini beğenmiş, sıkıcı, ahlakçı, kendinden menkul bekçi köpekleriyle kıyaslandığında çok daha iyi görünüyor.

Ağaçkakan sağ olsun, FBI tarafından incelenmişliğim de var. Kitap çıktıktan hemen sonra değil ve kesinlikle (toyluğumdan ötürü) çizdiğim o güzel kokain imajı yüzünden de değil. Hayır, kanunsuzlar ile suçlular, kızıllar ile diğerleri arasındaki ayrımı inceleyen ama esas odak noktası romantik aşkın fani yapısı ve dengesizliği hakkında ne yapılabileceği olan *Ağaçkakan* yayımlandıktan on beş sene sonra, kitap beni Unibomber* davasında şüpheli yapmıştı.

1995 yılında bir perşembe günü FBI'ın Seattle ofisinden birileri beni arayıp büronun beni sorgulamak istediğini söylediğinde hiçbir sebep olmamasına rağmen soruşturmanın neyle ilgili olduğunu hemen anlamıştım. Konudan haberdardım çünkü bir ay önce Connecticut'tan bir gazete muhabiri, üniversitedeki bir profesörün yetkililere Tom Robbins'in *Ağaçkakan*'da yazdıklarından –otorite karşıtı görüşleri teknoloji bağımlılığına

* *Unibomber* ya da *Unabomber* olarak bilinen Amerikalı matematikçi, anarşist teorisyen ve eylemci Theodore John Kaczynski'nin yakalandıktan sonra yargılandığı bombalama davaları kastediliyor. (ç.n.)

göndermeler, kanunsuzların romantikleştirilmesi ve tabii ki en açık veren öğe olarak da ev yapımı bombalar için otantik tarifler– ötürü kendisinin (evet, benim) ülke çapında aranan *Unibomber* olma ihtimalinin çok yüksek olduğunu bildirmesiyle ilgili görüşlerimi almak için aramıştı. Gazeteci durumun bir hayli komik olduğunu düşünüyordu, ben de profesörün açıklamalarını Büro beni arayana kadar pek de önemsememiştim açıkçası. Hatta beni aradıklarında bile endişeli değildim ve kibarca onlarla görüşmeyi kabul ettim ve ajanlardan birini ertesi salı, La Conner'daki evime davet ettim. Ama sonra...

Ama sonra, ertesi sabah, *Seattle Post-Intelligencer*'da bir köşe yazarı, müthiş zamanlamasıyla Susan Paynter cuma günkü yazısında *Unibomber*'ın her yerde yayımlanan kapüşonlu sweatshirtlü ve koyu güneş gözlüklü çizimini, benim son zamanlarda çekilen fotoğraflarımdan biriyle –kapüşonlu sweatshirtlü ve koyu güneş gözlüklü– yan yana koymuştu. Aradaki benzerliği gözden kaçırmak mümkün değildi. "Acaba bizim o karıncayı bile incitemeyen Tom Robbins'imiz" diye yazmıştı, "o korkunç *Unibomber* olabilir mi?" Beni tanıyan Susan, bunu bir espri olarak köşesine taşımıştı elbette ama sanırım FBI'dakiler bu şakayı pek komik bulmamıştı.

Korktuğum başıma gelmişti. Tüm hafta sonu gece gündüz daha önce hiç görmediğim koyu renkli bir sedan evimin hem ön hem de arka çıkışını engellenmeden görebilecek bir noktaya park etmişti. Evden sırt çantasıyla ya da elimde bir valizle çıksam çok geçmeden siyah takımlı adamlar yolumu kesip bana haklarımı okuyacaktı. Gözetleme hem izleyen hem de izlenen için oldukça sıkıcı olabiliyor; pazartesi olduğunda artık hâlâ orada olup olmadıklarını merak bile etmiyordum.

Salı günü, adres sormaya gerek duymadan ajanlar kapımda belirdi. İki tane genç, çekici kadın ajandı gelenler. FBI tabii ki aptal değildi, zayıflıklarımı biliyorlardı. Ajanlar da FBI'ın bildiğini artık bildiğimi biliyorlardı. Uzun sohbetimizde bir kez bile benim şüpheli olarak görüldüğümü ima etmediler, yalnızca

benim onlara izleyebilecekleri ipuçları sağlayıp sağlayamayacağımı merak ettiklerini söylediler. Mesela *Ağaçkakan* karakterime ve onun sosyal hayatı dinamitlemesi huyuna ölçüsüz bir hayranlık belirten, *Unibomber* tarzıyla yazılmış bir hayran mektubu (*New York Times*'da son derece uzun mektupları yayımlandığı için tarzından haberdardık). Mesela benim romanda bahsettiğim o alışılmadık patlayıcı tariflerimin (örneğin kahvaltılık gevreğinden bomba) kaynağı.

Tamamen profesyonel bir yüz ifadesiyle dinledikleri için, ne yazık ki daha bir hafta önce cevap verdiğim hayran mektuplarını attığımı ve ne yazık ki kitapta geçen çoğu evde bulunan malzemelerden yapılma bomba tariflerini bana bir arkadaşı aracılığıyla (arkadaşının ismini de tabii ki anımsayamıyordum) ileten Seattle ses mühendisinin adını hatırlamadığımı söylediğimde iki kadın da şaşkınlık ifadesi göstermiyordu. Ama *Ağaçkakan*'ı yazmaya başladığım elektrikli daktiloyu parçalayıp kitabı el yazısıyla yazmaya devam ettiğimi istemsizce anlattığımda, ikisinin de içine bir kurt düştüğünden adım gibi emindim; zira bu tam bir *Unibomber* tarzı teknoloji düşmanlığıydı. Sonra onlara nereli olduklarını sordum ve ikisi de Chicago diye cevap verdi. Yine düşünmeden bir dönem Chicago'da bulunduğumu söyleyiverdim. Bu doğruydu, hava okuluna orada katılmıştım ama işte tesadüfe bakın ki *Unibomber* da öldürücü paketlerin çoğunu Chicago'dan göndermişti.

Çürük Tommy neden böyle cevaplar veriyordu hiçbir fikrim yok ama kendimi şüpheli hale getirmek konusunda son derece başarılı bir iş çıkardığım kesindi. Ajanların gözlerinin arada sırada atölyemdeki yuka çiçeğinin uzun ince yetişmesi için kullandığım sarsak çubuklara, sicimlere kaydığını gördüm ki bu çerçöp *Unibomber*'ın hedeflerine gönderdiği ev yapımı bombaların içeriklerine benzetilebilirdi. Federaller o gün evden ayrıldıklarında bunun onları son görüşüm olmayacağına emindim ve esasen içimdeki sapkın, bu ihtimalden, tüm bu dramadan heyecan duyuyordu.

Gelgelelim ajanlardan tek kelime haber gelmeden aylar geçti, ben de soruşturmalarının nasıl gittiğini sormak için Seattle ofislerine telefon ettim. Niyesini bilmiyorum, kendime engel olamadım. Robot gibi bir ses bana ilk sorduğum ajanın o ofiste çalışmadığını bildirdi. Diğerini sorduğumda cevap yine aynıydı. Elbette daha ayrıntılı bir açıklama yapmadı. Merak etmiştim. Çok merak etmiştim. Kimdi o kadınlar? Kim için çalışıyorlardı? Benden gerçekte ne istiyorlardı? Hayal gücüm tilt makinesinin cehennem versiyonu gibi yanıyordu ve kafamda bir kamyon dolusu tilki birbirini kovalıyordu.

Sonra Noel zamanı ajanlardan birinden bir kart aldım. Normal koşullarda açıkça flört edebileceğim bu ajan anlaşılan pek de zevksiz değilmiş. Bana kendisinin ve dedektif ablasının federal bina bombalaması dosyasını incelemeleri için Oklahoma'ya gönderildiklerini yazmış. Cevap yazdım ama o bir daha hiç yazmadı. Ve nihayetinde *Unibomber* yakalandı ve kafamdaki tilkiler huzura erdi.

| Mucize Delisi

Ağaçkakan'ın satışlarıyla birlikte sonunda sekiz yaşında aldığım o dünya atlasının isteklerini rahatlıkla tatmin edecek kadar para kazanmaya başlamıştım. Yazmaya odaklanmadığımda (araştırma, düzeltme ve bazı yayıncı organizasyonlarına katılma hariç) ve/veya keyif için okumak, sinemaya, Sonics maçlarına gitmek, voleybol oynamak, yoga ve pilates yapmak ve düzenli olarak Cupid's sirkiyle kaçmak (sonumun sirklerde fıstık satmak ya da fillere su vermek olacağını bilerek) gibi program dışı aktiviteler dışında kültürel, gastronomik ya da yalnızca heyecan verici (Afrika gezileri ya da üç kıtada katıldığım raftingler gibi) taze deneyimler edinmek için başka ülkelere gidiyordum.

Tanıdığım en bilge insan olan karım Alexa kelimelere duyduğum aşk ve kadınlara duyduğum sevgi dahil –ve tabii psike-

delik uyuşturucularla ve Tibet/Zen "çılgın bilgelik" felsefeleriyle ilişkim de hariç değil– hayatımdaki tüm ilgi alanlarının aynı yoğun dürtünün bir parçası olduğunu söyler: Ömür boyu süren Büyük Gizem'e (bu Tanrı olabilir de olmayabilir de) kişisel olarak ulaşma arayışı ya da en azından kendimi mucizelere bırakma isteği. Bu gözleme ne karşı geleceğim ne de destek çıkacağım; meraklı okur bunun doğru olup olmadığına kendisi karar verebilir. Şu anda esas amacım Küba hakkında iki kelam edebilmek.

1978 yılında Küba'ya gitmemin sebebi biraz yasak olması (yirmi yıldır hiçbir Amerikalı Küba'ya ayak basamıyor), biraz da Amerikan Devleti'nin küçük ada komşumuz için çizdiği imajın yalnızca Soğuk Savaş propagandasından ibaret olup olmadığını kendi gözlerimle görebilmekti. Açıkçası Büyük Gizem'in işin içinde olup olmadığı hakkında bir şey diyemem ama efsanevi Tropicana gece kulübünde, tatildeki bir Fransız Kanadalı öğretmenle korkunç bir Karayip fırtınası sırasında seviştim ve odada kesinlikle aşkın bir hissiyat vardı. Barry White'ı, Percy Sledge'i, Mantovani'yi ve Sinatra'yı unutun; şimdiye kadar bildiğiniz romantik müzik türlerini unutun: Hiçbir şey tropik bir aşk gecesinde gökyüzünden çatlayan şimşeklerden, kıyamet gibi gök gürültülerinden, birbirini döven palmiye yapraklarından (Afrodit gökyüzünü sallıyordu) ve sağanak yağmurdan daha iyi bir fon müziği olamaz.

Kanada'dan Küba'ya düzenli uçuşlar olduğunu öğrenince arkadaşım James Lee Stanley'i aradım ve onu bu çılgınlığa katılması için ikna ettim. Birkaç etkinliğini iptal etti (kendisi bir şarkıcı ve şarkı yazarıydı), on beş günlük bir gezi ayarladık ve bir ay sonra bir Rus uçağıyla Montreal'den Havana'ya uçtu. José Martí Havaalanı'ndan bir saatlik otobüs yolculuğuyla tatilimizin merkezine, o harika, küçük, deniz kenarı tatil yerine ulaştık, ev sahipleriyle birlikte şişelerce rom tükettik ve çok geçmeden James Lee eline gitarını aldı ve hep birlikte –Kübalılar, Kanadalılar ve biz iki Amerikalı– "Guantanamera"yı söylemeye başla-

dık. Şimdiden çılgınca eğleniyorduk ve henüz bahsettiğim öğretmenle tanışmamıştım.

Aslında James Lee ve ben Küba'da geçirdiğimiz zamanın tümünde çılgınca eğlenmiştik, bu da bizi, bize yerlileri sevdiren Ruslardan ayırıyordu. O yıllarda Küba Sovyetler Birliği'nin Hawaii'siydi. Mesela Ivan'ın çalıştığı Rus traktör fabrikası üretim beklentisini karşıladı ve kotasını doldurduysa, Ivan ve ailesi bu tropik cennette bir tatille ödüllendirilebilirdi. Ivan'ın Küba'yı bir cennet olarak görüp görmediğiyse tartışmaya açıktı. Ruslar hiçbir zaman Latin danslarına katılmıyor, votka yerine yerli rom içmekten kaçınıyor ve sarhoş olduklarında oturup sulu gözlerle eski kederli ulusal şarkılardan söylüyorlardı. Bir otobüs dolu Rus'u sahile giderken görebilir ve yüz ifadelerinden çalışma kampına gönderildiklerini sanabilirdiniz. Yalnız kaldıklarında Kübalılar –dans etmeyi çok çok çok seven sıcakkanlı fıkır fıkır bir halk– Ruslarla "düz kafalar" diyerek dalga geçiyorlardı.

Gezimiz sırasında fark ettik ki Kübalılar, Sovyet devletine ihtiyaç duyduklarında yanlarında oldukları için derin bir minnet duyarken, Rus halkını bir şekilde küçümsüyorlardı. Ve bunun tam aksine, Amerika devletinden nefret ediyor ama tek tek Amerikalılara karşı samimi bir sevgi besliyorlardı. Bu çatallanma, aslında Küba tarihini ve Amerika'nın adaya karşı uzun dönemler süren baskıcı tutumunu biliyorsanız, son derece mantıklı gelecektir zaten. Ama o konulara girmeyeceğim. Küba'ya büyük bir sempati, hatta hayranlık beslesem de olumlu hislerim onun sosyalist ekonomisine kadar uzanmıyor, zira o ekonomi modelinin sertlik ve tektipliliğini de baskıcı buluyorum. Bizimki gibi kapitalist ülkelerdeki tüketim kültürünün insanın ruhunu öldürdüğü doğru ama çeşitliliğin ve seçme şansının olmaması da ruhu benzer şekilde zayıflatıyor.

Havana'daki tek pizza salonu, legal olmasına rağmen bira satmıyordu. Herhangi bir birahanede meze yemek mümkün değildi. Eğer bir taksi çevirirseniz yalnızca sürücünün gittiği yöne doğru gitmek isterseniz taksici sizi kabul ediyordu. Tak-

siciler günde kaç yolcu alırlarsa alsınlar aynı parayı kazanıyor, tüccarların beklenenden daha fazla ürünü olsa da tek kuruş daha fazla para kazanmıyorlardı. Peki, ortalama vatandaşlar bu sabit reçeteyle mutlu muydular? Hepsinin zalim diktatör Fulgencio Batista'yı düşürdükleri ve onu destekleyen Amerikalı işadamları ve mafya babalarını sürdükleri 1959 devriminden duydukları azılı (ve anlaşılabilir) gurura rağmen, ben yine de bundan şüphe duyuyordum. Kübalılar James Lee'ye ve bana güvendiklerini hissettiklerinde kendilerine bir şekilde kasetçalar, radyo, rock albümleri ya da kot pantolonlar getirmemiz için bizi sıkboğaz etmişlerdi.

Bu dünyada politikanın yerine geçen şeyler var ve bunlar maddi şeyler de olabiliyor, insanın ruhunun özgürleşmesini destekleyen canlandırıcı şeyler var ve ham, gelişmemiş bir düzlemde bu şeyler Gizem'e ulaşma arzusunun temsili olabilir.

Quebecli Suzette'e rağmen, Küba'daki en canlı anım mekanik ve dilbilimsel bir hatayla ortaya çıktı. Domuzlar Körfezi'ne yapılan bir gezi sırasında eski otobüsümüz küçük bir kasabanın kıyısında durdu. Gün ortasıydı, cehennem gibi sıcaktı ve motoru yeniden çalıştıramayan şoförümüz otobüsten inip kendimize mümkünse gölge bir yer bulmamızı söyledi. Meydandaki tek bir ağacın gölgesine sığıştık ve şoför motorla boğuşurken uzun bir bekleyişe kendimizi hazırladık. Domuzlar Körfezi'nin kötü talih saçtığını biliyor olmamız lazımdı.

James Lee gitarını çıkardı, tıngırdatmaya ve hafif hafif mırıldanmaya başladı. O zamana kadar kasaba terk edilmiş gibi görünüyordu. Meydanda tek bir insan belirtisi bile yoktu. Bazıları Castro'nun tüm kasabayı şeker kamışı kesmeye yolladığını iddia etti, diğerleri bunun bir Amerikan propagandası olduğunu söyleyerek karşı çıktı. James Lee çalmaya devam etti. Ve yavaş yavaş, ağır ağır, tek tek –önce çocuklar, sonra yetişkinler– evlerinden çıkıp meydanda toplanmaya başladılar. James Lee sabit duran Fareli Köyün Kavalcısı'ydı sanki.

James daha sesli çalmaya, insanlar daha da yakına gelmeye başladı. Ve çok geçmeden ortam önceden planlanmamış bir fiestaya dönüşmüştü bile: Onlarca insan hepimizin bildiği tek şarkı olduğu için "Guantanamera"yı bağıra çağıra söylüyordu. Rus olmadığımız kesindi ama ikimizin Amerikalı olduğunu da hemen anlayamadılar, çoğu daha önce hiç Amerikalı görmemişti. Ama Rock'n Roll'u biliyorlardı, gizlice ve riski göze alarak Miami radyolarını dinliyorlardı. Ayrıca Chiclets'i* de biliyorlardı. Vay canına, Chiclets'i biliyorlardı! Bir yerlerde bir şekilde o küçük paketli renkli şekerli sakızlara rastlamışlar ve onları Amerika'yla ilişkilendirmişlerdi. Özgürlüğün ülkesi ve Chiclets'in anavatanı!

James Lee'yi bölmekten çekinen çocuklar –Küba'da asla müziğe müdahale edilmez– etrafımı sarmış Chiclets istiyorlardı. Pratikte neredeyse hiç İspanyolca bilmiyordum, bildiğim her şey Küba'da anlaşılmayan Meksika terimleriydi; California'da bazı dükkânların vitrinlerinde SI HABLA ESPANOL yazdığını görmüştüm; bu ifadeyi her zaman, "İspanyolca konuşabiliyoruz" anlamına gelen "İspanyolcamız var" olarak algılamıştım ve "konuşmak" anlamındaki *hablar* sözcüğüyle "var" anlamındaki *haber* sözcüğünü hep birbirine karıştırıyordum. Bu yüzden de çocuklara yanımda Chiclets olmadığını anlatmaya çalışırken, "*No habla Chiclets*" deyip durdum ki meğer aslında, "Chicletsce konuşamıyorum" diyormuşum.

Aslında yalan değildi, gerçekten de Chicletsce bilmiyordum. Ama sonra Kübalıların beni bir tür kaçık Yanki olarak görmeye başladığını sezince, "Neden olmasın?" dedim kendi kendime. Chikletscenin nasıl tınlayabileceğini düşünerek temel Chiclets sözlüğünü yaratmaya başladım. Hâlâ yarattığım o küçük dilin birkaç sözcüğünü hatırlıyorum (kelimeler *Beowulf*** çizgi film karakteri bir fare tarafından okunuyormuş gibi tınlıyordu) ama

* Jenerik marka haline gelen, İngiltere çıkışlı, dünya çapında ünlü bir şekerli ve renkli sakız markası. (ç.n.)

** *Beowulf*, bilinen en eski İngiliz destanıdır. Beowulf adındaki güçlü bir İskandinav (Geat) savaşçısını konu alır. Şiirsel, epik bir anlatım tercih edilmiştir. (y.h.n.)

yalnızca dört beş Cuba Libre içtikten sonra telaffuz edebiliyorum.

Akıcı konuşamasam da pek çok dil hakkında az çok fikrim var ama çeşitli sonuçlarla bir sürü dili de elime yüzüme bulaştırabiliyorum. Mesela Paris'te ilk defa tek başıma yemek yediğimde lehimde sonuçlanabilecek bir hata yaptım.

Muhteşem ve pahalı yiyecek mekânlarıyla dolu şehirdeki en sevdiğim bütçeme uygun restoran Polidor'da menüyü dikkatle okudum ve kremalı dana etinin güzel göründüğüne karar verdim. Ancak ziyadesiyle sevimli garson kız siparişimi almaya geldiğinde *veau en crème* diyeceğime, *vous en crème* dedim ve kızın kendisini kremalı bir halde sipariş etmiş bulundum.

Elbette zaten aslında istediğim şey de oydu. Tıpkı *no habla Chiclets* gibi, bu da son derece dürüst bir ifadeydi ve Freud, Tanrı kalbini kutsasın, bu dürüstlüğü derhal anlayabilirdi. Fransız garsonda hatamı doğal karşıladı ve şaşırmadan, kıkırdamadan ya da kızarmadan siparişimi not edip bana kremalı dana etimi getirdi. Yemek tabii ki lezizdi ama dil sürçmesinin farkında olarak yediğim için, olası diğer sonucun hayalini kurmadan edemedim ve biraz memnuniyetsiz hissettim.

Çiğnenebilir ve yenebilir maddelerle ilgili dil sürçmeleri elbette sadece bana özgü değil. 1963'te Almanya'daki o tarihi günde John F. Kennedy'yi düşünsenize.

Biliyorsunuz ki "Berliner", her ne kadar Berlinli anlamına gelse de aynı zamanda bir tür Alman pastası. Alman dilinde, uluslardan bahseden ya da insanların nereli olduklarını belirten sözcüklerin önüne herhangi bir ek konulmaz. Öte yandan, doğal olarak ekler tatlı isimlerinin önünde kullanılabilir. Bu yüzden de muzip dilbilimciler Başkan Kennedy'nin o gün kurşungeçirmez bir limuzinden inip, kaşmir ceketinin düğmelerini ilikleyip kalabalığın önüne çıktığında, asil, tutkulu ve sevgi dolu bir tavırla, kuşatılmış bir şehre dayanışma dileklerini su-

narken, "*Ben bir Berlinliyim.*" yerine, "Ben bir Alman pastasıyım." dediğini söylüyorlar.

Bazılarıysa –çoğunlukla ağırbaşlı liberaller– bu yorumların kusursuz bir devlet adamının saygınlığını karalama girişimi olduğunu iddia ediyor. Bence bu doğru değil. Hatta kendi bakış açımla, tam tersi doğru. Tat alma duyumu gezegenin her yerinde hem leziz –mesela siyah mantar soslu *foie gras* kreması (Paris) ya da taze yaban çilekli *zabaglione* (Roma)– hem de zorlayıcı –kar kurbağası yağı kreması (Hong Kong) ve kırmızı karınca larvası (kuzey Tayland)– lezzetlerle kullanma şansına eriştim. Ama doğrusunu söylemek gerekirse tüm bu evrensel gastronomi turumda hem damağımı hem de gözümü Alman pastasından (o tombul şapkalı pastadan, o kusursuz daireden, o cennetin hamur kubbesinden, o tatlılıkla şişmiş kadın memesinden, o kremanın şanlı dünyasından, o kızıl boyunlu kalori bülbülünden, proletaryanın damağını tutuşturan güneşten, besin tekerleğinin merkez çarkından, bu kan pıhtısıyla dolu vampir çerezinden, o asker paltosu giymiş palyaçodan, o kızıl kuşaklı yağlı kızarmış yumurtadan, o kahvaltı mehtabından, o kabarık keseden, o çilekli çalar saatten, o tek boynuzlu at dışkısından, o yağın özünden doğan mücevherden, o kör ama yine de her şeyi gören Homerosvari gözden, o küreden, o kozadan, o taçtan, o rahimden, o yumrudan, o kâseden... neyse, anladınız herhalde) daha fazla şenlendiren bir yiyeceğe –belki yalnızca domatesli sandviç hariç– rastlamadım.

Bilinçli mi bilinçdışı mı söyledi bilmiyorum ama JFK kendini Alman pastasından daha geniş kapsamlı, daha demokratik içerikli bir şeyle tanımlayamazdı. Düşünsenize, ardında bıraktığı isim, hatta dünya barışı, o gün, "*Ich bin ein Berliner.*" değil de "*Ich bin ein Kraut.*" (Ben bir lahanayım) ya da "*Ich bin ein Kartoffelpuffer.*" (Ben bir patatesli gözlemeyim) deseydi ne yönde etkilenirdi?

Az önceki itiraflarımda da açık ettiğim üzere (Chicletscenin yazılı bir dil olmaması hem okur hem de benim için iyi bir şey

galiba) konu yemek olduğunda hiçbir zaman çekingen değilim. Son yıllarda hayvan krallığının ölmüş üyelerinden lokmalar almak konusunda son derece isteksizim ama gezilerimde yalnızca bir kez, egzotik bir gıdanın tadına bakma fırsatından kaçındığımı hatırlıyorum. O da Yamyamların Kralı olarak hüküm sürdüğüm bir gün (şaka yapmıyorum), vatandaşlarımla birlikte (evet, *vatandaşlarım*la) akşam yemeğine davet edildiğim zamandı.

Sumatra'nın kuzeybatısında küçük bir grupla birlikte –sekiz nehir raftingi müşterisi, Sobek/Dağ Gezisi'nden (California merkezli bir macera şirketi) dört rehber ve boş zamanlarını Louis L'Amour kovboy romanları okuyarak geçiren, İngilizce konuşan Endonezyalı bir ormancı– orangutan, gergedan, kaplanlara ev sahipliği yapan ve Japon kereste şirketlerinin sürekli tehdidi altındaki, Asya'da kalan en geniş tropik yağmur ormanını kesen Alas Nehri'ni geçen ikinci grup olmaya niyetliydik.

Macera gezileri tanımları itibariyle önceden ne olacağı bilinemez gezilerdi ve buğulu bir şafak vakti, güneş L'Amour'un silahlı soyguncularından daha beter hale gelmeden evvel, şişme botlarımızı denize indirebilme ümidiyle, bilinmeyen bir üreticinin burnu büyük tavırlı aracıyla Berastagi'den yola çıktık ve kendimizi tesadüfi antropolojik tali bir rotada bulduk. Asfaltın bittiği yerden çok da uzak olmayan çalılarla dolu tepelerden birinde çiş molası verdiğimizde, Mobil Oil'den şaşırtıcı biçimde duyarlı bir saha jeoloğuyla karşılaştık. Jeolog bize çok sık rastlanmayan ve gün boyu sürecek olan bir mezardan çıkarma ayinin, eskiden (?) yamyam olan Karo Batak kabilesinin yaşadığı ıssız bir köyde, birazdan gerçekleşmeye başlayacağını çok içten bir heyecanla söyledi. Her ne kadar kendisi bize katılamayacağından ötürü üzgün olsa da eğer ilgiliysek, bizim için köyü tarif eden bir harita çizebileceğini belirtti. Elbette ilgiliydik. Petrolcü jeoloğun talimatlarını izleyerek bir hayli kötü bir toprak yolu sonuna kadar takip ettik ve sonra *National Geographic*'in

ıslak rüyalarını süsleyen köye varabilmek için sekiz kilometre de (göreceğimiz şeye değse bari) yürüdük.

Karo Batak, o zamanlar bazı bazı gelen petrol araştırmacılarından, kerestecilerden ya da yolunu şaşırmış Hıristiyan misyonerlerden başka mavi gözlü şeytanlarla karşılaşmamıştı. Yine de bir anda köylerinde beliren bu yabancı kalabalığı oldukça içten bir misafirperverlikle karşıladılar. Hatta bu konukseverlikleri o kadar samimiydi ki, kabile liderleri o gün için misafirlerden bir kral ve kraliçe seçeceklerini duyurdu.

Güçlü ve bir o kadar da iyi huylu olduğu her halinden belli, tecrübeli Colorado Nehri rehberi Beth'in kraliçe olması son derece mantıklı bir seçimdi. Ama kral olarak neden beni seçtikleri konusunda en ufak bir fikrim yok. Edebi şöhretimle bir ilgisi olmadığı kesin; gerçi bazı romancıların *sözlü* yamyamlar oldukları, kokteyllerde ya da eleştirilerde birbirlerini doyumsuzca ısırıp kemirdikleri doğrudur. Her neyse, ev sahiplerimiz bizi cinsiyete göre ayrılmış uzun barakalara götürdü ve orada kraliyet peştemalleriyle ve başka renkli giysilerle donatıp, boyunlarımıza ve kollarımıza 10-15 kiloluk altın mücevherler –köy hazinesi– taktılar. (Üzerimizdeki altınlarla kaçamayacak kadar ağırlaştığımızdan eminlerdi sanırım.)

Daha sonra esas barakaya törensel bir geçiş yapıldı. Bu barakada, aileleri, ruhlarının Karo Batak cennetine uğurlanması ayinini düzenleyebilecek kadar para biriktirene dek geçen yedi yıl boyunca toprağın altında yatan kabile üyelerinden arta kalanlar sergileniyordu. Kemikler sevgiyle yıkandı, kurutuldu ve yedi temiz yığın haline getirildi, her yığının üzerinde Cadılar Bayramı dondurmasının üzerindeki kiraz gibi duran birer kafatası vardı. Ve sonra ayin başladı.

Baraka duvarlarının dibine çömelmiş bir sürü nine görüntülü ihtiyar kadın betel cevizi çiğniyorlardı ve inanması güç olsa da onlara katılmanın ince bir davranış olacağını hissettim. Nineler kocaman dişsiz sırıtışlarıyla memnuniyetlerini gösterdiler. Fark etmem çok sürmedi: Ah be yavrum, betel cevizini Chiclets

mi sandın? Kireç macunuyla (bizim top sahaları ve tenis kortlarındaki çizgileri çekmek için kullandığımız madde) sıvalı bir yaprağa sarılmış betel cevizi ağzımı tamamen uyuşturdu, dişlerimi ve dudaklarımı matador mendili rengine boyadı ve dişetlerimde günlerce iyileşmeyecek yaralar açtı ama aynı zamanda bana "vatandaşlarımla" birlikte dans etme enerjisi de verdi, zira çoğumuz o mezar dondurmalarının etrafında defalarca çember çizerek törensel danslar ediyorduk.

Dans adımları sürekli kendini tekrarlıyordu, öğrenmesi kolaydı; davulculardan ve flütlü yılan oynatıcılardan oluşan iki grubun yaptığı müzik eşliğinde, gerçekten bütün gün dans ettik. Yıllarca akrabalarını –bu defa kalıcı olarak– yeniden gömme töreni için didinen müteveffa yakınları, tek bir saniyeyi bile boşa geçirmek istemiyorlardı.

Akşamüstüne doğru müzik aniden durdu, dansçılar gevşedi ve bütün kabile üyeleri ayin başarıyla tamamlanmış gibi bir rahatlığa büründü. Kraliçe Beth artık dans etmeye zorlanacağını düşündüğünden mi, betel cevizi yemek zorunda kalmamak için mi (gerçi bir tek ihtiyarlara –ve bana– özgü bir şey gibi görünüyordu bu) yoksa daha kötüsü, kraliyet eşinin kendisinden evlilik vazifelerini yerine getirmesini talep etmesin diye mi bilinmez ama ayin boyunca gizlendiği barakanın karanlık köşesinden çıktı. Rafting grubumuzun üyeleri artık gitme vaktinin gelip gelmediğini anlamaya çalışırcasına birbirlerine bakışlar atıyorlardı. Ve işte o an, barakanın merkezinde yanan kömürlerin üzerinde koca bir kazan ve kazanın içinde grinin gölgesinden daha gri renkte kabarcıklar çıkaran bir et piştiğini gördük. Anlaşılan o ki yamyam köyünde yemek zamanıydı. Gitme vaktimiz kesinlikle gelmişti.

Doğrusunu söylemek gerekirse Karo Batak insan yemek için biraz fazla masum, fazla evcil görünüyordu ve tersi yönündeki haberlere (komşu kabilelerden yayılan dedikodular) rağmen Endonezya devleti kabilenin dört nesildir kendi ahbaplarını yemediklerini söylüyordu. Kabilenin bir kısmı Hıristiyanlaştı-

rılmıştı (ki bu da Komünyon'u* seviyorlardır herhalde diye düşünmeme sebep oluyor) ve Karo Batakların zihni anlaşılamaz bir biçimde satranca meyilliydi, öyle ki oyunun kuralları kendilerine öğretildikten sonra Avrupalı satranç ustalarıyla eşdeğer oynamaya başlamışlar. Düşünün artık. Yine de o korkunç gri et suyunu gördüğümüz an müsaade istedik. Beth ve ben peştemallerimizi çıkarttık, altınlarımızı teslim ettik (yalnızca kafamıza taktıkları parça Las Vegas'taki bir rehinci dükkânını satın alabilirdi) ve hükümdarlığı terk ettik. Köydeki herkesin elini tek tek sıktıktan sonra aracımıza giden o uzun çamurlu yoldan yürümeye başladık.

Kazandaki et en kötü ihtimalle köpek etiydi. Ya da maymun. Ama büyük ihtimalle tavuktu. Olsun, ben yine de günün birinde Sumatra'nın kaplanlı tepelerinden birinde Yamyamlar Kralı'nın vahşi asasını kullandığımı iddia etmekten vazgeçmeyeceğim. Ve bu iddialarıma inanmayacaklara karşı da hazırlıklıyım; Karo Batak'ın antik ve geleneksel lanetini savuracağım yüzlerine: "Akrabalarının etini dişlerimin arasından toplayacağım."

Karo Batak'la samimi ilişkiler içine girmeden iki gün önce orangutan rehabilitasyon merkezini ziyaret etmiştik. Kimse o büyük kızıl maymunların bazı Darwinist tesadüfler üzerinden Lindsay Lohan'ın akrabası olabileceğini düşünmeden sizi hemen uyarayım, orangutanların en büyük belası içki ya da uyuşturucu değil. Bu primatlar çok daha tehlikeli bir şeye bağımlılar: İnsana. Bir Betty Ford Kliniği'nde kurtulunmaya çalışılan şeytanın Betty Ford'un ta kendisi olduğunu hayal edin.

Bebek orangutanların harika ev hayvanları oldukları söylenir. Şapşal güzelliklerinden –Homer Simpson, Lucille Ball ve Gerber Bebeğinin karışımı– ötürü Chicklets dilini bildiklerini düşünebilirsiniz. Ama onlar bebek primat sesleriyle mırıldanıp,

* Hıristiyanlıkta son akşam yemeğinin anıldığı ayin. Kiliselerde düzenlenen ayinde "İsa'nın bedeni"nin simgesi olarak ekmek, "İsa'nın kanı"nın simgesi olarak da şarap tadılır. (ç.n.)

mızıldanıp durur ve bu esnada da cömert sarılmalar ve öpücükler verdikleri insan sahiplerine fazlasıyla bağlanırlar. Büyüdükçe sevgilerinde bir azalma olmaz ama daha yetişkinliğe erişmeden o kadar kuvvetli hale gelirler ki sarılmalarıyla kaburga kemiklerini, oyunculuklarıyla mobilyaları kırabilirler. Evde genç bir orangutan beslemek varlıklı Endonezyalılar için uzun süreli bir moda, bir statü gösterisi olmuş olmasına ama tam anlamıyla ev yıkıcı bir yaratığa dönüştükleri yaşa gelene kadar.

Sumatra'da evde orangutan beslemeyi yasaklayan bir kanun var ancak 1949'a kadar adayı kontrol eden Hollandalılar yasayı ihlal eden varlıklı Endonezyalıların ayarsız ergen maymunlarını devlete "bağışlayabilecekleri" bir program geliştirmişti. Böylelikle orangutan sahibi cezalandırılmayacak ve itibarı zedelenmeyecekti (cemiyetlerinde önemli bir meseleydi bu), maymun da rehabilitasyona gidecekti. Adanın başkenti Medan'ın doğusunda bir doğal yaşam ormanında orangutanların insan bağımlılığından kurtulmalarına, insana karşı mesafe hatta korku duygusu geliştirmelerine ve aşamalı olarak vahşi yaşama uygun hale gelmelerine çalışılıyordu. Ormanın bazı yerlerine yüksek platformlar kurulmuştu ve her sabah erken saatlerde bu platformların üstlerine henüz kendi kendilerine hayatta kalmayı öğrenmemiş maymunlar için muz ve süt bırakılıyordu. Bizim gibi besleme istasyonlarının olduğu yerlere kadar yürüyüş yapan ziyaretçiler orangutanların devletin kendilerine ödediği nafakayı toplamak için daldan dala zıpladıklarını duyabiliyorlardı.

Daha önce de ima ettiğim gibi, doğal yaşam alanı, yerleşim yerlerine bir hayli uzaktı. Güneşin doğuşuyla birlikte besleme noktalarına yürüyüş yapabilmek için gece orada kalmamız gerekiyordu. Hollandalılar ormana iki Batı tarzı ev yapmışlardı; birinde ormanda çalışan görevliler kalıyordu, diğeriyse misafirler için boş bırakılmıştı; boş bırakılmıştı derken, gerçekten boş, tamamen mobilyasız, bomboş. İki odalı misafirhanede çıplak yerde uyku tulumlarımızla uyumak zorundaydık. Gelgelelim mutfağı geçince, ormanın başladığı yerin hemen kena-

rında ayrı girişli küçük bir oda daha vardı ve odada bir karyola vardı. Bu geziye çıkmadan kısa süre önce voleybol sahasında belimi sakatlamıştım, bu yüzden de rehberlerimize omurgam aşkına o odada uyumak istediğimi söyledim. Dürüst olmam gerekirse belim sakat olsa da olmasa da daha izole yerlerde uyumak istememin esas sebebi uykumun ziyadesiyle hafif olmasıydı: Pencereme bir sinek konsa ya da birisi cama kibrit tanesiyle hafifçe tıklatsa anında uyanırım. Tabii ki beni uyandırmanın yollarından biri de yanımdaki yatakta horlamak. Ve daha önce Afrika'da birlikte kamp yaptığımız Koca Jim Pleyte'nin dünya çapında bir horlayıcı olduğunu biliyordum.

Ama rehberlerimiz görevlilerden küçük odada uyumam için izin istediklerinde reddedildiler. Oranın orman çalışanlarına ayrıldığını söylediler. Yatma vakti yaklaştığında ve odanın hâlâ boş olduğunu gördükten sonra Beth odayı benim adıma bir kez daha talep etti. Ve bir kez daha reddedilince ısrar etmeye devam etti. Beth asla pes etmezdi. Nihayetinde görevli gönülsüzce razı oldu. Uyku tulumumu çıplak yerden topladım ve karyolanın keyfini sürdüm.

Tamam, şimdi hikâyeyi bir hafta ileri saralım. Nehirde geçirdiğimiz uzun bir günün sonrasında Alas kıyılarına kamp kurmuştuk ve yaktığımız ateşle ısınmaya çalışıyorduk ki iki orman görevlisinin motorlu bir kanoyla yanımızdan geçtiğini gördük. Civardaki vahşi doğa hakkında sorular sormak için ormancıları yemeğe davet ettik. (Mesela ben kaplan görmeye can atıyordum.) Yemekten sonra, geldiğimizden beri Sumatra'da neler gördüğümüzü sordular (o sırada bizim grubun ormancısı Louis L'Amour'dan geçici olarak ayrılmıştı ve konuşmaları tercüme ediyordu). Orangutan rehabilitasyon merkezinde bir gece kaldığımızı anlattık. Ve ormancılardan biri sordu: "Lanetli odayı gördünüz mü?"

"Lanetli" oda mı? Hey! O anda hepimiz hangi odadan bahsedildiğini anlamıştık, ormancılar anlattıkça tüm gözler bir onlara bir bana gidip gidip geliyorlardı. Küçük oda her zaman

boştur, dediler, orada kimse uyumaz. Neden? Çünkü geçmişte defalarca, çok uzun siyah saçlı, güzel, çıplak bir kadın odanın arka tarafındaki dar boşlukta belirmiş, odada kalan ormancıyı çağırmış ve ormanın içlerine doğru götürmüş. Onu takip edenleri bir daha gören olmamış.

Bunları gayet ayık bir inançla anlatıyorlardı ve o ortamda –aslında genel olarak Sumatra'da– bunun doğru olduğuna inanmak, Seattle'da ya da hatta Apalaş'ta inanmaktan çok daha kolaydı. Endonezya'nın iç bölgelerinde tekinsiz bir hava, karanlık bir gizem, doğaüstü güçlerin oralarda ziyaretçilerin tüylerini ürpertmekle meşgul olduğu hissi vardı, yerlilerin batıl korkularını öyle kolayca reddedememenizi sağlayan bir hassaslık hâkim oluyordu aklınıza. Ormancılar lanetli odadan bahsederken gruptakilere anlamsız bir tedirginlik çökmüştü ve herkes, o odadan sağ kurtulabilen bana, hikâyeye eklemek istediğim bir şey olabilir mi acaba diye bakıyordu. Söyleyecek bir şeyim yoktu.

Yoktu. Ama neden yoktu. Çocukluğumun Sheena* fantezilerini beklenmedik bir şekilde yeniden canlandıran o orman kızı neden beni de almaya gelmemişti? Konuyu uzun uzadıya ele aldıktan sonra kendimce neden reddedildiğime dair birkaç teori oluşturdum. Birincisi, belim sakattı, bu da müstakbel bir âşık için uygunsuz bir durumdu. Dahası, bel ağrımdan ötürü geceleri yatmadan bünyede uyku, sersemlik ve gevşeme yaratan *Percocet* içiyordum. Dolayısıyla kadıncağız aslında belki de gelmişti ve ben onun seslenmelerini duymamıştım yahut beni o halde görüp hiçbir şekilde işine yaramayacağımı düşünüp geri dönmüş olabilir.

Sonra bir de mantarlar vardı. Sumatra'da, Borneo'da ve o bölgede birkaç yerde daha, gerçekten karanlıkta ışıldayan fosforlu kaya mantarları vardı. O akşamüzeri plansızca yaptığımız orman yürüyüşünde bir ağaçtan kopmuş ve kurumuş beyzbol sopası büyüklüğündeki bir dalın üzerinde bu ışık saçan mantar

* Ormanlar Kraliçesi Sheena, Amerika'da ünlü bir çizgi romandır. (ç.n.)

türüne rastladım. İçgüdüsel olarak hemen dalı kaptım ve kaldığımız yere getirip, organik bir gece lambası olması ümidiyle odamın kapısının girişine koydum. Mantar benim romantik duyularıma hitap etti etmesine ama kim bilir, belki de bilmediğimiz bazı bitkisel gizemlerden ve/veya mitolojik sebeplerden dolayı öldürücü orman perisinin yanıma gelmesini engelledi.

Pek de düşünmek istemediğim bir ihtimal daha vardı tabii; orman perisi basitçe beni fiziksel açıdan çekici bulmamış olabilirdi. Küçük odanın çıplak duvarında misyoner bir bültenden ya da belki bir pazar okulu broşüründen yırtılmış renkli bir resim asılıydı; üzerinde hiçbir şey yazmayan resimde İsa ay ışığının altında tek başına dua ediyordu. Bir Baptist olarak yetiştirildiğimden, sahnenin İsa'nın çarmıha gerilmeden önce gece dua etmek için gittiği Getsemani Bahçesi'nden olduğunu fark ettim. Birisi resimdeki şeylerin dış hatlarının üzerinden kalemle en çok ay ışığının üstünde durarak geçmişti. Sanatsal bir perspektifle bakınca bu süslemelerin oldukça enteresan bir etkisi vardı. Bu karalamalar sayesinde normalde son derece sıradan olan resme, estetik ve duygusal derinlik katılmıştı. Resmi hatıra olarak yanımda götürmeye karar verip duvardan indirdim.

Ancak o akşamın ilerleyen saatlerinde, resme el koyduğum için huzursuzlanmaya başladım ve uyumadan önce resmi arka cebimden çıkarıp yerine tekrar astım. Şimdi orada, nehrin kıyısındaki kamp ateşinin yanında, resmin o lanetli odaya içinde kalanları dişi şeytandan korumak amacıyla asılmış olabileceğini düşünüyordum. Eğer öyleyse, İsa benim bu sıska beyaz kıçımı kurtarmış olabilir.

Herkes bu olayın örgütlü dinle arama koyduğum mesafeyi azalttığını düşünmeye başlamadan hemen açıklama yapayım: Elbette İsa'nın sonsuz varlıklı ve güçlü teolojik kurumların kuklası olduğunun farkındayım ve İsa diye andığımız Yeşu bin Meryem'i en azından teolojik açıdan dini bir figür olarak görmüyorum. O, daha çok, felsefi önermeleri ve davranışsal na-

sihatleri (ölümünden on yıllar sonra onun ağzından söylenmediğini varsayarsak) Çin'de, Hindistan'da ya da İran'da aynı dönemlerde yaygın olan diğer büyük ruhani öğretilerden çok da farklı olmayan Musevi bir gezgindi. Bununla beraber, onun görsel bir simgesi bir dişi şeytanı püskürtecek kadar kuvvetli olabilir miydi? Elbette bu son derece mantıksız ama belki de Kurtarıcı prototipinin uzayın solun ve zamanın sağında bir yerlerde, bazı boyutlararası geçişlerle güçlenmiş aurası, evrensel baştan çıkarma büyüsünü mat eden kutsal bir kıvılcım çakabiliyordur. Kim bilir.

Lanetli kadına gelince, bugün hâlâ onun hakkında farklı düşüncelerim var. Rehabilitasyon merkezi evcilleşmiş orangutanlara tekrar vahşileşmeyi öğretme amacıyla kurulmuş. Belki kadın da erkekleri aynı amaçla ormana çekiyordur.

Her ne kadar söylentiler kemik kemirdiklerini ve ilik emdiklerini söylese de (eğer hâlâ varlarsa), vahşilik konusunda hiçbir derse ihtiyacı olmayan göçebe Sarı Yaprak İnsanları'yla kıyaslandığında, Karo Batak kabilesi Harvard eğitimli sosyete sayılabilir. Sarı Yaprak İnsanları o kadar ilkel ki, aslında kendilerine koydukları bir isim bile yok. Varlıklarını, eşim Alexa ve bir grup arkadaşla birlikte (bir başka Sobek gezisinde) 1995'te Tayland'ın kuzey tepelerinin derinliklerindeki Ban Huai Yuak'taki bir Hmong köyünde kaldığımızda öğrendik.

Bu köy de aslında gayet ilkel olmasına rağmen (elektrik, su ya da motorlu hiçbir araçları yoktu) dış dünyadan haberdar ve oldukça misafirperverdi. Onlarla kaldığımız iki gecenin ilkinde Hmonglar bizim için bir hoş geldin töreni düzenlediler; törende geniş bir şenlik ateşinin etrafında çok çok yavaş ilerleyen bir dans edildi ve bize kendi danslarını öğrettiler. Borçlu hissettiğimizden, Alexa'yla onlara bildiğimiz en basit Batı danslarını öğrettik: Meksika şapka dansı ve tavşan dansı. Sonuç pek şık olmadı tabii. Hem zihinsel hem de fiziksel olarak hareketlere hiç de uygun olmayan yerliler, gösterdiğimiz dansları hiç mi hiç

beceremediler; bizim onların danslarını beceremediğimiz gibi. İşte bu yüzden bir gün mutlaka Tayland'ı görmelisiniz, orada kimse tavşan dansı yapmıyor!

Ertesi gün erken saatlerde köyün gözcülerinden biri, normalde boş arazi olan uzak tepelerden birinden duman çıktığının haberiyle köye geldi, gözcü Hmong, Sarı Yaprak İnsanlarının civarda olduğunu düşünüyordu. Derhal yanımızda daha önce bu küçük kabileyle bir kez iletişim kurabilmiş bir Hmongla yola çıktık. Sarı Yaprak İnsanları'nın ne kadar küçük bir kabile olduğu bilinmiyordu ama Tayland'da ve Laos'ta iki ya da üç grup halinde yaşayan yüz elliden daha az sayıda insanın hayatta kaldığı tahmin ediliyordu. Ağaç yapraklarından ve topladıkları çer çöpten yaptıkları barınaklarda kısa süreli ikamet ediyor ve yapraklar sarıya dönmeye başladığında –bu normalde iki hafta sürer– derhal yer değiştirip yeni barınaklar yapıyorlardı; çünkü ölen bitkilerin yakınlarında yaşamanın fena halde kötü şans getirdiğine inanıyorlardı. İsimleri de buradan geliyor.

Tayland devleti kabileyi asimile etmeyi denemişse de başarısız olmuş. Hıristiyan misyonerler onları dönüştürme konusunda çaresizlikle havlu atmış ki bu dirençleri başta saygımı kazanmıştı ama aralarına girdikten sonra (kilometrelerce tırmanış ve sonra inişten oluşan zorlu bir yolculuk ardından), gerçekten de bir maymun hızında ve çevikliğinde ağaçlara tırmanma becerileri hariç, onları takdir edebilmem çok zordu. Mantarbilime olan ilgime rağmen vücutlarında büyüyen mantarlar beni o kadar az büyüledi ki karanlıkta ışık saçıp saçmadıklarını bile merak edemedim.

Gördüğümüz grupta belki otuz kişi vardı ve yalnızca içlerinden bir tanesi rehberimizle konuştu. Getirdiğimiz domuz etini onlara verdiğimizde derhal bir palayla parçaladılar, yapraklara sardılar ve ateşe attılar. Onlara göre yeterince piştikten sonra, ateşten çıkarıp kabile üyelerine dağıttılar. Bize ikram etmeyi bırakın, bir tanesi bile ne bir teşekkür etti ne de hediye için bir gülümseme, sıcak bir mimik gösterdi. Hatta habersizce

yanlarında belirdiğimizde de ne bizi karşılamış ne de gelişimize şaşırmışlardı. Aynı şekilde giderken de tabii ki bizi uğurlamadılar. Sanki biz oradan ayrıldıktan sonra hafızalarında bize dair hiçbir şey kalmayacakmış gibi bir halleri vardı. Sanki Charleston Oteli'ndeki resepsiyonisttiler ve biz de Neil Young'lardık.

Hmonglardan hediye olarak gelen iki palayı kullandıkları ve tuhaf giysi parçaları giydikleri için (muhtemelen çıplaklıklarından travmatize olan misyonerlerin kendilerine verdikleri soluk tişörtler, yırtık şortlar) Sarı Yaprak İnsanları teknik olarak Taş Devri kabilesi şeklinde tanımlanamazlar. Ama diğer bütün konularda onları Neandertallerden ayırt etmek bir hayli zor olurdu. Ne saat yerine kullandıkları bir aygıt ne de bir takvimleri var, mevsimlere isim vermemişler, zamandan bağımsız yaşıyorlar, işlevli bir sayısal sistemleri yok: Yalnızca üçe kadar sayabiliyorlar. Ve yalnızca kabilelerinin değil, kabile üyelerinin de isimleri yok. Dahası, dillerinde "ben", "benim" gibi sözcükler yok ki bu da dört yıl önce, Hollywood'da Akademi Ödülleri'nde aralarına karıştığım bir başka kabileden onları keskin bir biçimde ayırıyor.

1991 yılında Oscar törenlerinde Debra Winger'a eşlik etmiştim. Debra, o sene sunuculardan biriydi, bu yüzden de ayrıcalıklı koltuklarımız vardı; hatta o sene *Dances With Wolves*'la* En İyi Erkek Oyuncu Oscarı'nı kazanan Kevin Costner'ın arka sırasındaydık ve tören sonrası Swifty Lazar'ın Spago'daki "A-sınıfı" eğlencesi dahil tüm partileri dolaşıp durduk. Bir duvardan diğerine her yer tıklım tıklım ünlü doluydu (hayatımda hiç o kadar görünmez olmamıştım). Bir astronot için uzay kıyafeti ne kadar gerekliyse büyük ego da bir film yıldızı için o kadar gerekli, bu bir gerçek. Ve Hollywood yıldızlarını Sarı Yaprak İnsanları'yla "ben" kullanımı açısından karşılaştırırken de o uzun, çok uzun gecede sosyalleştiğim oyuncuların her

* Kevin Costner'ın yönetmenliğini ve başrol oyunculuğunu yaptığı, 1990 yapımı *Dances with Wolves* (*Kurtlarla Dans*), En İyi Film dahil 7 dalda Akademi Ödülü kazanmıştır. (y.h.n.)

birinin rahatsız edici birer narsist olduğunu kastetmiyorum. Aslında o gece (daha önce de tanıştığım) Sean Penn ve Michael J. Fox gibileriyle de sohbet ettik ve esas benim egomun beni zorladığı, tehlikeye soktuğu ve az kalsın yıldızların içindeki gecemi mahvedeceği ortaya çıktı.

Törenden sonra adaylar, sunucular ve gösteri sanatçıları için bir yemek düzenlenmişti. Her masada altı kişi oturuyordu. Debra'yla oturduğumuz masada Al Pacino ile sevgilisi (İngiliz bir model) ve karakter oyuncusu Danny Aiello (harika bir adamdır) ile karısıyla birlikteydik. Yemeğe Revlon sponsor olmuştu ve masalarda konuklara hediye olarak kadınlar için kozmetik ürünleri, erkekler için erkek kolonyaları bırakılmıştı. Salon fazlasıyla uğultuydu: Sanırım yemeğin ana sloganı, "Daha fazla konuş, daha az ye" idi. Bu çevrede görünmez olduğum için öylece oturuyordum ama ne yazık ki kendimi yeterince baskılamamıştım.

Bir noktada masada yalnızca Pacino, sevgilisi ve ben kaldık. Sıkıldığından mı yoksa sevgilisini eğlendirmek istediğinden mi yoksa her ikisi için mi bilmiyorum ama Pacino smokin ceketini çıkardı, eline biraz kolonya döktü ve gülerek ellerini koltukaltlarına sürtmeye başladı. Bunun bir tür gösteri olduğunu düşünüp Al Pacino tarafından alt edilmemek için (neslinin en iyi oyuncusu olmasına aldırmayarak) bir parmak kolonyayı önümdeki su bardağına döktüm, Pacino'nun kadehine tokuşturdum ve yuvarladım. Pacino'nun ne tepki verdiğine bakamadım. O sırada ölmekle meşguldüm.

Gerçekten o an kendimi öldürdüğümü düşündüm. Sızlanmayı, inlemeyi bırakın, nefes bile alamaz halde orada öylece donup kaldım, gözlerimden yaşlar akıyordu ve ben dehşet içinde her şeyin kararmasını bekliyordum. Ne kadar süre o nefessiz hareketsiz panik halinde kaldım tam olarak bilmiyorum ama muhtemelen on-on iki saniyedir, oysa bana İsveççe, altyazısız bir iki Ingmar Bergman filmi kadar uzun geldi. Sonunda yeniden nefes alabildiğimde (Tanrı'ya şükür!) soğukkanlı

davranmaya, hatta gözlerimi sildikten sonra Pacino ve kız arkadaşından başka kimlerin performansıma tanıklık ettiğini görmek için etrafa bakmamaya çalıştım.

Şimdi geriye dönüp bu sahneye bakınca, Çürük Tommy'nin mürekkep, antiseptik ve ev temizliği maddeleri içmesinin bir tekrarı gibi görünüyor her şey. Susuz doğmuşum diye espri yapmıştım ama (bunu pek de matah bir şeymiş gibi göstermeyerek) aslında *meraklı* doğduğumu düşünüyorum. Bu sayfalarda anlattığım ya da anlatmadığım tüm maceralar ya da fiyaskolar, esasen sadece hayatta olma duygusunu bütünüyle hissetme girişimlerim. İroniye bakın ki hayatı daha fazla hissetme arayışı sizi bazı durumlarda ölüme çok yaklaştırabiliyor; bazen timsah dolu bir Afrika nehrinde hızla ilerlerken bazen de gösterişli Hollywood'da Revlon kolonyayla boğulurken...

İyi, Kötü, Akılsız

Söylediğim gibi, özellikle de maceraya gönüllü olanlar için, barındırdıkları bütün riske rağmen canlandırıcı ve hayatta olduğumuz hissini güçlendirici durumlar var. Bir de beklenmedik, ürpertici ve insan onların üstünden gelse dahi yine de saldırıya uğramış gibi berbat hissettiren, insanın ağzında kötü bir tat bırakan durumlar var ve hayır, kolonya olayından bahsetmiyorum. İki durum için de örnekler vereceğim şimdi.

Bir gece Namibya'da aşağı yukarı yirmi fil kampımızın içine girdi. Daha doğrusu Alexa'yla birlikte (Koca Jim Pleyte'den ve gece horultusundan uzak olabilmek için) çadırımızı kurduğumuz akasya ağaçlarının arasında sürü halinde dolaşmaya başladılar. Rehberimiz bize sessizce çadırımıza gidip uyursak zarar görmeyeceğimizi söyledi. Yemekten sonra filler tarafından fark edilmeden, son birkaç metreyi dizlerimizin üzerinde emekle-

yerek geçip çadırımıza ulaşmayı başardık. Ama uyumak bambaşka bir meseleydi.

"Filler" demişti rehber, "çok hassas ayaklara sahiptir. Yürüyüşlerine dikkat ederseniz, özellikle de yabancı bir bölgede, her bir adımlarını dikkatle, ağır ağır atarlar. Sivri bir kayaya ya da ağaç dalına ya da dikene basmamak için tedbirli yürürler. Onun için çadırınızın üzerine de basmak istemeyeceklerdir." Bunu bildiğimiz iyi oldu. Fakat rehberin bize söylemeyi unuttuğu, fillerin günde on altı saat beslendiğiydi (demek ki benden iki saat daha fazla yemek yiyorlar). Bütün gece boyunca bu koca hayvanlardan yalnızca ince bir çadırla ayrılmış halde onların ağaç dallarını kırmalarını, üzerinden akasya yapraklarını koparmalarını, homur homur çiğnemelerini, geğirmelerini ve koca sesli gazlar çıkarmalarını dinledik. (Evet çocuklar, filler de osuruyor.) Uyku mu?

Dahası, rehberimiz pek üzerinde durmasa da birimiz –mesela fotoğraf çekmek ya da işemek için– çadırdan çıkma riskini göze aldığında, o çok çok ölümlü etimiz fillere Alman pastası gibi görünecekti. Ama yine de... Yine de uykusuzluğumuz ve olası ölümcül durumumuzdan ötürü mızmızlanmak yerine, yaşadığımızı daha çok, kozmik balkabağının doğuşuna ve batışına bağlılığımızı daha kuvvetli hissederek, daha önce hiçbir *rock* konserinde, Fellini filminde, Times Meydanı'ndaki yeni yıl kutlamasında ya da politik eylemde (söylememe gerek bile yok) duymadığımız kadar büyük bir coşkunluk duyarak öylece yattık.

Benzer bir deneyimi bu olaydan birkaç sene önce Tanzanya'daki Rufiji Nehri'nde geçirdiğimiz iki hafta boyunca, kauçuk salımız on iki farklı su aygırının on iki farklı taaruzuna rağmen sağlam kaldığında hissetmiştim. Su aygırları Afrika'daki en tehlikeli hayvan sayılıyor. Vejetaryen olsalar da bölgelerini inanılmaz bir vahşilikle koruyorlar (tanıdığınız bazı veganlara bakarak bunun nasıl bir şey olduğunu görebilirsiniz) ve mekânlarından geçen sallara ya çok şiddetle vuruyor ya da

çılgınca dişliyorlar: Suya düşerseniz, timsahlar aç evsizler kızarmış tavuk dolu başıboş bir kamyona nasıl üşüşürlerse öyle toplanıveriyorlar.

Su aygırı sala vurunca, her zaman salın kıç tarafında duran rehber neredeyse suya düşecek olmanın heyecanıyla çığlığı bastı. Tanzanya'nın o bölgesi insan yerleşiminden hiçbir iz taşımadığı için aygır, daha önce muhtemelen hiç duymadığı bu ciyaklamayla bir anlığına duraksadı. Bu sırada, biz saldaki diğer altı kişi de hayatlarımız buna bağlıymış gibi –ki bağlıydı da– küreklere asıldık. Su aygırının bölgesinden sağ salim çıktıktan sonra rahatladık, terimizi sildik ve bu ilkel dramanın tadına varabildik. Gerçi huysuz hipopotamın krallığından çıktıktan sonra daha yeterince neşelenememişken aynı şekilde korumacı bir başka şişman çocuğun bölgesine girmişiz. Ama bu başka bir hikâye.

Hollywood Bulvarı da bir nehir sayılabilir aslında: Ve yakın zamana kadar şöhretin, sahteliğin, neon ışıkların, bayağılığın, turist istilalarının, dolandırıcıların, sahtekârların nehriydi... Ha, bir de tabii ki LAPT'nin*! 1980'lerin ortalarında akşam erken saatlerde temsilcim Phoebe Larmore'la birlikte bu uyumsuzlar Missisippisinde geziniyorduk, kırmızı ışıkta durduğumuzda genç bir adam bir anda arabanın yanında belirdi ve yolcu koltuğunun, benim oturduğum koltuğun kapısını açmaya çalıştı. Her nasılsa kapıyı kapalı tutmayı ve kilitlemeyi başardım ama yeşil ışık yandığında biz yavaş yavaş ilerlerken (trafik vardı), adam arabanın yanından koşmaya devam ediyor, bağırıyor ve kapıyı yumrukluyordu.

Phoebe'ye bir sonraki sokaktan dönmesini söyledim, sağa dönüp sonra da sola dönerek Hollywood Caddesi'ne paralel, nispeten daha tenha olan Yuka Caddesi'ne çıktık. Arkamıza baktığımızda adamın artık peşimizde olmadığını gördük. Ama sonra... Sonra siren sesleri gelmeye başladı, giderek yakınlaşan siren sesleri, krizin ve tehlikenin yanıp sönen kırmızı ışıkları:

* Los Angeles Polis Teşkilatı. (ç.n.)

Otoritenin tek renkli gökkuşağı. Artık önümüzü bir polis arabası tıkıyordu, arkamızda da yanıp sönen ışıklarıyla göz kırpan iki ekip arabası daha vardı. Durduğumuzda yüksek bir ses bize arabadan çıkmamızı, kollarımızı havaya kaldırmamızı, sonra da ellerimizi başımızın üzerinde birleştirmemizi emretti. Pardon?

Bir dakika geçmeden duvara dayanmıştık ve bize doğrulmuş üç tabanca ve bir tüfek vardı. Ormandaki hiçbir yaratık, nehirlerdeki hiçbir akıntı (Zimbabwe'deki Zambezi Nehri'nin derin dalga çukurlarındaki, bazen gerçekten nehrin salınızın *üzerinde* aktığı yüksek dalgaları dahil), hiçbir doğa macerası böylesi derin bir korku duygusu yaratamaz.

Polisler bize sorular –ve hakaretler– yöneltmeye başladılar (elbette kurşundan iyiydi bu) ve bir noktada tüm o konuşmaların arasında, eşkâlimize uyan iki adamın (Phoebe geçenlerde saçını alışılmadık şekilde kısa kestirmişti ve polisler cinsiyeti hakkında şüpheciydiler, Hollywood Bulvarı için masumane bir yanlı anlama) bir bar çıkışında bir kadının çantasını kapıp arabayla kaçtığını öğrendik. Arabamıza saldıran adam da görünüşe göre kadının çantasını kurtarmaya çalışan vatandaşlardan biriymiş. Galiba bir telefon kulübesi bulup süper kahraman kostümünü giymeye vakti yoktu.

Polislere tanınmış bir yazar olduğumu, onun da benim temsilcim olduğunu anlatmaya çalıştıysak da inanmaya pek gönüllü değillerdi. "Bu külüstürle, öyle mi?" Phoebe'nin arabası servisteydi ve usta bir iki günlüğüne sanayideki araçlardan birini vermişti. Üç tabanca ve bir tüfek (bir kapkaççıyı yakalamak için çokça ateş gücü gerekiyormuş demek ki) bize sabitlenmeye devam ediyordu. Sonra aklıma, mermiden yavaş da olsa ortamın havasını bozacak kadar hızlı bir fikir geldi. "Bu haftaki *People* dergisinde çıktım." deyiverdim, elbette amacım övünmek değildi.

Derginin o sayısı daha yeni çıkmıştı ve biz de az önce satın almıştık, ön koltukta duruyordu. Aynasızları arabadan dergiyi

almaya ikna ettim. *Voilà*! Üç sayfa uzunluğundaki yazıya titizlikle, olay yeri incelemesi yaparmış gibi şöyle bir baktılar, dergide çıkan fotoğraflarımı yanımdaki kimliğimle karşılaştırdılar. Sonunda büyük bir hayal kırıklığıyla (adamlar için neredeyse üzülecektim) silahlarını indirdiler.

People dergisini ciddiye almayan arkadaşlarım var: Ünlülerin kalp kırıklıklarına ve televizyon yıldızı gençlerin kafası güzel cümbüşleri gibi şeylere yer veren sansasyonel sayfalarıyla dalga geçiyorlar. Belki haklılık payları da var ama *People* yalnızca benim kitaplarıma nazik davranmakla kalmadı, aynı zamanda beni LAPT'nin silahlı adamlarından da kurtardı.

Elbette kitap arenasının da bazı canlandırıcı ve can sıkıcı noktaları var. Canlandırıcı örneklerden biri olarak Avustralya, Sydney'de genç kızlar tarafından topluca saldırıya uğramamı göstereceğim. En can sıkıcı deneyimlerimden biriyse *Jon Stewart Show*'daki korkunç fiyaskom olsa gerek.

Romanlarım Avustralya'da, Kanada dahil, Amerika dışındaki bütün ülkelerden daha fazla satıyor. (*Villa Incognito** da o ara en çok satanlar listesinde birinci sıradaydı.) Ben de Avustralya turundaydım; okuma ve imza günlerimden biri öğle vakti Sydney Halk Kütüphanesi'ndeydi. Kütüphanenin yanında bir kız okulu vardı ve otuz-kırk kız öğrenci, başlarında bir ya da iki öğretmenle etkinliğe katıldı.

Okumadan sonra birinci kattaki nispeten daha küçük odaya geçtik ve orada kargacık burgacık el yazımı okurların kitaplarının ilk sayfalarına iliştirmek için uzun ve oldukça ağır ahşap bir masaya oturdum. Normalde imza günlerinde okurlar sıraya girer ve sırası gelen birer ikişer masaya yaklaşır. Ama bu kızlar dingolar** kadar vahşiydi. Toplu halde masaya akın ettiler ve ellerinde tuttukları kitapları hep birlikte Meryl Streep'in taşra-

* Tom Robbins, *Villa Meçhul*, Çev. Şebnem Kaptan Gökbaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012. (y.h.n.)

** Dingo: Avustralya yaban köpeği. (ç.n.)

lı bebeği gibi* suratıma doğru sallamaya başladılar. Telaşlı ama bir yanıyla da eğlenceliydi ve Bantam temsilcisi bana artık gitmemiz gerektiğini işaret edene kadar da gayet iyi idare ediyordum ama yayınevi temsilcisi çok "önemli" bir röportaj ayarlamıştı ve röportaja yetişebilmemiz için kapının önünde motoru çalışır halde bekleyen taksiye bir an önce binmem gerekiyordu.

Ayağa kalktığımda kızlar onları terk etmeye hazırlandığımı anladılar ve cehennemin kapıları açıldı. Henüz imzalanmamış kitaplarını havada sallayarak –bazısının imza almak gibi bir derdi yokmuş da sadece bana dokunmak istiyormuş gibi– masaya doğru kuvvetle yüklendiler ve gerçekten o ağır masayla birlikte duvara yapıştım. Masa, beni belimden ikiye ayıracak şekilde bastırmaya devam ediyordu. Belki birisi yardım eder umuduyla odaya göz gezdirdim ama kimse beni kurtarmaya gelmiyordu. Sevgili karım Alexa bile sadece uzaktan uzaktan sırıtıyor ve gözlerini deviriyordu. Neyse, diye düşündüm, ölmenin daha kötü yolları da var sonuçta.

Tüm gücümü toplayarak, masayı üzerine zıplayabilecek kadar ileri itebildim, sonra derin bir nefes alıp kızların yanına atladım. Önümdeki ilk kızı yakalayıp öptüm, sonra bir diğerini, sonra bir diğerini (kimisini yanağından, kimisini burnundan, kimini de alnından: Her şey çok gelişigüzel gelişmişti) ve sarılmalar ve öpücüklerle kapıya kadar ağır ağır ilerleyip bekleyen taksiye doğru kaçtım. Uzaklaşırken kızlara el salladım ve anın sersemliğiyle arka koltukta öylece oturdum. Çılgın, sarsıntılı bir rüyadan uyanmış gibi hissediyordum. Beatles grubunun bir üyesiymişim gibi hissediyordum. Hayır, Beatles grubunun bütün üyeleriymişim gibi hissediyordum, Ringo dahil. Dünyanın en şanslı yazarıymışım gibi hissediyordum.

Jon Stewart Show ise bambaşka bir hikâye, gerçi kendi saflığımdan başka hiçbir şeyi ya da hiç kimseyi suçlayamam. Şapşal

* Meryl Streep, *A Cry in the Dark* filminde bebeği dingolar tarafından öldürülen taşralı bir kadını canlandırır. (ç.n.)

toyluğum yüzünden, televizyondaki gece talk showlarında –*hepsinde*– konuk ile sunucu arasında geçen şakaların bir dereceye kadar planlı senaryolar olduğundan habersizdim. Programa çıkacağım günden önceki gece, programın yapımcısı New York'taki otel odamdan beni aradı ve yarım saate kadar konuştuk. Bana LSD deneyimlerimle ve *USA Today*'de çıkan haberler üzerine kadın arkadaşlarıma dövme yaptırma "alışkanlığımla" ilgili sorular sordu. (Evet, içlerinde bir Olimpik atletin de bulunduğu birkaç kadına dövme ısmarlamışlığım var ama bu, dövmelerin her genç kızın Çin parşömenleri gibi mürekkeple kaplanacağı kadar moda olmasından evveldi. Ayrıca ben arkadaşlarımın içindeki isyankâr ruhu teşvik etmek için böyle bir şey yapıyordum, onları damgalamak için değil.) Telefon konuşmasından yapımcının beni anlamaya, tarzımı ve kişiliğimi çözmeye çalıştığı sonucuna varmıştım. Yanılmışım.

Ertesi gece programa çoğunlukla sahip olmadığım bir özgüvenle gittim. Çok iyi olacaktı be! Sözel gösteriye hazırdım, Stewart'la nükteye nükte, hazır cevaba hazır cevap paslaşmaya hazırdım. Ve tabii ki biraz da yeni romanım hakkında konuşmaya. Program CBS'de yayınlanan eski *Jon Stweart Show*'du ve aynı kanal yakınlarda *Pee-wee's Playhouse*'u* yayından kaldırıp programın yıldızını da hiçbir çocuğun görüp de örnek alamayacağı veya anlayamayacağı karanlıkta gerçekleşmiş bir eylemden** ötürü işten kovmuştu. Bay Herman'ın bir hayranı olarak, sahneye çıkar çıkmaz Pee-wee'yi savunan bir monologa giriştim, CBS'yi neşeli ve kaygısız bir tavırla hafifçe azarladım. Stüdyodaki izleyicilerden iyi tepki almıştım ama ünlü putkıran Stewart azıcık şaşkın görünüyordu.

Yerime oturduktan sonra Stewart bana sorular sormaya başladı. Önce LSD deneyimlerimi sordu. Sonra kadınlara dövme yaptırmamı. Hey? Bu sorular belli ki yapımcı tarafından servis edilmişti. Çok kısa, hatta neredeyse kestirip atan cevaplar

* 1986-1990 yılları arasında Amerika'da yayınlanan bir çocuk programı. (ç.n.)
** Programın yaratıcısı ve başrolü Paul Reubens, bir yetişkin sinema salonunda mastürbasyon yaparken yakalanmış ve yargılanmıştır. (ç.n.)

verdim çünkü yeni romanımı konuşma kısmına gelmek istiyordum. Sonuçta bildiğim kadarıyla programa çıkma sebebim de buydu. Ama o kısım hiç gelmedi. Kısa, kestirme cevaplarımdan hiç de memnun olmamışlardı (gerçi bu konuda onları suçlayabilir misiniz?) ve ilk reklam arasında beni kibarca setten göndermekle kalmayıp, bu tarz programlara çıkan her konuğa verilen mütevazı, sembolik ücreti de hiçbir zaman ödemediler.

Sonraları, *David Letterman* ve *The Tonight Show*'a konuk olan bazı arkadaşlarım, böyle programlarda yayında konuşulacak konuların yapımcı tarafından sunucuya bildirilmesinin standart prosedür olduğunu söylediler. Bunun gayet mantıklı olduğunu şimdi anlıyorum anlamasına ama artık çok geç tabii. Bu saatten sonra böyle programlara katılacak değilim. Tabii programı Avustralyalı ergen kızlar sunacaksa başka.

Dünya Küçük

Küba, güzel. Sumatra, güzel. Namibya, Tanzanya, Botswana ve Zimbabwe, güzel. Peki ya Disneyland?

Meksika ve Guatemala'ya değerli bilim insanı Joseph Campbell'la birlikte gittik; gündüzleri antik ayin bölgelerini inceliyor, geceleri de tropik otellerimizin verandalarında, Campell o gün sahada öğrendiklerimizi ilmik ilmik örüp muhteşem ve olağanüstü bir dünya tarihi ve mitoloji goblenine dönüştürürken cin-toniklerimizi yudumluyorduk. Dolamgaçlı şiirlerin şairi, Grimm Kardeşler'in* gönüllü takipçisi Robert Fly'la birlik-

* Jacob Grimm (1785-1863) ve Wilhelm Grimm (1786-1859), tanınmış iki Alman masal yazarıdır. Grimm Kardeşler çeşitli mahalli lehçeleri incelemişler, daha sonra köy köy, kasaba kasaba dolaşarak, akşam sohbetlerinde yüzyıllardan beri anlatılagelen eski Alman şiirlerini, efsanelerini ve masallarını derleyip, edebi bir üslupla yeniden yazıp 1812'den sonra Çocuk ve Yuva Masalları (*Kinder und Hausmärchen*) adı altında yayınlamışlardır. (y.h.n.)

te tanrıların yıkık tapınaklarını görmek ve insan ilişkilerinin derinliklerine açılan tanrısal hikâyeler bulmak için Yunanistan'a ve Sicilya'ya gittik. Ama bu gezilerin hiçbiri oğlum Fleetwood'la birlikte Disneyland'a gidişimden daha aydınlatıcı değildi.

Yanlış anlamayın, *Miki Fare*'nin altı üstü bir çizgi fare olduğunun farkındayım. Ve Fransız şampanyasının yanında *Kool-Aid** neyse, Uxmal'daki Kâhin Tapınağı'nın yanında da *Magic Kingdom*** oydu: kozmolojik pırıltı ve psikolojik derinlik açısından bir hayli yetersiz. Yedi yaşındaki bir çocuğun gözünden Disneyland, dış dünyanın gündelik monotonluklarının dışında kalan düşsel ve canlı bir yerdi; bazı kısımları su götürmez şekilde eğlenceliydi tabii ama yine de küçük Fleet bile buradaki uydurma mucizelerin, kaldığımız otelde gördüğü mucizenin yanında bir hiç olduğunu hemen fark etti. Oteldeki mucize derken, oda servisinden bahsediyorum.

Tekerleğin, kibritin, öpüşmenin ve kuantum fiziğinin önüne geçemeyebilir ama yine de oda servisi kesinlikle insanın en büyük buluşlarından biri; Fleetwood da Space Mountain heyecanına ya da Çılgın Şapkacı'nın Çay Partisi büyüsüne pek de kendini kaptırmamıştı ki oteldeki oda servisi hayal gücünü harika yeni topraklara götüren beyaz tavşan oldu. Anaheim'a geç varmıştık, bu yüzden de yemeklerimizi odaya söyledim. Bu imkândan o kadar etkilendi ki ertesi günkü kahvaltıyı da odaya söylemeye karar verdik ve siparişi Fleet verdi. Çok fazla ve pek de sağlıklı olmayan bir kahvaltı menüsüydü bu ama olsun. Sonuçta tatildeydik.

Üçüncü gün artık yarım saatte bir kapımızda bir garson beliriyordu ve odanın içi yarısı yenmiş çizburgerlerle, erimiş çikolatalı dondurmalarla doluydu. Son günümüzde bilerek olmasa da büyük finali yaptı: Battal boy bir servis arabasıyla iki garson geldi ve odadaki masaya bir sürü gümüş renkli kubbeli tabak yerleştirmeye başladı. Tabaklar açıldı ve artık masada

* Oralet benzeri bir içeçek. (ç.n.)
** *Magic Kingdom* (Büyülü Krallık): Disneyland. (ç.n.)

esrar partisindeki sekiz-dokuz keşin midesini bastıracak kadar dip sosları, atıştırmalıklar ve kanepeler vardı. Fleet ne olduğunu bilmeden toplantılar ve özel partiler için düzenlenmiş misafir menüsünü ısmarlamıştı.

Elbette bir süre bu görkemli masaya hiç dokunmadık, nihayetinde sergiden sıkılan Fleet tabaklardan bazı parçaları daha eğlenceli bir amaç için seçmeye başladı. Bombardımancı rolüne girdi ve yiyecekleri aşağıdaki park alanındaki insanların üzerine atmaya başladı. Sekizinci katta olduğumuzdan peynir ve buz küpleri gibi büyük şeyleri atamayacağını derhal belirttim ama fıstık ve zeytinleri elinden almadım ve nadir de olsa birilerine isabet ettirebildiğindeki sevincini paylaştım. Kurbanların o anın şaşkınlığıyla verdikleri tepkileri, Perili Şato dahil, Disneyland'ın hiçbir yerinde görmek mümkün değildi. Eğlencenin doruk noktası bir turşu parçasının bıyıklı bir adama çarptığı andı; adam yere düşen turşuyu aldı, bir süre kafasını yukarı çevirip baktı ve (her ne kadar uzakta olduğu için ne söylediği tam olarak anlaşılmasa da ben böyle duyduğuma yemin edebilirim), "Gökten yemek yağıyor!" dedi.

Ama eğlence daha bitmemişti. Ertesi sabah, oradaki son günümüzde daha önce yazıştığım ama tanışmadığım genç bir kadınla buluştuk. Katherine çam ağacı yetiştiricisi ve Doğu Teksaslı yetenekli bir medyumdu ve İngiltere'de yaşıyordu (bir yıl sonra Fleet ve bana Stonehenge, Silbury Tepesi, Avbury ve Arthur devri öncesinin gizemini taşıyan diğer Anglo-astro sınır taşlarını gezerken rehberlik edecekti) ama Amerika'ya ailesini ziyarete gelmişti. *Magic Kingdom*'a veda ettikten sonra bizimle birlikte gelsin diye *Ağaçkakan* avansı cömertliğimle ona da bilet aldım. Öyle ya da böyle artık otostopla ve Greyhound otobüsleriyle işim bitmişti. (Ve işin aslı, bu bana aslında bir tür özgürlük yoksunluğu hissettiriyordu; maddi hırsları olan ya da zengin doğmuş birinin asla tanışmadığı türde bir özgürlüğün eksikliğini hissediyordum.)

Karayipler'de tanıştığım bir adam bir keresinde, "Tüm olay iyi görünmekte baba!" demişti ve biz de Seattle uçağına binerken

son derece iyi görünüyorduk: Fleetwood lekesiz bembeyaz bir tişört giymişti ve her altı-yedi dakikada bir bize reklamını yaptığı Miki Fareli yeni saatini takıyordu; Katherine parlak beyaz bir yaz elbisesi giymişti ve ben de keten beyaz bir takım giyiyordum; üçümüz sanki Tanrı nefesini üzerimize üflemiş gibi beyazlara bürünmüştük. (Gerçi o saat kesin Şeytan'ın işiydi.)

Uçuş sırasında hostesten iskambil destesi istedik ve pis yedili oynamaya başladık. Fleet'in en sevdiği oyundu bu ve yetişkinler için de kolayca doldurulabilir şarap kadehleri eşliğinde gayet eğlenceliydi. Çok pastoral bir sahne yaratmıştık (Katherine pencere tarafındaydı, ben koridor tarafındaydım ve Fleet de aramızdaydı); şarap olmasa geleneksel mutlu örnek aile tablosu reklamı olabilirdik ve kimse ikimizin de yüzük takmadığını fark etmezdi. Her neyse, pis yedili öyle çok da zihinsel sermaye gerektiren bir oyun değil ama yine de biraz strateji istiyor; kroket ve Scrabble dahil, zaman ayırdığınız her oyun şevkle oynanmaya değerdir. Bu yüzden de hepimiz rakiplerimizi yenmek için birazcık hırslanmıştık.

İlk elde başa baş gidiyor gibiydik ki sonlara doğru Katherine atak yapıp eli aldı. İkinci elde şans benden yanaydı. Üçüncü elde Fleet oyunun hâkimiydi, ta ki son anda, son kartla onu alt edene kadar. Evet biliyorum, oğlumun kazanmasına izin vermeliydim değil mi? Ama söylediğim gibi şevkle oynuyorduk ve hırslı ruhum bir anlığına ebeveynlik yetilerimi ele geçirdi.

Fleet, at yarışı olsa "burun farkıyla" diyebileceğimiz bir yenilgiden ötürü, hayal kırıklığı ve sinirle yumruğunu tepsiye vurdu. Herkes uçaktaki tepsilerin ne kadar kırılgan olduğunu biliyor değil mi? Çoğu kart düşmedi ama kadehlerden biri Katherine'in beyaz elbisesine boşalırken diğeri de benim kucağıma düştü.

Orada öyle, baltalı saldırıdan kaçmışız gibi görünen kırmızılı beyazlı kılığımızla ne yapacağımızı bilmez halde şaşkın şaşkın birbirimize bakarken uçuş görevlilerinden biri güleryüzüyle ve elinde (ikişerden) dört küçük şişe sodayla yanımıza

geldi. Şarap lekesi olan kıyafetlerimizi hemen sodayla çitilersek lekelerin uçup gideceğini söyledi. Başka bir seçeneğimiz olmadığından tuvalete gittik ve ümitsizce ama kararlılıkla çitilemeye başladık. Ve işe yaradı.

Evet işe yaradı. Soda eninde sonunda şarap lekesini geçirdi ama biraz uzun sürdü. Bay Fleet'in Miki Fare saatine göre yirmi dakikadır tuvalette üstümüzdekileri çitiliyorduk. Bu sırada tuvaletin önünde bir sıra oluşmuştu çünkü görünen o ki bütün yolcuların mesanesinin dolduğu ana denk gelmiştik ve kapıdaki hafif tıkırtılar giderek güçleniyordu.

Tuvaletin kapısının açıldığını ve içeriden iki iyi giyimli, üzerleri ve belden aşağıları ıslak insanın çıktığını düşünün. Bugün bile yüz ifadelerini hatırlamak beni güldürüyor (çocuklar şaşkın, yetişkinler öfkeli ya da belki de kıskanç), o küçücük kamuya açık delikte ne gibi şeyler olduğunu düşünmeye –veya düşünmemeye– çalışıyor ve içerisinin girmek için yeterince hijyenik ya da ahlaklı olup olmadığı merak ediyorlardı.

Sevgilerle Rusya

Her ne kadar ilk üç kitabım sanatsal perspektif açısından tatmin edici olsa da ve her ne kadar bazı sadık okurların o eski tip et-patatesli Amerikan sosyal gerçekçiliğinin üzerine (kaç kahramanın acı içinde yetişkinleşmesini, kaç kötü evliliğin dağılmasını ya da toparlanmasını izleyebiliriz ki? Ayrıca bir noktadan sonra, uşağın yapıp yapmadığını kim takar?) Tibet şeftali turtası tatlısını keşfetmelerini sağladıysa da erken gelen başarılarıma rağmen, romancı olarak performansımın doruk noktasına *Jitterbug Perfume*'de* ulaşabildim. 1984'te yayımlandı ve bugün *Ağaçkakan*'ın yanında, hâlâ en popüler kitabım. Belki de bunun sebebi insanın, doğum ve ölüm döngüsünü aşma arzusuna taze bir perspektifle bakması ve işin

* Tom Robbins, *Parfümün Dansı*, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015. (y.h.n.)

içine duygusallık katmadan ölümsüz romantik aşkı dramatize etmesidir.

Parfümün Dansı'nı 1990'da adını Joe Tex'in bir şarkısından, ilhamınıysa İncil'in kötü kızları Delila, Jezebel, Batşeba'dan, Lut'un azgın kızlarından alan ve özellikle de sistematik olarak Salome'nin Yedi Peçe Dansı üzerine kurulmuş *Skinny Legs and All** takip etti. New York sanat dünyasının perde arkasına karşı modern zamanlarda geçen *Sıska Bacaklar* Yahudi/Arap çatışmasını hem kişilerarası hem de mitolojik bir perspektifle ele alır ve bu sırada da köktendinci Hıristiyanlığa bir hayli dokunur. Durum bu olunca, kökten inananların da şiddetli mizacını bildiğimden, o haziranda bir lise bandosuyla Moskova'ya gitme teklifini kabul etmenin iyi fikir olduğunu düşündüm.

Bu fırsat, Bradley Üniversitesi'nden basketbol yıldızı arkadaşım (üniversitede ve Detroit Pistons'ta koçluk yapan) Lee Frederick sayesinde karşıma çıkmıştı. Lee koçluğu bırakmış, çeşitli dallarda turnuvalar düzenleyen ve Amerikalı üniversitelerin spor takımlarını hem maçlara çıkmaları hem de biraz kültür kazanmaları için Latin Amerika'ya, Karayiplere ve Avrupa'ya götüren özel amaçlı seyahat şirketi Uluslararası Spor Turlarını'nda çalışmaya başlamıştı. Aslında genelde basketbol ve voleybol programlarını organize ediyordu ama bir kereliğine yurtdışındaki bir satranç turnuvasını organize ettikten sonra şimdi de New Richmond, Wisconsin'dan ödüllü bir lise bando takımını Rusya'ya götürmesi için görevlendirilmişti. Bana da gelmek isteyip istemediğimi sordu. Tabii ki istiyordum.

Lee'yle bir süre Amsterdam'da takıldıktan sonra Aeroflot'la** Moskova'ya uçtuk. Lee'nin ekibi zaten birkaç haftadır Rusya'daydı ve her şey organize edilmişti. Wisconsin grubu da bizimle aynı gün Moskova'ya geldi ve şehrin kenar mahallelerinden birindeki oldukça geniş ve kasvetli (Sovyet modası) otelimize yerleştik. O akşam Lee, Stalin'in paranoyası kadar büyük bir

* Tom Robbins, *Sıska Bacaklar*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004. (y.h.n.)

** Rus havayolu firması. (ç.n.)

yemek salonunda herkesi toplayıp bir konuşma yaparak ekibini, direktörlerini ve diğer elemanları bando takımına tanıttı: New Richmond Bando Kaplanları'nda yetmiş beş çocuk vardı ve görünen oydu ki her biri yanında velisiyle gelmişti. Bir noktada sıra bana geldi ve Lee, Jerry Falwell'den* kaçıyor olabileceğimi çaktırmadan kısaca beni "Amerikalı yazar" diye tanıttı.

Ertesi gün bando takımı –yetmiş beş üniformalı öğrencinin hepsi– otelin spor salonunda kısa bir prova yapmak için toplandı. İşte o provalar sırasında en önde yürüyen majoreti** fark ettim. Zaten kızı fark etmemek zordu: Uzun boylu, sarışın, beyaz botları, tüylü kepi ve kısa eteğiyle elindeki sopayı bir o yana bir bu yana çevirip havaya atıp tutarak takıma yön veriyordu. Belli ki okulun en güzel kızı, New Richmond Lisesi'nin sosyal kraliçesiydi. Onun bu ergen kraliçe güvenine, o güveni sergileyen yürüyüşüne, gösterişli tavırlarına saygı duysam da yine de birazcık eğlenmek istedim.

Molalardan birinde kızın yanına gittim ve sert bir ifadeyle dedim ki: "Dün gece beni bir yazar olarak tanıttılar ama... (burada sesimi bir ton daha düşürüp omzumun üzerinden etrafa bakarak) ...ama aslında İstihbarat'tanım. Moskova'da bulunma amacım *seni* korumak." Algılayabilmesi için duraksadım. "Dışarıda her zaman benim radarımın altında olacaksın. İçerideyse herhangi bir tehdit hissedersen, oda numaram 804."

Zaten büyük olan gözleri iyice açılarak birer frizbi boyutuna erişmişti ama henüz ağzını açıp bir şey söyleyemeden hemen başka yöne dönüp ondan uzaklaştım. Bando, Kızıl Meydan'da, Gorky Park'ta ve Moskova'nın geniş bulvarlarında geçiş yapıp genellikle de "Jesus Christ Superstar"ı*** çalarken (onları daha önce buna benzer hiçbir şey görmediklerinden şaşkınlıkla,

* Amerika'da Hıristiyan sağ kanadın ana figürlerinden biri olan muhafazakâr politika yorumcusu. (ç.n.)

** Majoret (*majorette*), bandonun en önünde yürüyen kişiye verilen isimdir. (y.h.n.)

*** Sözleri Tim Rice, müzikleri Andrew Lloyd Webber tarafından yazılmış rock-operası. Opera, İncil anlatıları üzerinden İsa'nın hayatının son haftasını konu edinmektedir. (y.h.n.)

hayranlıkla ya da bazen nefretle izleyen kalabalık Rusların yanında) ben de kortejin kenarından yürüyor ve her zaman majoretle aynı hizada kalmaya çalışıyordum. Bazen göz göze geliyorduk ve hafifçe başımı sallayıp her şeyin kontrol altında olduğunu, onu kolladığımı ima ediyordum; ikinci günden sonra liseli kız suikastçı tebessümüyle bana teşekkür etmeye başlamıştı bile.

"İlişkimiz" tabii buna ilişki diyebilirsek, daha ileriye gitmedi ki zaten gitmemesi de gerekiyordu: Ben ellili yaşlarımdaydım, kız on sekiz yaşındaydı ve etrafında her zaman King Kong'u bile Fay Wray'den uzak tutabilecek güçte bir veli ordusu vardı. (Bu potansiyel kaçamağa aynı zamanda 1987'de hayatımın aşkıyla tanışmış olmam da engeldi tabii ki o konuya daha sonra değineceğim.)

Kısacası hikâyenin ötesi yok. Ama belki de bugün Orta Amerika'da bir yerlerde eski bir majoret, kocasına ve çocuklarına bir zamanlar Rusya'da bir CIA ajanı tarafından korunduğunu anlatmıştır ve çocuklardan biri, "Gerçekten mi?" diye merakla sorunca anne, o belli belirsiz tebessümüyle cevap vermiştir: "Elbette. Ajanın adı Tom'du. Sakalı vardı, sevimli bir tipti. Galiba kitap da yazıyordu." Ve çocuk okulda İngilizce edebiyat dersinde parmak kaldırıp, "Annem bir zamanlar Tom Clancy* tarafından korunmuş." demiştir.

1986'nın bir yerlerinde Seattle'da bir çifti evlendirdim. Legal olarak nikâh kıyma yetkim var mıydı? Evet, bir anlamda vardı ve sizin de var ama şimdi bu konuya girmeyelim. Fakat şunu söylemeliyim ki şimdiye kadar evlendirdiğim beş çiftten yalnızca biri ayrıldı ki bu sanıyorum Katolik bir rahibin bile başarmakta hayli zorlanacağı bir skor. Her neyse, evlilik törenleri beni her zaman âşıkane bir havaya sokar (aslında cenaze törenleri de öyle ama bu konuyu da şimdilik geçelim). Yüzükler takılıp sözler

* Thomas Leo Clancy Jr. (1947-2013) Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında yazdığı askeri, politik ve polisiye macera romanlarıyla ünlenen Amerikalı bir romancıdır. (y.h.n.)

verildikten sonra derhal kendime bir kadın arkadaş aramaya başladım.

Bekâr görünen güzel bir sarışının yanına gidip kendimi tanıttım ve etrafta düğün pastası dışında yiyecek bir şey olmadığından dışarı çıkıp yemek yemeyi önerdim. Kabul etmekle kalmayıp Lake Union'da büyük bir restoranda gece yöneticisi olduğunu, orada rahatlıkla ve parasız yemek yiyebileceğimizi söyledi. Afiyetle karnımızı doyurduk ve nihayetinde yine hesap ödediysem de şikâyetçi değildim. En azından o gece şikâyetçi değildim. Gelgelelim sonraki haftalarda Kathleen beni takip etmeye devam etti ve bana kartlar, çiçekler ve purolar göndermeye başladı. Bu davranışını teşvik edecek bir şey yapmamıştım ama pek itiraz ettiğim de söylenemez: Çiçekler güzeldi ve Twain, Kipling & Freud üçlüsünün de onaylayacağı üzere, iyi puro iyi purodur.

O yılın sonlarına doğru bir salı günü Kathleen beni arayıp hafta sonu San Juan Adası'na gideceğini ve cuma günü La Conner'a gelip beni yemeğe çıkarmak istediğini söyledi. Kabul ettim. Cuma akşamı için bir planım yoktu ve ne derler bilirsiniz, "Bana ya özgürlük ver ya da yemek." Kathleen yanında yeni tanıştığı bir kadının da olacağını söylemeye gerek görmemiş: Alexa d'Avalon, Seattle'daki Pink Door isimli bir gece kulübünde baktığı tarot fallarıyla epeyce bir takipçiye sahip bir aktris. Kathleen tabii ki Alexa'ya *People* dergisinde çıktığım sayfaları gösterip (*People*'ın hayatıma etkileri sürüyordu), "Tom Robbins'le evlenip ondan çocuk yapacağım." dediğinden bana bahsetmemişti.

Arabada giderken Kathleen Alexa'yı uyardı: "Eğer bu gece Tom'la aramızda romantik bir şeyler olacak olursa arabada uyuman gerekecek." Hadi "romantik" kelimesini "cinsel" kelimesinin eşanlamlısı olarak kullanma yanlışına düşmesi neyse; kelime haznesindeki işlev bozukluğunu da geçelim, aylardan aralıktı ve söz konusu araba Alexa'nın arabasıydı ve bir vosvostu.

Aslında keyifli bir akşam geçirdik. Alexa uzun boylu ve gür saçlıydı, Kathleen'se minyon ve sevimli. İkisinin arasında otururken evrensel tanrıça kavramının iki farklı çehresinin de – karanlık ve aydınlık, can veren ve yok edici– yanımda olduğu hissine kapıldım, gerçi bu his üçüncü *Bloody Mary* kadehimi de bitirdikten sonra geldi. Yemekten sonra –yine benim ödediğim yemekten sonra tabi, Kathleen hesabı ödemek için hamle yapmamıştı– hemen yakındaki evime gittik. Orada Alexa'yla maden koleksiyonum üzerine uzun uzadıya konuştuk ve ben kaya kristallerini yalnızca fiziksel güzelliklerinden ötürü sevdiğimi, sözde iyileştirici etkilerindense en az televizyonda boy gösteren evanjeliklerden duyduğum kadar şüphe duyduğumu anlattım. Bu ikili sohbetten pek de hoşnut olmayan ve nihayetinde çocuk yapmayacağımızı anlayan Kathleen artık gitme vaktinin geldiğini bildirdi.

Kathleen kapıda kısa bir veda öpücüğü verdi. Sonra Alexa da giderken beni öpmek için yanağını uzattı. Evet, Alexa'yı bir hayli sevmiştim zaten ama ona karşı öyle güçlü bir cinsel çekim hissetmemiştim. San Juan'da bir taşra tatiline gitmek için hazırlandığından, botlarından kasketine kadar tam bir oğlan çocuğu gibi giyinmişti. Hatta onu ilk gördüğüm an cinsiyetini derhal kestirememiştim. Ama o öpücükle... Son derece sade, normal bir veda öpücüğüydü ama yine de bir şekilde o kadar tuhaf bir manyetik alan oluştu ki aramızda, birbirimizi bir kez daha öptük; düşünmeden, kasıtsız, otomatik bir refleksti bu. (Ne oluyordu böyle?) Sonra gittiler ve işte buraya kadardı.

Aslında değildi. Kathleen'in beni bir yemekte daha dolandırması (anlaşılan tarzı buydu) yüzünden kendini kötü hisseden Alexa, ertesi hafta bana arkadaşı adına özür dileyen ve yemek için teşekkür eden bir mektup yolladı. Cevaben yemek ve içki konusundaki bu küçük dolandırıcılıklarının Kathleen'in İrlandalı cazibesinin bir parçası olduğunu ve şikâyetçi olmadığımı yazdım. Alexa'ya beni düşündüğü için teşekkür ettim ve işte bir kez daha, buraya kadardı.

O zaman yalnız yaşadığımı –ki bu benim için biraz alışılmadık bir durumdu– ve bu yalnızlıktan fazlasıyla memnun olduğumu belirteyim. Elbette insanın kendiyle mutlu mesut yaşamayı öğrenmeden başkalarıyla mutlu olmayacağının farkındaydım ama bu farkındalığımı uygulamaya sokmaya pek de niyetli değildim. Donna Davis'le o yakıcı ilişkim bittikten sonra ilişki tanımım birbirimizin yatak odalarına ne kadar çekildiğimizle sınırlanmıştı. Üstün yetenekli, zeki ve neşeli ünlü heykeltıraş Ginny Ruffner'la birlikte olduğum doğru ama ikimiz de Güneyli, Yengeç burcu, sanatla iç içe ve azılı birer bağımsızdık, Cupid'in kriterlerine uymayacak kadar fazla benziyorduk birbirimize. Bu yüzden de bir süre yarı münzevi bir hayata geçiş yapmıştım ve bu hayattan keyif alıyor hatta neredeyse gurur duyuyordum. Başka bir deyişle, âşık olmaya doğru adım adım ilerliyordum.

Noel –çocuklar için on yılda bir, yetişkinler için on günde bir tekrar ediyormuş gibi hissettiren o eski pagan bayramı– bir kez daha yeterince hazırlanmayanların üstüne biniyordu ve Kathleen'in küçük düzenbazlığından ötürü hâlâ kendini kötü hisseden Alexa, bana sembolik bir Noel armağanı göndermeye karar vermiş. Hediye olarak da içinde ağdalı bir sıvı ve sıvıda yüzen renkli yıldızlar olan "sihirli değnek" şeklinde, saydam plastik silindirden yapılma bir anahtarlık seçmiş. Hediyesini paketlerken (bu arada hâlâ saklıyorum) gey ev arkadaşı Eddie, onu birisine anahtarsız bir anahtarlık vermenin yanlışlığı konusunda uyarmış ve kendi anahtarlığından "bir *drag queen*in* evinin kapısını açtığını" söylediği bir anahtar çıkarmış. Anahtarı, kişisel geçmişine de uygun olarak mor ojeyle boyayarak daha da şenlikli hale getirmişler.

Noel'den bir ya da iki hafta sonra Alexa'ya hediyesi için bir teşekkür notu yolladım. Pek de kibarca bir davranış olmasa da merakıma yenilerek anahtarın neyin kilidini açtığını sordum.

---

* *Drag queen*, çoğunlukla eğlendirme amacıyla kadın gibi giyinen ve genelde bir kadın karikatürü gibi davranan erkeklere verilen isimdir. (y.h.n.)

Kısa ve öz cevap verdi: "Kalbinin." (Acaba ne kastetmiş olabilir?) Ayrıca cevabına telefon numarasını da eklemiş. Sonraları, o zamana kadar hayatında hiç o kadar doğrudan ve cesur davranmadığını itiraf etti.

Evet, derhal olmasa da onu aradım ve telefondaki sesini duyana kadar da onu (Kathleensiz) yemeğe davet etmeyi düşünmemiştim. Alexa'nın doğru yönlendirilse Lappi ve Sibirya'nın tüm buzlarını eritebilecek kadar sıcak bir telefon sesi var. Davetime icabet etmesi için La Conner'a kadar yüz kilometre tepmesi gerekiyordu. (O kadar kendime düşkündüm, ilişkiye benzeyen herhangi bir iletişime o kadar uzaktım ki onunla Seattle'da buluşma zahmetine girmeyi bile düşünmüyordum.) Kabul etti ve 17 Ocak 1987'de topuklu ayakkabıları, dar elbisesi, rujlu dudakları, güzelce şekillendirilmiş saçlarıyla, artık hiçbir bakımdan oğlan çocuğuna benzemez haliyle ve kişisel Bağımsızlık Bildirgemin tüm maddelerini silip süpüren sıcaklığıyla kapımı çaldı.

Oscar Wilde, dostlarımızı güzelliklerine, düşmanlarımızı zekâlarına göre seçmemizi tavsiye ederken elbette bizimle kafa buluyordu. Ama yemek yerken karşınızda oturan kadının ya da adamın güzelliğinin masadaki susamlı ekmeklerden ya da hardal kavanozundan daha çekici olması inkâr edilemez bir biçimde yemeğin lezzetini de arttırır. Öte yandan, insan bizzat sığ bir budala, karşısındakinin kişiliği de bir dal maydanozdan daha besleyici değilse, birbirlerine söyleyecek ilham verici ya da en azından renkli bir şeyleri de yoksa, sıkıntı masaya tatlı tabağından önce ulaşır. İlk buluşmamızda Alexa'nın sohbetin ağırlığı altında ezilmeyeceğinden emindim ama yine de olur da bu profesyonel medyum *New Age* kafalı çıkarsa diye önlem olarak La Conner restoranlarındaki en iyi ürün olan (ve normalde menüde listelenmeyen) Cristal şampanya sipariş ettim ve bir kova buzla masaya getirttim. Bu keyifli içki benim boş ya da can sıkıcı bir akşama karşı aldığım önlemdi. Cristal elbette

pahalı ama Blue Cross ve Mutual of Omaha* da ucuz değil herhalde!

Şampanya harika olmasına harikaydı ama yemekteki sıkıcılığın telafisi için ona sığınmak bir gülü boyamak kadar anlamsızdı. Alexa, yüzyıllar boyunca kullanılan tarot destelerini ve sembollerini kolektif bilinçdışında incelikli tepkiler yaratmak için, öncelikle bir yoğunlaşma aracı olarak kullandığını anlattı. Esas yaptığı, kendini müşterinin duygusal ve/veya zihinsel durumuna dair sinyaller almak için belli bir frekansa ayarlamaktı; bu sinyaller ona radyodan dinliyormuşcasına temiz geliyordu.

Anlattığına göre, bu yetenek onda daha ergen bir kızken bile varmış. Aslında ailesinin diğer üyeleri de bu insan okuyabilme kabiliyetine sahipmiş ve bundan biraz ürktükleri için geliştirmemeyi seçmişler. Ama Alexa bir kayak kazası sonrasındaki uzun iyileşme sürecinde sahip olduğu bu zırhı giymeye karar vermiş. Her ne kadar insanların davranışlarını okuyabildiği için hayatlarında olan bitenleri duyumsayabilse de ne kendisinin ne de başka bir "medyum"un geleceği göremeyeceğinin farkındaymış elbette. Geçtiğimiz haftalarda romanlarımı okumuş ve yemekte bana analitik değil de içgüdüsel olarak yarattığım karakterlerin psikolojik çözümlemelerini yaptı. Tabii oyunculuk eğitiminin de karakter analizi maharetine bir katkısı olmuş olabilir ama fark etmez: Etkilenmiştim. Sadece beklediğimden güzel değil, aynı zamanda beklediğimden zekiydi de.

Yemekten sonra restorandan evime giden yolda bir sokak lambasının altında durup plansızca öpüştük. Ve tam o anda lamba sönüverdi. Şu anda dudak büküyor olabilirsiniz ama yalan makinesine girmeye gönüllüyüm. Eve vardığımızda biraz daha öpüştük ve bu öpücükler lambanın altındaki gibi heyecanlı olmasa da ondan daha tatlı, daha derin ve daha lezzetliydi. Dudaklarında, bir orkidenin üzerindeki sarhoş bir arı gibiydim. Kendisine jakuzide ıslanmayı teklif ettim.

---

* Blue Cross ve Mutual of Omaha, Amerika'daki iki ayrı sağlık sigortası şirketidir. (ç.n.)

Banyomdaki jakuzi voleybol takımım için her zaman temiz ve sıcaktı. Turnuvalardan ya da maçlardan sonra tüm takım biraları kapıp evimde toplanıyordu. Savaşçı Sebzeler karma bir takımdı ve tüm kadın oyuncuların sevgilileri ya da kocaları olsa da, tabii ki onlar davetli değildi. Dolayısıyla bu durumdan pek hoşnut da değildiler ama bizim kızlar pek de sallamıyor, spor hayranı eşlerine meydan okuyorlardı ve böylece gelenek sürüyordu. Gerçi hepimiz tamamen çıplak olsak da hiçbir zaman ortalıkta öyle oynaşmalar falan olmuyordu. Birlikte banyo yapmak takım ruhu için harika bir aktivite. Ama ben yine de ofis personeliniz, bando takımınız ya da İncil grubunuz için tavsiye etmem.

Gelgelelim, Alexa benimle küvete gelmenin, terli voleybolcular işin içine dahil olmadan, makul bir fikir olduğuna karar verdi. Ve işte burada sevgili okur, sahne kararır.

Ertesi sabah, Alexa'yı Vernon Dağı'nda yolüstü bir kamyoncu mekânında kahvaltıya götürdüm. Muhtemelen Blowing Rock'ta geçen çocukluğumun ekonomik koşullarından ötürü, her zaman lüks hayattan da yoksulluk şartlarından da aynı derecede etkilendim. Alexa, güvenli tavırlarıyla beyaz masa örtülü akşam yemeğinin, Cristal şampanyanın altından kalkmıştı; şimdiyse ucuz kahvaltının, (bardaksız) uzun boyunlu Budweisers şişelerinin ve kimisi o daha doğmadan öncesine ait *country* müzik şarkılarıyla dolu müzik kutusunun ona yaratacağı etkiyi merak ediyordum. Onu neden mi test ediyordum? Ah bir bilsem! Neyse ki bilinçdışı niyetlerimin farkında olan biri vardı ve artık gizli amacım her neydiyse, Alexa bu küçük kamyoncu lokantasında sanki çocukluğu bir karavan parkında geçmiş gibi rahattı. Tam bir alık gibi davranansa *ben*dim.

O lokantada tarot bahsi açan ilk insan olabilirim ama ikinci biralarımızı beklerken Alexa'ya bir gün tarot kartlarını benim için okumasını söyledim. Gülümsedi. Küçük ama kendinden emin bir tebessümdü bu. Yeşil gözlerinde esrarlı bir ışık vardı. "Okudum bile" dedi kısık sesle.

"Sahiden mi?" Merak etmiştim ama yine de pek heyecanlı değildim. Aslında sadece sohbeti ilerletmek için konuyu açmıştım. "Ne çıktı peki?"

Tekrar gülümsedi ve sakince cevap verdi: "Kartlar kalbini kaptıracağını söyledi."

Kaşlarımı kaldırdım. Oturuşumu dikleştirdim. Hafifçe "puf"lamış bile olabilirim. (Erkekteki aşırı özgüvenden siz de nefret ediyorsunuz değil mi?) "Hadi canım!" dedim dudak bükerek. "*Gerçekten* mi? Kime kaptıracakmışım?" Yani işte böyle anlamsızca burnu büyük bir insandım, o kendini beğenmiş bekâr hayatıma nasıl da bağlıydım... Alexa hâlâ gülümsüyordu, cevap vermedi. Sadece bana öylece baktı ve hafifçe kafasını salladı. Sanki, "Seni aptal. Seni zavallı sersem. Ne olduğunun farkında değilsin, değil mi?" diyor gibiydi.

Haklıydı. Aptaldım. İnatçı, alık bir sersemdim. Hayatımda önemli bir şeylerin olduğundan habersizdim. Ama oluyordu işte. Ve evet, kalbimi kaptırdım; hem de öyle bir kaptırdım ki, yirmi altı yıl sonra bugün hâlâ geri alabilmiş değilim. O hafta sonundan sonra Alexa'yla fiilen hiç ayrılmadık. Gece gündüz, evde ya da Timbuktu'da, hep yan yanaydık. Sahiden.

Timbuktu Laneti

"Timbuktu nerede?" Bu soruyu senelerce pek çok insana sordum ve çoğunun –yüzde doksan beşinin diyebilirim– cevabı, "Timbuktu? Öyle bir yer mi var?" oldu. 2012'de şehir İslami cihatçılar tarafından ele geçirildiğinde, şehrin antik el yazmalarından oluşan zengin kaynakları yakıldığında ve şehir günlerce haber kanallarına konu olduğunda bile bu soruyu sorduğum insanların şehrin nerede olduğuna, hatta gerçekten var olup olmadığına dair bir fikirleri yoktu.

Bir zamanlar kervan ticaretinin (altın, tuz, fildişi, köle...) merkezi olmuş ve hem kutsalı hem de dünyeviyi öğrenmiş bu şehir, "ıssızlığın ortasında" metaforunun karşılığı haline gelmiş ve metafor gerçekliğin yerini almış. Efsane ve gizemin kumdan katmanlarıyla örtülü Timbuktu uzakların en uzağıydı, hayaller diyarının bu yakasında daha uzak bir yer yok, Timbuktu bizim

evrensel ötekimiz. O halde burası benim gibi bir romantik için hayallerimde yanan tehlike kokulu mumlar değil de ne?

Hayatımın büyük bölümünde Timbutku ışığının hayallerimde yanmasından memnundum: Ne de olsa ay ışığı hakkında şiirler yazan şairlerin gerçekten bir uzay aracına atlayıp aya gitme arzuları yoktu. Ancak 1991'de bazı ezoterik olgular ile edebi fikirlerin kesişme noktası beni Timbuktu'ya çekti. Mesela zihnimde, kurbağaların dünya çapında süregelen yok oluşları ile orta sınıfın eşzamanlı eriyişi denk düşüyordu. Amfibyen kurbağalar su ile kara arasında yaşayan bir köprü kurarlar ve belki, Timbuktu'nun hemen güneyindeki kasabalarda yaşayan Dogon ve Bozo kabilelerinin kadim geleneklerine inanacak olursak, dünya ile yıldızlar arasında da... Tıpkı (gevşekçe neşeli "ay hah ha" burjuva saçmalıklıklarına olan iptilasına rağmen) orta sınıfın yokluk ile bolluk arasında, şımarık zengin hayatları ile sefil fakir hayatları arasında can alıcı bir köprü oluşturması gibi. Tüm totaliter devletlerin tek ortak noktası orta sınıfın yokluğudur; dünyanın tüm (endüstriyel kirlenme ya da doğal sebeplerle) çorak topraklarının tek ortak noktası kurbağaların yokluğudur.

Bilimin hiçbir açıklama getiremediği şeyler var. Mesela kuzeybatı Afrika'daki Dogon ve Bozo insanlarının çıplak gözleriyle Sirius'un çiftli bir yıldız sistemi olduğunu, Avrupalı gökbilimciler teleskobun icadıyla doğrulamadan beş yüz yıl önce nasıl anladıkları. Dahası, merceksiz Dogonların, Sirius sisteminden düzenli olarak ziyarete gelen yüzergezer insansıların kayıtlarına dayanarak Sirius yıldızlarının yörüngelerini şekil, uzunluk ve büyüklük açısından tam olarak tanımlayabilmeleri Dogon kozmolojisinin güvenilirliğini bir hayli artırıyor. (Birileri *Twillight Zone** için not mu alıyor?)

Dogon öğretisi açıklanamaz olsa da çokça yok sayılan biz karaya oturmuş primatların aslında, nihayetinde (rahmin su-

* *The Twillight Zone*, Türkiye'de *Alacakaranlık Kuşağı* adıyla yayınlanmış, Rod Sterling tarafından yaratılmış, her bölümde farklı oyuncularla, farklı konuların işlendiği, bilim kurgu, korku ve gerilim öğelerini barındıran Amerikan yapımı dizidir. (y.h.n.)

larından başlayarak) sucul olduğumuz gerçeğiyle uyumlu görünüyor. İşte yukarıda bahsettiğim benzeşmelerin kafamda dönen edebi fikirlerle birleşmesiyle *Half A Sleep in Frog Pajamas** ortaya çıktı.

Peki, Timbuktu bu resmin neresine oturuyor? Öncelikle, söylediğim gibi Timbuktu bahsettiğim Dogon ve Bozo bölgesine çok yakın ki romanı yazmadan önce araştırma için gitmek istediğim yerlerdi buralar. Sonra, Timbuktu bir zamanlar zenginlik pazarının bulunduğu yermiş, şimdiyse bir hayli yoksul, nüfusu giderek azalıyor ve yavaş yavaş Sahra Çölü'nün kumları altına gömülüyor. İnsanın, Wall Street'in de bir gün çarpık sistemin bir kurbanı olarak belki kumlara değil ama fazla ısınmış okyanusun sularına gömülerek, biz oksijen bağımlılarını "karaya çıktığımız yere geri götüreceğini" tahmin etmesi için ileri görüşlü olmasına gerek yok.

Timbuktu'ya gitmem için bir neden daha vardı; ekstra bir cazibe: Alexa ve ben Dışişleri Bakanlığı tarafından –iki kez– oraya gitmememiz konusunda uyarılmıştık ki bu uyarılar, gidilecek yerin seyahati turizmle, macerayı alışverişle karıştıramayacak kadar canlı hissettireceğinin bir göstergesiydi.

Peki, Timbuktu neredeydi? Coğrafi olarak Mali'nin üst kısımlarında, Sarah Palin'in tek bir ülke sandığı o uçsuz bucaksız kıta Afrika'nın kuzeybatısındaydı. Bugün bile şehre gitmek hiç de kolay değil: Zaten kolay ulaşılabilir bir yer olsa Timbuktu olmazdı. Alexa'yla birlikte önce Paris'e uçtuk (bu kısım zorluktan sayılmaz), orada birkaç gün bekledikten sonra (bu zorunlu beklemenin her dakikasına bayıldık tabii) Fransa Havayolları'yla Mali'nin başkenti Bamako'ya uçtuk. Sabah Paris'teydik, akşam Bamako'da: Kültür şoku mu dediniz? Bamako'nun toprağı kırmızı ve yoğundu, havası sisli ve rutubetliydi ve ağır ağır giden otobüsleriyle, ucuz malzemelerden kondurulmuş tek katlı ku-

* Tom Robbins, *Sirius'tan Gelen Kurbağa*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005. (y.h.n.)

lübeleriyle şehir bir jujunun* etkisi altında gibi görünüyordu. Uçaktan indikten sonra güvenlik kontrolünden geçmemiz gerekiyordu. Bamako havaalanında *X-ray* aleti vardı ve bozuk olsa da yine de çantalarımızı içinden geçirmek zorundaydık. Ne saçma bir protokoldü bu... Yoksa bu da mı jujuydu? *X-ray* cihazlarına ve teleskoplara ne gerek? Mali'ye hoş geldiniz.

Otelimizden telefonla, Mali Havayolları'nın haftada iki kere Gao şehrine giden seferlerinden birine yer ayırttım ve bu işlem yalnızca konuşabildiğimi söyleyemeyeceğim Fransızca'yla yapılabiliyordu. (Öğrendiğime göre Gao uçuşları, oraya giden yolcu olduğunda Mopti ya da Timbuktu'ya da uğruyordu.) Rusya yapımı bir hayli eski uçağımızın irtifası bin milin üzerine çıkmıyordu ama bu pek de sorun yaratacak gibi durmuyordu çünkü altımızdaki toprak, üzerinde kum tepelerinden başka çıkıntı olmayan düz, dev bir kum torbasından ibaretti. Uçağın iç kısmı yeşille boyanmıştı ve iç kısmı derken uçağın içinin tamamını kastediyorum: Kabin duvarları, tavan, yer, hatta koltuklar; her bir metrekaresi (uçuş panelini görmek isterdim) yeşil, yeşil, yeşildi. Muammer Kaddafi'nin özel jetindeydik sanki. Yol arkadaşlarımız, dört ya da beş erkek Taureg'den** ibaretti ve her biri kuşaklarının içinde geleneksel kılıçlarını taşıyordu. Anlaşılan kılıçlar juju güvenliğinin alarmlarını öttürmüyor.

Timbuktu'ya indiğimizde nedense yeşile boyanmamış olan penceremizden, asfaltı havaalanı durağından ayıran çitlerin ardına sıralanmış, sabırsızlıkla bekleyen onlarca Malili vardı. Mali'de her birinin rehberimiz olmak için can attığını ve iniş yolunda işi kapmak için birbirleriyle kapışanlar arasından güçlükle geçebileceğimizi bilecek kadar kalmıştım. Bilmediğim şeyse, aralık ayında Timbuktu'da on turistin Mali devleti askerleriyle ayrılıkçı Taureglerin çatışmasında çapraz ateşte öldürüldüğü (Dışişleri Bakanlığı'nın uyarılarının sebebi bu olmalıydı)

* Juju: Afrika büyüsü. (ç.n.)

** Burkina Faso, Cezayir, Libya, Mali ve Nijer arasında geniş bir alanda yaşayan bir halk. (ç.n.)

ve önümüzdeki sekiz gün boyunca şehirdeki tek batılıların, yani tek gelir kaynağının biz olacağımızdı.

Alexa'ya en akıllıcasının daha uçaktan inmeden bir rehber seçmemiz ve inince sanki daha önceden ayarlanmış gibi doğrudan ona gitmemiz olduğunu söyledim. Alexa bana katıldı ve birlikte kalabalığın arasında yirmi küsürüncüyü seçmeye karar verdik, onu seçmemizin tek nedeniyse Magic Johnson'a benzemesiydi: Elbette ondan daha kısaydı ama onunla aynı neşeli gözlere sahipti. Bir Seattle Sonics taraftarı olarak tabii ki Los Angeles Lakers'dan nefret ediyorum ama Magic gibi görünen birini takımımda isterdim. Ve işe bakın ki Pasquale da bize görev aşkının ötesinde bir sadakatle, harika bir hizmet sunacaktı.

Sarımsı bir kahverengilikte, basık ve organik, kapalı, sade, zaman zaman ufalanan Timbuktu, kurabiye ve yıldız ışığından yapılmış gibi görünüyordu; yeraltının magmatik fırınından çıkan zencefilli kurabiyelerle dolu şehir, aynı anda hem dünyevi hem de doğaüstü görünüyordu. Antik ırklar şehri kurarken sanki en çok yemek istedikleri tatlıyı hayal etmişler, üzerine altın ve tuz eklemişler ve onu (kutsal ve astronomik) bilgelikle kuvvetlendirmişlerdi. Şimdi de kurdukları her şeyin çöl tarafından geri alınmasını mezarlarından sessizce izliyorlardı.

Dar, tabelasız, kumlu sokaklardan, kapalı kapılar ve sürgülü pencerelerden, dışarıdaki herkesin ortak kullandığı köy fırınının yanından geçerek Pasquale ve etrafındaki ergen çocuklar, Alexa'yla beni Batı tarzında, tek katlı bir otele götürdüler. Temiz ve rahat görünen (tabii ki bu kumsuz demek değildi) otelin kırk odası vardı ve orada kaldığımız süre boyunca otuz dokuzu boştu.

Pasquale'ın çocuklarının neden çalıştığı bir muammaydı. Belki bu ergen delikanlılar bir tür çırak, rehberlik işini öğrenmeye çalışan birer stajyerdiler. Ya da belki de o hafta şehirdeki tek eğlence biz olduğumuz için babalarının peşlerine takılmış-

lardı. Gelgelelim çocuklar akıllı, şirin ve düşünceliydiler. Bizi hiç yalnız bırakmıyorlar ve sürekli –ama sürekli– peşimize takılan, en fazla bir önceki gece yapıldığını düşündüğüm (ve Pasquale'ın da utanarak itiraf ettiği) "antik" eserler satmaya çalışan satıcılardan bizi koruyorlardı. Pasquale gibi çocuklar da –Mali'nin resmi dili Fransızca'nın ve ana dilleri Koyra Chiini dilinin yanı sıra– bir hayli İngilizce ve az buçuk İtalyanca, İspanyolca, Almanca ve hatta Japonca konuşabiliyorlardı. Bu kadar çok dili okulda değil, filmlerle öğrenmişlerdi.

Çok geçmeden Timbuktu sinemasının bir evin bahçesindeki masanın üzerinde duran otuz altı ekran bir televizyon olduğunu öğrendik. Ev sahibi, izleyicilerden bir miktar ücret alıp onları tahta oturaklara oturtuyordu. Televizyonun anteni falan yoktu ve zaten televizyon sinyalleri Timbuktu'nun yolunu bile bilmiyordu. Ama VCR video kasetleri vardı ve ev sahibinin Bamako'da, Paris'le bağlantısı olan bir bağlantısı vardı, böylece düzenli olarak farklı dillerde çeşitli filmler kiralıyor ve Mali Havayolları'yla getirtiyordu. Bizim çocuklar da bu yüzden bir sürü farklı dilde bir sürü filmi defalarca izlemiş, yabancı kelimeleri ve ifadeleri kafalarına yazmışlardı.

Sinemanın çocuklardan birindeki etkisi hem eğlenceli hem dokunaklıydı: Şehirdeki herkes ona kendi seçtiği isimle hitap ediyordu: "John Travolta". Çelimsiz ve siyah olduğundan John Travolta'ya benzeyen hiçbir tarafı yoktu ama arkasında New York silueti baskılı deri ceketi vardı ve o ağır deri ceketi, sıcaklığın 45 dereceye kadar çıktığı anlarda bile bütün gün giyiyordu. Bu "John Travolta"nın amacı tıp fakültesine gitmekti ve umarım öyle de olmuştur.

Timbuktu'daki geçtiğimiz aralıkta gerçekleşen silahlı çatışmaya, şehirde güneş çarpması riski taşıyan tek insanlar olmamıza rağmen, Pasquale, "John Travolta" (acaba gerçeğinin hiç bilime veya Koyra Chiini diline bir ilgisi olmuş muydu?) ve çetenin geri kalanının yanında antik camiyi, antik kütüphane-

yi, şehrin görülecek yerlerini gezerken son derece güvende hissediyorduk. Ama Timbuktu'daki son günümüzde hepimizi sınayan bir şey oldu.

Sabah serinliğinde Alexa'yla dolaşırken, iki üç kilometre uzaklıktaki bir Tuareg köyüne deve üzerinde yapılacak bir gezi teklifi o an ilgimizi çekti. Berberi kökenli göçebe Tuaregler, Timbuktu ya da başka bir şehirde yaşamıyor, çölde kurdukları geçici kamplarda kalıyorlardı. Ama bazıları şehre gelip para kazanmaya çalışıyordu. Saatler ilerledikçe Tuareglerin kampının güneşin içinde olduğu gerçeğiyle birlikte bizi enayi yerine koyarlarsa son kuruşumuza kadar alacaklarını, develere, suya, yiyeceğe, eğlenceye (dansçı kızlar) ve bir haftalık "antik" eserlere para harcamak zorunda kalabileceğimizi fark ettik ve geziye gitmekten vazgeçtik. Gelgelelim sabahki henüz karar vermemiş merakımızı bir anlaşma olarak görmüş olan Tuareg, öğlene doğru fazladan bir deveyle şehre geri döndüğünde fazlasıyla öfkelendi.

Tuareg erkekleri mavi peçe takıyorlar, bu onları gizemli ve bir o kadar da ürkütücü kılıyor (kadınları peçe takmıyorlar ama zaten halk arasında görülmeleri de pek nadir) ve bu arkadaş sinirle hareket ettikçe peçesinin kanatları ölmeden önce çırpınan bir kuş gibi salınıyordu. En sonunda kendisini susturmak için ona deve gezisinin parasını verdim. Parayı aldı ve gitti. Fakat sonra otelde yemeğimizi yerken bu defa ilkinden daha da öfkeli bir halde geri döndü. Hava kararmaya başlamıştı bile ama bizi kampa götürme konusunda ısrar ediyordu. Doğal olarak korktuk ve Pasquale'ı çağırdık.

Belki de peçe giyen cinsiyetten de anlaşılabileceği üzere, üç saldırgan ataerkil dinin doğduğu dünyada, Tuaregler her nasılsa anaerkil bir toplulukmuş ve Pasquale'ın tahminine göre bizim adam kampına yanında iki zengin gâvur olmadan döndüğünde, kadınlar (sabahki ilgimizden ötürü geleceğimizi düşünüp etkinliğe hazırlanmışlar bile) adama geri dönüp bizi gelmeye ikna etmezse onu bazı haklardan mahrum bırakacaklarını, hatta

belki kötü bir şekilde cezalandıracaklarını söylemişlerdi. Artık tehdit her neyse belli ki epeyce etkiliydi çünkü adam otelin kapısının önünde bütün gece, evet, bütün gece bekledi ve uzun kılıcını havada savurup volta atarak bağırıp çağırdı. Odada ağır Fransız mobilyaları vardı ve onları kapıya barikat yaptık.

Barikata rağmen pek de uyuyabildiğimiz söylenemez. Zavallı Pasquale da öyle... Şafak söktükten sonra bir ara barikatı esnetip kapıyı araladım ve hayat kurtarıcımız "Magic Johnson"ın gece kapıda nöbet tutarken dar ahşap bankın üzerinde uyuyakalmış olduğunu gördüm. (En azından kafası ve gövdesi birdi ve ortalıkta hiç kan yoktu.) Lakers'a duyduğum nefreti kısa bir süreliğine de olsa unutturacak kadar gergin bir gece geçirmiş olduk böylece.

O sabah ilerleyen saaterde ayrılacağımız için toparlandık ve kılıç savurucusu yeni bir girişimde bulunursa ya da havalanından birileri piste çıkıp uçağın iniş yapması için bayrak sallamayı unutursa diye küçük havalanına doğru hareket ettik. Gao'dan Bamako'ya giden uçak sadece pistte birileri el sallarsa Timbuktu'ya iniyordu.

Bekleme odasına geçer geçmez yarım düzine kadar Taureg, gitmeden bize biraz daha hediyelik eşya satma ısrarıyla etrafımızı sardı (zaten biraz kaya tuzu ve oyma kabak almıştım). Bağırıp çağırıp, itişip kakışıp, Pasquale'la birbirimize veda etme ve tıpkı ayağamdiker gibi ona bir spor ayakkabı göndermek için istediğim adresini alma girişimimizin içine ettiler. Sonunda, bir noktada dayanamayıp ayağa kalktım ve yüksek sesle, "Hediyelik eşya istemiyorum, ot istiyorum." dedim.

Tauregler donup kaldılar ve ben de cümlemi tekrarladım. "Hayır, hayır." dediler, "Ot kötüdür. Ot kötüdür." Yavaşça, talebim onları şaşırttı ve ben de zarfı uzatarak, zır deli gibi, kıçı tutuşmuş bir mandril gibi, sanki Kalküta göklerin orkestrasını veya Kalküta trafiğini yöneten bir Hindu tanrısı gibi kollarımı indirip kaldırarak dans etmeye başladım. Satıcılar uzaklaştılar.

Mali'de bir akıl hastasıyla göz göze gelmek çok uğursuz bir juju olarak sayılıyordu ve böylece ben hareketlerimi sürdürdükçe onlar bende uzaklaşmaya başladılar ve nihayet bu kendi etrafımda dönme nöbetimin ortasında –"Ot! Ot!"– mallarını toplayıp terminalde sıvıştılar ve geri dönmediler.

İşareti alan Mali Havayolları uçağı sonunda iniş yaptı ve bizi aldı. Mopti'ye geçtik, buradan da Sirius kafalı Dogon ve Bozoları görmeyi planlamıştık ancak Timbuktu'yla işimiz bitmişti. Gelin görün ki Timbuktu'nun bizimle işi bitmemişti.

İlk belirtiler Amerika'ya dönmeden önce birkaç gün durakladığımız Paris'te ortaya çıktı. Buci caddesindeki bir Alsas restoranında yemek yerken Alexa'yla aynı anda ani bir ateş yükselmesi yaşadık. "Ateş" derken, sanki istemsizce harıl harıl yanan bir kazanın açık kapağı karşısında on on beş dakikadır duruyormuşuz gibi. Odada başka kimse etkilenmiş görünmüyordu ve ateşin ısısı içeriden geliyor gibiydi. Ertesi gün uçakta aynı şeyi tekrar yaşadık. Yüzümüz domates gibi kızarıyordu.

Seattle'a döndüğümüzde sıtma testi yaptırdık. Testler negatif çıktı ama rahatlamamız uzun sürmedi. Sonraki on ay boyunca –bu kadar süre hastaydık– kronik halsizlik ve genelde geceleri aniden gelen panik ataklar gibi giderek çoğalan semptomların hedefi olacaktık. Ateş basmaları periyodik olarak devam etti, Alexa'nın saçları dökülüyordu, onun yumurtalıkları benim testislerim ağrıyordu. Ama en ısrarcı ve huzursuz edici belirti, "kemikkıran ateşi" olarak da bilinen dang hummasına yakalandığımızı düşündüren, tüm kemiklerimizin her bir ekleminin acıyla gerilmesiydi. Ama Washington Üniversitesi Hastanesi kanlarımızı San Juan, Porto Riko'daki Tropik Hastalıklar Merkezi'ne gönderdi ve uzmanlar hiçbir dang belirtisi bulamadılar. HIV dahil bir sürü test yapıldı.

Katherine Hepburn bir keresinde, "Erkekler ve kadınlar birlikte yaşamamalı. Aynı sokakta karşılıklı evlerde yaşamalılar."

demişti. İlişkimizin ilk yıllarında Alexa'yla tam da bu şekilde yaşıyorduk. Seksenlerin sonunda ve doksanların başında Seattle'ın meşhur Pike Place Pazarı'nın yanında bir apartman dairesinde oturuyordum (yalnızca haftada iki gün La Conner'a gidiyordum). Alexa'nın eviyse hemen aynı sokağın batısındaydı. Semptomlar aralıklı ama her nasılsa koordineliydi. Belirtiler gelmeye başlayınca sokağın karşısındaki Alexa'yı arıyor, "Sen de hissediyor musun?" diye soruyordum ve her defasında, "Evet, şimdi başladı." diye cevap veriyordu. Patoloji havuzunda senkronize yüzme gösterisi yapıyor gibiydik.

Hastalığın altıncı ayında papanın doktoruna danıştım. Dr. Kevin Cahill'in ofisi kardinallerin, rahiplerin ve diğer din adamlarının sağlık ihtiyaçlarını gidermek üzere Manhattan'daydı. Dr. Cahill aynı zamanda dünyanın önde gelen Batı Afrika hastalıkları uzmanıydı. Gerçi doktorun kendisi tarafından hiç muayene edilmesem de telefon konuşmamızda bana, "Batı Afrika'daki virüslerin yalnızca sekizde birini biliyoruz." dedi. Alexa'yla benim geri kalan sekizde yediden birini kaptığımız kesin olduğundan ismini de ben koyayım dedim ve o günden sonra hastalığa "djiggiebombo" demeye başladım. İsim verdikten sonra virüsle uğraşmak daha kolaydı sanki: Onunla konuşabilirdim, onu pohpohlayabilir ya da kendi başına yürüyüşe falan çıkmaya ikna edebilirdim.

Ama maalesef djiggiebombo civarda takılmaya devam etti ve ürkütücü bir başka telefon konuşmasına kadar üç ay daha geçti. Bu defa telefondaki *Rolling Stone* yazarı Jonathan Cott'tu. Jon yakın zamanda Paul Bowles'ın yürek dağlayan romanının sinema uyarlaması, Bernardo Bertolucci'nin *Esirgeyen Gökyüzü* filminin setini görmek için gittiği Nijer'den yeni dönmüştü. Orada istemeden yerli bir büyücüyü gücendirmişti ve büyücü de ona üç gün boyunca Tuareg figüranlarına uzun kılıçlarıyla kafasını gövdesinden ayırması için yalvarmasını sağlayan bir büyü yapmıştı: Kara juju. Jon, Batı Afrika'da kara büyünün büyük bir gerçeklik olduğunu ve yalnızca budalaların bununla

dalga geçtiğini, benim djiggiebombonun da böyle bir büyü olabileceği ihtimalini düşünmemi söyledi.

Düşündüm de. Hafızamı yokladım durdum, para atılan kumar makineleri gibi olayları gözlerimin önüne geri getirdim. Olanları tekrar tekrar, ağırçekim başa sardım ve bir çare aradım durdum. Ve sonunda, Timbuktu'daki sahnelerden biri hafıza defterimin manşetine çıkmayı başardı.

Dolunay vardı ve inanın bana dolunay altındaki Timbuktu gizemin başkenti haline geliyor. Etrafınız öyle kalın bir esrar perdesiyle çevriliyor ki bir Tuareg kılıcıyla kesebilirsiniz. İşte o akşam, Pasquale ve çocuklar bizi bir dansa davet ettiğinde, devasa bir dağın, bir gökdelenin ya da bir ağacın yükselmesini engelleyemeyeceği çöldolunayı, birdenbire bir sihirbazın şapkasından çıkarılmış tabak suratlı bir tavşan gibi gökte belirmiş, yeryüzünün hayalet sevgilisi çoktan tatlı ışığını etrafa yaymaya başlamıştı. Öylesi bir gecede bu teklifi reddetmek için pısırık olmak gerek.

Söz konusu dans elbette açık hava etkinliğiydi, dans alanı tenis kortu büyüklüğündeydi. Sağ tarafta müzisyenler Batılı akustik gitarları ve tohumlardan, keçi kemiklerinden, tellerden, şişelerden ve tahtalardan yapılma tuhaf yerli müzik aletleriyle ısınıyorlardı. Müzik grubunun yanında Timbuktu'nun bekâr erkekleri oturuyordu. Erkeklerin tam karşısında yirmi-yirmi beş kadın toplanmıştı. Uzun boylu, heybetli, baştan ayağa özenle hazırlanmış kadınların her biri birer model gibi görünüyordu. Erkeklerin gözünün korkması normal.

Müzik grubu çalmaya başladığında, erkeklerin cesaretlerini toplayıp kendilerine gelmesini bekleyemeyen kızlar dans alanına gidip birbirleriyle dans etmeye başladılar. Virginia'daki balo gecemi hatırladım. Biz kenarda öylece durmuş izlerken o güzel kızlardan biri yanımıza geldi ve beni dansa davet etti. Pasquale'a baktım ve bana davete icabet etmemi işaret etti. Bir süre dans ettik, sonra bir başka kadın geldi ve ilkinin yerini aldı. Sonra

üçüncü... Grup hiç duraksamadan çalmaya devam ediyordu. Üçüncü partnerime neden diğer kadınların bize bakıp güldüğünü sordum –belki hareketlerim fazla Batılı ve beyaz olduğundan tuhaf görünüyordur diye düşünmüştüm– ama iki numaralı partnerimin benimle evleneceğini açıkladığını söyledi. (Alexa! Kurtar beni!)

Bu sırada erkekler cesaretlerini toplamış, kızlarla dans etmeye başlamışlardı. Çiftlerin arasında tek başına dolaşan, kendi kendine salınıp hoplayıp zıplayan, epeyce de çılgınca görünen, kızlardan yaşça biraz daha büyük bir kadın vardı. Hiç kimse onu dikkate almıyordu, insanların yollarına çıktığında bile sanki kadın yokmuş gibi davranıyorlardı. Gerçi bu gayet evrensel bir kuraldı. Birisi çılgınca davranıyorsa görmezden gelme düğmesine basıyoruz.

En sonunda kendimi dans alanından kurtardım ve kenardaki izleyicilerin, Alexa'nın yanına gidip oturdum. Oturur oturmaz da çılgın kadının beni takip ettiğini gördüm. Kadın karşımızda durdu, Alexa'yla ikimize baktı, aniden tısladı, iki eliyle çevik bir hareket yaptı ve geri dönüp gözden kayboldu.

Ne Alexa ne de ben bunun bir anlamı olduğunu düşünmemiştik. Ama artık düşündükçe çocuklar gibi kendimizi korkuttuk. Antik tapınak ve kütüphanelerde gördüğümüz ve hikâyesini dinlediğimiz onca gizemli ve egzotik korku unsuru varken –cinler, aslanlar, insan hırsızları, Tuareg çığırtkanları, solgun develere binen uzun süre önce ölmüş köle tüccarlarının hayaletleri– Jonathan Cott'un kara jujudan bahsetmesiyle dokuz ay sonra danstaki çılgın kadını anacağımız kimin aklına gelirdi.

Bunca aydır hastalığımıza bir teşhis konulamadığından, Batı tıbbı semptomları dindirmeyi başaramadığından ve jujunun bir şekilde hayatın gerçeği kabul edildiği bir toplumda korunmasız kaldığımızdan, "djiggiebombo"nun bir lanet olduğunu düşünmek tümüyle anlamsız değil, değil mi? Peki, eğer öyleyse insan böyle bir büyüyü içinden nasıl atar?

Jon'un attığı tohum filizlenmişti çoktan ve saatlerce düşündükten sonra bir plan yaptım. Her gün, bazen günde bir ya da iki kez, toprağa uzanacaktım; La Conner'dayken arka bahçeye, Seattle'dayken Myrtle Edwards Park'a. Kafamı gündelik fikirlerden arındırdıktan sonra gözlerimi kapatacak ve büyücü kadına odaklanacaktım. Zihnimde onu küçük bir kız olarak canlandıracak, Timbuktu'da büyürkenki hayatını gözümün önüne getirmeye çalışacaktım. Sonra onu genç bir kız olarak, danslara katıldığını, belki yine öyle bir gecede âşık olduğunu hayal edecektim. Onu bir gelin, belki bir anne olarak hayal edecek ve sonra onu neyin yaraladığını, neden kara büyüye yöneldiğini anlamaya çalışacaktım. Juju yapmaya başladıktan sonra mı akli dengesini kaybetmişti yoksa akli dengesini kaybettiği için mi jujuya yönelmişti?

Sonra ondan özür dileyecektim. O gün o dansta bir şekilde ona bakıp onu gücendirdiğim için ondan af dileyecektim. Orada o kadınlarla dans etmekten çok keyif aldığımı, her birine saygı duyduğumu ve o evlilik sözlerinin kızların şakasından ibaret olduğunu anlatacaktım. Şehrine ve insanlarına saygı duyduğumu söyleyecektim. Timbuktu'nun zengin tarihinden ötürü onu takdir edecek ve geleceği için umutlu olduğumu belirtecektim. Ve evet, bunların hepsini yaptım. Her gün. Ve bazen kendimi gerçek bir aptal gibi hissetsem de yine de bu seansların hiçbiri şaka değildi. Çaresizdik. Djiggiebombo bizi yiyip bitiriyordu. Djiggiebombo yaşam suyumuzu içiyordu.

Ne mi oldu? Belki yaptığımız o geçici ama sert makrobiyotik diyetten, belki Yasuo Mori isimli bir şifacıdan gördüğümüz *shiatsu* tedavilerinden, belki de Mali'deki çılgın kadın gündelik haykırışlarımı duyup sonunda bana olumlu bir cevap vermeye karar verdiği için ya da belki de virüs kendiliğinden tükendiğinden –bu bazen oluyor– haftalar süren ıstırabımız sonrasında semptomlarımız (elbette Alexa'yla aynı zamanlarda) yavaş yavaş sönmeye, azalmaya başladı. Ve sonra güzel bir günde –

neredeyse bir yıldır bedenlerimizi kemiriyorken– djiggiebombo devesine bindi ve bir daha geri dönmemek üzere gün batımına doğru yol aldı. Elveda piç kurusu! Ve Tanrı Timbuktu'yu korusun.

Two Bunch Zamanları

Bu sayfalarda yaptığım gibi geriye dönüp hayatıma baktığımda Amerikan yayımcılığının altın çağında yazar olma şansına eriştiğimi hatırlıyorum. Aslında, bir daha düşününce, sanırım yayımcılığın esas altın çağı yirmiler ile kırklar arasındaki dönemdi; Maxwell Perkins'in Fitgerald'ı, Wolfe'u ve Hemingway'i piyasaya çıkardığı dönem; James Joyce'dan, Faulkner'ın gökten inmesinden bahsetmiyorum bile; biliyorsunuz, televizyondan önce kitapların insanlara etkisi, külotlu çorabın oynaşmaya etkisiyle eşdeğerdi. Benim en yoğun üretim dönemim –yetmişlerin sonundan doksanların ortalarına kadar– ancak "gider hesaplarının altın çağı" olarak tanımlanabilir.

O yıllarda benim ve diğer yazarların romanları, New York kulüplerinde ayrıntılı partilerle piyasaya sürülürdü. Turlarda en iyi otellerin geniş suitlerinde kalırdım; iyi restoranlarda

beslenirdim ve reklam departmanından Terry Bromberg ve Barry Denenberg'le birlikte yemeğe çıktığımızda bazen menüdeki bütün tatlıları sipariş ederdik. Barry bize menüdeki tatlıları tek tek James Earl Jones'un Özgürlük Bildirgesini ezberden okuduğu ses tonuyla ve mimiklerle okurdu. (Buna "Barrysburg Söylevi" adını vermiştik.)

Temsilcim Phoebe'yle birlikte nasıl başardığımızı hâlâ bilmiyorum ama bir şekilde Bantam Books'u yazım aşamasında olan romanlarımın taslaklarını onaylanması için New York'a göndermeme konusunda ikna etmiştik. Phoebe açılış bölümünü yayınevine elden teslim ediyor, bunun üzerine genellikle bir sözleşme imzalıyor ve avans alıyorduk. Sonra yayınevi nasıl ilerlediğimi kontrol etmek istediğinde bir ya da daha fazla editörünü *bana* yolluyordu ve benim seçtiğim bir yerde buluşuyorduk. Ancak bu koşullarda yeni yazdığım sayfaları onlara gösteriyordum; notlar alıyorlar, sorular soruyorlardı ve taslağı okuduktan sonraki önerilerini tartışıyorduk. Buna "editoryal toplantı" deniyordu ve her romanda en az iki kez gerçekleşiyordu.

Bu anlattıklarım size küstah olduğum izlenimi verebilir. Öte yandan yayınevlerinin ofisleri Manhattan'ın süregiden amfetamin hızından yeterince yalıtılmış değildi; fiziksel ve ruhsal velvele hüküm sürerken, tüm o meşguliyet ancak hızlı ilerleyen heyecanlı hikâyelere uyumlu gidebilir ve hatta Yahudi, İrlandalı veya piskoposvari endişeleri seğirtebilir. Cümlelerimin anlamlı değerlendirilmesi Batı Seaboard'a özgü tuhaflıktan farklı bir tuhaflık içerdiğinden, tamamen West Coast hassasiyet gerektirmese de bir editör kontrolüne ihtiyaç duyabilir. En azından büyücü pipolarına, yabani otlara, fosforlu mantar ışıklarına, turuncu zehirli mantarlara, Dil Çarkında boyanmış bir Budist tapınağı gongu gibi çınlayan ve Sarmaşık Ligindeki yaratıcı yazarlardan hiçbirini yaşarken güldürmeyi başaramamış, iyi kurgulanmış söz dizimlerine aşina birilerine gereksinim vardı.

Neredeyse tüm editoryal toplantılar için seçtiğim yer Los Angeles'in yüz altmış kilometre doğusundaki Desert Kaplıcaları'ndaki sağlık merkezi Two Bunch Palms'tı. Timbuktu gibi, Two Bunch da bir vahaydı. Timbuktu'nun etrafındaki içilebilir pınarlardan farkı, suyun mineralli olmasıydı ve yapılan testler Baden Baden'den sonra dünyanın en iyileştirici suyu olduğunu gösteriyordu. Bu doğal mineral kaynağı, palmiyeler ve diğer yarıtropik ağaçlarla sarmalanmış bir mağaradan geliyor ve ay ışığında gerçekten büyüleyici bir manzaraya dönüşüyordu.

Yakın tarihte Two Bunch Palms meşhur gangster Al Capone'un gizli bir kumarhane işlettiği saklanma yeriymiş. Bugünlerde, eski kumarhanenin altındaki, Capone'un fahişelere barınak olarak kullandığı küçük odalarda, Amerika'nın en iyi masörleri iyileştirici performanslarını sergiliyorlar. Tarihinin bu kısmı ortama biraz da olsa yaramazlık katıyor; belki bu odalar da olmasaydı mekâna karşı önyargılı batıl inançlar gelişecekti.

Eğer bir insan Two Bunch Palms'ta rahatlayamıyorsa, dünyanın hiçbir yerinde rahatlayamaz. Ama Bantam'daki editörlerim ilk başlarda burada buluşmaya ayak diremişlerdi. Mesela, Steve Rubin ve Matthew Shear'ın vardıkları akşam, New York'un tüm yoğunluğunu da yanlarında getirmişlerdi ve böylesi yabancı bir ortamın cazibesine kapılmak konusunda pek de heyecanlı değillerdi. Uçakta kendilerini martinilerle canlandırdılarsa da derhal çalışmaya başlamak istediler. Bense, onlar en azından masaj yaptırıp havuza girene kadar taslağı göstermedim.

Editörler bir şekilde ortama uyum sağladılar ve ikinci gün ikisi de etrafa gülücükler dağıtarak neredeyse uçar gibi yürüyorlardı. Sinir sistemlerindeki kopçanın açıldığını görebilirdiniz. Daha önce hiç masaj yaptırmamış ve başta bu fikre bir hayli mesafeli olan Steve, New York'a geri döndüğünde haftada iki gün masaja gitmeye başlayacaktı. Editoryal toplantılarımız masaj yağı gibi yumuşacık ilerlemişti ve ondan sonra bir daha burada buluşmak için kimseyi ikna etmek zorunda kalmadım.

Laf Bantam'da biraz da kıskançlık yaratarak ağızdan ağza yayıldı ve düzenli olarak Metthew'dan, Steve'den ya da bir başka editörden kitabın nasıl gittiğine dair telefonlar aldım ve aramaların neredeyse hiçbiri editoryal toplantı zamanına yakın değildi.

Tabii bu toplantılar (genellikle iki günlük) için bütün masrafları Bantam'ın karşıladığını da unutmayın; ulaşım, barınma, yemekler, spa, masaj ve diğer her şey... Editör ya da editörler, ben, temsilcim ve tabii yanımda getirdiğim kız arkadaşım ya da karım... Herkesin tüm masrafları karşılanıyordu. Bugünün ekonomisinde, böyle her şey dahil gider hesapları geçmişte kaldı desek yalan olmaz. Özellikle de her şey miniminnacık hale gelip dijitalleştikçe –hayali *0*'lar ve belli belirsiz *1*'lere büründükçe– e-tren yayımcılık dünyasına dalınca, onun matbaası ve onun mürekkebi işin içine girince, her şey tepetaklak olmadıysa da bir sarsılma yaşandığı kesin.

2000 yılında *Fierce Invalids Home from Hot Climates*'in* – CIA, Bakire Meryem ve bunların ikisini de seven, ikisinden de nefret eden, ikisini de yeniden tanımlayan bir adamı anlatan romanım– düzeltilme zamanı geldiğinde her şey çoktan değişmişti ve tüm sayfaları *FedEx*'le New York'a yolladım; karımın boynuna masaj ve evimizin banyosunda küvet keyfi yaptım. Peki ya *Tibet Şeftali Turtası*? Bittiğine emin olduğumda bilgisayarımdan 'gönder'e tıklayacağım ve hem istekli hem de tedirgin bir halde gerisini *0*'lardan ve *1*'lerden oluşan kodlara bırakacağım.

* Tom Robbins, *Sıcak Ülkelerden Dönen Sakatlar*, Çev. Nuray Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007. (y.h.n.)

| Kuğunun Şarkısı

On yıllardır kitap taslaklarımı el yazısıyla (tükenmez kalemle çizgili sarı deftere) yazdım ve bu kitap da istisna değil. Her haftanın sonunda, biriken paragrafları asistanım Julie'ye dikte ederim ve o da bunları bilgisayara geçer. Bu yüzden, maymunu kuyruğundan tutup sallamayı bitirdiğime, yani *Tibet Şeftali Turtası*'nın bittiğine dair işareti beklerken gönder tuşunun üzerinde gezinen ellerin sahibi Julie. Dayan Julie. Henüz değil. Senin de bildiğin gibi, ağır yazarım (kurgularımdaki mizahi arka plana rağmen, sanatım konusunda James Joyce, Virginia Woolf ya da aklınıza gelen herhangi bir edebiyat saplantılı yazardan daha az ciddi değilim) ve anlatmak istediğim birkaç hikâye daha var.

Seksenlerin başlarında, Linda Ronstadt'a tutulmuştum. Linda Ronstadt'ı tanımıyordum, onunla hiç karşılaşmamıştım,

hatta bir konserinde bile görmüş değildim. Fakat fotoğraflarda felaket sevimli görünüyordu ve şarkılardaki bir takım sözcükleri ve kalıpları söyleyişi özellikle büyülüyordu beni. Mesela (konuya da uygun düşecek şekilde) "I've Got a Crush on You"* şarkısını kendi yorumuyla söylerken geçen "tatlı turtam" bunlardan biriydi.

Bir gün eski eşim Terrie, "Madem Linda Ronstadt'tan bu kadar hoşlanıyorsun, o zaman neden ona açılmıyorsun?" demişti. Ona nedenini anlattım, insanlar arzularının nesnelerine "açılmaya" başladıkları gün, Amerika'daki her okul kantininde ciğer ve soğan servis edilmeye başlanacağı gün olacaktır. "Açılmak" işe yarıyor olsaydı, dünya barışının sağlanacağını ve California'daki *New Age* naiflerin yarısının, nane helikopterlere ve milyon dönümlük filiz çiftliklerine sahip olacağını anlattım. Pozitif düşünmenin gücü hakkında söylenebilecek bir şeyler olsa da kendisinin savunduğu şeyin amatör büyücülük olacağını izah ettim. Buna karşın, deneyeceğime dair ona söz verdim. Ve biraz yarım yamalak olsa da bir nevi denedim sayılır.

Bir sene geçti ve Joseph Campbell'in doğum günü partisinin davetini aldığımda 1984 yılıydı. Birlikte Latin Amerika'yı gezdiğim ve yazıları bilişsel barbekümde pek sıklıkla çıtırdayan muhterem mitoloji uzmanı, seksen yaşına giriyordu ve San Francisco'da bir kutlama yemeği yapılacaktı. Elbette kabul ettim. Uçağım biraz geç kalktı, bu yüzden de deniz kenarındaki İtalyan restoranının ziyafet salonuna girdiğimde, Campbell'in konuklarının birçoğu yerlerine oturmuşlardı. Davetlilerin yerlerini gösteren kartlara bakarak iki uzun masadan birinin sonundaki kendi yerimi buldum. Hemen sağımdaki sandalye ise henüz boştu. Yanıma kimin oturacağına bakmak için karta bir göz attığımda ise, şaşkınlıkla "Linda Rondstadt" ismini okudum.

İşaret mi? Tesadüf mü? Yoksa eşek şakası mı? Kafam olan bitene anlam aramakla o kadar meşguldü ki, neredeyse tam karşıma oturup kendini tanıtan adamı duymayacaktım. Bir

* "Sana Tutuldum" (ç.n.)

anlığına başka bir galaksi kadar uzak bir mesafeden konuşuyormuş gibi görünen bu adam George Lucas'tı. Yalnızca zamanlar üstü evrensel olgularla ilgilenen bir âlim olan, gazete okumayı ve televizyon izlemeyi reddeden ve kendi iddiasına göre otuz yıldır bir film izlememiş Joseph Campbell'ın, o günü (hatırlayalım, sekseninci doğum gününü), Lucas'ın Skywalker Çiftliği'nde, sabah *Star Wars*, öğle yemeğinden sonra *Jedi'ın Dönüşü* ve akşamüstü de *İmparator* filmlerini izleyerek geçirdiğini öğrenmem, o akşamın ikinci büyük sürpriziydi. Bu haber beni o kadar şaşırtmış ve hoşuma gitmişti ki konunun Linda Ronstadt'la bağlantısını çözmem birkaç dakikamı aldı. Dedikodulara göre, Linda Ronstadt, George Lucas'la birlikteydi.

Sonuçta Bayan Ronstadt o akşam hiç gelmedi (Lucas'ı utandırmamak için yokluğundan hiç söz etmedim veya nerede olduğunu sormadım, tartışmış olabilirlerdi belki) ve bence bunda hiçbir sorun yoktu. Hem zaten ne olacaktı ki? Bir kere, benim gibi biri için zengin bir vizyoner film yapımcısını terk edip, *bana* "tatlı turtam" demeye başlayacağı fikri gülünçtü zaten. Sonra, ünlüler için çıldıran ve popüler bir yıldız tarafından kucaklanmak (hatta daha iyisi ortalık bir yerde onun kollarında görüntülenmek) için ruhunu plastik bir köpek kemiği karşılığında satabilecek on milyonlarca Amerikalıdan biri olduğum da söylenemezdi. Aman dikkat millet! Çoğunluğu değilse bile, ünlülerin epey bir bölümü bir ton duygusal yükle birlikte gelirler ve ne yetenekleri ne de başarıları yatakta aklınızı başınızdan alır.

Şunu da söylemeden geçmeyeyim, o çok uzun yemekli parti boyunca (Joseph Campbell misafirlere "Gimme That Ol' Time Religion" ilahisinin dinsiz bir parodisini söylettiğinde vakit gece yarısına yakındı) bir kez bile, sağ tarafıma bakıp, "biraz daha girişken olmaya çabalasaydım, isminin yazılı olduğu aptal bir kartın bulunduğu sandalyesinin değil, seksi Linda Ronstadt'ın kendisinin yanında oturuyor olabilirdim" diye düşünmediğimi söylersem yalan olur.

Ünlüler konusunu öncelikle açtım çünkü North Carolina tepelerinden gelen ve hayatını güç ve hırstan uzakta yaşamayı seçen sıra dışı bir kurgu yazarına göre fazlasıyla çok sayıda ünlü insanla yollarım kesişti (ressamlar, fotoğrafçılar, yazarlar, aktörler, yönetmenler ve *rock* yıldızları), sadece birkaçı sıkı arkadaşlarım oldular ve okurlarımın bir kısmının onları bu sayfalarda daha fazla anlatmadığım için hayal kırıklığı yaşadığını biliyorum. Üzgünüm. Onlar hakkında hikâyeler anlatmak, onların (zaten sürekli saldırı altında olan) özel hayatlarını ihlal etme riski taşıyordu ve onlar hakkında iyi hikâyelerim yoksa, sırf onlardan bahsetmek için dile getirmem basit bir isim sergisine dönüşecekti. Olabildiğince az tutmaya çalıştım bu yüzden.

Tabii ki tanıdığım ünlülerin pek çoğuyla, Alan Rudolph filmlerinde küçük diyaloglarım olduğundan ve Gus Van Sants *Kovboy Kızlar da Hüzünlenir*'i çekerken film setlerinde tanıştım; bir kısmıyla da farklı romanlarımın sinemaya uyarlanması değerlendirilirken çeşitli toplantılarda... Ama hepsinin içinde üzerimde en büyük duygusal etkiyi bırakan senaryo yazarının adını bile hatırlamıyorum.

Pek çok Vietnam gazisi gibi, bu adam da o utanç verici ve tümüyle gereksiz savaştan psikolojik olarak kırılgan bir halde dönmüş ama çocukluğu hakkında bir senaryo yazarak iyileşmiş. Clint Eastwood senaryoyu almış ve ondan harika bir film çıkarmıştı. Şimdi de *Ağaçkakan*'ın sinema uyarlaması için onunla çalışmak istiyorlardı. Ne yazık ki işe uygun değildi ama toplantılarımızdan aklımda kalan, spor gömleğinin sol göğüs cebinde her zaman bir diş fırçası olduğu.

Bir gün merakımın önüne geçemedim ve travma sonrası stres bozukluğu yaşıyor olabileceğini düşünerek gecelerini nerede geçirdiğini sordum. Kız arkadaşının birkaç ay önce evi terk ettiğini ve geride bir tek, çokça kullanılmış diş fırçasını bıraktığını söyledi. O zamandan beri bu kişisel hijyen ürününü kalbinin üzerinde taşıyormuş. Geceleri yalnız kaldığında eski kız

arkadaşının hasretiyle dişlerini fırçaladığını gözümde canlandırdım; belki de böylece öpüşme hissini canlandırmış oluyordu. Dünyada hiçbir romantik roman yazarının böylesi dokunaklı bir hikâye yazabileceğini sanmıyorum. Ama yine ve son kez, konuyu dağıttım.

Ünlüler hakkında yazmak konusundaki gönülsüzlüğümü açıklama fırsatı edinmek dışında, Linda Ronstadt'la tanışmama hikâyemi anlatmamın bir nedeni daha var. Girişkenlik çoğunlukla hayal gücünü besler ki bu da bildiğiniz gibi, bu kitabın adından bile anlaşılabildiği gibi, benim hayatımı en çok belirleyen şeylerden biri.

İlk bakışta ikisinin arasında oldukça ince bir çizgi varmış gibi görünebilir ama aslında insanın iradesini kendi yararı için somut gerçekliğe yönlendirmesiyle (girişkenlik), yepyeni gerçekliklerin ilhamı (bazen varoluşa renk katmak için, bazen mucize tanımını ulaşılabilir kılmak için, bazen de sırf eğlencesine) arasında; talihi zihinsel olarak kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde zorlamakla (mesela piyangoda büyük ikramiye kazanmak) piyano çalmak, resim yapmak, yazmak ya da bir çukura düşen yaprakları izlemek için ruhun ve zihnin özgürlüğünün ışığını ele geçirmek, bütün belirtiler aksini söylese de talihin bütün avantajları zaten seninleymiş gibi yaşamak arasında önemli farklılıklar vardır.

Ülke çapındaki kitap turları duraklarından biri olan Washington'da bir sabah geç vakit uyandım, temizlendim ve yiyecek bir şeyler arandım. Otelin çevresinde henüz bir iki sokak yürümüştüm ki tuhaf bir şey fark ettim. Gece sağanak yağmur yağmıştı ve birkaç metre ötemde bir adam kaldırıma çömelmiş yağmurun oluşturduğu su birikintisine bakıyordu. Bu da ne böyle şimdi? Adam bir kongre üyesi olamazdı çünkü her ne kadar kongre üyelerinin büyük bir kısmı psikopatlardan oluşsa da bunu böyle enteresan yollarla belli etmezler; adama biraz daha yaklaştım ve Ortadoğulu olduğunu gördüm.

Ne yaptığını anlamak için adımlarımı ağırlaştırdım ve adam ona olan dikkatimi fark edince büyük büyük –ve sanırım fesatlıkla– sırıttı. Eliyle su birikintisini gösterip hevesle, "Kuğu!" dedi. Şaşkın görünüyor olmalıyım çünkü hâlâ suyu işaret ediyor ve tekrar ediyordu: "Kuğu, kuğu, siyah kuğu."

Temiz bir yüzü, tiz bir sesi vardı, gözlerinde herhangi bir delilik belirtisi yoktu. E bu durumda yanına çömelmekten başka ne yapabilirdim ki? Çömeldim. Baktım. Ve itiraf etmek zorundayım, adam o kadar ikna ediciydi ki bir yanım (belki de *her* yanım) suyun içinde minyatür bir kuğu, sokağın kenarındaki su birikintisinde yüzen küçücük bir su kuşu (balerine gönderme yapıyor olamazdı heralde) görmeyi umuyordu.

İlk başta adamın hayal kırıklığına rağmen hiçbir şey göremedim. Ama sonra adama muzip bir edayla bakınca adam da bana kafam güzelmiş gibi tuhaf bir şaşkınlıkla baktı. "Siyah kuğu" dedi tekrar. Bu defa daha sabırlı, çocukla konuşur gibi bir ses tonuyla. "Siyah kuğu öldü." Ha? Ne? Siyah kuğu öldü mü?! Belki de sorun buydu: Hayvan ölmüş ve suyun içine doğru gömülmüştü, belki de bu yüzden göremiyordum. Su birikintisine bir daha baktım ve bu defa gerçekten de yağmur suyunun ortasında karanlık bir gölge, koyu bir figür gördüm, hemen suyun yüzeyinin altında minik siyah bir kuğunun cansız bedeni olabilirdi. Ve aklıma gelen ilk soru bu küçücük kuğunun Washington'ın bir sokağındaki su birikintisinde ne işi olduğu değil, neden ölmüş olabileceğiydi.

İşte o an adamın sağ eliyle suyu gösterirken sol elini de gökyüzüne çevirdiğini fark ettim. Ve işte sonunda *–bing!–* anladım. Gazetede bugün güneş tutulması olacağını okumuştum. Lübnanlı ya da İranlı adam da güneş tutulmasına çıplak gözle bakılmayacağını bildiği için sudaki yansımasından izlemeye çalışıyordu, suyun içindeki karanlık gölge tutulmaydı! Adamın aksanına aldanmıştım. Başından beri "kuğu" demiyor, "güneş"* diyordu: Siyah güneş. Güneş öldü.

* İngilizce'de "kuğu" anlamına gelen "swan" ve "güneş" anlamına gelen "sun" sözcüklerinin okunuşları birbirine benzer. (ç.n.)

İkimiz de sonunda anlayabildiğim için rahatlamıştık. Ay kenara kayınca güneş yeniden belirdi ve dramatik bir şekilde araya girdi. Saçma bir hayal kırıklığı hissediyordum. Bazen artık güneşten bahsettiğini anlamış olduğum anlarda bile biraz daha baksaydım su birikintisinde bir kuğu bulabilir miydim acaba diye düşünüyorum. Hem tutulmayı hem de kuğuyu aynı sahnede görmek istiyordum.

Eğer şu hayatta bana bahşedilmiş bir yetenek varsa, o da rasyonel dünyayla hayal dünyasını aynı anda yaşayabilme yeteneğidir. Artık seksenlerimdeyim ve gurur duyduğum bir şey varsa o da hiçbir otoritenin (ne sivil, ne askeri, ne kurumsal ne de toplumsal) –güçle, baskıyla ya da alay ederek– beni bu yetenekten ayıramamış olmasıdır. Hayatımın en başından beri hayal gücüm benim yabani yanım, maymuncuğum, uşağım, sahibim, gizli mağaram, evimin içindeki eğlence merkezim, kayığım, iksirim oldu ve ona sonuna kadar –artık o son ne zaman gelirse– tutunmaya da kararlıyım. Ve o zamana kadar izlenecek başka yollar karşıma çıksa da hayal gücümün yolundan sapmaya hiç niyetim yok.

Fransızlar bir ilişkinin ilk gecesindeki en güzel an, eve doğru merdivenlerden çıktığın andır derler. Artırıyorum ve diyorum ki muhtemelen cenneti hayal etmek, cennete gitmekten daha keyiflidir.

Yazar Notu

Öyle ya da böyle, çok yakın dostlarım da dahil olmak üzere, kitapta bazı sevdiğim arkadaşlarımdan bahsettiğim zamanlar oldu. Onlara diyorum ki: "Hadi gene iyisiniz."

Bahsi geçen ama layıkıyla teşekkür edilmeyen (o tarz bir kitap değil bu) Louis R. Guzzo, Dr. James Dilley, Luther Nichols ve Ted Solotaroff; edebi yükselişime masumca yardım ve yataklık eden bu adamlara diyorum ki: "Olsun. Böyle olacağını önceden tahmin edemezdiniz."

Burada adı geçenlere ek olarak hayatıma bir şekilde dokunmuş kadınlara (alfabetik sırayla Libby Burke'den E. Jean Carroll'a, Reiko Watanabe'den Theresa Zoro'ya): "Sizsiz yediğimin tadı tuzu olmazdı, içtiğim şampanyalar bulaşık suyuna benzerdi."

Son romanımı kendisine adamış olsam da bu kitapta küçük köpeğim Blini'den bahsetmedim, neyse, sonuçta okumayı öğ-

reneceği de yok. (*Beowulf*'un dramatik dizelerini ezberden nasıl okuduğu hakkındaysa hiçbir fikrim yok.)

Anlayışlı ve kuşkusuz gözü pek editörüm Daniel Halpern'i, bu anlattıklarımda lezzetli ve hatta besleyici bir şeyler bulduğunu iddia ettiği ve ağzımdaki baklaları çıkarmaya devam etmem konusunda beni teşvik ettiği için minnettarlıkla selamlıyorum.

Tom Robbins
La Conner, Washington
Eylül 2013

Bu bir otobiyografi değil. Tanrı korusun!
Otobiyografi gıdasını egodan alır ve ben,
kendiminkinden önce göbek deliklerini anlatmak isteyeceğim
insanların uzun bir listesini yapabilirim. Her neyse,
(bence) yalnızca ünlü yazarlar otobiyografi yazmalılar...
Romanlarımda bile otobiyografik izler bırakmaktan kaçınmak için
çaba sarf ettim. Bundan sonra da hayal gücümü aldatmak veya
edebiyatta kendi hayatımı kullanmak niyetinde değilim.

Tibet Şeftali Turtası, *her ne kadar duruşu ve sesiyle epeyce andırıyor*
olsa ve zayıf ışıkta öyle gibi görünse de bir anı kitabı da değil.
Daha kesin bir tanım yapacak olursak bu kitap, yıllardır hayatımdaki
kadınlara –karım, asistanım, spor hocam, yoga öğretmenim, kız
kardeşlerim, temsilcim ve diğerleri–
anlatmakta olduğum doğruluğundan kuşku duyulmayacak
gerçek hikâyelerin, yine onların ısrarları üzerine nihayet kaleme
aldığım uzatmalı öyküsüdür.

Edebiyatın formül bozan, tüm dünyada çok satanlar listelerine giren,
romanlarıyla gerçeklik ve hayali bir kılan,
hikâye çılgınlığıyla meşhur yazarı Tom Robbins
Tibet Şeftali Turtası'nda kendi hayatının dalgalı ve
durgun zamanlarını, çalkantılı ve muzip anlarını; çocukluğundan,
gazetecilik yıllarından, dünya gezilerinden, yazarlığa başlayışından,
askerlik anılarından, evliliklerinden,
ilişkilerinden seçtiği eğlenceli hikâyeleri anlatıyor.

AYRINTI • EDEBİYAT
ISBN: 978-975-539-981-2
9 789755 399812

30 TL